

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

123099

TERÖRİZM VE TERÖRİZMİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK
ULUSLARARASI GELİŞMELER

123099

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hamza İLBEĞİ

Anabilim Dalı : Kamu Hukuku

Danışman : Doç.Dr. Mahmut GÖÇER

KOCAELİ 2002

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TERÖRİZM VE TERÖRİZMİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK
ULUSLARARASI GELİŞMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İ Hazırlayan : Hamza İLBEĞİ

in Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi :20 Kasım 2002 ve No:2002/14

ç.Dr.Ercüment TEZCANYrd.Doç.Dr.Sevtap YOKUŞYrd.Doç.Dr.MahmutGÖÇER

KOCAELİ 2002

ÖZET

20 YY ın ikinci yarısı ile birlikte terörizm, bütün ülkeler için müşterek bir sorun haline gelmiştir. Halen dünyanın hiçbir bölgesi ve ülkesi terörist saldırılardan muaf değildir. Çağın hastalığı olarak da adlandırılan terörizm hareketleri, günden güne yoğunluk kazanarak toplum gündeminin en üst sıralarına çıkmakta ve bu nedenle tüm toplumu ve dünyayı meşgul etmektedir.

Terörizm, ülkelerle sınırlı kalmamakta, bütün devletleri tehdit etmektedir. Örgütlü teröristlerin şiddet eylemlerinin belirli ölçüleri aşması halinde, yürürlükteki yasalar bu mücadelede de yetersiz kalmaktadır. Bu nedendir ki, demokrasileri tahribe yönelik bir tehdit olarak nitelendirilen terörizm ile, yalnız milli değil, milletlerarası düzeyde bir dayanışma ve işbirliği içinde mücadele zorunlu hale gelmiştir.

Uluslararası mücadelede her şeyden önce normatif düzeyde güçlükler vardır. Terörizmin evrensel ve bağlayıcı bir tanımı yapılamamıştır. Uçak kaçırma, gemi kaçırma, milletlerarası alanda korunan kimselere karşı suçların önlenmesi ve cezalandırılması veya rehin alma gibi spesifik konularda terörizmin önlenmesi için çok taraflı sözleşmeler yapılmıştır. Ancak bunlar yeterli değildir. Halen terör eylemleri bazı devletler tarafından siyasi suç olarak değerlendirilmektedir. Terörizme karışan devletler ve grupları milletlerarası alanda kamuoyu önünde denetleyecek ve yargılayabilecek, teröristleri cezalandıracak ve iade edilmelerini sağlayacak düzenlemeler yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Uluslararası işbirliği tam olarak gerçekleşmedikçe başarıya ulaşamaz. Bunun için terörizmin insanlığa karşı suç olduğu kabul edilerek, Birleşmiş Milletler bünyesinde tüm dünya ülkelerinin katılımı ile yeni ve kapsamlı uluslararası antlaşmalar imzalanmalıdır.

ABSTRACT

Terrorism has become a common danger for all countries after second decade of 20 th century. Now, disticksofworld and countries are not out of terrorist attacks. Terrorist movements named as centuries disease, increase sociaties interest day and day, therefore all society ant whole world engaged with it.

Terrorismis is not limited with countries, threatening all countries. When the violance of the terrorist organizations increase the borders, valid laws may be insafficient fighting it. Thus,as a danger destroying democracy, it is necessary tocombat withterrorism in international rank solidarity.

First of all, there are lawfull problems with international combat. There is no universal and binding explanation of terrorism. The governments have signed some agreementb about definit subjects, such as kidnapping planes, kidnapping ships, preventing crimes against protecting international man and hostage. But these efforts are not enough. Some governments still think that the terrorist actions are political crimes. There is no agreement in the international arena, about checking, judging and punishing the groups and governments that interfere terrorism. If international collabration can not be provide between governments, this combat can not be succesfull. For this, all governments must agree that terrorism is crime to all human, and under the effort of United Nations, all countries must sign new and comprehenssive agreements about terrorism.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	--I
KISALTMALAR	--IV
GİRİŞ	--1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMİN TANIM, TARİHÇE VE TASNİFİ

A.TERÖRİZMİN TANIMI VE TARİHÇESİ

I. Terörizmin Tanımı	--4
II. Terörizmin Tarihi Gelişimi	--10
III. Kanunlarımızda Terörizm	--12
IV. Uluslararası Belgelerde Terörizm	--16

B.TERÖRİZMİN TASNİFİ

I. Devlet Terörizmi ve Bireysel Terörizm	--21
II. Doğrudan Terörizm ve Dolaylı Terörizm	--23
III. Adi ve Siyasi Terörizm	--24
IV. Ayrılıkçı Terörizm-İdeolojik Terörizm	--26
V. Dahili Terörizm ve Uluslararası Terörizm	--30
a. Dahili Terörizm	--30
b. Uluslararası Terörizm	--31

İKİNCİ BÖLÜM

İÇ HUKUKLARDA TERÖRİZM İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

A. BATI ÜLKELERİNDE TERÖRLE MÜCADELEYE İLİŞKİN

DÜZENLEMELER	--36
I. Almanya'da	--37
II. İngiltere'de	--40

III. Fransa'da	--43
IV. Amerika Birleşik Devletleri'nde	--45
V. İspanya'da	--49
VI. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde	--51
B.TÜRKİYE'DE TERÖRLE MÜCADELEYE İLİŞKİN DÜZENLEMELER	--52
I. Terörle Mücadele Kanununda Yer Alan Terör Suçları	--54
a. Mutlak Terör Suçları	--55
b. Terör Amacıyla İşlenen Suçlar	--55
c. Teröre Yardım ve Destek Olma Suçları	--57
II. Ceza Muhakemeleri Hukuku Açısından Terörle Mücadele Kanunu	--65
III. İnfaz Hukuku Açısından Terörle Mücadele Kanunu	--67
IV. Değerlendirme	--69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARSI ALANDA TERÖRİZM İLE MÜCADELE VE BU ALANDAKİ GELİŞMELER

A.GENEL OLARAK	--72
B.ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM İLE MÜCADELENİN ELE ALINMASI	--78
I. 1937 Tarihli Cenevre Sözleşmesi	--81
II. Ortak Bir Ceza Mahkemesinin Kurulmasına Yönelik Çalışmalar	--83
C.İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER	--89
I. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Gelişmeler	--91
a. Tokyo Sözleşmesi	--93
b. La Haye Sözleşmesi	--95
c. Montreal Sözleşmesi	--97
d. Diplomatik Görevlilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi Hakkında Sözleşme	--100

e. Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Sözleşme	--104
f. Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Sözleşme	--106
g. Birleşmiş Milletlerin Terörizm ile İlgili Kararları	--110
II. Avrupa Ölçeğindeki Gelişmeler	--116
a. Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi	--117
b. Dublin Sözleşmesi	--125
c. AİHM nin Terörizm Konusundaki Yaklaşımı	--127
d. Avrupa Topluluğu Çerçevesindeki Diğer Gelişmeler	--132
II. İslam Konferansı Çerçevesindeki Gelişmeler	--136
III. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Sürecindeki Gelişmeler	--139

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRISI SONRASI TERÖRLE MÜCADELENİN YENİ BOYUTU VE BU MÜCADELEDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

A. 11 Eylül Saldırısı Sonrası Terörle Mücadelenin Yeni Boyutu	--141
B. Terörizm İle Mücadele	--149
C. Terörizm ve Siyasi Suç	--151
I. Siyasi Suç	--151
II. Terörizm ve Siyasi Suç Kavramının Değerlendirilmesi	--156
D. Terörizm ve Self-Determinasyon (Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı)	--165
E. Terör, İnsanlığa Karşı Suçlar ve Uluslararası Ceza Mahkemesi	--172
I. İnsanlığa Karşı Suçlar	--173
II. Terör ve İnsanlığa Karşı Suçlar	--175
I. Uluslararası Ceza Mahkemesi	--177
SONUÇ	--181
ARARLANILAN KAYNAKLAR	--185

KISALTMALAR

ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
A.g.e.	Adı Geçen Eser
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
AM	Anayasa Mahkemesi
AT	Avrupa Topluluğu
A.Ü.S.B.F.D	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Bknz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BSEC	Karadeniz Ekonomik İşbirliği
C	Cilt
CK	Ceza Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
DYÇ	Düşük Yoğunluklu Çatışma
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
GK	Güvenlik Konseyi
GNH	Gayri Nizami Harp
G-7	Sanayileşmiş 7 Ülke
IHFİM	İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKTH	Kendi Kaderini Tayin Hakkı(Self-Determinasyon)
OHAL	Olağanüstü Hal
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu
Md	Madde
NATO	North Atlantik Treaty Organization
PABSEC	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi
S.	Sayfa

SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.C.K.	Türk Ceza Kanunu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu
YD	Yargıtay Dairesi
YY	Yüzyıl

GİRİŞ

Terör kavramı henüz tam olarak oturmuş değildir. Terör kavramının üretildiği ortama göre türleri çoğaldığı, teknolojik veya hizmet bölümlerindeki bütün gelişmelerden yararlanarak çeşitlendiği için, terörün tanıtılması ve kuramının kesin hatlarla belirtilmesi zorlaşmakta, devamlı araştırma ihtiyacı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD ve Fransa dan başlayarak Avrupa nın ve dünyanın çeşitli yerlerine yayılan, önceleri öğrencilerin eğitimleri ile diyeceklerini öne sürerek başlattıkları ve giderek tüm siyasi yapıyı ve ekonomik ilişkileri kapsayan yeni bir düzen arayışına dönüşen sol ideolojik kökenli terör¹, 1985 yılında Sovyetler Birliğinde başlayan yenileşme hareketleri ve Sovyet Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile milliyetçilik akımını ön plana çıkarmış, yeni bir boyut kazanmıştır. 21 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliğinin resmen dağılmasından sonra gücünü yitirmiş gözükmektedir.

Günümüzde Avrupa ülkelerinin çoğunda sol ideolojik terör tehlikesine pek rastlanmamaktadır. Sadece Yunanistan'da "17 Kasım" ve Türkiye de "Dev sol" örgütlerinin faaliyetleri nedeniyle küçük çapta sorunlar yaşanmaktadır.² Bugün siyasi ortamlara bakarak sol ideolojik terörün ivme kaybettiğini söylemek mümkünse de sona erdiğine inanmak zordur.³ Komünizmin çöküşü ile birlikte Etnik kökenli terörizm Doğu Avrupa ülkelerinde ve eski Sovyet Cumhuriyetlerinde ciddi bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Batı Avrupa da ve Türkiye de uzun yıllardan beridir etnik kökenli terör yaşanmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda faaliyet gösteren

¹ Nezih Demirkent, "Türkiye de Terörün Boyutları, Gelişimi Ve Çözüm Önlemleri", Abdi İpekçi Semineri: Türkiye de Terör; gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 30 Ocak-01 Şubat 1980, Mayıs 1980, s.55

² Hamide Zafer; **Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunununun Işığında Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999, 1. Bası, s.3

³ Karacan İsmet; "Terörizm: Kavram ve Yapısı", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.211

PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü binlerce insanımızın hayatını kaybetmesine ve ülkenin ciddi miktarda ekonomik kayıplara uğramasına neden olmuştur.

Avrupa da sol terör etkisini yitirirken aşırı sağ terör bir tehlike olarak baş göstermeye başlamıştır. Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi sonrasında ortaya çıkan ekonomik gerginlik, işsizlik oranının artması ve iş bulma ümidi ile alınan tüm önlemlere rağmen fakir ülkelerden gerçekleşen göçmen sayısının artması, sosyal düzende ciddi problemler yaratmakta, özellikle Almanya da Hitler döneminin Nasyonal Faşist rejimine duyulan özlemi körüklemektedir.

Kökten Dinci İslami Terörde görülen son gelişmeler de endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Mısır'daki İslami Grup, Cezayir'deki İslami Kurtuluş Cephesi, Tunus'daki El Nahda grupları ve diğer İslami militan gruplar batı eğitilmiş hükümetleri ve batı taklidi müesseseleri yıkmak için terörist girişimlerde bulunmaya devam edeceklerdir.⁴ Ülkemizde de son yıllarda İslami terör faaliyetlerinde gelişmeler olmuş, özellikle Hizbullah terör örgütünün eylemlerinde büyük artışlar görülmüştür.

Bütün bunlar terörizmin ülkemizde ve dünyada halâ büyük bir tehlike olduğunu ve birçok toplumu sarsan önemli bir olgu olduğunu göstermektedir. Terör grupları başka ülkelerde, planlarını hazırlayıp uygulayabilecekleri ve eylemlerinden sonra sığınabilecekleri ortamlar bulabilmekte, hatta zaman zaman bu ülkelerin desteğini almaktadırlar. Hızla gelişen ve küreselleşen dünyada terör örgütleri de bu gelişmelerden payını almıştır. Kanuna aykırı yollardan elde ettikleri gelirleri ile yeni teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde yararlanmışlar ve kendilerini yenileme imkanına sahip olmuşlardır. Terör örgütlerinin kendi aralarında bilgi alışverişinde bulunması, işbirliğine girmeleri ve haberleşme alanındaki gelişmelerden yararlanarak milletlerarası bir iletişim ağı kurabilmeleri, tek merkezden idare edilmeleri etkinliklerini artırmakta ve terör örgütlerinin kendilerine güven duymalarına neden olmaktadır.

11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezine uçaklarla gerçekleştirilen saldırı karşısında dünyanın en büyük ekonomik ve askeri gücü olarak gösterilen ABD çaresiz kalmıştır. Yarattığı etkinin yanı sıra çok büyük

⁴ Hamide Zafer, a.g.e., s.4

maddi neticeler de doğuran bu saldırılarda ne kadar can kaybının olduğu tam tespit edilememiştir. Maddi kaybın ise, kesin bir rakam ortaya konulamamakla beraber, Altmış Milyar Amerikan Doları civarında olduğu söylenmektedir.⁵ Şimdiye kadar dünyada emsali görülmemiş bu terörist eylem sonrasında, ülkelerin sadece kendi güçleri ve kendi politikaları ile terörün üstesinden gelmesinin mümkün olmadığı bir kez daha anlaşılmıştır.

Bu gün terörizmin sınırları ülke sınırlarını aşmıştır. Bu nedenle tüm dünya devletlerinin siyasi görüş farklılıklarını ve küçük çıkarlarını bir tarafa bırakarak, terörizmin önlenmesi ve yok edilmesi amacıyla ciddi anlamda işbirliği yapması gerektiği açıktır. Bu çalışmada terörün önlenmesine yönelik olarak uluslararası alandaki gelişmeler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde, terörün genel bir tanımı yapıldıktan sonra, tarihi gelişimi ve çeşitleri açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, terör sorunu ile karşı karşıya kalan bazı ülkelerde terörle mücadele açısından yapılan yasal düzenlemeler ile ülkemiz kanunlarında bu konudaki hükümler ve 3713 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu" hükümleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, terörün önlenmesine yönelik olarak uluslararası alanda yapılan sözleşmeler; özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Topluluğu bünyesinde olmak üzere, bölgesel alanda İslam Konferansı ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Sürecinde alınan olumlu gelişmeler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD ne yapılan terörist saldırılar sonrası yaşanan gelişmelere yer verilmiş, bu saldırıların dünyada terörle mücadele açısından atılan adımların yeterli olmadığını göstermiş olması nedeniyle, terörle mücadele açısından karşılaşılan sorunlar üzerinde durularak dünya insanları açısından etkisiz bir hale getirilebilmesi için yapılması gerekenler kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

⁵ Sertaç Başeren, "Uluslar arası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletleri nde gerçekleştirilen Terörist Saldırıları Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", Kocaeli Hukuk Fakültesi Dergisi Vecdi Aral a Armağan, Kocaeli 2001, s.69-70

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMİN TANIM, TARİHÇE VE TASNİFİ

A.TERÖRİZMİN TANIMI VE TARİHÇESİ

I. Terörizmin Tanımı

Diğer alanlarda olduğu gibi, terör konusunda da birçok tanım yapılmıştır. Tanımların çoğu, çevresinde veya yakınındaki ki olayı anlatmaya ağırlık verilerek yapılmaya çalışılmıştır. Oysaki terör, amacına ve ortamın kültür yapısına göre farklı kapsam ve içerikte, sonuç olarak farklı türlerde olabilir.¹ Bir televizyon izleyicisi özü bakımından Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) uluslararası eylemleri ile İran-İrak savaşı veya bir teröristin tek başına giriştiği eylemler arasındaki farkı pek sorgulamaz ve bunların hepsini şiddet olarak algılar. Yakından bakıldığında terörizmin tanımının oldukça güç olduğu görülür. Tek başına hiçbir tanım bu olguya uymamaktadır. Bazı örgütler milli kurtuluş savaşçısı olduklarını(FKÖ gibi), bazıları ise geçmişteki olayların intikamını aldıklarını(Ermeni soykırım örgütleri gibi) iddia ederler.²

Terörizm olarak tanımlanan eylemlerde temel ve çözümü çok zor bir yorumlama farklılığı vardır: "Birisi için terörist olan, diğeri için kurtuluş savaşçısıdır". İngiltere, ABD ve Fransa gibi endüstri veya ileri endüstri ülkeleri düzenlerine karşı girişilen her türlü terörü lanetlerken, bunun aksine Üçüncü Dünya Ülkeleri milli kurtuluş hareketlerini -nasıl olursa olsun- mevcut problemlerin çözülmesi için gerekli olduğu şekilde telakki etmekte ve direkt olarak terörizmi kınamaktan ve hatta terörizmin ne olduğu hakkında bile tanımlama getirmekten kaçınmaktadırlar.³

¹ İlhan Suat, *Terör Neden Türkiye*, İstanbul Ekim 1998, 1 nci Bası, s.7

² Kiter Melih, *Dış Güçlerin Türkiye Üzerindeki Emelleri ve Uluslararası Nitelikteki Terör ve Anarşi Üzerine Bir Değerlendirme*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989, Doktora Tezi, s.2

³Karacan İsmet, "Terörizm:Kavram ve Yapısı" , Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.195-216

Terör kavramının Türkçe'deki karşılığı “yıldıрма, korkutma”dır.⁴ Terör ve terörizmin karşılığı olarak yıldırma, tedhiş, tedhişçilik gibi sözcüklerde kullanılmaktadır. Tedhiş sözcüğü bilhassa eskiden kullanılan bir sözcüktür. Terör ile aynı anlama gelmektedir.⁵ Değişik açılardan değişik tanımlar elde etmek mümkündür. Genellikle verilen tanımlar aynı anlama gelmektedir. Diğer ülkeler açısından da üzerinde tam olarak uyuşulmuş bir tanıma rastlanamaz. Terörizmin aynı anda birçok tipi mevcuttur ve bu yüzden objektif bir tanım getirme zorluğu mevcuttur. Buradaki en büyük zorluk bir değer yargısında bulunmak ve kişisel yargılardan kaçınmaktır. Ahlaki ve politik değerlendirmeler konuyu anlaşılabilir hale getirmekte ve eylemlerinde başarılı olduğu takdirde bugünün teröristleri yarının “Bağımsızlık Savaşçısı” olarak kabul edilmektedir.⁶

Özetle kelimenin sözlük anlamından yola çıkılarak şu şekilde bir tanıma rastlamaktayız: “Terör; insanları yıldırmak, sindirmek yoluyla belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma yada tehdit etme eylemidir”. Doktrinde kriminoloji açısından yapılan ilk tanımlamaların birinde terörizm : “korkudan oluşan psikolojik baskı sayesinde, halk üzerinde etkili olan ve devleti idare edenlerin faaliyetlerini sekteye uğratan bir usul” olarak kabul edilmektedir.⁷

Terör, hem şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını, hem de bu ortamı yaratan vasıtayı şiddet eylemini ifade etmektedir. Bu nedenle bazen terör kelimesi, eylem kelimesi ile birlikte “terör eylemi” (toplumda genel bir korku yaratan şiddet eylemi) şeklinde kullanılmakta; bazen de terör eylemini ifade etmek üzere sadece terör kelimesi kullanılmaktadır. Terör ile terörizm kelimeleri arasında fark vardır. Terörizm kelimesinin sonunda her ne kadar siyasi ve felsefi sistemleri isimlendirmek için kullanılan “izm” eki bulunmakta ise de, gerçekte bir sistemi, bir ideolojiyi içermemektedir.

⁴ Temel Türkçe Sözlük, Ş.Sami Kamus,, İstanbul, 1986, C.III, s.1325

⁵ Osmanlıca-Türkçe Sözlük, M.Nihat, İstanbul 1979

⁶ Fraco Ferracuti, “Terörizm Teorileri”, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.217-232

⁷ İlhan Akbulut, Devlet Terörizm ve Ülke Bütünlüğü, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988, Doktora Tezi, s.30

Terörizm kavramı, ilgili kişi ve kuruluşların kendi konumuna ve konuya bakış açısına göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Terörizmin, "siyasal, dinsel, ideolojik amaçlara ulaşmak için hükümetleri veya toplulukları zorlamak ve sindirmek maksadıyla kişilere ve mallara karşı yasadışı olarak şiddet veya kuvvet kullanmak yahut şiddet veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmak" şeklinde tanımlanması mümkün olduğu gibi, "genelde siyasal bir silah olarak, bir ülkede denetimi ele geçirmek, hükümet politikasını etkilemek veya hükümetleri istikrarsız kılmak hatta devirmek maksadıyla şiddet kullanılması veya şiddet kullanılması tehdidi" olarak tanımlanması da mümkündür. "Düşmanı korkut, davanı duyur" ilkesine dayandırılan terörizm, bu açıdan aynı zamanda psikolojik bir savaş mahiyeti de taşımaktadır.⁸

Ergil "Terör dehşet demektir. Terörizm, dehşet salmak için girişilen seçilmiş ve planlı eylem veya eylem tehdididir" demek suretiyle planlı eylemi terörizm olarak değerlendirmiştir.⁹

Terör kavramı ile mevcut rejimin halkın baskı altında tutularak varlığının garanti altına alınması veya geliştirilmesi ifade edilirken, buna karşılık terörizm kelimesi ile hükümet edenlerin zayıflığını sergilemek hatta devlet idaresini bertaraf etmek amacıyla alttan uygulanan saldırı faaliyetleri ifade edilir. Terör ve terörizm arasındaki hassas ayırım konuşma dilinde de ortadan kalkmıştır.¹⁰ Günlük hayatta da terör ve terörizm kelimeleri aynı anlamda kullanılmaktadır.

Terörizmin boyutları, milli bir abideye slogan yazmak gibi kısmen legal veya tolere edilebilir hareketlerden, 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezinde binlerce kişinin can verdiği katliamlara kadar değişmektedir. Bu iki olayın eşit olarak değerlendirilmesi kabul edilemez. Bundan başka, herhangi bir olayın değeri de, ülkenin genel atmosferine, hatta herhangi bir bölgesinin belli bir politik ve tarihi alandaki durumuna göre tartılmalıdır.

⁸ Sadi Çaycı, "Dolaylı Saldırı ve Terörizm", Askeri Adalet Dergisi, Sayı 100, s.10

⁹ Ergil Doğu, "Terörizmin Mantiği ve Hedefi", ASBFD, Prof.Dr.Muammer AKSOY a Armağan, Ocak-Haziran 1991, s.171

¹⁰ Hamide Zafer, Uluslararası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Ceza Hukukunda Terörizm, Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999, 1. Bası, s.10

Mesela İrlanda'da bir araba yakılması olayının değer ve etkisi, İsviçre ve Norveç'te çok değişik olacaktır.

Terörizm ne bir konvansiyonel savaş şekli, ne adi bir suç, ne de iletişim araçlarına yarayan gelişigüzel bir deliliktir. Terörizmi farklı kılan en önemli özelliği, onun belli politik amaçlara erişmek için kullandığı kendine mahsus stratejidir. Bu strateji hakkında fikir sahibi olabilmek için terörizmin yöneldiği amaçlardan en yaygın olanlarının incelenmesi gerekir.¹¹

Her şeyden önce terörizm zayıfın kuvvetliye karşı kullandığı bir stratejidir. Devleti baskıcı bir tepki göstermeye zorlamak suretiyle devletin kaynak, istek ve enerjisini tüketerek halkın devlete olan güvenini sarsmayı amaçlar. Cezayir Kurtuluş Savaşı bu stratejiye iyi bir örnektir. 1950'li yıllarda küçük milliyetçi gruplar tarafından başlatılan eylemler sırasında Cezayir Halkının Fransa'dan ayrılması yönünde büyük bir istek mevcut değildi. Ancak Cezayir Kurtuluş Cephesi gelişigüzel şiddet ve bombalama eylemlerine başlayınca Fransız yetkilileri mevcut askeri güçlerini artırıp, Cezayir'li Müslüman askerleri ülkeden sürerek yerlerine Fransızları aldılar. Bunun sonucunda Fransızlarla Cezayirliiler arasında farklılıklar su üstüne çıkmış ve Cezayir Milliyetçiliği bu şekilde uluslararası kamuoyunun desteğini kazanmıştır.

Terörist sosyal düzenin yıkılmasını hedefler. Terörist için panik ve korku, en az baskı kadar kullanışlıdır. Terörizm, işbirliği yapmaya zorlamak ister. Bu gaye genellikle devlet destekli terörizmin bir özelliğidir. Yapılan eylemler ile devlet korkuya dayalı bir işbirliği ortamı kazanmış olur. Terörizme göre devlet, kendisine haksızlık etmiş, halk kayıtsızlık gösterip ihanet etmiştir.

Terörizm siyasi amaçlı olmayabilir; adi suçlular, akli dengesi tam olarak yerinde olmayanlar, sadist veya psikopat tipteki insanlar, engellenmiş olmaları ve topluma karşı nefretlerini intikam almak amacıyla harekete geçirebilir. Terör ile organize suçlar arasında bağlantı olmakla birbirinden ayrı

¹¹ Melih Kiter, a.g.e.,s.2

olaylardır. Terör faaliyetleri kamuda gerçekleşmektedir. Bunlar kamuya yapılan çağrılardır, devlete karşı alenen ilan edilmiş savaş eylemleridir. Organize suçlarda ise durum tamamen farklıdır. Organize suç işleyenler kâr etmeyi ve mümkün olduğu kadar gizli kalmayı amaçlamaktadır. Ancak günümüzde organize suç örgütlerinin de gizli olarak çalışmaları gerekmemektedir.¹²

Terörizmi anatomik şiddetten ayıran özellik, bir örgüt tarafından organize edilmesi ve hedeflerinin kesin olmasıdır. Kitlesele şiddet ise önceden planlanmamış ve kontrolsüzdür, kendiliğinden ve aniden oluşur. Rasyonel bir şekilde hareket edilmesi ve kesin bir programı olması şart değildir. Terörizm temel itibari ile siyasi otoriteyi zayıflatmak, devrim yada karşı-devrim hareketini başlatmaktır. Terörizmin sürekli olarak kullandığı yöntem, mevcut siyasal sistem ve hükümetin artık güvenliği sağlayamadığı ve kolaylıkla zaafa uğratılabileceği, kendilerini devletten daha güçlü olduğu fikrini kitlelere işlemeye çalışmaktır.¹³

Terörün içerdiği şiddet savaş çağrısını yapmakta; terörün kuralsız oluşu ise savaştan en önemli ayrıcalığını teşkil etmektedir. Savaşın hiçbir türünde kuralsızlık yoktur. Savaşın uluslararası ve ulusal kurumları teşekkül etmiş, hukuku belirlenmiştir.¹⁴ Terörizm savaşa ilişkin tüm anlaşma ve kuralları reddeder. Kuralsız olmasına rağmen terör çok yaygınlaşmış ve evrensel düzeyde tehdit niteliği kazanmıştır.

Tekrar terörün anlamını açıklamaya çalışırsak, en kısa şekliyle, "mevcut siyasi durum ve varılmak istenen sonuç ne olursa olsun, mevcut siyasi yapıyı değiştirmek veya ortadan kaldırmak için sistematik bir şekilde şiddet uygulanması" diyebiliriz.¹⁵ Ancak terörün genel kabul gören evrensel bir tanımına ulaşıldığını söylemek mümkün değildir. Konuyu inceleyenlerin bir kısmı tanım vermenin güçlüğünden bahsederken, bir kısmı ise kişisel

¹² Christian Pfeiffer, "**Örgütlü Suçlulukla Mücadelede Sanık Hakları ve Devletin Yetkileri**", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.361

¹³ Melih Kiter, a.g.e.,s.2

¹⁴ İlhan Suat, a.g.e., s.21

¹⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s.52

tanımlarına yer vermişlerdir. 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmi anlatmak için 109 ayrı tanım yapılmıştır. Bu tanımların her birinde terör değişik bir bakış açısından ele alınmıştır.¹⁶

Terörizmin önemli unsurlarını içeren birkaç tanımı şu şekilde özetleyebiliriz: Taner bir makalesinde “korku ve endişe ile dehşet ve genel bir huzursuzluk hali doğuracak nitelikte fiil ve hareketlerin işlenmesi,” olarak ortaya koymuştur.¹⁷ Başka bir tanımda ise Ergil “terörizm, kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerine verilen addır” şeklinde tanımlamıştır.¹⁸ Terörizmi bütün yönleriyle inceleyen bir makalede Dönmezer tarafından yapılan tanımlama ise şu şekildedir:“... şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer masatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaş, tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılmasıdır.”¹⁹

Yapılan tanımlar incelendiğinde şu ortak unsurları içerdiği görülmektedir:

- Kişilere karşı şiddet kullanılması veya şiddet kullanılacağına dair bir tehdit oluşturulması,
- Yapılan eylemlerin siyasi bir amacının bulunması,
- Eylemlerde süreklilik bulunması ve bir plan dahilinde gerçekleştirilmiş olması.

Terörü tanımlamadaki zorluk bugün terörizmin siyasi olmayan her şiddet eylemini kapsayacak şekilde çok değişik anlamlarda kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Tanımlamada asıl sorun, siyasilik unsurunun nispi bir kavram olmasıdır. Bu nedenle gerek ülke iç politikalarında gerek milletlerarası politikalarda sahip olunan siyasi görüşe göre şiddet eylemleri değerlendirilmekte ve birisine göre terör eylemi olan hareket diğerine göre bir meşru müdafaa şekli olabilmektedir.²⁰

¹⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.53

¹⁷ Taner Tahir, “**Tedhişçilik ve 1937 Cenevre Mukaveleleri**” İHFM, Cemil Birsel e Armağan, İstanbul, 1939, s.462

¹⁸ Doğu Ergil, **Türkiyede Terör ve Şiddet**, Ankara, 1980

¹⁹ Sulhi Dönmezer, “**Her Yönüyle Tedhiş**”, Son Havadis, 10 Kasım 1977

²⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.57

II. Terörizmin Tarihi Gelişimi

Sistematik siyasi terörizmin geçen yüzyılda Fransız İhtilalinden sonra ortaya çıkan, bu olaydan sonra kavram olarak dünya sözlük ve ansiklopedilerine giren bir olgu olduğu kabul edilmekte ise de, terör insanlık tarihi ile yaşıttır.²¹ Şiddete dayanan mücadelelerin kurallara bağlanmaya başlanmasından sonra, kuralsız şiddet hareketlerini ilk işaretler olarak saymak yanlış olmayabilir.

İslam dünyasını etkileyen sistemli ve kuralsız şiddet kullanan hareketler, geniş etkisi de dikkate alınarak Hariciler ile başlatılabilir. Arap kökenli Hariciler, Sıffin savaşından sonra (957) oluşmuştur. Haricilerden sonra daha acımasız bir hareket olarak, İran kökenli Haşhaniler bölge halkı ve kültürü üzerinde teröre yönelik etkiler bırakmışlardır.²²

Roma İmparatorluğu gladyatörleri, İspanya ve Portekiz Engizisyonu (Portekiz Ebor kentinde öldürülenlerin kemikleri ile inşa edilen "Kemik Kilisesi" bu gün de varlığını korumaktadır.), Amerika iç savaşından sonra(1861-1865) yenilen Güneylilerin kurduğu Klux Klan hareketleri bir terör olayıdır. 19 ncu yüzyılın ikinci yarısında Avrupa, Rusya ve ABD de uygulanan terörizm sonucu bazı hükümdar ve devlet başkanları öldürülmüştür.²³

Modern anlamda siyasi terörizm ise 1789 tarihli Fransız ihtilali öncesi ve ihtilal esnasında ortaya çıkmıştır. İhtilal öncesi, temel gıda maddelerinin, özellikle tahılın azlığı ve bu nedenle çok pahalı olması halkı paniğe ve şiddete sevk etmiş; bunun sonucunda linç eylemleri, komplolar ve suikastlar gerçekleştirilmiştir.²⁴ İdarecilerde halkın bu taşkın hareketlerini cezalandırarak bastırmaya çalışmıştır. Bu dönemde toplumda korku ve dehşet yaygınlaşmış, devlet terörü uygulanmıştır. 1793 yılından sonra rejimin prensibi olarak kabul edilen terör de meşrulaştırılmıştır.

²¹ Yılmaz Altuğ, *Terörün anatomisi*, İstanbul 1995

²² İlhan Suat, a.g.e., s.14

²³ İlhan Suat, a.g.e., s.15

²⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.13

Jakobinler, şüphelilerin kurban olarak görüldüğü bir adli mekanizma ile meşru radikal bir cumhuriyetin kurulmasına yönelik amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. O dönemde Fransa ekonomik kriz içindeydi. Tefecilik ve istifçilik şüphesi altında bulunan herkes terör tehdidi altındaydı ve İhtilal Kurullarından birine yapılacak basit bir ihbar sonucunda tutuklama kararı verilebilirdi.

Terör kelimesi, Fransız ihtilalinden sonra bir hükümete ve onun egemenliğindeki bir bütün döneme -10 Ağustos 1792 den 27 Temmuz 1794 e kadar- kendi adını vermiştir.²⁵ Fransız devriminde, 1793 -1794 dönemine "terör dönemi" ismi verilmiştir. Terör döneminde en az 300 bin kişinin tutuklandığı, bunlardan 17 bininin mahkeme kararıyla idam edildiği, çoğunun da yargılanmadan yada hapishanelerde öldüğü değerlendirilmektedir. Güneydoğu Fransa da 1795-1816 tarihlerinde kralların giriştiği "Beyaz Devrim" denilen karşı devrim hareketleri yaşanmıştır.²⁶ 1794 döneminden sonra terörist nitelmesi suçluluğu da ifade eden bir hareket sözcüğüne dönüşmüştür.

Terörizm, 20 nci yüzyılda büyük değişiklikler geçirmiştir. Sağ ve sol mücadelelerinin ana yöntemi haline geldi. Naziler, Faşistler ve Komünistler tarafından uygulama alanı genişletildi ve güncel konular haline getirildi. Devlet politikası olarak, herhangi bir yasal sınırlama koymadan korku yaratmak, devlet ideolojisini benimsetmek için geniş şekilde uygulandı. Bazı devletler, kendi dış politikalarını gerçekleştirmek için nükleer bir savaşa kadar olan tırmanabilecek olan sıcak savaş yerine, psikolojik bir savaş olarak da tanımlayabileceğimiz terörizmi seçmişlerdir.

Sömürgeciler tarafından sömürgecilere karşı koymalarda; bağımsızlık mücadelelerinde taraflar arasındaki (Cezayir, Vietnam, İrlanda, Filistin); mezhep kavgalarında; iktidar mücadelelerinde (Malezya, Endonezya,

²⁵ Meydanlarouse, C.19, Sabah Gazetesinin Armağanı, s.213

²⁶ İlhan Suat, a.g.e., s.15

Filipinler, İnan, Nikaragua, El Salvador, Arjantin....) geniş şekilde kuralsız şiddete başvurulmuştur.²⁷

20 nci yüzyılın ikinci yarısında artan ulaştırma ve iletişim araçları ile gelişen yazılı ve görsel basın terörün etkisini artırdı, alanını genişletti, yaygınlaştırdı. Almanya da Bader-Meinhof; Japonya da Kızıl Ordu; İtalya da Kızıl Tugaylar; Porto Riko da Faln; Fransa da Doğrudan Eylem; İngiltere de İRA; Malezya da Komünist Partisi (1948-1960); İspanya da ETA; Uruguay da Milli Kurtuluş Hareketi; Brezilya da Milli Kurtuluş Örgütü, Halkın Devrimci Ordusu...; Guatemala da Devrimci Silahlı Kuvvetler; Meksika da Halk Silahlı Kuvvetleri; Türkiye de Dev-Sol, Tikko, PKK günümüzün başlıca terör örgütleri olarak sayılabilir. Gerçekte listenin yüzlerin üstüne çıkarılması mümkündür.²⁸

Günümüzde ise, modern terörizm klasik modelden büyük farklılıklar göstermektedir. Klasik terörist tipi genellikle gelişigüzel ve tek başına eylemci, kişi olarak idealist, politik yönden milliyetçi iken, modern teröristin iyi bir dünya yaratmak isteyen idealist ile pek ilgisi yoktur. Politik inançları derin ve köklü değildir. Ancak milletlerarası ilişkileri gelişmiş ve çok daha iyi organize olmuş haldedir.²⁹

III. Kanunlarımızda Terörizm

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun "Terör Tanımı" başlığını taşıyan 1 nci maddesinde terörün tanımı şu şekilde yapılmıştır:

"Terör tanımı

Terör, baskı cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek,

²⁷ İlhan Suat, a.g.e., s.16

²⁸ İlhan Suat, a.g.e., s.16

²⁹ Turan İtil, "Türkiye de Terörizm, Özellikle Ermeni Terörizmi", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.29

temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemdir."

Terörle Mücadele Kanununda bir eylemin terör tanımına girmesi için eyleme "baskı", "cebir ve şiddet", "korkutma", "yıldıрма", "sindirme" ya da "tehdit" yöntemlerinden biriyle girişilmiş olması gereklidir. Bunlardan "cebir ve şiddet" ve "tehdit" ceza uygulamasının yerleşmiş kavramlarından. Bu kelimeler, ya eş anlamlı ya da birbirine çok yakın anlamlar taşımaktadır. Birbirine yakın olan bu kavramlardan "cebir ve şiddet" birlikte, diğerleri "yöntem" olarak nitelendirilmekle, bu kavramlara yeni boyutlar kazandırılmıştır. "Yöntem" sözcüğünün kullanılması ile bu kavramlara "kitleleri hedef alan", "belli bir yoğunluk", "şiddet ve sistem içinde yapılma" ve "örgütsel bağ" gibi yeni anlamlar verilmiştir. Korkutma, yıldıрма, sindirme bir saik olarak değil, etkili bir yöntem olarak anlaşılmalıdır.³⁰

Bir eylemin "terör" eylemi olarak değerlendirilmesi için belirli bir amacının bulunması gereklidir. Bu amaçları beş başlık altında inceleme olanağı vardır.

Anayasa da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek: Cumhuriyetin nitelikleri, esas itibarıyla Anayasanın 2 nci maddesinde ve bu maddenin yollama yaptığı başlangıç noktasında göstermiştir. Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal ve laik düzeni değiştirmek amacından söz edilirken, büyük ölçüde Türk Ceza Kanununun 3713 Sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 141 nci maddesindeki "iktisadi ve sosyal temel nizamları" ve 163 ncü maddesindeki "devletin sosyal ve ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzeni" biçimindeki ifadelerden esinlenilmiştir.³¹

³⁰Haluk Çolak, "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Terörle Mücadele Kanunu Üzerine Bir İnceleme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999, Sayı:3, s.741-742

³¹ Haluk Çolak, a.g.e., s.744

Devletin Ülkesi ve Milleti ile Bölünmez Bütünlüğünü bozmak.
Türk devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek: Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi, değişik yönleriyle Anayasanın bir çok maddelerinde yer almıştır. (Anayasanın 5, 13, 14, 28, 30, 33, 58, 130, 133, 135, 143 ncü maddeleri) Gerek Anayasamız ve gerekse diğer yasalar, ülke ve millet bütünlüğünü devletin bölünmezliğinin temel öğeleri olarak almışlardır. Eylem, ister ülke bütünlüğüne, ister millet bütünlüğüne yönelik olsun sonuçta devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü zedeleyeceği kuşkusuzdur. Anayasa ve yasalar bu değerleri birlikte ve ödünsüz mutlak olarak korunmasını amaçlamıştır.³²

Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek:
Türk Ceza Kanununun 146, 147 ve 149 ncu maddeleri kapsamına giren eylemlerin aynı zamanda devlet otoritesine karşı olduğunu söylemek mümkündür. Bunların dışında, fesat heyetine amacına ulaşması için silah sağlamak (Türk Ceza Kanununun 150 nci maddesi); bir askeri birliğin, bir limanın yada şehrin geçerli bir neden olmadıkça kumandasını almak (Türk Ceza Kanununun 152 nci maddesi); askeri itaatsizliğe sevk etmek(Türk Ceza Kanununun 153 ncü maddesi); bu amaçlara yayında bulunmak(Türk Ceza Kanununun 154 ncü maddesi); kanunlara karşı gelmesi için halkı kışkırtmak (Türk Ceza Kanununun 155 nci maddesi); eylemleri devlet otoritesini zaafa uğratmak veya ele geçirmek amacı ile işlenen suçlara örnek olarak gösterilebilir.

Temel Hak ve Hürriyetleri yok etmek: Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 2 nci babı “hürriyet aleyhine işlenen cürümler” başlığını taşımakta ve siyasi hürriyet (T.CK. nun 174 ncü maddesi); din hürriyeti (Türk Ceza Kanununun 175 nci maddesi); şahsın hürriyeti (T.CK. nun 179-192 nci maddeleri); konut dokunulmazlığı(T.CK. nun 193 ve 194 ncü maddeleri); sırrın dokunulmazlığı(T.CK. nun 195 – 200 ncü maddeleri) ve iş ve çalışma hürriyetine karşı cürümler konusunda kurallar içermektedir. Maddede temel

³² Haluk Çolak, a.g.e., s.745

hak ve hürriyetleri yok etmekten söz edilmektedir. Oysa, Türk Ceza Kanunu "hürriyet aleyhinde işlenen cürümler" gibi daha kapsamlı bir anlatımı yeğlemiş, konuya ilişkin hiçbir maddesinde yok etmek deyimini kullanmamış, özgürlükleri tümüyle yok etmeyen eylemleri de suç saymıştır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, Kamu düzeni ve Genel sağlığı bozmak: Anayasanın 143 ncü maddesinde, devletin iç ve dış güvenliği kelimeleri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve görevlerini simgeleyen bir anlatım içinde görülmektedir. Devlet güvenliği derken, devleti içten ve dıştan sarsan, yıkmaya çalışan eylemler olarak düşünülebilir. Yargıtay da, yasa dışı ideolojiler ve bunlara bağlı birleşmelerle ilgili olması halinde suçların Devlet Güvenliğini ilgilendirdiğini, keza çok sayıda ateşli silah ve merminin yurda kaçak olarak nakledilmesinin Devlet Güvenliğine karşı bir eylem oluşturduğunu kabul etmektedir.³³

Ayrıca bu eylemin, bir örgüte mensup kişi ya da kişilerce işlenmiş olması gereklidir. Ancak Terörle Mücadele Kanununun 2 nci maddesinin son fıkrasına göre, "Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır." Yukarıda sözü edilen eylemler bir terör örgütüne bağlı olmaksızın işlenmesi durumunda terör tanımı dışında kalacaktır. 1 nci maddenin 2 nci fıkrasında ise, iki ya da daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle örgütün meydana gelmiş sayılacağı kurala bağlanmıştır.³⁴

Bir yoruma göre, bu bir suç tanımı olmayıp sadece Terörle Mücadele Kanununun kapsamındaki suçlara terör vasfını veren unsurları açıklayıcı niteliktedir. Terör eylemlerinin amacı Anayasada belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok

³³ Haluk Çolak, a.g.e., s.749, Yargıtay 9. CD, 03 Temmuz 1975 tarih ve 1975/27-30 esas ve karar sayılı kararı, yine aynı dairenin 08 Mayıs 1975 tarih ve 1975/10-4 esas ve karar sayılı kararı.

³⁴ Haluk Çolak, a.g.e., s.752

etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak ve bu eylemlerde kullanılacak araç (baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biri) tanımlanmakta ve bu amaç ve araçlarla birlikte örgütsel faaliyet terör eylemlerinin varlığı için şart koşulmaktadır.³⁵

Diğer bir yoruma göre ise, bu maddenin terörü bir suç olarak tanımladığı ve terör suçunun kapsamını tayin ettiği söylenebilir. Bu yoruma göre, maddede belirtilen amaç ve araçlarla girişilecek her türlü örgütsel faaliyetin kanunda tek tek belirtilmese de cezalandırılmasına olanak vermektedir. Bu maddeye bir "torba hüküm" karakteri kazandırmaktadır. Böyle bir yaklaşım terör eylemlerinin "siyasi saik" unsuru ile bağdaşmaz.³⁶ Failler siyasi saik altında hareket etmemiş olsalar dahi, kamu düzenini ve genel sağlığı bozacak nitelikte her türlü eylemin terör eylemi sayılmasına olanak tanımış olur.

IV. Uluslararası Belgelerde Terörizm

Terörizmin tanımlanması konusu özellikle I nci Dünya Savaşı sonrası milletlerarası suçlulukla mücadele için oluşturulan toplantılarda ele alınmıştır. Bu konu, terörizmle mücadelede uluslararası gelişmelerin ele alındığı 3 ncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için günümüze kadar ki uluslararası toplantılarda terörizmin nasıl tanımlanmış olduğuna kısaca değinilmiştir.

Eti Kralı III. Hattusil ile II. Ramses arasında MÖ.1294 yılında imzalanan tanınmış Kadeş Savaşı sonrası yapılan dünyanın bilinen en eski yazılı ittifak sözleşmesinde, suçlulukla mücadele konusunda;

"Eğer siyasi suç nedeniyle Mısır Ülkesinde Hatti ülkesine ve Hatti ülkesinden Mısır ülkesine kaçan siyasi suçlular olursa, birbirine geri verilecektir." hükmüne yer verilmiştir.

³⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s.118

³⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.119

1854 yılında Belçika da 3. Napolyon'a bir saldırı düzenlenmesi sonucu, Belçika olayı siyasi suç olarak değil adi suç olarak kabul etmiştir. "Belçika Kralı" olayı sonraki birçok olaya kaynak teşkil etmiştir. İlk defa 26 Haziran 1930 tarihinde Brüksel Ceza Hukukunu Birleştirme Konferansında, terörizmin tanımı yapılmıştır.³⁷ "Müşterek tehlikeye neden olabilecek araçların kasten kullanılması" ibaresine "terörizm" kelimesinin eklenmesiyle, müşterek tehlike kıstası, terörizm kavramının tanımına ilişkin düşüncelerin çıkış noktasını oluşturmuştur.³⁸

Ancak "müşterek tehlike" kıstas alınarak yapılan tanım tatmin edici olmamıştır. Çünkü bu kriter, tek başına bir fiilin terör eylemi olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. "Müşterek tehlike" kıstas alındığında örneğin, bütün uçak kaçırımlar müşterek tehlike yaratacağından terör eylemi olarak kabul edilebilirken, devlet başkanlarının belirli maksatlarla suikast sonucu öldürülmesi müşterek tehlike yaratmadığından terör eylemi olarak değerlendirilemeyecektir.

1934 yılında Madrid'te Ceza Hukukunun Birleştirilmesine Dair Milletlerarası Konferansın Genel Kurul Toplantısında kabul edilen metinde şu tanım benimsenmiştir: "Sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne surette olursa olsun halkı dehşet içine sürükleyecek kimse cezalandıracaktır... Böylece milletlerarası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm suçu oluşturur."³⁹

Terörizm, Ağustos/Eylül 1935 tarihinde Kopenhag'daki Ceza Hukukunun Birleştirilmesine Dair 6. Konferansta yeniden ele alınmıştır. Yapılan terörizm tanımı biraz daha geliştirilmiştir: "Bir devlet reisi ya da eşinin, veyahut devlet reisi imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, velayetinin, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetinden yararlananların, anayasal kuruluşların, yasama ve yargı organları mensuplarının hayat, beden tamamiyeti, sağlıklarına yöneltmiş kasti hareketler... milletlerarası ilişkileri

³⁷ İlhan Suat, a.g.e., s.184

³⁸ Hamide Zafer; a.g.e., s,17

³⁹ İlhan Suat, a.g.e., s.184

bozacak, yahut devlet organlarının işlemesini engelleyecek ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek tedbir hali ya da müşterek tehlike yaratan fiillerde..." terörizm olarak kabul edilmiştir.⁴⁰

Ceza Hukukunun Birleştirilmesine Dair Konferanslar, terörizmin birbirinden farklı unsurlarının tek bir tanım içinde toplamanın zorluklarını ortaya koymakla beraber, terörizmin karakteristik unsurlarına ışık tutmuşlar ve Milletler Cemiyetince Terörün Önlenmesi ve Milletlerarası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair 16 Kasım 1937 tarihli iki sözleşmenin hazırlanmasına zemin hazırlamışlardır.⁴¹

Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesine dair 16 Kasım 1937 tarihli Cenevre Sözleşmesinde, siyasi terör amaçlı suçlarla mücadeleye yönelik önerilere yer verilmiştir. Sözleşmenin nihai metninin 1 nci maddesinin 2 nci fıkrasında "bu sözleşmede kullanılan "terör eylemleri" nden maksat, belirli kişilere veya bir grup kişiye veya tüm topluma dehşet saçmayı amaçlayan veya dehşet yaratacağı tahmin edilen, Devleti hedef alan cürüm niteliğindeki fiillerdir" denilmiştir. Bu tanımlama, terör eylemlerinin cürüm niteliğindeki fiiller olduğunu ve bir devlete karşı olma unsurunu ve dolaylı olarak şiddet unsurunu içermektedir. Yapılan bu tanım, bu güne kadar ki uluslararası sözleşmelerde ulaşılabilen tek tanım olma özelliğini göstermektedir.⁴²

II nci Dünya Savaşının yaşanması, Milletler Cemiyetinin çabalarının sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. II nci Dünya Savaşı sonrasında dünyayı şiddetten arındırmak amacıyla Birleşmiş Milletler Teşkilatı kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonunun "İnsanlığın Güvenliğine ve Barışa Karşı Suçlar Taslağı" nı hazırlarken 1954 yılında hazırladığı taslağın 2 nci maddesinin 6 ncı fıkrasında, bir devletteki terörist faaliyetlerin diğer bir

⁴⁰ İlhan Suat, a.g.e., s.184

⁴¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.22

⁴² Hamide Zafer; a.g.e., s.25

devlet otoritesi tarafından desteklenmesi veya terörist faaliyetlerin diğerk bir devlette icra edilmesi veya bir devletin kendi ülkesindeki organize faaliyetleri hoş görmesi veya terörist eylemlerin bir devletten diğerk devlete taşınması, insanlığın güvenliğine ve barışa karşı bir suç olarak tanımlanmıştır.⁴³

1960 lı yıllardan sonra terör eylemleri uçak kaçırma olayları şeklinde gelişme göstermiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu eylemleri 12 Aralık 1969 tarih ve 2551 sayılı kararı ile kınamıştır. Birleşmiş Milletlerin terörizm ile ilgili çalışmaları sonraki yıllarda da devam etmiştir, ancak somut bir tanım üzerinde anlaşma sağlanamamıştır.

1949 Tarihli Kızılhaç Sözleşmesi ve Ek Protokollerinde de terörizm konusuna değinilmiştir. Sözleşmenin 33 ncü maddesinin 1 nci fıkrasında "Korunan şahıslar (işgal altındaki ülkenin sivil halkı), şahsen işlemedikleri suçlardan dolayı sorumlu tutulamazlar. Kolektif cezalar, terörizm ve sindirmeye yönelik tüm tedbirler yasaktır" denilmektedir.⁴⁴ Ancak "terörizm" kavramı sözleşmede daha kapsamlı bir şekilde tanımlanmamış ve somutlaştırılmamıştır.

Sözleşmenin 2 nci maddesine göre, sözleşmede belirtilen bu yasak, "sözleşme tarafları arasında deklare edilmiş savaş veya diğerk bir silahlı uyuşmazlık halinde uygulama" bulacaktır. Diğerk bir ifade ile barışta ve iç savaş halinde uygulama bulmayacaktır.

B.TERÖRİZMİN TASNİFİ

Bilimsel düzeyde terörizm kavramını hukuki yönden aydınlatmak amacıyla terörizm diğerk tasniflere tabi tutulmuştur. Çeşitli yazarlar terörizmi diğerk biçimlerde sınıflandırmaktadır.⁴⁵ Edward Hyams "doğrudan doğruya

⁴³ Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", İHMD, Kasım 1995, C.III, s.13

⁴⁴Hamide Zafer; a.g.e., s.33

⁴⁵ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1978, Cilt 44, Sayı 1-4, s.56-59

terör" (direct terror) ve "dolaylı terör" (indirect terror) olarak ikiye ayırmaktadır.⁴⁶

Grant Wardlaw, terörü, amaçlarını ölçü alarak "şahsi amaçlar uğruna yapılan hareketler" (adi suçlar), "askeri amaçlar için yapılan hareketler" (savaş sırasında yapılan gerilla operasyonları) ve "politik amaçlar doğrultusunda yapılan hareketler" (psikolojik savaş) olarak üç kategoriye ayırmıştır.⁴⁷

Terör uzmanlarından Robert Moss, terörizmin, teröristlerin inançlarına veya hedeflerine göre de sınıflandırılabilceğini belirttikten sonra, taktik bakımdan terörü üç çeşide ayırmaktadır. Bunlar "baskıcı terör" (repressive terror), "savunmacı terör" (defensive terror) ve "hücum terörü" (offensive terror)dür.⁴⁸

Atilla Yayla bir makalesinde terörün tasnifini şu şekilde yapmıştır:⁴⁹

- a) Devlet terörü - devlete karşı terör,
- b) Kırsal terörü - şehir terörü,
- c) İç terör - uluslararası terör,

Bu sınıflandırmalar yanında, terör (terror) - karşı terör (Counter terror); yukarıdan terör (terror from above) - aşağıdan terör (terror from below); kırsal terörü (rural terror) - şehir terörü (urban terror); iç terör (domestic terror) - uluslararası terör (international terror); devlet terörü (state terror - vigilant terror) - devlete karşı terör (terror against state); seçici terör (selective terror) - rastgele (ayırımızsız) terör (indiscriminate terror); bireysel terör (individualist terror) - kitle terörü (mass terror) gibi ayrımlarda yapılmaktadır. Bunların her biri terörizmin belirli yönlerini ön plana çıkararak yapılan sınıflandırmalardır.⁵⁰

⁴⁶ Atilla Yayla, "Terörizmin Çeşitleri ve Temel Özellikleri", A.Ü.S.B.F.D., Cilt 45, 1990, Sayı 1-4, s.358

⁴⁷ Atilla Yayla, a.g.e., s.358

⁴⁸ Atilla Yayla, a.g.e., s.358

⁴⁹ Atilla Yayla, a.g.e., s.359

⁵⁰ Atilla Yayla, a.g.e., s.359

Bu tasnifler belirli ölçüler dikkate alınmak suretiyle yapılmaktadır. Kuşkusuz bu sınıflandırmalar kesin ve mutlak bir ayrımı yansıtmamaktadır. Yapılan terör türleri zaman zaman çeşitli bakımlardan çakışabilir ve iç içe geçebilir. Belirgin özellikleriyle bunlardan birine dahil edilmesi gereken bir terör hareketinin, daha başka özellikleriyle diğer türler içinde mütalaa edilmesi düşünülebilir.

Hamide Zafer ise terörü;⁵¹ "adi, sosyal ve siyasi terörizm", "doğrudan terörizm - dolaylı terörizm", "devlet terörizmi - bireysel terörizm", "ideolojik terörizm - ayrılıkçı terörizm" ve "dahili terörizm - uluslararası milletlerarası terörizm" olarak beş gruba ayırmıştır. Bize göre de yapılan bu tasnif, günümüzde karşılaşılan tüm terör eylemlerini karşılayan ve bunları belirgin özelliklerine göre en uygun olarak sınıflandırmaktadır.

I. Devlet Terörizmi ve Bireysel Terörizm

Devlet terörü, devlet tarafından yöneltilenlere, belirgin gruplara, daha ziyade devlet otoritesine karşı direnen veya rejimi sarsmaya - yıkmaya yönelik, yahut öyle davrandıkları farz edilen kişi ve gruplara yöneltilen terördür. Terör eylemi, bizzat devletin bir kuruluşu veya elemanı tarafından yapılması yanında; devletin dışında bulunan ama ona herhangi bir şekilde bağlı olan veya dolaylı kontrolü altında bulunan kişi veya gruplarca gerçekleştirildiği takdirde de devlet terörüdür. Ayrıca, herhangi bir terörist kişi veya gruba, devlet dolaylı olarak dahi bulunmasa bile, eğitim, bilgi, silah, para, sığınak sağlayarak yahut daha değişik şekillerde destek olunması halinde yine devlet terörü söz konusudur.⁵²

Devletler, kendi halklarına veya üçüncü şahıslara, onların özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlamaya ve onları baskı altında tutarak korku ve dehşete düşürmeye uygun yasal ve icrai vasıtalara sahiptirler. Bu sayede psikolojik şiddet kullanarak başaramayacakları baskıyı maddi şiddet kullanarak sağlarlar.⁵³

⁵¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.57

⁵² Atilla Yayla, a.g.e., s.361

⁵³ Hamide Zafer; a.g.e., s.61

Devlet terörü son zamanlarda sık sık duyulan bir söz olmuştur. Devlet terörü denilince iktidarda bulunan bir grubun, karşıt ve "düşman" saydığı gruplara karşı, bilinçli ve sistemli yıldırma hareketlerinde bulunması akla gelmektedir.⁵⁴

Toplum düzenini muhafaza etmekle yükümlü olan devlet organları mevcut düzene yönelen saldırıları uzaklaştırmak, etkisiz kılmak amacıyla gerektiğinde şiddet kullanabilir. Bu, devletin organları aracılığı ile meşru müdafaaada bulunması şeklinde değerlendirilebilir.⁵⁵ Çağdaş devletin en belirgin özelliklerinden biri, kuvvet kullanmanın tekelinde olmasıdır. Ancak rejimler arasında zor kullanmanın nitelikleri, yolu, derecesi ve tipi bakımından büyük farklılıklar vardır. Kural olarak demokratik rejimlerde ihtilafların çözümü veya değişikliklerin gerçekleştirilmesi için şiddete başvurulmaz. Çünkü demokrasilerde sorunların çözümü için kullanılacak başka ve barışçıl çözüm yolları mevcuttur.

İnsan haklarına saygılı demokratik rejimlerde dahi devlet zaman zaman zor kullanmak mecburiyetinde kalabilir. Fakat terör bütün otoriter ve totaliter hareketlerin ortak özelliğidir. Totaliter rejimlerde terör o kadar iç içe geçmiştir ki, totalitarizmin tanımında mutlaka teröre yer verilir. Terör totaliter sistemleri demokratik olmayan diğer sistemlerden ayıran unsurlardandır. Totaliter sistemlerin, hiç değilse bazı safhalarındaki ayırıcı özellikleri kitlesel zor kullanımıdır.⁵⁶

Devlet terörü, Fransız ihtilali sonrası dönemde, totaliter diktatörler tarafından kamu otoritesi hukuka aykırı olarak kullanılarak halk üzerinde büyük korku ve baskı yaratıldığı dönemde uygulanmıştır. Devlet terörü, adli ve polis terörünü, savaş halinde işgal kuvvetlerinin uyguladığı terörü içine almaktadır.

⁵⁴ Bülent Daver, "Demokrasinin Temel Prensipleri ve Terörizmle Mücadelede Bu Prensiplerin Önemi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1986, Sayı:1-4, s.94

⁵⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s,60

⁵⁶ Atilla Yayla, a.g.e., s.362

Sömürgecilik, ırkçılık, siyonizm ve siyah - beyaz ırkçılığı, Üçüncü Dünya Devletleri tarafından devlet terörü olarak nitelendirilmektedir. İşkence, apartheid (ırk ayrımı), İsrail'in Batı yakasındaki tatbikatları, ABD nin Vietnam'daki eylemleri, Libya'nın, İran'ın, Suriye'nin bazı grupları desteklemeleri ve bir zamanlar General İdi Amin'in aşırılıkları,⁵⁷ Hitler Döneminde Yahudilere karşı uygulanan yok etme çabaları, özellikle son zamanlarda İsrail'in Filistinlilere karşı uygulamaları, devlet terörizmine örnek teşkil etmektedir.

Diktatörler, iktidar sahipleri ve hükümetler tarafından uygulanan terör bu tanıma uymamaktadır ve ilgili devletlerin iç sorunudur. Bununla mücadele, demokratik hükümetlerin meşru hareketlerine karşı çıkışı ifade eden alttan teröre karşı uygulanacak tedbirlerden farklı vasıtaları gerektirir. Devlet teröründe, öncelikle devletler hukukunun kendine özgü problemleri söz konusu olmaktadır; şiddet yasağı, egemenlik prensibi ve insan hakları gibi.⁵⁸

Devlete karşı terör deyimiyle ise, devlet dışı varlıklardan, daha doğrusu kişi ve gruplardan devlete (kişi ve kurum olarak) yöneltilen terör anlaşılmaktadır. Devlet terörü ile bireysel terör arasındaki fark, birinde devlete yönelik alttan gelen bir terör söz konusu iken diğerinde mevcut sosyal ve siyasal yapıyı koruyabilmek için üstten uygulanan bir terör söz konusudur.⁵⁹ Devlet dışı terörün yöneldiği amaçlar ve kullandığı taktikler değişebilir. Amaç mevcut sosyal - siyasal - ekonomik düzeni yıkıp yeni bir toplumsal - siyasal düzen kurmak, yahut belirli bir bölgeyi devletin egemenliğinden koparıp ayrı bir devlet kurmak olabilir. Özellikle ülkemizde son yirmi yıldır faaliyet gösteren PKK terörü, devlete karşı teröre iyi bir örnektir.

II. Doğrudan Terörizm ve Dolaylı Terörizm

Doğrudan doğruya ve dolaylı terörizm fiilin gerçekleştirilme biçimine göre yapılan bir ayrımdır. Doğrudan doğruya terör, terörün direkt biçimde

⁵⁷ Yılmaz Altuğ, a.g.e., s.97

⁵⁸ Hamide Zafer; a.g.e., s.62

⁵⁹ Hamide Zafer; a.g.e., s.62

başkanlar, krallar, kraliçeler, başbakanlar, bakanlar gibi üst düzey yöneticilere yöneltmesidir. Rusya'daki Narodnaya Volya, 18 nci asrın sonu ve 20 nci asrın başındaki "Sosyal Devrimciler" hareketi bu türdendir. Dolaylı terör ise, kendini ve halkı koruyamadığını göstermek suretiyle yönetimin itibarını ve güvenilirliğini sarsmak amacıyla, doğrudan doğruya yüksek seviyedeki yöneticilere değil, yan unsurlara yöneltilen terördür. Bu terörde binalar kundaklanır, bankalar soyulur, diplomatlar kaçırlır.⁶⁰ Korunan hukuki menfaati esas alan bu ayırımı, siyasi suç ayırımına paralel olarak tam - mutlak - nispi terör şeklinde de isimlendirmek mümkündür.⁶¹

III. Adi ve Siyasi Terörizm

Terör eylemleri genellikle iki amaçlıdır; ya adi amaçlarla ya da siyasi amaçlarla yapılmaktadır.⁶² Halkın üzerinde geniş çapta korku ve dehşet yaratan, siyasi amaçlarla değil, sosyal ve kişisel çıkarları hedefleyen terör eylemlerine de sıkça rastlanmaktadır. Terörizm, sadece siyasal suçlar alanıyla sınırlı değildir.⁶³

Günümüzde modern anlamda terörizmden siyasi terör anlaşılmaktadır. Daha öncede bahsedildiği üzere, siyasi terör 1789 Fransız Devrimi sonrası siyasal baskıya halkın bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak terör eylemleri sadece siyasi amaçlarla gerçekleştirilmemektedir. Zaten terör kavramını sadece siyasal amaçlı olarak düşünmek terör kavramını daraltmaktadır.⁶⁴ Tedhişçiliğin izlediği gayeyi bir nedene dayandırmak düşünülemez. Bazen kişisel çıkarlarda da göz önünde tutulabilir.⁶⁵

Terör kısaca, insanlar üzerinde uygulanan, insanın fizik ve ruhsal varlığına yönelen bir şiddet eylemidir. Terörizm ise, özellikle siyasal bir amaçla, bu şiddetin sistemli ve devamlı olarak kullanılması politikasıdır.⁶⁶ Bu

⁶⁰ Atilla Yayla, a.g.e., s.358

⁶¹ Hamide Zafer; a.g.e. s.59

⁶² Doğan Soyaslan, "Şiddet ve Terör", Yargıtay Dergisi, C.10, Ekim 1984, s.424

⁶³ Hamide Zafer; a.g.e. s.58

⁶⁴ Köksal Bayraktar, *Siyasal suç*, İstanbul, 1977, s.152

⁶⁵ Necdet Yalkut, "Son Gelişmeler Işığında Terör ve Anarşi", Adalet Dergisi, yıl 1975, Sayı 5, Eylül-Ekim 1984, s.1249

⁶⁶ Bülent Daver, a.g.e., s.93

tanımlamadan siyasal amaçlı terör ile kişisel amaçlı terörün birbirinden ayrılmış olduğu görülmektedir. Sadece siyasi amaçlarla değil, kişisel menfaat güdülerek, cebir ve tehdidin vasıta kılındığı ağır nitelikteki filler de öğreti de terör eylemi olarak nitelendirilmektedir. Her ne kadar kullanılan araç ve taktik aynı olsa da, her türlü şahsi nitelikteki şiddet veya şiddet tehdidi terör teşkil etmez.⁶⁷ Bunlar ancak süreklilik arz eder ve toplumda korku ortamı yaratır ise terör eylemi olarak nitelendirilebilir. Kan davası, intikam hırsının tatmini, salt ekonomik çıkar için yapılan adam öldürme eylemleri⁶⁸ adi amaçlarla gerçekleştirilen terör eylemlerine örnektir.

Siyasi düzeni yıkmak ve yerine yeni bir siyasi ideolojik düzen kurmak amacıyla hareket eden siyasi terör, çoğu kez ulusal ve uluslararası seviyede organize olmuş bir grup tarafından gerçekleştirilir. Güdülen siyasi amaç çeşitlidir. Bir hükümeti yıpratmak ve iktidarı düşürmek için yapılan terörde amaç, devlet adına hareket eden, kamu gücünü kullanan siyasal partinin, can emniyetini ve asayişini sağlayamadığı gerekçesiyle prestijinin yıpratılması, doğrudan istifaya veya dolaylı yoldan iktidarı bırakmaya zorlama şeklinde olabilir.

Mevcut siyasal ekonomik düzeni yetersiz, gayri adil bularak tüm sorunların kurulacak yeni düzenle çözüleceği inancını taşımaktadır. Bu eylemlerin amacı devleti yıpratarak siyasi iktidarı ele geçirmektir. Siyasi bir davayı dünya kamuoyuna duyurmak, dikkat çekmek, meseleyi başkalarına anlatarak yandaş toplamak amacıyla yapılabilir.

Bu açıklamalar ışığında, geniş anlamda terör kişisel, sosyal veya siyasal çıkarlar için uygulanan aşırı ve süreklilik arz eden şiddetten ibarettir denilebilir. Ancak adi şiddetin de terör olarak nitelendirilmesi arzu ediliyorsa, bu şiddetin kamuda sürekli ve artan bir korku yaratmaya elverişli olması aranmalıdır. Bir kereye mahsus olarak uygulanan şiddet gerekli siyasi şiddetin yarattığı psikolojik etkiyi yaratmaya uygun değildir. Bugün artık

⁶⁷ Hamide Zafer, a.g.e. s.58

⁶⁸ Doğan Soyaslan, a.g.e., s.424

terörle dar anlamda terör, yani siyasi düzene karşı olan şiddet eylemlerinin kastedildiği ortadadır.⁶⁹

IV. Ayrılıkçı Terörizm-İdeolojik Terörizm

Devlete karşı terörün bir başka tipi ayrılıkçı terördür. Ayrılıkçı terörde amaç belirli bir bölgeyi bağlı bulunduğu ülkeden kopararak bağımsızlık kazandırmaktır. Ancak burada ince bir nüans vardır. Sömürge durumunda bulunan bir yeri bağımsızlığa kavuşturmaya çalışmakla sömürge olmayan yeri "bağımsızlaştırma" peşinde koşmak birbirinden farklı şeylerdir. Önemli olan gerçek durumun nasıl olduğu değil, teröre yönelen gruplarca nasıl algılandığıdır. Otoriter veya totaliter, insan haklarına saygısız bir devletin hegemonyasında bulunan yerlerin insanları kadar, demokratik bir ülkenin belirli bir bölgesindeki bazı kimseler de sömürge durumunda olduklarına inanabilir ve bunu destekleyecek deliller araştırabilirler.⁷⁰

Ayrılıkçı terör sosyal-siyasal düzeni yıkmaya yönelik teröre nispetle daha az komplekstir. Hareketin haklılığını ve meşruiyetini sağlamak için uzun boylu ideolojik yorumlara gidilmesi gerekmez. Hareketin altında sağ ve sol bir ideolojinin yatması, sosyalizmin yahut milliyetçiliğin ön plana çıkarılması bu bakımdan önemli değildir. İdeolojik tercih, bu günün terör dünyasında, faaliyetlerine destek sağlamak açısından önemlidir. Nitekim günümüzde sayılarının yüzlere yaklaştığı söylenen ayrılıkçı terörist hareketlerin çoğu Marksist-Leninist eğilimlidir. Bunda ideolojik eğilimler kadar pragmatik eğilimler de rol oynamaktadır. Çünkü sol ideolojiyi savunmak her şeyden önce hareketi, dünya kamuoyunun önemli bir kısmı önünde haklı ve meşru gösterme, geniş kitlelere rahatlıkla adını duyurma imkanı sağlamaktadır. Ayrıca 1980 ler de iş başında olan uluslararası terör şebekelerinde sol fikirlerin ağırlıkta bulunması, Doğu Bloğunun ayrılıkçı terör hareketlerini "milli bağımsızlık savaşı" yla eş anlamlı tutarak destekleyici tavır takınması ve demokratik ülkeleri terör yoluyla zayıflatmak arzusu yüzünden yardım sağlama imkanını artırmaktaydı.⁷¹

⁶⁹ Hamide Zafer; a.g.e. s.59

⁷⁰ Atilla Yayla, a.g.e., s.367, Hamide Zafer; a.g.e. , s.69

⁷¹ Atilla Yayla, a.g.e., s.358

Hangi ideolojiye dayanırsa dayansın, her ayrılıkçı hareket, kendisi ile self-determinasyon ilkesi arasında bir ilişki kurmaya çalışır. Bu ilkeye uygun olarak hareket ettiğini göstermek meşruiyet sağlama bakımından en önemli problemdir. Bağımsızlık isteğinin haklılığını da kültürel, linguistik özelliklerle, gerekirse ekonomik verilerle destekler.⁷² Mücadelelerini bu alanlardaki sömürüye başkaldırı olarak nitelerler. Kural olarak halkın önemli bir kesiminden destek sağlarlar ve genellikle uzlaşma halinde görüşmelere katılabilecek terör örgütüne paralel legal organizasyonları vardır.

Stratejik bakımdan ayrılıkçı terörist hareketin iki önemli hedefi vardır. İlki özellikle sömürge-sömürgeci durumlarında, sömürgeci güce o bölgeyi elinde tutmanın kendisine pahalıya mal olduğunu göstermeye çalışmak, bundan vazgeçmeye zorlamaktır. Diğer stratejik hedef, önce ayrılıkçı hareketin mücadele ettiği ülkenin iç kamuoyunu, sonra dünya kamuoyunu etkilemektir. Bu yönüyle ayrılıkçı terörist hareketin mücadelesi, bir bakıma, alenilik mücadelesidir. Bundan dolayı genellikle, bütün terör hareketlerinde olduğu gibi ayrılıkçı terör hareketinde de bir eylemin etkisi ve gücü onun propaganda değeriyle ölçülür. Onun için hür basına sahip demokratik ülkelerdeki ayrılıkçı terörist hareketler, dışa kapalı, basın hürriyetinin bulunmadığı, kitle iletişiminin son derece zayıf olduğu totaliter ülkelerdeki hareketlere göre çok daha şanslılardır. Kıbrıs'ta EOKA örgütünün ve Kuzey İrlanda da IRA'nın İngiliz Hakimiyetine karşı yürüttükleri terör kampanyasıyla, eski Sovyetler Birliği egemenliğinde bulunan Ukrayna da yürütülen terör kampanyaları arasında etki bakımından büyük fark bulunması da bu gerçeği işaret etmektedir.⁷³

Sovyetler Birliğinin dağılması ve buna bağlı olarak soğuk savaş döneminin kapanmasının da etkisiyle "RAF", "İtalyan Kızıl Tugaylar" ve "Fransız Doğrudan Eylem" terör örgütleri eylemlerine son vermişlerdir. Sol kanattaki terör eylemlerindeki gözlemlenen düşüşe karşın, Almanya ve Fransa da, yüksek düzeydeki iltica ile bağlantılı ekonomik gerileme ve artan

⁷² Atilla Yayla, a.g.e., s.367

⁷³ Atilla Yayla, a.g.e., s.367

işsizlik, mültecilere karşı şiddet eylemlerinin artmasına neden olmaktadır. Yine Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki rejimlerin başarısız kalması İslami kökten dincilerin hedeflerine ulaşmada teröre başvurmalarına uygun bir zemin hazırlamaktadır. Diğer taraftan İRA, ETA, PKK gibi ayrılıkçı terör örgütleri halen faaliyetlerine devam etmektedir. Orta Asya'daki milliyetçilik akımları da gittikçe güçlenmektedir.⁷⁴ Bu gelişmelerden ayrılıkçı terörün önümüzdeki dönemde etkisini devam ettireceği söylenebilir.

İdeolojik terör ise, sadece Marksizm, Faşizm gibi siyasi ve felsefi sistemleri gerçekleştirmeyi amaçlayan terör olarak değerlendirilemez. Bu ideolojik terörün kapsamını daraltır. Terör ahlaki, dini, kültürel, etnik, milli, sosyal sözde yüksek değerlere hizmet eder. Bu durumlarda da terör bir ideolojiye dayanır. Ahlaki, dini, kültürel, etnik, milli veya sosyal değerlere dayanan terörü de ideolojik terör olarak değerlendirmek gerekir. Bu suretle, belirli bir siyasi düzeni değiştirmeyi amaçlamayan fakat hükümetlerin veya devletlerin belirli konulardaki tutumunu şiddet uygulayarak değiştirmeyi hedefleyen örgütsel faaliyetler de ideolojik terör olarak değerlendirilebilecektir.⁷⁵

Güdülen siyasi amaca göre terör iki gruba ayrılır. Bireyin ancak tabii olarak ortaya çıkan toplumun bir parçası olarak değer ve saygınlık kazanacağı inancını sağ terör; yeryüzündeki eşitlik ve özgürlük esasına dayanan, yönetici sınıfın olmadığı bir toplum düzeninin gerçekleştirileceği inancını ise sol terör sürdürür.

Sağcı politikaların en aşırısı faşizmdir. Bu ideolojiye göre, birey toplumun bir parçasıdır ve içinde doğup eğitildiği toplum ve kültürden bağımsız olarak var olamaz. Devlet, sosyal düzeni bireysel özgürlüklerin üzerinde tutan daimi ve mutlak güçtür. Bunun dışındaki sağcı politikalar ya yeni değerlere bir tepki olarak monarşiye dönmeyi yada sadece mevcut solcu eğilimlere karşı daha az merkezîyetçi bir ekonomik görüşü temsil ederler.⁷⁶

⁷⁴ Hamide Zafer; a.g.e. s.70

⁷⁵ Hamide Zafer; a.g.e. s.63

⁷⁶ Karacan İsmet, a.g.e., s.195-216

Sağ terör yığınlarına karşı savaş açmak iddiası ile tarih sahnesine çıkar. Tüm sorunların nedenini sola yükleyen bir propagandayı yaygın bir şekilde gerçekleştirir, böylece de "Kızıl tehlike" den ürken yığınları etrafında toplar. Sağ şiddet ideolojisinin içeriği öneriden çok eleştiriye dayanır. Diğer bir deyişle sağ terörün ana öğeleri, "Komünizm tehlikesinin varlığı" varsayımına dayanan toplumun tehlikeden kurtarılması fikri, bunun için de "sol terör" ile güçlü savaş vermeyen liberal demokratik devlet yerine otoriter sağcı devletin kurulması fikridir.⁷⁷ Aşırı milliyetçilik ve teokratik devlet düzeni kurmayı amaçlayan akımlarda aşırı sağ akımlar içerisinde yer almaktadır.

Solcu politikalar ise "sınıf mücadelesi" temeline dayanmaktadır. Marks'a göre, sosyal evrimde en son değişim, endüstriyel üretim araçlarının icat edilmesinden sonra, bu araçların işçilerin yani proletaryanın eline geçmesiyle olacaktır. Ancak bu sosyal devrimci değişimin tabii seyri içerisinde yavaş ve şiddetsiz mi, yoksa hızlı ve cehren mi gerçekleştirileceği sorusunu Marks da cevaplamış değildir. 1947 de Çin de Mao, 1959 da Küba da Fidel Kastro uzun endüstrileştirme sürecini beklemeden kır gerilla taktikleriyle ihtilal gerçekleştiren Marksistlerdendir. Bunlar terörizme giden yolda örnek olmuşlardır. Son kuşağın en etkili Neo-Marksist Herbert Marcuse, devrimci değişimin geleneksel sosyal metotlarla gerçekleştirilemeyeceğini ancak sistem dışına çıkan terör yöntemleri ile gerçekleştirilebileceğini iddia etmiştir. Marcuse'nin yazıları, 1960 larda Amerika daki öğrenci radikalleri üzerinde büyük etki yapmıştır.

Bu ideolojide sosyal değişime şiddet vasıtası ile ulaşılmaya çalışılmaktadır. İhtilalci teröristler şiddetin yanı sıra, eylemlerine meşruluk kazandırabilmek için sol ideolojinin sözlüğünden özenle seçilmiş kelimeler kullanırlar.⁷⁸

⁷⁷Nezih Demirkent, "Türkiye de Terörün Boyutları, Gelişimi ve Çözüm Önlemleri" Abdi İpekçi Semineri, 30 Ocak-01 Şubat 1980, Mayıs 1980, s.41-60

⁷⁸Hamide Zafer; a.g.e. s.64-65

V. Dahili(İç) Terörizm ve Uluslararası Terörizm

a. Dahili(İç) Terörizm

Dahili terör konusunda belirgin bir tanım bulunmamaktadır. Bir güvenlik uzmanı dahili terör hakkında şunları söylemektedir: "Bir devletin milli hudutları içerisinde cereyan eden ve dış kaynaklı hiçbir terörist örgüt veya örgütlerce işbirliği yapmadan gerçekleştirilen, başka bir devletin ya da şahsın menfaatini veya zararını amaçlayan tedhiş hareketleridir..." Bu tip tedhişçilikte teröristin milliyeti bahis konusudur. Yine ortaya konan eylemin o memleketin, toplumun fertlerini ya da mevcut otoriteyi hedef alması gerekir.⁷⁹ Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere eylemin coğrafi mevkii, amacı, eylemlerin nitelikleri dahili terörizmin belirlenmesinde önem arz etmektedir.

Bu durumda dahili terörü, bütün yönleriyle sadece belirli ülkenin sınırları içinde cereyan eden, yalnızca o ülkedeki bazı hedeflere yönelen ve söz konusu ülkenin vatandaşları tarafından gerçekleştirilen terör olarak tasvir edebiliriz. Milletlerarası terörizmin esas amacı mutlaka siyasi hedeflere ulaşmak iken, dahili terörizm bazen sırf adi suçların kolaylıkla işlenmesi amacıyla gerçekleştirilebilir.⁸⁰ Dahili terörizm bir ülkenin sınırları içerisinde cereyan eden bir iç hukuk sorunudur. Dış desteği olmayan yerel kişi ve gruplarca yapılan terördür.⁸¹

Örneğin İtalya'da, tamamen İtalyan vatandaşlarından oluşan para, silah, eğitim, istihbarat gibi bütün alt yapı ihtiyaçlarını bütünüyle İtalya daki kaynaklardan karşılayan bir terörist örgütün, İtalyan kişi ve kuruluşlarına yönelteceği saldırılar iç terördür. Ancak günümüz dünyasında bu çok idealize bir örnektir. Özellikle son 20 yıl içinde ortaya çıkan uluslararası terör ağı içinde, hemen hemen bütün terörist örgütler birbirleriyle çeşitli bakımlardan ilişki ve işbirliği içindedir. O yüzden, yukarıdaki örnekte olduğu gibi teorik bir ayırım yapılsa bile, fiiliyatta bu özelliklere sahip dahili teröre çok az

⁷⁹ Atilla Yayla, a.g.e., s.379, Doğan Soyaslan, a.g.e., s.218

⁸⁰ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 44, Sayı 1-4, 1978, s.57

⁸¹ Tekin Akıllıoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.140

rastlanmaktadır. 19 ncu asrın terör hareketleri içinde Rusya da faaliyet gösteren, eylemlerini yurt dışına taşımayan, amaçlarını sınırlayan ve rasgele adam öldürmeyen Narodnaya Volya'nın terörü, dahili terör kavramına en yakın terörist harekettir. Çağdaş terör hareketleri arasındaysa, bu vasıfta olanlar pek bulunmamaktadır.⁸²

Uluslararası işbirliğinin alabildiğine arttığı, teknolojik gelişmelerin dünyayı alabildiğine küçülttüğü, globalleşme girişimlerinin yoğunlaştığı çağımızda tamamen saf, yerli nitelikte bir terör eyleminin olmasını beklemek boşunadır. Sınırların açılması teröristlerin hareketliliğini artırmakta ve milletlerarası terörizmin gelişmesine uygun bir zemin hazırlamaktadır.⁸³

b. Uluslararası Terörizm

Terörizm literatüründe en sık kullanılan kavram uluslararası (milletlerarası) terörizm (international terrorism) dir. Hatta diyebiliriz ki, terör terimi hemen hemen daima başına bir "uluslararası" kelimesi eklenerek kullanılmaktadır.⁸⁴

Bir terör eyleminin iç mi yoksa uluslararası nitelikte mi olduğunu belirlemek için birkaç hususun tespiti gerekir.

Bir kere uluslararası tedhiş deyince her şeyden önce, tedhiş eylemi dolayısıyla en az iki devletin menfaatlerinin ihlal edilmiş olması söz konusudur. Failin veya suç mağdurunun ayrı ayrı devletler uyruğunda bulunmaları, ya da tedhişçilik suçunu işleyenin yabancı üçüncü bir ülkeye kaçmış bulunması gibi.⁸⁵

Uluslararası tedhişçiliğin ikinci önemli özelliği de, şiddet hareketinin doğrudan doğruya ve yakın mağduru, kurbanı olan kişilerle birlikte asıl

⁸² Atilla Yayla, a.g.e., s.379

⁸³ Hamide Zafer; a.g.e. s.70

⁸⁴ Atilla Yayla, a.g.e., s.380

⁸⁵ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s.55

maksadın belirli bir nüfus kitlesi, ya da insan grupları arasında dehşet, korku ya da ilgi hali yaratmaktan ibaret bulunmasıdır.⁸⁶

Üçüncü olarak hareketin, halkın, kamunun dikkatini belirli amaçlar güden gruplar üzerine çekici ve devleti ağır bir takım tepkilere başvurmaya mecbur kılıcı nitelikte bulunması da uluslararası tedhişçiliğin bir özelliğini teşkil etmektedir. Tedhişçi, amacına ulaşabilmek için masum insanların hayatlarına son vermek, onların vücut tamamîyetlerini ihlal etmek, temel özgürlükleri tehdit ve tehlike altına sokmak yolunu tutmaktır. Çağımızda milletlerarası tedhişçiliğin bir özelliği de, aktif halde bulunan tedhişçi grupları arasında bir tür gruplar arası anlaşmanın, adeta bir koalisyonun bulunmasıdır. Alman Baader-Meinhoff grubu ile Japon Kızılordu ve çeşitli Filistin grupları arasında işbirliği yapılmakta ve imkanların birlikte kullanılması için ortak çalışmalar gerçekleştirilmektedir.⁸⁷ ASALA'nın lideri olduğu ileri sürülen Hagop Hagopian, 1980 yılında bir röportaj sırasında kendisine, örgütünün FKÖ ile olan ilişkisine dair bir soru yöneltildiğinde, "Bizim dünyadaki tüm ihtilalci örgütlerle ilişkimiz vardır"⁸⁸ şeklinde cevap vermiş olması da bu işbirliğini ortaya koymaktadır.

ABD'nin 25 Eylül 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunduğu "Belirli Bazı Milletlerarası Terör Eylemlerinin Cezalandırılmasına ve Önlenmesine Dair Sözleşme Taslağı" "uluslararası olma" veya başka bir ifade ile yabancılık unsurunu tam olarak ortaya koymuştur. Bu yabancılık unsuru taslağın 1 nci maddesinin 1 nci fıkrasında şöyle ifade edilmiştir: Hukuka aykırı bir şekilde adam öldürme, ağır yaralama veya hürriyeti tahdit fiillerini işleyen veya bu fiillere teşebbüs eden veya bu fiillere şerik olarak katılan kimse, eğer fiil a) Vatandaşı bulunduğu devletin toprakları dışında işlenmiş veya fiil neticelerini orada doğurmuşsa veya b) i) Hedef devletin toprakları dışında veya ii) Hedef devletin toprakları içinde fakat o hedef devletin vatandaşı olmayan bir kimseye karşı işlenmiş veya fiilin neticeleri o

⁸⁶ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s.55

⁸⁷ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s.56

⁸⁸ Bruce Hoffman, "Filistin Terörizminde Son Gelişmeler", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.241

hedef devlette gerçekleşmişse veya c) Bir huzursuzluk döneminde bir devletin silahlı kuvvetlerine mensup bir kişiye karşı işlenmişse ya da d) Bir devletin veya uluslararası bir teşkilatın menfaatlerine zarar vermek veya o devletten veya teşkilattan ödün elde etmek amacıyla işlenmişse uluslararası bir suçtan sorumlu olur.⁸⁹ Sözleşme taslağında da belirtildiği gibi fiilin işlendiği yer, failin veya mağdurların uyruğu, suçun objesi veya fiil ile ulaşılmak istenen amaç açısından olayda bir yabancılık söz konusu ise o fiilin milletlerarası bir suç olduğu söylenebilir. "uluslararası olma" unsurunu daraltan kıstaslar batılı ülkeler de dahil olmak üzere hiçbir ülkeden kabul görmemiştir.⁹⁰

1981 Mayıs'ında Papa II. John Paul'e girişilen suikast olayı uluslararası teröre tipik bir örnektir. Olay birkaç ülkeyi yakından ilgilendirmektedir. Suikastçı ile bazı yardımcılarının Türk asıllı ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalarından dolayı Türkiye, ülkesinin sınırları içinde olduğu ve yargılama işleri de orada yapıldığı için İtalya, suikast planlarını yaptığı, Ağca'yla anlaştığı ve ona destek sağladığının iddia edilmesi yüzünden Bulgaristan olaya doğrudan doğruya taraf olan ülkelerdir. Bunun yanında, olayın gerçekleştiği tarihlerde Bulgaristan'ın Varşova Paktı'na bağlı olması yüzünden Doğu Bloku ülkeleri ve özellikle Sovyetler Birliği, Doğu Bloku karşısında Batı dünyasının lideri Amerika Birleşik Devletleri suikast yüzünden karşı karşıya gelmişlerdir. Yani olay birçok ülkeyi ve hatta blokları ilgilendirir bir boyut kazanmıştır.

Diğer taraftan Ağca'nın Türkiye de hapisaneden kaçtıktan sonra izlediği yol, suikast hazırlıkları, Bulgaristan'a giriş ve çıkışları, Avrupa da dolaşması ve daha başka kimselerle ilişkileri, silahların sağlanması, planın gerekli incelemeler yapılarak hazırlanması ve buna benzer bakımlardan da çok sayıda ülke olayla ilgili olmuştur.⁹¹ Amaç bakımından ele alındığında Papa'nın Polonya asıllı olması ve Polonya'daki Dayanışma Hareketini

⁸⁹ Hareket ve neticelerinin farklı ülkelerde gerçekleşmesi veya hareket ve netice aynı ülkede gerçekleşmekle beraber fiilin hazırlıklarının yabancı bir ülkede gerçekleşmesi fiilin işlendiği yer itibarıyla uluslararası olma kriterine uygundur. Yine bir yabancı hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek amacı ile gerçekleştirilmesi halinde de uluslararası unsur gerçekleşmiş olur.

⁹⁰ Hamide Zafer; a.g.e. s.72.

⁹¹ Atilla Yayla, a.g.e., s.380

desteklemesi, işe Polonya'nın da adının karışmasına neden olmaktadır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise, Papa'nın Hıristiyanların dini önderi olması yüzünden yüz milyonlarca Hıristiyanın ve bunların yaşadığı ülkeler olayla ilgilenmişlerdir. Yani bu olay birçok ülkeyi ilgilendirmiş ve etkilemiştir. Onun için milletlerarası terörizm kapsamında tipik bir örnek olarak gösterilebilir.

Ülke içi terörizmde adi suçların kolaylıkla işlenebilmesinden dolayı bu tür terörün amacı sadece toplumdaki korkuyu artırmak iken, milletlerarası terörizmin amacı mutlaka somut siyasi hedeflere ulaşmak, bu yöntemle siyasi değişikliklerin gerçekleşmesini sağlamaktır. Teröristler, milletlerarası terörizmle dünya kamuoyunun dikkatini kendi milli sorunlarına çekerek, ülkenin dış politikasını etkilemek veya bir ülkeyi zor durumda bırakarak onu dünya kamuoyunda mahkum ettirmek isterler. Bu suretle pazarlık şartlarını da dünyaya duyurmuş olurlar.⁹²

Uluslararası teröristlerin baş vurdukları eylemler genellikle uçak kaçırma, esir alma, özellikle sistemi ve devleti temsil eden kişileri kaçırma, bombalama, cinayet ve gasp eylemleridir. Teröristler hedeflerine ulaşabilmek için hayatlarına dahi son vermeyi göze alarak intihar saldırılarında bulunabilirler. Son zamanlarda intihar saldırılarında önemli artış olmuştur. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinde Dünya Ticaret Merkezine ve Savunma Bakanlığı binalarına yolcu uçaklarını kullanarak girilen katliamlar, intihar saldırılarının ne kadar büyük boyutlara ulaşabildiğini ve terörizmin ileride dünyamız için en büyük tehlikelerden birisi olacağını göstermektedir.

II nci Dünya Savaşından sonra 3 ncü Dünya Ülkeleri, uluslararası terörizm kavramını sömürgecilik kavramı ile eş anlamlı tutmuşlar ve işgal güçlerinin eylemlerini uluslararası terörizm olarak nitelendirmişlerdir. Buna karşılık "özgürlük savaşçıların" uyguladıkları şiddet eylemlerinin terörizm

⁹² Hamide Zafer; a.g.e. s.73.; 1993 Mayısında, 13 PKK lı terörist Münih teki Türk Konsolosluğunu basarak 23 kişiyi esir almış ve Alman Hükümetinden, Türk Hükümetini "Günbatığı Anaçları Kürtlere karşı giriştiği savaşa" son vermeye zorlamasını istemişlerdir.

olarak nitelendirilmemesi için çaba harcamışlardır. Bu ülkelerin etkisi ile 10 Haziran 1977 tarihinde Cenevre de gerçekleştirilen Hürmanist Devletler Hukuku Diplomatik Konferansında "Haklı Mücadele" fikri kabul edilmiştir. 12 Ağustos 1949 tarihli Dört Cenevre Sözleşmelerine 1977 tarihli Ek Protokollerde özgürlük savaşçuları ve ırk ayrımı yapan sömürgeci işgalci güçlerin bertaraf edilmesi sorunu uluslararası bir uyuşmazlık olarak kabul edilmiştir. Gerilla savaşlarına belirli şartlar altında "muharip statü" tanınmış ve bunlara savaş esirlerinin korunmasına dair kuralların uygulanması kabul edilmiştir.⁹³

Artık uluslararası terörü ulusal terörden veya ulusal terörü uluslararası terörden ayrı düşünmek mümkün değildir. Uluslararası bağdan, dış ülkelerin desteğinden yoksun terör odakları artık varlıklarını devam ettirememektedir.⁹⁴ İç hukuk bakımından oldukça basit gibi görünen terör sorunu, uluslararası düzeyde karmaşıktır.⁹⁵ Bu nedenle bu güne kadar uluslararası alanda terörizmi önleme çalışmaları yeterli etkinlikte olamamıştır.

⁹³ Hamide Zafer; a.g.e. s.72.

⁹⁴ İlhan Suat, a.g.e., s.187

⁹⁵ Tekin Akilhoğlu, a.g.e., s.143

İKİNCİ BÖLÜM

İÇ HUKUKLARDA TERÖRİZM İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Genellikle ideolojik hedefi ufak ve büyük çaptaki terör örgütleri her ülkede mevcut bulunmaktadır. Bu örgütlerin faaliyetleri sonucu kendini gösteren terörizm halen dünyadaki birçok ülkenin başını yoğun bir biçimde ağrıtmaya devam etmekte, açtığı yaralar gittikçe büyümektedir.

Bu sebeple terörizm, her zaman devlet ve hükümetlerin gündeminde olması gereken, her an acil ve kısa sürede alınması gerekli tedbirleri kapsayan bir konudur. Çünkü terörizm zaman ve sınır tanımadan gelişmesine uygun zeminleri değerlendirerek hareket sahnesine çıkmaktadır. Bu da terörizme karşı araçların ön planda ve hazır bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Devletler terörle mücadelenin öncelikle kendi toprakları ve vatandaşları üzerinde yarattığı etkiyi görerek onunla mücadele edilmesi gerektiğine karar vermişlerdir. Bu şekilde alınacak önlemler, tam bir görüş birliğinin dahi sağlanamadığı uluslararası mücadeleye göre daha basittir ve pratik olup sonuçlarını kısa sürede almak mümkündür.

1950 ve 1960 lı yılları planlı bir hazırlık dönemi olarak geçiren terörizm, özellikle 1970 li yıllarda yaşanan şiddet eylemlerinin artması ile birçok ülkeyi yasal arayışlara zorlamıştır. Terör örgütleri ile organize suç örgütleri birlikte hareket ederek işlenen suçlar şok yaratmıştır.¹ Bu dönem içerisinde en fazla terör olayları sırasıyla; Batı Avrupa, Güney Amerika, Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkelerinde meydana gelmiştir. Bu tür olaylar Doğu

¹ Turgut Kazan, "Çete, Örgüt, Gizli İttifak, Toplu Suç Kavramları", Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 12-16 Ocak 2000, s.150

Bloku ülkelerinde ise yok denecek kadar az olmuştur.² Hemen hemen bütün Avrupa ülkeleri terör ve anayasal suçlara karşı, yasalarında değişiklikler yaparak, özel hükümler getirmişlerdir.³

Terörizmin tanımı konusunda uluslararası alanda uzlaşma olmadığına daha önce değinmiştik. Görüş birliği sağlanamadığından, uluslararası alanda terörizm ile mücadele ve alınacak önlemler, insanların terörizm belasından kurtulmalarını, bu bataklığın kurutulmasını sağlayacak seviyeye ulaşamamıştır. Uluslararası alanda yapılan çalışmalara geçmeden önce ülkemizde ve bazı ülkelerin terörle mücadele konusunda yaptıkları düzenlemelere ve almış oldukları önlemlere kısaca değinilmesinde, terörizmle mücadele konusundaki eğilimleri tespit edebilmek açısından fayda vardır.

A.BATI ÜLKELERİNDE TERÖRLE MÜCADELEYE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

I. Almanya'da

Alman Kanun Koyucusu Terörle daha etkin mücadele edebilmek için bazı önemli kanunları daha önceden kabul etmiştir. 16 aralık 1971 tarihinde, uçak kaçırma suçu ceza kanuna eklenmiştir. Bu kanuna göre, uçakların kaçırılması, uçaklara karşı yapılacak saldırılar ile ağır taksirle ölüme sebebiyet vermek, yine 1971 yılında ceza kanununa eklenen 339b maddesi ile rehin alma, mal varlığını artırmaya yönelik amaç dışında olan ve mağdurun ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikteki terör amaçlı hürriyet kısıtlamaları cezalandırılmıştır. Ayrıca yapılan bir değişiklik ile, kamu düzenini tehlikeye düşürebilecek nitelikte suç işlemenin yolunu gösterenler cezalandırılmıştır. Yol gösterme başlıklı yeni suç tipi ile kendi sempatanlarına alenen sabotaj yapmaları veya elektrik direklerinin havaya uçurulması, bomba imal etmeleri konusunda bilgiler veren terör eylemcisi

² **Terörle Mücadelede Durum Değerlendirilmesi**, Başbakanlık Yayınları, Başbakanlık Yayınevi, 1983, s.51

³ Güneri Cıvaoğlu, "**Hukuk Konuşmak**", Milliyet Gazetesi, 29 Ekim

grupların cezalandırılması mümkün olmuştur. Bu hüküm suçu önlemede oldukça etkili olmuştur.⁴

Terörle mücadeleye yönelik ilk ciddi hukuki düzenleme ise 1974 yılında yapılmıştır. Bu tarihte Ceza Usul Yasasının yenileştirme çalışmalarında ek bir kanun ile (Law Supplementary to the First Law on the Reform of Criminal Procedure) terörle mücadeleye yönelik bir takım önlemler alınmıştır. Bu yasal düzenlemeler, Alman Yüksek Mahkemesi Başkanı olan Von Drenckmann'ın bir suikaste uğraması üzerine buna bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yasal düzenlemenin arkasından terörle mücadelede önemli bir yer tutan 1976 tarihli Antiterörizm kanunu kabul edilmiştir.⁵

Alman Ceza Kanunlarında, terörle mücadele konusunda yer alan en önemli hüküm, 18 Ağustos 1976 tarihinde Alman Ceza Kanununa eklenmiş olan 129a maddesinde yer alan terör örgütü kurma suçudur. Bu maddenin metni terörün bir tanımını içermemektedir. Terör kavramı, sadece hükmün başlığından "terör örgütü" kurma şeklinde sıfat halinde kullanılmıştır.⁶ Örgütün amacı ve faaliyetleri belirtilmek suretiyle dolaylı bir tanım yapılmıştır.

Alman Ceza Kanununun 129a maddesi; terör örgütü kurmak, böyle bir örgüte üye olmak, örgütün propagandasını yapmak ve onu desteklemeyi cezalandırmaktadır. Alman Federal Yargıtay'ının içtihadına göre, "terör örgütü, belli bir süre devam etmesi öngörülen ve en aşağı üç kişinin belirli ağır suçları işlemek üzere örgütsel bir şekilde bir araya gelmeleri ile" oluşur. Kanunun 129a maddesinde bu ağır suçlar sınırlı sayıda belirlenmiş olan suçlardır. Mesela mevsuf adam öldürme, kasten adam öldürme, rehine alma, yangın çıkartma veya bombalama suçları bu gruba girer.⁷ 129a maddesinde

⁴ Kurt Rebman, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadele:Federal Almanya daki Yasal Durum ve Tecrübeler", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.66

⁵ Feyiz Erdoğan, "Uluslararası Terörizm ve Terörizm ile İlgili Alman Ceza Hukuku", Askeri Adalet Dergisi, Sayı 89, s.44

⁶ Hamide Zafer; **Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999, 1. Bası, s.37

⁷ 129a maddesinin ilk üç bendinde insan haklarını koruyan fiillere yer verilmiştir.

a) Cinayet ve soykırım (211-hayatı koruyan hükümler, ağır adam öldürme, 212-adi adam öldürme, 220a-jenosit)

yer alan suç, bir örgüt oluşturma suçudur. Her kim terör örgütüne üye olursa, kendisinin bizzat ve yasada tahdidi olarak sayılan suçlardan birini işlerse, mesela adam öldürürse, bu taktirde örgüt suçu ile adam öldürme suçu fikri içtima kurallarına göre cezalandırılır. Bu gibi hallerde en ağır cezayı içeren suç tipi cezayı belirler.⁸

Alman Ceza Kanununun 129a maddesinde sayılan fiilleri işlemek için kurulan örgüt terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Siyasi saik madde metninde unsur olarak belirtilmediği için 129a maddesine göre kurulan suç örgütünün adi bir suç örgütünden farkı kalmamaktadır. Bir örgütün amacı, ister siyasi ilişkilerin değiştirilmesi, ister yabancı düşmanlığı, isterse soygunlarda şiddet kullanılması olsun, 129a maddesine göre, üçten fazla kişiyi bir araya getiren ve belli katalog suçlarını işlemesi halinde terörist bir örgüttür.⁹ Maddede siyasi saike yer verilmeyerek Ceza Kanununun 129a maddesinin o zamanki metniyle, adi suçluluk saiki ile hareket eden ve fakat 129a maddesindeki listede yer alan fiilleri işleyen mafya gibi örgütlere de uygulanabilmesi arzu edilmiştir.¹⁰

Alman Ceza Kanununun 129a maddesindeki suç merkezi veya örgütünün bir kısmı Federal Almanya da faaliyet gösteren terör örgütleri hakkında uygulanabilir. Sadece yabancı ülkede faaliyet gösteren terör örgütleri, Federal Yargıtayın içtihadı doğrultusunda, Alman Mahkemelerinin görev alanına girmemektedir. Bu açıdan bakıldığında PKK nın Almanya da mevcut sınır ötesine tesirleri olan yönetim kadrosu Alman Ceza Kovuşturma makamları açısından Almanya da faaliyet gösteren bir terör örgütü, yurt içi terör örgütü sayılır. Bu değerlendirmelere göre, sadece PKK nın yönetici

b)Kişisel Özgürlüklere Karşı İşlenen Suçlar (239a veya 239b-Şantaj amacıyla adam kaçırma ve rehin alma)

c)Toplumu Tehlikeye Sokan Suçlar (305a-Önemli iş vasıtalarının tahribi, 306-308-Yangın çıkarma, 310/1b-Atom Enerjisiyle Patlamaya Sebep olma, 312-Hayati Tehlike Yaratan Su Baskınına Sebep Olma, 311a-İyon Işımlarını Kötüye Kullanma, 315(1)-Bombalama, Hava, Deniz ve Demiryolu Trafikğine Tehlikeli Boyutta Saldırı, 316(1)-Kamu Kuruluşlarına zarar Verme, Hava Trafikğine Saldırı, 319-Kamuyu Tehdit eden Zehirlenme Fiilleri)

⁸ Kurt Rebman, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadele:Federal Almanya daki Yasal Durum ve Tecrübeler", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.66

⁹ Kurt Rebman, a.g.e., s.91

¹⁰ Hamide Zafer; a.g.e. s.37

kadrosu Alman makamları tarafından terörist bir örgüt olarak kabul görmüştür. Yerel ve alan sorumluları Türk Kuruluşlarına karşı ne tür suçlar işleneceğini tam olarak bildikleri için terörist bir örgüt elemanı olarak değerlendirilmekte,¹¹ bu yönetici kadro dışında kalan üyeleri ise Almanya da faaliyet gösteren bir terör örgütü olarak kabul edilmemektedir.

Almanya'da terör suçları siyasi suç alanının dışına çıkartılmıştır. Terör suçları sayma yöntemi ile ceza kanununda belirtilmiştir. Biz de ise siyasi suç alanında kalmaktadır. Siyasi suç olduğu vakit bu durumun yarattığı bazı avantajlardan istifade edilmektedir. Yenisey, ülkemizde de yapılacak bir değişiklik ile terör suçlarının belirlenmesinde sayma yönteminin getirilmesi, terör eylemcileri tarafından ne gibi yöntemlerle suç işleniyorsa, bunun suç tanımında gösterilmesi görüşünde olduğunu belirtmiştir.¹²

II. İngiltere'de

İngiltere terör olaylarıyla Kuzey İrlanda uyuşmazlığı sonucu tanışmıştır. Çıkış nedeni ve amacı farklı olsa da, etnik milliyetçiliğe dayalı bölücü terörizm açısından, PKK terörü ile büyük benzerlikler göstermektedir.

Eski bir kültüre sahip olan Katolik İrlanda, 17 nci YY da İngiliz hakimiyetine geçmiştir. İngiltere hiçbir zaman İrlanda'yı bir koloni olarak görmemiş, resmi İngiliz politikası bölgeyi İngiltere'nin ayrılmaz bir parçası saymıştır. Ancak, katolik dini, İrlanda kültürünün asimilasyonu önünde en büyük engel olduğu için, iki toplum birbiriyle bütünleşmemiştir. Bunun üzerine 1969 yılları sonrasında şiddet olaylarının tırmanması¹³ sonucu İngiltere terörizmle tanışmıştır Kuzey İrlanda bağlantılı terör olayları ülkenin değişik kesimlerinde gerçekleştirilen eylemlerle kendisini toplum için büyük bir tehlike olduğunu göstermiştir. Bu gelişmeler üzerine İngiliz hükümeti terörizmle mücadelede bazı yasal düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Bu

¹¹ Kurt Rebman, a.g.e., s.85

¹² Feridun Yenisey, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadele:Federal Almanya daki Yasal Durum ve Tecrübeler", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.78

¹³ Şeref Ünal, Milletlerarası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:79, 1997 Ankara, s.51

amaçla İngiliz parlamentosu tarafından 24 Mart 1976 tarihinde “Terörizmin Önlenmesine Dair Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanun 1974 tarihli terörün önlenmesine dair kanunda bazı değişiklikler yapmış ve onu tekrar yürürlüğe koymuştur. 22 Mart 1984 yılında 1976 tarihli kanunu yürürlükten kaldıran ve bu kanunun hükümlerini iyileştiren yeni bir kanun yürürlüğe girmiş ve 1989 tarihli “Terörizmle Mücadele Kanunu” uygulamaya konulmuştur.

1976 tarihli kanun üç ayırım ve 19 bölümden oluşmaktadır. Ek hükümler başlığını taşıyan 14 ncü bölümün 1 nci maddesinde “terör, siyasi amaçlarla şiddet kullanılması olup, buna şiddetin toplumu veya toplumun bir bölümünü korkutmak amacıyla kullanılması da dahildir” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁴ 1989 tarihli Terörizmi Önleme Kanunu, daha önceki aynı başlıklı 1974,1976 ve 1984 tarihli kanunların yeni bir şeklidir. Kanun, terör örgütleri, sınır dışı etme, terörizme mali yardımda bulunma ve bu konulara ilişkin yakalama, tutuklama ve yargılama yetkilerini düzenlemektedir.¹⁵ 1989 tarihli terörizmle mücadele kanunun açıklamalar bölümünde 20 nci maddede, terörizmin “ siyasi amaca ulaşmak ve toplumun çeşitli kesimlerini korku içinde bırakmak maksadıyla şiddet kullanılması “ olarak tarifi yapılmıştır.¹⁶

İngiltere Terörle Mücadele Kanunu incelendiğinde, özellikle Kuzey İrlanda Bağlantılı terör eylemlerine kanunda yer verildiği görülmektedir. Bunda ülkedeki terör eylemlerinin büyük çoğunluğunun Kuzey İrlanda bağlantılı olmasının etkisi vardır.

Kanunda İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) ve İrlanda Milli Kurtuluş Ordusu, terör örgütleri olarak ilan edilmiştir. Ancak İçişleri Bakanı parlamentonun onayı ile İngiltere ve Kuzey İrlanda'daki terör olayları ile ilgili başka örgütleri de bu listeye dahil edebilir. Kanunda, terör örgütlerine üyelik, örgütleri desteklemek, örgüt adına toplantılar düzenlemek, yardım toplamak

¹⁴ Turgut Kazan, a.g.e., s.152

¹⁵ Şeref Ünal, a.g.e., s.51

¹⁶ Vural Savaş – Sadık Molla Mahmutoğlu, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu**, Seçkin Yayınevi, Temmuz 1995, Cilt 2, s.2765

ve örgüt üyeliğinin sembolü olan giysileri giymekte ceza tehdidi altında yasaklanmıştır.¹⁷

Kanunun II nci bölümünde İçişleri Bakanlığına, İngiltere ve Kuzey İrlanda'daki terör olayları ile ilgisi olduğundan şüphelenilen kişilerin İngiltere ye girmesini yasaklamak veya ülkede yaşayanları sınır dışı etmek yetkisi tanınmıştır. Buna göre, İngiltere de 3 yıldan az bir süre yaşamış olan bir İngiliz vatandaşının Kuzey İrlanda'ya girmesi men edilebilir. Aynı şekilde, Kuzey İrlanda'da Ulster şehrinde yerleşik bir İngiliz vatandaşının İngiltere'de diğer bölgelere girmesi yasaklanabilir. Bu yasak İngiliz vatandaşı olmayan yabancılar hakkında da geçerlidir. Bunlar genellikle, sınırlarda herhangi bir denetime tabi tutulmayan İrlanda Cumhuriyeti vatandaşları olup, İngiltere'ye girmeleri engellenebilir veya girenler sınır dışı edilebilir. Ülkeye girişi yasaklanan bir kimse, haklarını savunmak üzere bir kişi veya kurumu temsilci olarak atayabilir.¹⁸

Kanunun 4 ncü bölümünde polisin yetkileri düzenlenmiştir. Buna göre polis, terör suçu işleyen veya işleme hazırlığında olduğundan şüphelenilen bir kişiyi tutuklama emri olmadan gözaltına alabilir. Bu şekilde yakalanan kişi 48 saat göz altında tutulabilir. Bu süre İçişleri Bakanının emri ile 5 güne kadar uzatılabilir.

İngiltere'nin terörizm ile mücadele çerçevesinde Kuzey İrlanda'ya yaptığı uygulamalar, yapılan şikayetler üzerine, AİH Komisyonu ve Mahkemesinin kararlarına konu olmuştur. Komisyon ve mahkemenin aldığı çok sayıda kararda, İngiliz hukuk sistemi ve uygulamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde öngörülen asgari standartlara aykırı olduğu sonucuna varılmıştır. Kararların çoğunluğu, polisin yetkileri ve ceza sistemine ilişkin olarak İngiliz Ceza Yargısı alanında verilmiştir.¹⁹

¹⁷ Şeref Ünal, a.g.e., s.57

¹⁸ Şeref Ünal, a.g.e., s.57

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için Bknz. Şeref Ünal, a.g.e., s.59

III. Fransa'da

Hem aşırı sol hem de ayrılıkçı terörizmle karşı karşıya kalan Fransa da, terörizm kavramına ilk kez 09 Eylül 1986 tarih ve 80-1020 sayılı "Devletin Güvenliği Aleyhine Saldırıları Ve Terörizmle Mücadele Kanununda" yer verilmiştir. Fransa, terörizm ile daha iyi mücadele edebilmek için Ceza Muhakemeleri Kanununda değişiklikler yapmayı yeterli görmüştür. Bu değişiklikler, teröristlerin istisnai muamelelere tabi tutulmasını haklı göstermek amacıyla yapılmıştır.²⁰

O dönemde parlamentoyu oluşturan grupların görüş birliğine varamamalarından dolayı ortak bir terörizm tanımına ulaşamamıştır. Fransız Ceza Kanununun terör eylemlerini cezalandıran bir çok suç kalıbını ihtiva etmesinden dolayı ayrıca tanım yapma ihtiyacına gerek duyulmamıştır.

Diğer taraftan kanun koyucu ayrıca bir terörizm suçu yarattığı takdirde:

- Failin yabancı ülkeye kaçması halinde iadesi sağlanamayacaktır.

Çünkü Fransız hükümeti, diğer ülkeler ile imzaladığı iade sözleşmelerinin bir çoğunda iadeye tabi olan fiillerin liste halinde isim olarak sayma yolunu tutmuştur. Yeni terörizm suç kalıbı iade sözleşmelerinde yer almadığı için uyumsuzluklar doğabilirdi.

- Birbirinden farklı ağırlıkta olan fiiller için tek bir ceza yaptırımının tespit edilmesi gerekeceğinden, birbirinden farklı durumların bir suç kalıbı içerisinde bir araya getirilmesi gerekecekti.

Bu nedenlerden dolayı Fransız kanun koyucusu, yeni bir suç kalıbı yaratmaktan ise mevcut suç kalıplarını, özel bir bağlamda yani terörizmle bağlantılı olarak işlenmeleri halinde özel kurallara tabi kılabilmek için bir araya toplayarak bir liste yapma metodunu seçmiştir. Bu düşünceden hareketle, 1986 tarihli kanunla, Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 706-716 ncı maddesinin kapsamında yer verilen fiiller için özel, usule ilişkin kurallar getirilmiştir. Bu maddelerde hangi fiillerin hangi şartlar altında terör eylemi olacağını belirten düzenlemeye 1994 tarihli yeni Fransız Ceza

²⁰ Şeref Ünal, a.g.e., s.62

Kanunun 4 ncü kitabının "terörizm" başlığını taşıyan 2 nci babında yer verilmiştir. 2 nci babın 1 nci faslının 421-1 nci maddesinde, "birey olarak veya toplu olarak korku ve terör yaratmak sureti ile kamu düzeninde ağır bir karışıklık meydana getirmek için girişilen aşağıdaki eylemler terör eylemidir" denmiş ve bu eylemler bir liste halinde sayılmıştır. Fransız Caza Kanununun 421/2 nci maddesinde, birey olarak veya toplu olarak korku ve terör yaratmak sureti ile kamu düzeninde ağır bir karışıklık meydana getirmek için doğaya yönelik olarak girişilecek olan eylemlerinde terör eylemi olduğu belirtilmiştir.²¹

Yeni kanun ile, terör suçlarını yargılamak üzere Paris'te bir mahkeme kurulmuştur. Söz konusu kanun ile terör suçlarının kovuşturulması açısından da bazı kolaylıklar sağlanmıştır. Kanununun 716. 24 maddesine göre, terör suçlarının kovuşturulmasının gerektirdiği hallerde, mahkeme kararı olmaksızın ev ve iş yerlerinin aranması, eşyalara el konulması mümkündür.²²

Fransız kanun koyucusunun kanaatine göre, bir araya getirilen suçlar terörizmin objektif unsurunu, bir plan dahilinde bu eylemlere girişilmiş olması ise terörizmin subjektif unsurunu teşkil eder. Fransa da terör eylemi olarak kabul edilen fiiller (suç listesi – objektif unsur) üç grup altında toplanmıştır. Fransız Ceza Muhakemeleri Kanununun 706-716 ncı maddesine göre, korku ve terör yaratmak sureti ile kamu düzenini ağır bir şekilde bozmak amacıyla girişilen terör eylemleri üç grupta tasnif edilmiştir.

1 nci grup, hayata, vücut bütünlüğüne ve bireysel özgürlük aleyhine işlenen suçlardan meydana gelmektedir.²³ 2 nci gruba, maddi zarar meydana

²¹ Hamide Zafer; a.g.e. s.38-39

²² Şeref Ünal, a.g.e., s.62-63

²³ -Baba ve çocuk öldürme fiilleri dışındaki adi ve nitelikli adam öldürme fiilleri (CK md.295-298, 301, 303, 304)

- Ağır ve ölümlü sonuçlanan müessir fiiller (CK. Md.310), ayrıca 15 yaşın altındaki çocukların aleyhine müessir fiil (CK.md.12)

- Hürriyeti tahdit ve esir alma (CK.md.341-344)

- Çocuk kaçırma (CK.md.354, 355)

- Tehdit (CK Md.305)

- Uçak kaçırma eylemleri (CK. Md.462)

getiren ve “genel tehlike” yaratan suçlar girmektedir.²⁴ 3 ncü grupta ise terör eylemlerinin hazırlığını teşkil eden suçlar yer almaktadır.²⁵

Terör eylemleriyle bağlantılı suçlarında terör suçlarına dahil edilmesi, terör eylemleriyle bağlantısı açısından mantıklı görülmektedir. Ancak aynı paralellik siyasi suçlarda kabul edilmemektedir. Çünkü Fransız hukukunda siyasi suç ile siyasi suçla bağlantılı suçlar baskın görüşe göre eşit tutulmamaktadır. Her ne kadar kanun koyucunun terör eylemi olarak belirlediği fiiller genellikle siyasi sonuçlara ulaşmak amacıyla işlense de, Fransız kanun koyucunun terör eylemlerini siyasi suç kategorisi içerisinde değerlendirmemesi böyle bir sonucu makul kılmaktadır.²⁶

1994 tarihli ceza kanununun 421 – 1 nci maddesinde sayılan fiiller ile ceza muhakemeleri usulü kanununun 706-716 ncı maddesinde terör eylemi olarak sayılan fiiller arasında temelde bir farklılık yoktur. 1994 tarihli Fransız Ceza Kanununun 421-1 ve 421-2 nci maddesindeki terör fiilleri 4 grupta toplanmıştır. 1994 yılında Fransız kanun koyucusu terör eylemlerine hazırlık teşkil eden bazı halleri de terör eylemi olarak değerlendirmekten vazgeçmiştir. Kanun koyucu, iştirak iradesini değil eylemi cezalandırmak istemiştir.²⁷

IV. Amerika Birleşik Devletleri'nde

Terörizm önceleri, ABD nin dışında, Amerikalı olmayanların başına gelen bir olay olarak görülmekteydi. Herhangi bir faşist ya da Marksist hareketin radikal uçlarına mensup yabancıların, diğer yabancılara uyguladığı

²⁴ - Patlayıcı ve yanıcı maddelerle anıtlara zarar verilmesi (CK. Md.257-3)
- Hakim, Avukat veya Savcıların görevlerini yerine getirmeleri engellemek yada tanıkların ifadelerini etkilemek için binaların tahrip edilmesi veya zarar verilmesi,
- Şahısların hayatını ve bedenini tehlikeye sokacak bir biçimde yanıcı ve patlayıcı maddelerle binaların tahrip edilmesi veya zarar verilmesi (CK.Md.435-437)
- Mevsuf hırsızlık (CK.Md.379, 382)
- Demir yolu trafiğine tehlikeli saldırı (15 Temmuz 1845 tarihinde Demiryolu Koruma Amirliğine Dair Kanununun 16 vd. maddeleri)

²⁵ - Suçlularla bağlantı kurma (CK.Md.265-267)

- Yanıcı ve patlayıcı maddeler de dahil en geniş anlamda silah üretimi, elde bulundurulması, satın alınması ve satılması suçları

²⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.41

²⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.41

bir kötülük olarak görülüyordu. Terörizm Amerikalı değildi, Amerikalıların başına gelmiyordu ve onların yaşamlarında bir etkisi olmamıştı. Ancak terörizmin Amerikalıların dışında yaşanan bir tehlike olduğuna ilişkin görüşler 19 Nisan 1995 tarihinde değişmiştir. Bu tarihte, Amerika'nın tam ortasında Oklahama kentinde Federal Hükümet binasına, 200 masum insanın ölümüne yol açan, Amerikan vatandaşları tarafından bombalı bir saldırı düzenlendi.²⁸ Bu olay sonrasında terörizmin Amerika için de tehlikeli yarattığı ve terör eylemlerinin Amerikan vatandaşları tarafından da gerçekleştirilebileceği görüldü.

Bu nedenle Amerika da terörizm yeni bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Fakat örgütlü suç hiç de yeni değildir. Terör olayları genelde birbiri ile uyumlu hareket eden iki veya daha fazla kişi tarafından gerçekleştirilir. Teröristler kan dökme isteklerini tek bir olayla sınırlı tutabilir, ancak çoğu zaman suç planları tek bir saldırı ile sınırlı değildir. Bir terör örgütü, ideolojik yada siyasi bir plan çerçevesinde bir terör olayı gerçekleştirirse ve bu planda birden fazla şiddet veya öldürme olayı yer alıyorsa, bu durumda terör örgütlerinin hepsi olmasa bile çoğu örgütlü suç kategorisine girmektedir. Terörizm ile öteki örgütlü suçlar arasındaki tek fark, terörizmin ideolojik yada siyasi amaçlı olması, öteki tür örgütlü suçların ise açgözlülüğe dayalı olmasıdır. ABD deki örgütlü suçların türleri ise, suç işleyen insanların kişilikleri kadar çok sayıdadır.²⁹

ABD de suç çeteleri zamanla değişik görünüşler kazanmıştır. 1950 li yıllara gelindiğinde uyuşturucu madde kullanımı giderek yayılmış ve uyuşturucu madde trafiğini yöneten çetelerin sayısı çoğalmıştır. Eyalet hükümetleri ve Federal hükümet, bu yeni örgütlü suç çetelerine karşı genelde uyuşturucu maddelere yönelik sert yasalar çıkarmıştır. Kongre suç örgütleriyle mücadele için bu dönemde "Suç Amaçlı Örgütlenme Yasası" çıkarmıştır. Son yıllara kadar ABD deki terör suçları ve örgütleri ile mücadelede bu yasalar etkili bir araç olarak kullanılmıştır.

²⁸ Lawrence Finder, "Amerika Birleşik Devletlerinde Örgütlü Suçla ve Terörle Mücadele", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.95

²⁹ Lawrence Finder, a.g.e., s.96

Terör olaylarının giderek artması ve farklı boyutlarda ortaya çıkması, terörle mücadeleyle yönelik özel yasaların yapılmasına olan ihtiyaçları arttırmıştır. ABD de eyaletlerin kendi yasalarını yapma yetkileri olması nedeniyle tek bir kanuni tanım bulmak mümkün değildir. Ancak 1978 yılında Milli Valiler Teşkilatı 16 eyaletin terör eylemlerine ilişkin suç kalıplarını “Terörist Eylemlere Dair Eyalet Kanunları” adlı belgede bir araya toplamıştır. Bu 16 eyaletin ceza yasalarında “terör tehdidi - terroristic threatening”, “terrorizm”, “terörize etmek, korku ve dehşet yaymak - terrorizing”, “terör eylemi - terrorist act” olarak nitelenen suç kalıplarına yer verilmiştir. Örneğin Arkansas Ceza Kanununun 41-1608nci maddesine göre “her kim, diğer bir kimsenin korkutulup sindirilmesi amacıyla, bir kimsenin ölümüne veya önemli ağır müessir fiillere maruz kalmasına veya önemli malının zarar görmesine neden olacak bir tehlike, bir tehdit yaratırsa, “terör tehdidi” yaratma suçunu işlemiş olur. Arkansas Ceza Kanununda Fransa ve Almanya da olduğu siyasi saik tanımda hiçbir rol oynamamaktadır. Terör tehdidinin söz konusu olabilmesi için failin, bir kimsenin veya kimselerin korkutulup sindirebilmesi amacı ile hareket etmiş olması aranmaktadır.³⁰

Cezalandırılabilme açısından kısmen failini saikinin önemli olduğu eyalet kanunları da vardır. Bazı eyalet kanunları arasında suçun unsurları arasında “toplumsal, siyasi bir amacın takibi” unsuruna yer verilmiştir. Örneğin California Ceza Kanununun 422 nci maddesine göre: “Kasten terör yaratmak (korku ve dehşet yaratmak) kastıyla veya terör riskini taksirle gözden kaçırarak diğer bir kimsenin ağır bir müessir file maruz kalması veya ölümü ile sonuçlanacak bir suç işleme tehdidinde bulunan ve yine aynı şekilde;

- a) Diğer kimselerin kendi ailelerinin güvenliği için devamlı bir korku içinde olmasına sebep olan,
- b) Toplu taşımacılıkta kullanılan tesislerin, birimlerin veya yer ve binaların boşaltılmasına sebep olan,
- c) Vazgeçilmez kamu hizmetlerine zarar veren,

³⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.44

d) Diğer bir şekilde kamu faaliyetlerini ciddi bir şekilde kesintiye uğratan ağır bir suç işlemiş olur ve hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılır.

California Ceza Kanununun 422 nci maddesinde sayılan hareketler sadece sosyal veya siyasi hedeflere ulaşmak için işlenirse cezalandırılır. Fiilin siyasi karakteri açıkça nazarı itibara alınmıştır.³¹

ABD de terör eylemleri için yürürlükte bulunan yasalar da mevcuttur. Kongre tarafından kabul "1990 Antiterör Yasası" ile bu alanda ki önemli bir yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu yasa "terör eylemi"ni:

a) Birleşik Devletlerin ya da herhangi bir eyaletin ceza yasalarına karşı gelen, ya da Birleşik Devletler veya herhangi bir eyaletin yargılama sistemi içinde işlenirse suç olabilecek şiddet eylemlerini ya da insan yaşamı için tehlikeli eylemleri içeren,

b) Aşağıdaki amaçlara yönelik olan:

i) Sivil toplumu korkutmak veya sindirmek,

ii) Korkutma veya sindirme yoluyla bir devlet politikasını etkilemek,

iii) Suikast yada adam kaçırmaya ile beraber bir devlet kararını etkilemek, faaliyetleri olarak tanımlar.³²

"1990 Antiterör Yasası" nda terörle mücadele hususunda özel hükümlerde yer almaktadır. Örnek olarak, yurt dışındaki Amerikalılara yönelik uluslararası terör eylemcileri Birleşik devletler yasalarına tabidir. "1990 Antiterör Yasası" ile terörle mücadele için soruşturma yapan kurumların yasa uygulama kapsamı genişletilmiştir. Yasa, "uluslararası terör" ü:

a) Birleşik Devletlerin yada herhangi bir eyaletin ceza yasalarına karşı gelen, ya da Birleşik Devletler veya herhangi bir eyaletinin yargılama düzeni içinde işlenirse suç olabilecek şiddet eylemlerini veya insan yaşamı için tehlike eylemleri içeren;

b) Aşağıdaki amaçlara yönelik olarak ortaya çıkan:

i) Sivil toplumu korkutmak veya sindirmek;

³¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.44-45

³² Lawrence Finder, a.g.e., s.116

ii) Korkutma veya sindirme ile bir devlet politikasını etkilemek veya suikast ya da adam kaçırmaya ile bir devlet kararını etkilemek;

c) En başta Birleşik Devletler yargılama bölgesel sınırlarının dışında ortaya çıkan, ya da gerçekleştirdikleri araçlar, korkutmaya ya da sindirmeye çalıştıkları kişiler, ya da eylemcilerin eylemi ile gerçekleştirdikleri yer açısından ulusal sınırlar dışına çıkan faaliyetler olarak tanımlanmıştır.³³

Kongre, ayrıca Birleşik Devletler içinde yapılan terör eylemi için yaptığı tanımlamada, bombalar, el bombaları, bazı roketler, mayınlar gibi "imha araçları"ni içine alan "kitle imha silahları"ni kullanmayı, kullanmaya teşebbüs etmeyi, ya da bu konuda plan yapmayı suç saymıştır.³⁴

V. İspanya'da

İspanya da terör denilince Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele eden ETA terör örgütü akla gelmektedir. İspanya'nın Bask Bölgesi halkı geleneksel olarak ayrı bir kültür ve dine sahiptir. Bölgenin ticaret ve sanayi açısından giderek gelişmesi ve göçmen işçilerinin bölgeye akını, yerli halk arasında BASK kimliğine karşı bir tehdit olarak algılanmış ve ayrılıkçı akımları kuvvetlendirmiştir. Bask'lılar 1930'lı yıllara kadar ayrı yönetime sahip olmuşlardır. Ancak, 1939 dan başlayarak 1975'e kadar Franco'nun merkezîyetçi totaliter baskı yönetiminde, bütün siyasi ve kültürel haklarından yoksun bırakılmaları kendilerini ayaklandırmıştır. Franco'dan sonra Bask bölgeleri ile birlikte 14 bölgeye birlikte özerklik tanınması aktif BASK politikacılarını memnun etmişse de, BASK bağımsızlık hareketinin radikal kolu ETA(Euzkadi Ta Azkatasuna) bunu reddetmiş ve terör ve şiddet eylemleriyle bağımsızlık kampanyasını sürdürmüştür.³⁵ ETA liderinin 1992 yılında Fransız polisi tarafından yakalanması da, bu örgütün Fransa da da yaygın bir yer altı ağının bulunduğunu göstermiştir.

Terörle mücadele konusunda İspanyol Caza Kanununun 260 ncı maddesi "terör suçları ve patlayıcı madde bulundurmak" başlığını

³³ Lawrence Finder, a.g.e., s.114-115

³⁴ Lawrence Finder, a.g.e., s.115

³⁵ Şeref Ünal, a.g.e., s.66

taşımaktadır. Bu maddeye göre “her kim, devlet güvenliğine saldırma veya kamu düzenini bozma maksadıyla askeri tesisleri, fabrikalara ve fabrikanın eklentilerine, devlete veya özel şahıslara ait müzelere, kütüphanelere ... yönelik eylemlerde ve yangın çıkmasına neden olan eylemlerde bulunur ve patlayıcı madde, kolay tutuşan madde, zehirli gaz ve diğer öldürücü maddeler kullanır, demir yolu ve gemi kazalarına neden olur veya bunlara benzeyen eylemlerde bulunursa...cezalandırılır.”³⁶ hükmünü içermektedir. Kamu düzenine karşı suç sayılan terör eylemi, gerçekte bireyin malını ve yaşamını tehlikeye attığı için cezalandırılmıştır. Yasanın çeşitli maddelerinde, silah, patlayıcı ve benzer maddelerin hukuka aykırı yollarla üretimi, taşınması, saklanması, satılması ve bulundurulması gibi eylemler cezalandırılmıştır.³⁷

İspanya'nın 26 Aralık 1984 tarih ve 9/84 Sayılı Terör Kanunu, “Silahlı Grupların ve Terörist Unsurların Eylemlerine Karşı Anayasanın 55(2) nci Maddesinin Geliştirilmesi” gibi çok uzun bir başlık taşımaktadır.³⁸ İspanyol Anayasasında, silahlı gruplar ve teröristlerle mücadele amacıyla, kişi özgürlüğü ve özel hayat ve aile yararının korunmasına ilişkin hükümlerin askıya alınabileceği öngörülmüştür. Adından da anlaşılacağı gibi, söz konusu kanun, bu hükümlerin nasıl uygulanabileceğini belirtmek amacıyla kabul edilmiştir.

Kanunun 16 ncı maddesi polise, terör eylemlerine ilişkin suçlardan birisini işlediği şüphesiyle herhangi bir kişiyi mahkeme kararı olmaksızın yakalama ve 72 saat gözaltında bulundurma yetkisi tanımıştır. Kanunun 11 nci maddesine göre, terör eylemlerine ilişkin suçların yargılaması, Merkezi olarak Madrid'te, bu amaçla kurulmuş özel yetkili bir mahkeme de yapılmaktadır.³⁹

³⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.49

³⁷ Turgut Kazan, a.g.e., s.153

³⁸ Şeref Ünal, a.g.e., s.66

³⁹ Şeref Ünal, a.g.e., s.66-67

VI. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde

Güney Afrika Cumhuriyetlerince kabul edilmiş olan 12 Haziran 1967 tarihli ve 83 sayılı "Terör Yasası 1967" nin 1'nci maddesinde teröristin tanımı yapılmış, 2'nci maddesinde ise terörizmin başlı başına özel bir suç olarak tanımlanmış ve bu suç için bir müeyyide öngörülmüştür.

2 nci madde 4 alt bölümden oluşmaktadır. 2 nci alt bölümde: Bazı neticeler öngörülmüş ve bu neticeleri meydana getiren hareketlerin terör suçunun hareketleri olduğu kabul edilmiştir. Bu bölümde yer alan söz konusu neticeler şöyledir:

a-Herhangi bir kişiyi hukukun ve düzenin sağlanmasından alıkoymak veya caydırmak,

b-Herhangi bir amacın korkutma yöntemi ile sağlanması teşvik etmek,

c-Toplumda genel düzensizliğe, çalkantıya veya ayaklanmaya neden olmak veya bunları geliştirmek,

d-Herhangi bir yerde herhangi bir sanayi veya teşebbüse veya genel olarak sanayilere veya teşebbüslere zarar vermek veya hasara uğratmak veya gıda ve ihtiyaç maddelerinin üretimini veya dağıtımını aksatmak,

e-Bölge yönetimine veya hükümete karşı ayaklanma ve şiddete karşı koymaya neden olmak, bunu teşvik etmek veya desteklemek,

f-Herhangi bir sosyal ve ekonomik değişiklik dahil olmak üzere herhangi bir siyasi amacın şiddet veya zor kullanarak sağlanmasını teşvik etmek veya desteklemek veya bunları yabancı bir hükümetin veya herhangi bir uluslararası kuruluş veya teşkilatın müdahalesi veya onların direktifleri doğrultusunda veya yönetimleri altında veya bunlarla işbirliği halinde veya yardımları ile gerçekleştirmeye çalışmak,

g-Herhangi bir kişiye vücutça ciddi zararlar vermek veya kişilerin güvenliğini tehlikeye düşürmek,

h-Herhangi bir kişiye veya devlete zarar vermek,

i-Cumhuriyetin beyaz ırk nüfusu ile diğer nüfusu arasında düşmanlık duygularının oluşmasına neden olmak, teşvik etmek veya bunu desteklemek,

j-Herhangi bir yörede elektrik, yakıt, gıda maddeleri veya suyun üretimini veya dağıtımını veya sağlık, tıp, yangın söndürme, posta, telefon

veya telgraf kuruluş hizmetlerini veya radyo yayınlarını veya radyo kuruluşlarını hasara uğratmak veya bunları kullanamaz veya işletilmez hale sokmak, faaliyetten alı koymak.

- k-Kara, hava ve deniz trafiğini engellemek veya tehlikeye sokmak,
- ı- Devlet işlerinin yerine getirilmesini güçleştirmek,

Bu neticeler daha ziyade genel tehlike yaratma veya siyasi iktidarı ve devleti zayıflatmaya yöneliktir.⁴⁰ Güney Afrika Cumhuriyetinde verilen tanımda, tanımda belirtilen neticeleri doğuracak hareketler "Terör Eylemi" olarak belirtilmekte ve ceza yaptırımına bağlanmaktadır. Yani terör başlı başına bir suç olarak tanımlanmaktadır.

B.TÜRKİYE'DE TERÖRLE MÜCADELEYE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Bilindiği gibi ülkemiz coğrafi konumu itibariyle terörizme hedef olan bir ülke konumundadır. Bu sebeple yıllardan beri terörizm ile mücadelenin içerisindeyiz. Terörü, mevcut devlet düzeni içinde sadece belirli bir siyasi organın veya sosyal bir grubun karşılığı olarak görülmemesi gerçeğini ülkemiz, 1980 öncesi yaşadığı dehşet verici olaylar ve edindiği acı tecrübelerle öğrenmiştir. 1960 ve 1980 de iç istikrarsızlıklar sonucu iki kez askeri müdahale gerçekleşmiştir. 1970 lerde ise, siyasi kutuplaşma had safhaya ulaşmış, terörizm toplumsal güvenliği tehdit eden ciddi boyutlara ulaşmıştır. 1980 ler de ise aşırı siyasi grupların terörizmi yerini ayrılıkçı terörizme bırakmıştır.⁴¹ 12 Eylül 1980 den önceki 20 aylık devrede ayda ortalama 193 kişi terör olaylarından hayatını kaybetmiş, 520 kişide yaralanmıştır. 12 Eylül askeri müdahalesi sonrası terör olaylarında azalma görülmüş ise de, tamamen sona erdirildiğini söyleyemeyiz. 1983 yılına kadar ki dönem içerisinde de, ayda ortalama 19 kişi ölmüş, 28 kişi de yaralanmıştır.⁴² Yine 1970 li yılların ortalarından itibaren ermeni terörizmi

⁴⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.48

⁴¹ **Demokrasi ve İnsan Haklarına Kısa Bir Bakış**, Demokrasi Vakfı Yayınları, s.8

⁴² **Terörle Mücadelede Durum Değerlendirilmesi**, Başbakanlık Yayınları, Başbakanlık Yayınevi, 1983, s.22, 26 Aralık 1978-01 Nisan 1983 tarihleri arasında çoğunluğu 12 Eylül 1980 öncesi olmak üzere 40.000 civarında olay olmuş, bu olaylarda 5634 kişi hayatını kaybetmiş ve 11286 kişi de yaralanmıştır.

büyük bir tehdit olmaya başlamıştır. Dünyanın dört bir yanında 41 Türk Diplomatı ve Aile ferdi öldürmekle kalmamış⁴³, 7 Ağustos 1982 de Türk topraklarında eylem gerçekleştirerek, Ankara Esenboğa Havaalanında 9 kişiyi öldürmüş, 72 kişiyi de yaralamışlardır.⁴⁴

Bazı batı ülkeleri ve diğer ülkelerde uygulanan "Kamu Düzeninin Sağlanması, Terörist Gruplarla Mücadele, Şiddet Suçlarının Önlenmesi" kanunların da görüldüğü gibi, ülkemizde de anayasa çerçevesinde hukuka ve demokratik hak ve özgürlüklere uygun olarak kanuni düzenlemeye ve uzun vadeli terörist tehdidine karşı tedbirlere ihtiyaç bulunduğu zaruriyetini ortaya çıkarmıştır.

Ulusal mevzuatımızda terörün tanımı ve terör suçları, 12 Nisan 1991 tarihli 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) ile yapılmıştır. Terörle Mücadele Kanunu, ceza, ceza yargılama ve cezaların yerine getirilmesi hukuku yönünden yeni kurallar getirmekte, yürürlükteki kimi hükümleri kaldırmakta ya da değiştirmektedir.

Beş bölümde düzenlenen kanunun, birinci bölümünde terör, terör örgütü ve terör suçlusunun tanımı yapılmakta, Türk Ceza Kanununun kimi maddelerindeki suçlar, terör suçu olarak belirlenmektedir. Ayrıca, bu bölümde terör suçlarına verilecek cezalar düzenlenmekte ve terörle ilgili eylemlere karşı basına ilişkin yeni suçlar oluşturulmaktadır.

İkinci bölümde, terör suçları ile ilgili kimi özel yargılama yöntemleri düzenlenmektedir.

Üçüncü bölümde, kanun kapsamına giren suçlarda uygulanabilecek özel ceza infaz kuralları belirtilmektedir.

⁴³ Albert Wohlstetter, "Uluslararası Terörizmde Ermeni Terörizminin Özelliği", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.253

⁴⁴ Michael M.Gunter, "Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.104

Dördüncü bölümde, kanun kapsamına giren suçları işleyenlerin yakalanmasında yardımcı olacılara verilecek ödüller terörle mücadelede yer alan kamu görevlilerinin korunması, terör nedeniyle malul olanlarla aylığa hak kazanan dul ve yetimler ile terörden zarar gören diğer kişilere devletçe yapılacak yardım düzenlenmektedir.

Beşinci bölümde ise, 8 Ağustos 1991 gününe kadar işlenen suçlar için geçici hükümler getirilmektedir. Ayrıca mahkeme kararı ile yönetimleri kayıma verilen konfederasyon ve konfederasyona bağlı işçi sendikalarının taşınır ve taşınmaz malları ile bu mallardan elde edilen gelirler ve tüm nakit mevcutlarının ilgili kuruma, dernek ve vakıfların taşınır ve taşınmaz mallarının da Hazine ye devri öngörülmektedir.⁴⁵

Terörle Mücadele Kanununun 1 nci maddesinde terörün tanımı yapılmıştır. Bu tanımda terörün öğeleri şunlardır:

-Baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle Cumhuriyetin Anayasada belirtilen niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek,

-Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak,

-Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek,

-Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek,

-Temel hak ve özgürlükleri yok etmek,

-Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylem "Terör" dür.⁴⁶

I. Terörle Mücadele Kanununda Yer Alan Terör Suçları

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bazı suçları ya liste halinde sayarak bunların terör suçu olduğunu(Mutlak terör suçları) ya da Türk Ceza Kanunundaki belirli suçların 1 nci maddede belirtilen amaçlarla işlenmesi

⁴⁵ Haluk Çolak, "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Terörle Mücadele Kanunu Üzerine Bir İnceleme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999, Sayı:3, s.741-742

⁴⁶ Yaşar Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi yayımlı bilgi dizisi, Bilgi yayınevi, Birinci Bası, İstanbul Kasım 1999, s.61

halinde terör suçu sayılacaklarını(Nisbi terör suçları) belirtmiş; bunların dışında, terör eylemlerine maruz kalacak kişilerin veya ilgili görevlilerin kimliklerini açıklama veya bu yolla hedef gösterme suçunu, terör örgütü kurma, üye olma, faaliyetlerini düzenleme, yönetme, örgüt mensuplarına yardım, örgütle ilgili propaganda, bölücü propaganda suçlarını yeniden düzenlemiştir.⁴⁷

a. Mutlak Terör Suçları

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunundaki bazı suçları, maddeler halinde sayarak terör suçu olduğunu belirtmiştir. Bunlar Mutlak Terör Suçlarıdır. Terörle Mücadele Kanununun 3 ncü maddesinde belirtildiği üzere, Türk Ceza Kanununun 125, 131, 146, 147, 148, 149, 156, 168, 171 ve 172 nci maddesinde yazılı suçlar olarak mutlak terör suçlarındandır. Bu suçların işlenmiş olmasında birinci maddede belirtilen amaçlarla hareket edilmesi, bu maddede sayılan araçların kullanılması veya bir örgütsel faaliyette bulunması ayrıca aranmamaktadır.

Mutlak terör suçu olarak sayılan bu eylemlerin birçoğu yapıları gereği örgütsel faaliyeti gerektiren, devleti hedef alan ve esas olarak özlerinde, doğrudan "şiddet" unsurunu taşıyan veya şiddete çağrı niteliğinde olan suçlardır.

b. Terör Amacıyla İşlenen Suçlar

Türk Ceza Kanununda bazı suçların 1 nci maddede belirtilen amaçlarla işlenmesi ise nispi terör suçları olarak adlandırılmaktadır. Türk Ceza Kanununun 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 169 ve 384 ncü⁴⁸ maddeleri ile 499 ncu maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçlar, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki

⁴⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.3

⁴⁸ Bu madde 13 Kasım 1996 tarih ve 4211 sayılı Terörle Mücadele Kanununun bir maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun ile eklenmiştir.

Kanunun 9 ncu maddesinin b, c, e bentlerinde yazılı suçlar birinci maddede belirtilen terör amacıyla işlendiği takdirde nispi terör suçu sayılır.⁴⁹

Nispi terör suçu olarak adlandırabileceğimiz bu suçlar ancak 1 nci maddede belirtilen terör amacı ile işlendikleri takdirde terör suçu sayılabileceklerdir. Ancak terörün tanımını veren 1 nci maddede siyasi amaç unsuru, şiddet unsuru ve örgütsel faaliyet unsuru olmak üzere terörün üç unsuruna yer verilmiştir. Kanun koyucu 4 ncü maddede sayılan suçların terör suçu olarak kabul edilebilmesi için bu suçların 1 nci maddede belirtilen siyasi amaçlarla işlenebilmesini yeterli görmüştür. Kanun koyucu terörün bütün unsurlarına değil sadece amaç unsuruna yollama yapmıştır.

3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 29 ncu maddesi ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanlarını belirleyen Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 9 ncu maddesinde esaslı bir şekilde değişiklik yapılmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçların sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır. 9 ncu maddenin 1 nci maddesinin b bendi varlığını değişiklikten önceki haliyle devam ettirmektedir, ancak maddenin 1 nci fıkrasının e bendi yürürlükten kaldırılmış, c bendinin içeriği ise tamamen değiştirilmiştir. 9 ncu maddenin 1 nci maddesinin e fıkrası yürürlükten kaldırılmış olduğundan bu bentte sayılan suçlar nispi terör suçu olmaktan çıkartılmıştır. 9/1-c maddesinde yazılı olan suçlarda Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanından çıkartılmış, dolayısıyla nispi terör suçu olmaktan çıkartılmıştır. Ancak Anayasa'nın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen

⁴⁹ 9/1-b : 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanun ile Türk Ceza Kanununun 264 ve 403 ncü maddelerinde yazılı toplu olarak veya teşekkül vücuda getirmek suretiyle işlenen suçlar,

9/1-c : 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Kanunda yazılı teşekkül vücuda getirmek suretiyle işlenen kaçakçılık suçları ile aynı kanunun 29 ve 30 ncu maddelerinde yazılı suçlar,

9/1-e : Türk Ceza Kanununun 162, 164, 179, 180, 188, 191/2, 193/2, 201, 234, 235, 236, 242, 254, 255, 256, 257, 258, 271, 296, 369, 374, 376, 382, 384, 388, 390, 394, 448, 452, 464, 495, 498, 499, 512, 516, 517, 536, 537, devlete ait posta, telgraf, telefon, radyo, telsiz televizyon gibi bilcümle haberleşme araç, gereç ve tellerine karşı işlenen hırsızlık suçları, Toplantı ve Gösteri Yürütüşü Hürriyeti, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt, Dernekler ve Telsiz Kanunlarında yazılı suçlar

bölgelerde olağanüstü hal ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar nispi terör suçu olarak geçerliliğini sürdürmüştür.

c. Teröre Yardım ve Destek Olma Suçları

"Terör suçlarını işlemek için örgüt kurmak" ve ya "anlaşma", "tahrik" veya "propaganda" gibi, terör suçlarının hazırlanmasında işlenmesinde önemli rol oynayan suçlar vardır. Terörle Mücadele Kanunu ile teröre dolaylı veya dolaysız yardım ve destek niteliğinde sayılan yeni suç tipleri yaratılmıştır. Bu kanun kapsamında düzenlenmekle beraber, bir araya gelen kişilerin hedefleri ne olursa olsun bir örgüte katılma veya doğrudan bir örgüt kurma terör eylemi sayılmaz.⁵⁰

Terörle mücadelede görev alan kamu görevlilerini ihbar etmek:

Terörle Mücadele Kanununun 6 ncı maddesinin 1 nci fıkrasında, terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin açıklanması ve yayınlanması veya bu yolla kişilerin hedef gösterilmesi suç haline getirilmiştir. Bu suçun oluşabilmesi için, terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin isim veya kimliklerinin her ne şekilde olursa olsun açıklanması değil, umuma açıklanması gerekmektedir. Şayet söz konusu kişilerin hüviyetleri zaten biliniyorsa bu suç oluşmaz.

Terörle mücadele kanunu kapsamına giren suçları ihbar eden muhbirlerin kimliklerini açıklamak: Bu hükme benzer bir düzenlemeye 14 ncü maddede de yer verilmiştir. Buna göre, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçları ve suçluları ihbar edenlerin hüviyetleri rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz.⁵¹ İhbarcının açıklanması, özellikle organize suçluluk söz konusu ise ihbarcının hayatını tehlikeye atabilecektir. İhbarcıya ilişkin olarak kabul edilen bu tedbir sadece ihbarcının kimliğinin açıklanması ile sınırlıdır.

⁵⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.131

⁵¹ OHK na 421 sayılı KHK ile eklenen 6 ncı maddesi, "Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevine giren suçları ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz" hükmünü içermekte, ayrıca PVSK nun Ek. 9 ncu fıkrası ve 1481 Sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanunu, sanık ve hükümlülerden ilan edilmek suretiyle arananların buldukları yerleri bildiren ve yakalanmalarına yardımcı olanların kimliklerinin rızaları olmadıkça hiçbir şekilde açıklanamayacağı hükmünü içermektedir.

Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçları ihbar eden kişi yani ihbarcı Terörle Mücadele Kanununun 14 ncü maddesi ile koruma altına alınmış, fakat bu kanunun kapsamına giren suçları ihbar etme yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hali ayrı bir suç olarak kanunda öngörülmemiştir. Ancak, hiç değilse terör örgütü kurma suçu için ihbar yükümlülüğünün kabul edilmesi yerinde olurdu.⁵² Böylece ileride toplum ve insanlık için büyük tehlike yaratacak olan terör örgütünün faaliyetleri, işleyeceği terör suçu veya terör amacıyla işlenebilecek olan suçlar kendiliğinden önlenmiş olacaktır.⁵³

Terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını basmak: Terörle Mücadele Kanununun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrasında terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını basmak ve yayınlamak fiili suç olarak düzenlenmiştir. Yayımlanan bildirideki görüşlerin benimsenmesi veya kabul görmesi suretiyle yasa dışı örgüte destek olunması şart değildir. Eğer terör örgütünün bildirisinde suç unsurları varsa ve fiilde tahrik kastı ile bunları basıp yayınlamış ise Türk Ceza Kanununun 311/2 nci maddesinde düzenlenen "suç işlemeye tahrik", tahrik kastı yok ise Türk Ceza Kanununun 162 nci maddesinde düzenlenen "suç teşkil eden yayınları nakil" suçu oluşur.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını yayımlama suçunun kanuni unsurlarının yorumunda iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre, basının terör örgütünün bu amaçlarına vasıta olmasını önlemek isteyen anlayış örgüt açıklamasının şekli olarak yayımlanması ile söz konusu suçun oluşacağını kabul etmektir. Diğer bir anlayışa göre ise, örgütün gerçek yüzünü topluma teşhir etmek ve halkın destek ve sempatisinden yoksun bırakmak suretiyle de terörle mücadele edilebilir.⁵⁴

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararlarında basın yoluyla "terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarının yayımlanması" halinde manevi unsur açısından suçu irdelemiştir. Ceza Genel Kuruluna göre, "özel suç kastı,

⁵² Hamide Zafer; a.g.e., s.134-135

⁵³ Vural Savaş – Sadık Molla Mahmutoğlu, a.g.e., Cilt 2, s.2764

⁵⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.136

yasanın suç ögesi veya ağırlatıcı neden olarak gördüğü hallerde sanığın bilme istemeden ayrı olarak belirli bir neden olarak bu eyleme yönelmesidir. 3713 Sayılı Yasanın amacı kapsamı nazara alındığında, yasa dışı örgütlerin bildiri ve açıklamalarının yayımlanması, 6 ncı maddede düzenlenen suçun teşekkülü için yeterli olup ayrıca özel kast-saik aranmamıştır. Yani genel kast yeterlidir. Yayımlanan bildiride görüşlerin benimsenmesi, kabul edilmesi, yasa dışı örgüte destek olunması şart değildir."⁵⁵

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını yayımlamak suçunun söz konusu olabilmesi için yapılan açıklamanın örgüt adına yapılması gerekir. 9 Ceza Dairesinin örgütlerle ilgili davaların siyasi tutuklularının kişisel düşüncelerini ihtiva eden ve eleştiri düzeyinde bulunan açıklamalarından dolayı mahkumiyet hükmü kurulmasını kanuna aykırı bulmuştur.⁵⁶

Terör örgütü kurmak: Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesi, kanunun 1 nci maddesinin kapsamına giren örgütlere her ne nam altında olursa olsun kurmayı, bunların faaliyetlerini düzenlemeyi, yönetmeyi ve bu örgüte girmeyi(Md.7/1), örgüt mensuplarına yardım etmeyi ve örgütle ilgili propaganda yapmayı(7/2) suç olarak düzenlemektedir.

Terör örgütü kurma suçunun oluşabilmesi için 1- İki veya daha fazla kişinin 2- Şiddet kullanarak (Kanunun ifadesi ile baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinde biriyle) 3- 1 nci maddede belirtilen "siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek" amacını gerçekleştirmek için bir araya gelmesi gerekir. Şiddeti kendine vasıta kılmayan, demokratik yolları kullanan her türlü örgütlenme mümkündür.⁵⁷

Anayasa Mahkemesi 31 Mart 1992 tarihli kararında "Örgüt" ü terörün öğelerinden biri olarak görmüş ve bu kavramın, uygulama ve öğretinin yardımı ile açıklık kazandığını belirtmiştir.⁵⁸ Örgüt terimi özel kanunlarda

⁵⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20 Eylül 1993 tarih ve 1993/9-157 sayılı kararı

⁵⁶ Yargıtay 9 ncu Ceza Dairesinin 28 Aralık 1994 tarih ve 1994/12395-11797 sayılı kararı, Hamide Zafer; a.g.e., s.137

⁵⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.141

⁵⁸ Hamide Zafer; a.g.e., s.141

geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete ve silahlı çete kavramlarını da kapsar(TMK Md.1/3). Öğreti de ve Yargıtayın içtihatlarıyla bu kavramlar açıklığa kavuşturulmuştur. Teşekkül kavramı bünyesi itibariyle devamlılığı şart kılar ve bu yönüyle iştiraktan farklıdır. Demek ki, örgütte bir devamlılık vardır. Bu devamlılık beraberinde bir organizasyonu, bir işbölümünü ve dolayısıyla bir hiyerarşiyi getirir. Ayrıca örgütün Terörle Mücadele Kanununun 1 nci maddesinde sayılan değerlere yönelik bir tehlike meydana getirebilecek derecede organize olması gerekir.⁵⁹

İngiltere de, yasaklanmış olan terör örgütleri Terörle Mücadele Kanununun ek bölümünde tek tek sayılmıştır. İç İşleri Bakanı(Kuzey İrlanda da Devlet Bakanı) bu listeye ek yapabilir veya bazı örgütleri listeden silebilir. Böylece olay mahkemeleri bir örgütün terör örgütü olup olmadığını araştırmak külfetinden kurtarılmıştır. Bizim hukukumuzda Terörle Mücadele Kanununda terör örgütleri sayılmamıştır. Onun örgüt niteliğine haiz olup olmadığını mahkeme araştırmak durumundadır. Uygulamada, Devlet Güvenlik Mahkemeleri İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden örgüt hakkında bilgi istemektedir. Gelen cevapta örgütün amacı, silahlı mı, yoksa silahsız bir örgüt mü olduğu, örgütün eylemleri detaylı bir şekilde belirtilmekte ve mahkemelerde bu bilgileri esas almaktadırlar. Sonuç olarak bizim uygulamamızda da bir örgütün niteliği ve terör örgütü olup olmadığı idari makamlarca belirlenmektedir. Maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü olan mahkemelerin terör eylemlerinde ki, örgüt unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğini duruşmadan edineceği kanaate göre belirlemesi zorunludur. Mahkemelerin sadece Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen yazı ile yetinmesi ve idari nitelermeye bağlı kalmasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 ncı maddesinde ifadesini bulan "mahkemelerin bağımsızlığı" ilkesi ve "adil yargılanma" hakkı ile bağdaştırmak mümkün değildir.

⁵⁹ Bir kimsenin terör örgütüne üyeliğinden bahsedilebilmesi için o kimsenin önce sempatizan olması daha sonra siyasi eğitim ve askeri eğitim evrelerinde geçmesi gerekir. Ancak bu evrelerden geçen kişiler terör örgütü üyesi ve bu kişileri bünyesinde toplayan yapıda terör örgütü sayılabilir. Rebmann, Hukuk Devletinde Terörle Mücadele Sempozyumu", II nci Oturum: Tartışmalar, Rebmann'a sorulan soru, Hamide Zafer; a.g.e., s.141

Terörle Mücadele Kanununun 1 nci maddesinin 1 nci fıkrası anlamında bir örgütün söz konusu olabilmesi için bu örgütün Terörle Mücadele Kanununun 1 nci maddesine göre kurulmuş olması aranmaktadır. Örgütün, kanunun ifadesiyle baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle maddede belirtilen amaçları gerçekleştirmek için kurulmuş olması gerekir. O halde bir terör örgütünün aynı zamandı silahlı bir örgüt olması zorunludur; Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin 1 nci fıkrasının Türk Ceza Kanununun 168 nci maddesinde belirtilen silahlı çeteyi de kapsamasına rağmen Türk Ceza Kanununun 168 nci maddesindeki suç varlığını devam ettirmektedir. Bu durum karşısında şöyle bir yorum yapmak mümkündür.

Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesindeki terör örgütü kurmak suçu genel nitelikte bir örgüt kurma suçudur. Kanun koyucu terör örgütlerini işlemeyi amaçladıkları suça göre farklı şekillerde cezalandırmayı amaçlamıştır. Türk Ceza Kanununun 168 nci maddesinde belirtilen terör eylemlerini(ki bu eylemler Terörle Mücadele Kanununun 3 ncü maddesinde terör suçu olarak belirtilmiştir) işlemek için silahlı bir terör örgütü kurulduğunda, artık genel mahiyette olan Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesindeki suç değil Türk Ceza Kanununun 168 nci maddesindeki suç oluşur. Ceza açısından iki örgüt türü arasında büyük fark vardır. Türk Ceza Kanununun 168 nci maddesindeki silahlı cemiyet kurma suçunun cezası failin rolüne göre 10 yıldan başlarken Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesindeki örgüt kurma suçunun cezası failin rolüne göre 3 yıldan başlamaktadır. Yargıtay 9 ncu Ceza Dairesi ise, silahlı çete(örgüt) ile terör örgütleri arasındaki ayırıcı kıstası silah unsuru olarak belirlemiştir. Ceza dairesine göre, bir örgüt silahlı eylemlerde bulunuyorsa veya silahlı eylemlerde bulunmayı amaçlıyorsa, yani henüz silahlı eylemde bulunmamış dahi olsa örgüte ait silahlar ele geçirilmiş ise, bir silahlı çete(T.CK. nun 168 md.) söz konusudur. Örgütün bu niteliği taşımaması halinde Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin 1 nci fıkrası anlamında bir örgütten bahsedilir.⁶⁰

⁶⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.144

Zafer'e göre bu şekilde yanlış bir tespit yapılmıştır. Şiddet terörün belirleyici öğelerindendir. Şiddetin veya şiddet tehdidinin olmadığı hallerde terörden, bu vasıtaları kullanmayan bir örgüt söz konusu ise terör örgütünden bahsetmek mümkün değildir. Aksi takdirde uç noktalarda yer alan siyasi partileri dahi Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin 1 nci fıkrası kapsamında değerlendirmek gibi bir durum ortaya çıkacaktır.⁶¹

Örgüte yardım ve örgütün propagandasını yapmak: Terörle Mücadele Kanunu terör örgütü mensuplarına yardım etmeyi de bağımsız bir suç olarak düzenlemiştir(TMK md.7/2). Bu fıkrada söz konusu olan yardımın örgütsel faaliyetlere yardım olduğundan şüphe yoktur. Silahlı çeteye yardımı düzenleyen Türk Ceza Kanununun 169 ncu maddesinde yardım şekilleri hal ve sıfat belirtilerek "barınacak yer gösterme veya yardım etme yahut erzak veya silah veya cephane veya elbise tedarik etmek veya her ne surette olursa olsun hareketlerini kolaylaştırma" şeklinde tahdidi olarak sayılmıştır. Ancak Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren örgüte sadece yardımdan ve propagandadan bahsedilmiştir. Yardımın şekli tek tek sayılmamıştır.

Yardımların dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro ve eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya bunların eklentileri yapılması halinde örgüt mensuplarına yardımın cezası iki kat artırılarak hükmolunacaktır(TMK md.7/3). Teröre destek oldukları tespit edilen dernek, vakıf ve sendikalarında (ve benzeri kurumların) mahkemece faaliyetleri durdurulacak, kapatılacak ve mal varlıkları müsadere edilecektir(TMK md.7/4)

Terörle Mücadele Kanununun terör örgütlerine yardımı düzenleyen 7 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yardım ve propaganda kelimeleri birlikte yan yana kullanılmıştır. Afiş asma, örgüt adına hazırlanmış bildiri ve yayınları dağıtma eylemleri Yargıtay'ca yardım kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Bu kabul ediş gereğince eğer silahlı bir çete söz

⁶¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.144

konusu ise Türk Ceza Kanununun 169 ncu maddesi, eğer terör örgütü söz konusu ise Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin 2 nci fıkrası anlamında bir yardım söz konusu olacaktır. Eğer, bu fiillerin (ilan dağıtma, afiş asma gibi) bir örgüt ile bağlantısı yoksa o takdirde bu fiiller Türk Ceza Kanununun 536 veya 537 nci maddeleri kapsamında değerlendirilebilir. Örgütün propagandasını yapmak suçu, sadece örgüte üye veya taraftar kazanmak amacına hizmet etmez, aynı zamanda örgüte duyulan sempatiyi dile getiren irade açıklamalarını da içine alır.⁶²

Devletin Bölünmezliği Aleyhine Propaganda: Terörü hazırlayıcı nitelikte olan diğer bir suç "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda suçudur". Terörle Mücadele Kanununun 8 nci maddesi ile "Türkiye Cumhuriyeti Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş..." yasaklanarak anayasada yer alan temel unsurların aleyhine propaganda ve "ırkçılık propagandası", yani antropolojik milliyetçilik anlayışının bir ırk esas alınarak propagandasının yapılması ceza yaptırımına bağlanmıştır.

Terörle Mücadele kanununun 8 nci maddesi 27 Ekim 1995 tarih ve 4126 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Değişiklikten önce 8 nci maddede "hangi yöntem, maksat ve düşünce ile olursa olsun Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan her türlü yazılı ve sözlü propaganda yasaktır" hükmü bulunuyordu. Onun belirsizlikler içerdiği saptanmıştı. Bu nedenle anılan maddeye yeni düzenlenmiş ve "hangi yöntem, maksat ve düşünce ile olursa olsun" ibaresi metinden çıkartılarak batı demokrasilerindeki standartlara uygun hareket edilmiştir. Ancak propagandanın tanımının yapılmamış bulunması ciddi bir sorundur.⁶³ "Hangi yöntem, maksat ve düşünce ile olursa olsun" ibarelerinin metinden çıkarılması, suçun cebir unsuru konusuna kanun maddesi ile açıklık getirilmedikçe tartışmaları sona erdirmez. Bu durumda, kanun koyucunun metinde belirtilmiş olan iradesinin saptanması için, bu iradeye göre metnin

⁶² Hamide Zafer; a.g.e., s.146

⁶³ Yaşar Pulat, a.g.e., s.62

gerçek ve asıl anlamının tayin edilmesini ifade eden yorum kuralları devreye girmektedir.⁶⁴

Kanun koyucu Terörle Mücadele Kanununun 8 nci maddesinin değiştirilmesinin gerekçelerinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne aşırı sınırlamalar getirdiğini kabul etmiş, şu gerekçelere yer vermiştir: "Hukuk sistemimizde yasaklanan düşünce açıklama şekli "suça tahrik" olarak isimlendirilmektedir... Bir fikrin açıklanması kuşkusuz suç olamaz... Bu özgürlükçü demokrasi anlayışına aykırıdır. Ancak bir düşünce, ifade ediliş biçimi itibariyle kişileri devletin varlığını, sosyal düzeni tehlikeye düşürecek eylemlere teşvik edici nitelik taşıyorsa, bu taktirde o düşüncenin açıklanış biçimi yönünden sonuca ulaşırken, demokratik rejiminde kendini koruma hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir. Maddede kayıtlı "propaganda" nın bu çerçevede içinde değerlendirilmesi gerekir. Propagandanın suç olarak değerlendirilmesinde önemli olan, düşüncenin veya fikrin açıklanış biçimi itibariyle toplum, devlet, rejim ve sosyal düzene yönelik olarak açık veya yakın bir tehlikeyi ortaya çıkarıp çıkarmadığını ve buna bağlı olarak kişilere kanunlara aykırı eylemlere yöneltici nitelik taşıyıp taşımadığının saptanmasıdır."

Burada üzerinde durulması gereken husus, ceza kovuşturmasına konu oluşturan düşüncenin açıklanmasıdır. İnsan aklında olup bitenlerin ne sınırlandırılması, ne de cezalandırılması mümkündür. Ancak bir düşünce, ifade ediliş biçimi itibariyle kişileri, devletin varlığı, sosyal düzeni tehlikeye yöneltecek eylemlere teşvik edici nitelik taşıyorsa o taktirde o düşüncenin, açıklanış biçimi yönünden suç haline gelebileceği kabul edilmektedir.⁶⁵ Gerçekten, bu sonuca ulaşırken, her rejim gibi demokratik rejimin de, varlığına yönelecek tehlikeler karşısında kendini koruma hakkına sahip olduğu, bunun adeta bir meşru savunma oluşturduğu kabul edilmektedir.

⁶⁴ Sulhi Dönmezer-Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt 1, 10.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994, s.176, Hamide Zafer; a.g.e., s.149

⁶⁵ Haluk Çolak, a.g.e., s.765

II. Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Terörle Mücadele Kanunu

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, ceza muhakemesi alanında da, adi suçların yargılanmasından farklı bazı yeni düzenlemeler getirmiştir. Organize suçluluk ve terörizmin toplum için yarattığı tehlikenin büyüklüğü, bu suçlarla mücadelenin adi suçlara nazaran kapsamlı ve zor olması bu düzenlemeleri gerektirmiştir. Terör suçlarının yapısı, bu suçlarla mücadelenin boyutları, toplum için yarattığı tehlikenin büyüklüğü ve mücadelenin güçlüğününün daha iyi anlaşılabilmesi için ceza muhakemesi alanında yer alan farklı düzenlemelere kısaca değinilmesinde fayda vardır.

Terörle Mücadele Kanununun 10 ncu maddesinde, terör suçlarının yargılamaında müdafii sayısı safha farkı gözetmeksizin üç ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama sadece sanık ve müdahil açısından olmayıp, terörle mücadelede görev alan ve bu görevleri sırasında suç işledikleri iddia edilen istihbarat ve zabıta amir ve memurları ile bu amaçla görevlendirilmiş diğer personel açısından da geçerlidir(TMK md.15/2).

Ceza Muhakemesi Yargılamaı Kanunumuz seçilecek müdafii sayısının yukarı haddini göstermemiştir. 1992 yılında yapılan değişiklikle zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde, ancak bir müdafii hazır bulunabileceği kabul edildi. Cumhuriyet Savcılığı işlemlerinde bu sayı üçü geçemez(CMUK 136/2). Son soruşturma bakımından sınırlama getirilmemiştir. Sadece terörle mücadelede görev yapan personelin bu görevlerinden doğduğu iddia edilen suçların duruşmalarında en çok üç avukat bulundurulabilir. Sayısının belirtilmemesinin suiistimallere yol açtığı görüldüğünden müdafaanın prestiji, mahkemelerin süratle yapılabilmesi ve duruşmaların ciddiyeti bakımından sayı üçten fazla olmamalarıdır.⁶⁶ Özellikle çok sanıklı siyasi duruşmalarda, terörist gruplar mahkemenin nizamını bozmak için ellerinden geleni yaptıkları için böyle bir düzenlenmenin yapılması gereği doğmuştur. Ancak Terörle Mücadele Kanununun müdafii sayısını üç ile sınırlayan 10 ncu maddesi 31 mart 1992

⁶⁶ Nurullah Kunter-Feridun Yenisey, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Onuncu Bası, İstanbul 1998, s.235

tarihinde anayasanın 36 ve 13 ncü maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Anayasa mahkemesine göre, Anayasanın 36 ncı maddesinde hak arama özgürlüğü konusunda özel bir sınırlama öngörülmemiştir. Anayasanın 13 ncü maddesinde öngörülen genel sınırlama nedenleri, hak arama özgürlüğü için de geçerlidir. Avukat sayısını sınırlamanın, davanın konusuna göre, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının korunması gibi kavramlarla bir ilişkisi bulunmamaktadır.⁶⁷

Anayasa Mahkemesinin bu iptal kararından kısa bir süre sonra, 3842 Sayılı Kanunun 14 ncü maddesi ile, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 136 ncı maddesinde yapılan değişiklikle, 136 ncı maddenin 2 nci fıkrasında "Zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde, ancak bir müdafî hazır bulunabilir. Cumhuriyet Savcılığı işlemlerinde bu sayı üçü geçemez" hükmü getirilmiştir.⁶⁸ Terörle mücadele kanununun hükmü iptal edildiğinden ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren suçlarda 136 ncı maddenin değişiklikten önceki hükmü hala yürürlükte olduğundan ve bu hüküm müdafî sayısına herhangi bir sınırlama getirmediğinden dolayı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçların sanıkları hazırlık soruşturması aşamasında adi suç sanıklarından daha avantajlı duruma getirilmiştir.⁶⁹

Anayasa Mahkemesi, Terörle Mücadele Kanununun 10 ncu maddesine ilişkin olarak yaptığı aykırılık incelemesinde, müdafî sayısının Anayasanın 13 maddesinde yer alan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının korunması gibi kavramlarla bir ilişkisi bulunmadığı gerekçesiyle müdafî sayısını sayısına sınırlama getiren hükmü iptal ederken terörle mücadelede görev alan personelin görevlerinin ifasından dolayı sanık durumuna düşmeleri halinde onların müdafî sayısını üç ile sınırlayan 15 nci maddenin 2

⁶⁷ Anayasa Mahkemesinin 31 mart 1992 tarih ve 1991/18 esas ve 992/20 karar sayılı kararı

⁶⁸ Erdener Yurtcan, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu El Kitabı*, Alfa yayınevi, 1 nci Baskı, Şubat 1994, s.187

⁶⁹ Hamide Zafer; a.g.e., s.169

nci fıkrasını "bu sınırlamanın savunmaya yapılan devlet yardımı yönünden değerlendirilmesi" gerektiğini belirterek iptal etmiştir.⁷⁰ Anayasa Mahkemesi nin de kararında belirttiği gibi müdafî sayısının Anayasanın 13 ncü maddesinde belirtilen kavramlarla bir ilişkisi yoktur. Fakat mahkeme düzeniyle yakından ilişkisi vardır. Devlet hazinesine yük olacağı endişesi ile müdafî sayısının sınırlandırılmasına izin veren bir anlayışın sanıklar arasında ayırım yapmadan mahkeme düzeni gerekçesiyle sınırlamayı kabul etmeli yada her iki hükmü iptal etmesi uygun olurdu.⁷¹ Terörle Mücadele Kanununun 10 ncu maddesinin (a) bendinin iptaliyle terör suçu sanıklarına tanınan olanaktan terörle mücadelede görev alan istihbarat ve diğer zabıta amir ve memurları ile diğer personelin yoksun bırakılması doğru değildir ve anayasanın eşitlik ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Alman Ceza Muhakemeleri Kanununun 137 nci maddesinde 1974 yılında yapılan değişiklik ile seçilmiş müdafî sayısının üçü aşamayacağı hükmü eklenmiştir. Bu düzenleme terör eylemcilerinin davaları ile diğer çok sayıda sanığın yargılandığı dava bakımından önemli bir kolaylık sağlamıştır. Ayrıca bu kanunla aynı müdafîinin aynı suçla suçlanan birkaç sanığı birden fazla savunması yasaklanmıştır. Bu yasak sayesinde terör davalarında ortaya çıkan çıkar çatışmaları önlenmiştir.⁷² Federal Almanya da terör eylemlerinin yoğunluğunu yitirmesi üzerine 1985 yılında ve sonraki yıllarda yapılan düzenlemelerle bu kurallarda yumuşamalar yapılmıştır.

III. İnfaz Hukuku Açısından Terörle Mücadele Kanunu

Terörle Mücadele Kanununun 16 ncı maddesi ile Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlardan tutuklu ve hükümlü olanların tutukluluk ve hükümlülük süresinin nasıl infaz edileceğini düzenlemiştir. Söz konusu ve hükümlülerin tutukluluk ve hükümlülük süreleri tek kişilik veya üç kişilik oda hücre sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumlarında infaz edilecektir. Bu kurumlarda tutuklu ve hükümlülere açık görüş yaptırılmaz,

⁷⁰ Anayasa Mahkemesinin 31 mart 1992 tarih ve 1991/18 esas ve 992/20 karar sayılı kararı, Hamide Zafer; a.g.e., s.170

⁷¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.170

⁷² Kurt Rebman, a.g.e., s.72

ayrıca tutukluların ve hükümlülerin birbirleriyle ve diğer tutuklu ve hükümlülerle irtibat kurmasına ve haberleşmesine izin verilmez.

Sanıkların özel infaz kurumlarından diğer infaz kurumlarına nakledilebilmeleri için 1-Cezalarının üçte birini iyi halle çekmeleri ve 2-Şartla tahliye edilmelerine 3 yıldan az bir süre kalmış olması şartları aranır. Anayasa Mahkemesi 2 nci şart nedeniyle cezaları fazla olan hükümlülerin aleyhine bir durumun ortaya çıkacağı ve bunun da anayasanın 10 ncu maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olacağı gerekçesiyle bu 2 nci şart ı iptal etmiştir. Ancak Pensilvanya veya hücre sistemi olarak adlandırılan bu infaz şeklini anayasaya uygun bulmuştur.

1991 yılında Eskişehir de sıcak sulu, televizyonlu tek kişilik hücreli(odalı) hapishane kamuoyundaki yoğun eleştiriler nedeniyle faaliyete geçirilememiştir. Eskişehir cezaevi tekrar yıkılmış ve koğuş sistemine göre inşa edilmiştir. Terörle Mücadele Kanununun 16 ncı maddesine işlerlik kazandırmak pek mümkün gözükmemektedir. Nitekim 04 Ocak 1996 da Ümraniye Cezaevinde siyasi suçluların bulunduğu koğuşlarda başlayan ve yurdun dört bir yanındaki cezaevlerine sıçrayan eylemlerle, hücre sistemi, açık görüşe izin verilmemesi gibi tedbirler protesto edilmiş ve bu eylemler uzlaşma ile sona erdirilmiştir.⁷³

Tecrit uygulaması, Terörle Mücadele Kanunundan öncede sınırlı olarak ceza infaz kurumları ile tevkif evlerinin yönetimine ve cezaların infazına dair Tüzüğün 78/B maddesinde söz konusu edilmiştir. Bu hükme göre iyileştirme ve eğitim çabalarına karşı koyan, olay çıkaran ve diğer hükümlü ve tutukluların can güvenliğini tehlikeye sokan davranışlarda bulunan veya iki yıl içinde üçten çok hücre hapsi ya da katıksız hapis türünden ceza almış olan hükümlüler işledikleri suç türüne bakılmaksızın idari kurum kararı ve Adalet Bakanlığının onayı ile bireysel iyileştirme ve eğitim uygulanan tek kişilik ve üç kişilik odalardan yapılmış cezaevlerine gönderilirler.

⁷³ Hamide Zafer; a.g.e., s.201-204

İnfaz Tüzüğü'nün 78/A maddesine göre, anarşi ve terör hükümlüleri kendilerine özel, iyileştirme ve eğitim çalışmalarının uygulanacağı, pekiştirilmiş güvenlik önlemleri alınmış, toplu iyileştirme özel tip kapalı cezaevinde toplanırlar. İnfaz tüzüğü Terör hükümlüleri için bireysel değil tam tersine toplu iyileştirme sistemini benimsemiştir. Toplu iyileştirmeden bireysel iyileştirmeye ancak Tüzüğü'nün 78/B maddesindeki şartların gerçekleşmesi halinde geçilebilir. Bir görüşe göre, Terörle Mücadele Kanunu, 161 nci maddesinde öngörülen "hücre hapsi" uygulamasını terör suçlu ve tutuklusunun bütün tutukluluk ve hükümlülük yaşamına yaymıştır.⁷⁴ Geçmiş yıllarda ülkemizde sol görüşlü sanıklar belli koşullarda, bölücü sanıklar belli koşullarda, başka görüşte olanlar belli koşullarda topluca yaşamaktadır ve cezaevindeki bu koşullar bir mektep halindedir. İçeriye giren çok basit suç işlemiş bir genç dışarıya çok katı bir militan olarak çıkmaktadır.⁷⁵

Değerlendirme

Türkiye, İngiltere ve ABD nin birkaç eyaletinde olduğu gibi bazı ülkelerin kanunlarında terörün tanımı yapılırken, Almanya Fransa gibi bazı ülkelerde tanım yapılmadan terör eylemleri sayılmıştır. Ülkelerin terörle mücadele kanunları incelendiğinde, terörün amacı, ihlal ettiği hukuki menfaatler ve örgütsel faaliyetler açısından değerlendirme⁷⁶ yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Alman Ceza Kanununa göre, 129 a I maddesinde yer alan suçlardan birini işlemeyi amaçlayan bir örgüt kurulması, ceza hukuku anlamında bir terör örgütünü ifade etmektedir. Terörden söz etmek için örgütün siyasi bir amaç gütmesi aranmamıştır. Fransa da ise siyasi amaç en azından belirli bir derecede rol oynamaktadır. İşlenen fiilin belirli bir amacı olmalıdır. Bu amaç korkutma veya sindirmeyle, yani terör uygulamak suretiyle kamu düzeninde büyük karışıklık meydana getirmekten ibarettir. Bu sonuç siyasi saikli fiillerin tipik amacıdır. Fakat bu amaç mutlak suretle siyasi saikle bağlanamaz. Yani

⁷⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.201-204

⁷⁵ Hayri Kozakçıoğlu, "Türkiye de Siyasi ve Ekonomik Terör", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.349

⁷⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.449-50

böyle bir amaç her zaman siyasi saiki gerektirmez. Çünkü adi fiillerde de bazı istisnai durumlarda böyle bir amaç söz konusu olabilir.

Alman ve Fransız Ceza Kanunlarında terör eylemleri tanımlanırken siyasi saike doğrudan bir unsur olarak yer verilmiştir. Oysa ki, ABD Kanunlarında ve İngiliz Kanunlarında kısmen de olsa terör eylemleriyle belirli ve toplumsal ve siyasi bir amaca ulaşma niyeti terörizm kavramının esaslı bir unsuru teşkil etmektedir. Ancak bu unsur Türk Terörle Mücadele Kanununda olduğu gibi belli bir toplumsal veya siyasi yapının muhafazasına yönelik tek yönlü bir eğilim göstermemekte, Türkiye'de Türkiye Cumhuriyetinin varlığını hedef almaktadır.

Ülkelerin teröre yaklaşımlarını korunan hukuki menfaat açısından değerlendirildiğinde, Amerika Birleşik Devletlerinde bireylerin hukuki güvenlik duygusunun, Almanya'da ise yaşama hakkı, vücut bütünlüğü ve bireysel özgürlük gibi ferdi hukuki değerlerin korunduğunu görmekteyiz. Alman Ceza Kanununun 129 a maddesi sevk edilirken kamu barışı fikrine metinde yer verilmemiştir. Terör kavramı da sadece başlıkta zikredilmiştir.⁷⁷

3713 sayılı Türk Terörle Mücadele Kanununun terörü tanımlayan birinci maddesi bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye'de ki terör anlayışının karma bir yapıya sahip olduğu görülür. Terör Türkiye'nin siyasi, laik, ekonomik düzenini, Devletin ülke ve milliyetiyle bölünmez bütünlüğünü, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını, devlet otoritesini, devletin iç ve dış güvenliğini hedef almaktadır. Diğer taraftan genel sağlık ve kamu düzeni de terör hedefleri arasında sayılarak kamunun hukuki güvenliği korumaya çalışılmıştır. Ayrıca, bireyin yaşama hakkı, özgürlüğü, vücut, bütünlüğü gibi temel hak ve hürriyetlerde hedefleri arasında sayılmak suretiyle hukuki koruma altına alınarak liberal bir görünüm sergilemeye çalışılmıştır.

Ancak anayasal düzeni ve ülkeyi yıkmak gibi bir amaçla değil, başka amaçlarla yapılan örgütlü şiddet eylemleri, çok vahimde olsa, terör suçu

⁷⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.49-50

olarak kabul edilmemektedir. Örneğin 22 Nisan 2001 günü 12 Çeçen eylemcinin Swisotel'i basarak insanları rehin tutması, yine Çeçen kökenli Mustafa YILDIRIM'ın The Marmara Oteline yaptığı baskın, Haluk KIRCI'nın işlemiş olduğu seri cinayetler T.C.K. nun 313 ncü maddesinde düzenlenen "Suç işlemek için teşekkül oluşturmak" suçu olarak değerlendirilmiştir.⁷⁸ Bu nedenle Türkiye Cumhuriyetinin anayasal düzenine karşı yapılan eylemler yanında "herhangi bir siyasi amaçla" gerçekleştirilen bütün şiddet eylemlerinin terör eylemi olarak kabul edilmesi evrensel bakımdan daha uygundur.

Örgütsel faaliyet açısından bir değerlendirme yapıldığında; Alman, İngiliz ve Türk Kanunlarında terörden bahsedilmek için örgütsel bir faaliyet aranırken, ABD ve Fransa gibi ülkelerde bağımsız hareket eden failin de terörist olarak nitelendirilmesi mümkündür.⁷⁹

⁷⁸ "Çeçenler Terörist mi?", Taha AKYOL, Milliyet gazetesi, 08 Mayıs 2002, s.13

⁷⁹ Hamide Zafer; a.g.e., s.49-50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI GELİŞMELER

A.GENEL OLARAK

Tehlike ve saldırılara karşı korunmasız bir şekilde açık olan hiçbir organizmanın yaşama şansı yoktur. Bu durum, bütün canlılar ve insanlar açısından olduğu kadar, insanların oluşturduğu kurumlar ve devletler açısından da geçerlidir.

Günümüzde bu tehlikenin başında terörizm gelmektedir. Ülkelerini parçalamayı hedefleyen bölücüler, anarşistler, aşırı uç mensupları ve radikal azınlıklar, demokratik rejimin kendilerine sağladığı geniş özgürlük ortamından yararlanarak, yurt içinde ve yurt dışında, can ve mala karşı ağır saldırılar gerçekleştirerek, isteklerini bu tür şiddet eylemleriyle zorla kabul ettirmeye çalışmaktadır.

Bağımsızlık ve dünya savaşları, ikili savaşlar, bitmek bilmeyen iç kaynaşmalar, ihtilaller, ülkeler arasında sıcak savaşın yapılamaması, şiddetlenen rekabetler, ulaştırma ve iletişimde, teknik alandaki gelişmeler¹ ideolojik fırtınalarla dolu yirminci yüzyıl, kanlı ortamında tüm ülkelerde terörizmi büyütmüş, geliştirmiş ve özellikle son yıllarda ona yeni boyutlar kazandırmıştır.²

20 YY ın ikinci yarısı ile birlikte ve özellikle içinde bulunduğumuz günlerde terörizm, bütün ülkeler için çok ciddi bir müşterek bir sorun haline gelmiştir. Halen dünyanın hiçbir bölgesi ve ülkesi terörist saldırılardan muaf değildir. Çağın hastalığı olarak da adlandırılan terörizm hareketleri, günden güne yoğunluk kazanarak toplum gündeminin en üst sıralarına çıkmakta ve

¹ İlhan Suat, *Terör Neden Türkiye*, İstanbul Ekim 1998, 1 nci Bası, s.189

² Necdet Yalkut, "Son Gelişmeler Işığında Terör ve Anarşi", Adalet Dergisi, yıl 1975, Sayı 5, Eylül-Ekim 1984 s.1249

bu nedenle tüm toplumu ve dünyayı meşgul etmektedir. Geniş kapsamda uluslararası toplum ve ülke bazında içinde terörizm yaşanan ülkenin organ ve kurumları, bu hastalığa çare bulabilmek için insan gücü ve ekonomik kaynaklarını bu mücadeleye tahsis etmek zorunda kalmaktadırlar.

Teröristler saldırılarını, hür demokratik temel düzenin kendilerine sağladığı özgürlük ortamından yararlanarak ve sahip oldukları temel hak ve özgürlükleri kötüye kullanarak gerçekleştirmektedir. Bu nedendir ki, kendilerine karşı konulduğunda, kolayca temel insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla ortaya çıkmaktadırlar. Kamuoyu terör olaylarına alıştıkça, teröristler dikkat çekebilmek için giderek şiddeti arttırmakta ve daha kanlı eylemler gerçekleştirmektedirler.

Terör örgütleri, dünyadaki siyasi gelişmelere karşı daha duyarlı hale gelmişlerdir. Amaçlarına ulaşmalarına olanak veren daha uygun stratejiler geliştirmektedirler. Söz konusu örgütler, kendilerine "devrimci" veya "özgürlük savaşçıları" olarak tanıtmaya amacıyla çabalarını arttırmaktadırlar. Bu örgütler, ayrıca kendilerine çeşitli mali olanaklar sağlayan ve siyasi görüşlerini barışçı bir çerçevede ortaya koyan yan örgütler kurmaktadır. Uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı arasındaki bağ ve uyuşturucu madde kaçakçılığından elde edilen gelirlerle terör örgütlerine maddi olanak sağlanması devam etmektedir. Bazı ülkeler, terör örgütlerinin en büyük gelir kaynağı olan silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığına uygun ortam yaratmışlardır.³

Aşırı sol ideolojilerden esinlenen terör gruplarının hedefi genelde, kapitalizm ve emperyalizmi temsil eden demokratik rejim olmakla beraber, asıl amaçları siyasi rejimi değiştirmek değil, ilgili hükümetleri müzakereye zorlayarak taleplerini kabul ettirmektir. Almanya'da Kızıl Ordu Cephesi (Rote Armee Fraktion), İtalya'da Kızıl Tugaylar (Red Brigades) ve Birinci Çizgi (Prima Linea) ve Fransa'da Doğrudan Eylem (Action Direct) gibi terörist grupları bu yöntemi denemişlerdir. Aşırı sağ ve dini örgütler ise, insanların ve

³Terörle Mücadelede Durum Değerlendirilmesi, Başbakanlık Yayınları, Başbakanlık Yayınevi, 1983, s.52

halkların hassas olan milli ve dini duygularından istifade ederek aynı amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Ne türde olursa olsun, terör eylemler başta yaşama hakkı olmak üzere, temel insan hak ve özgürlüklerinin tahribine yönelik eylemlerdir. Ayrıca terörizm, devlete karşı bir meydan okumadır. Devlet, vatandaşlarının can ve mal güvenliklerini korumak, kamu düzen ve güvenliğini sağlamak için bu tür şiddet eylemlerine karşı kendisini savunmak hak ve yetkisine sahiptir. Ne var ki, saldırının ne zaman, nerede ve kimden geleceği kolayca kestirilemediği için terörizmle mücadele çok güç bir uğraştır. Öte yandan, devlet teröristler gibi davranamayacağından, onlarla aynı araçlarla savaşmak imkanından da yoksundur. Bu mücadelelerin demokratik kural ve yöntemler çerçevesinde, yasal yollardan ve insan haklarına saygılı bir şekilde yapılması zorunludur.

Ancak örgütlü teröristlerin şiddet eylemlerinin belirli ölçüleri aşması halinde yürürlükteki yasalar bu mücadelede yetersiz kalabilir. Terörizmin tanımı konusunda dahi ülkeler içinde ve uluslararası bir uzlaşma bulunmamaktadır. Gelişigüzel bir şiddet uygulamasının çok ötesine geçen ve korkutma, sindirme, daha sonra da iktidarı ele geçirme amaçları bulunan terör eylemleri, terörle ilgili özel bir yasa olmasa da ceza yasalarının içinde bulunmaktadır.

Terör eylemlerinin devletin düzenli işleyişini bozmak, demokratik kurumları yok etmek, iktidarı ele geçirmek gibi vahim amaçları bulunması nedeniyle, bu suçlar pek çok ülke tarafından "devlete karşı suç" çerçevesine alınmıştır. Hukuki kavramların tanımı kuramsal olamaz, bu nedenle eylemin nedenlerinin onun tanımının öğelerini oluşturduğu söylenemez. Bu durumda terör yasası kabul eden ülke ya yeni bir suç çeşidi yaratacak, ya da var olan suçların terörle ilgili olanlarını daha ağır bir ceza rejimine tabi tutacaktır.⁴

⁴ Yaşar Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi yayımlı bilgi dizisi, Bilgi yayınevi, Birinci Bası, İstanbul Kasım 1999, s.73

Geleneksel suç kavramı da, karşı karşıya olduğumuz terörizm olgusunu yeterince kapsamamaktadır. Terörizmin özelliği, onun devleti, halkın devlete olan güvenini, toplumun değerler düzenini ve toplum düzenini sağlayan siyasi müesseseleri hedef almasıdır. Bu saldırının tek başına şekli ceza hukukuyla bertaraf edilmesi oldukça güçtür. Fakat terörizm, her halükarda ağır bir suçluluk şeklidir. Günümüzde organize suç örgütlerinin ve doğal olarak organize suçluluğun bir parçasını oluşturan terör örgütlerinin kullandıkları teknoloji, bu suçların kovuşturulmasını engellemekte, hatta imkansız hale getirmektedir. Ayrıca terör suçlarının hazırlanışı, işlenişi ve kamuoyundaki etkisi bakımından özel suçlardır. Bu suçların failleri de aldıkları askeri ve ideolojik eğitim nedeniyle adi suçlulardan farklı bir yapıya sahiptirler.

Mevcut hükümlerin bu suç türü ile mücadelede yetersiz kalması, adaleti sağlamak zorunda olan hukuk devletlerini yeni tedbirler almaya zorlamıştır.⁵ Olağanüstü durumlar olağanüstü önlemleri gerektirdiğinden devletin bu gibi durumlarda, ülkede can ve mal güvenliğinin sağlanması, kamu düzeni, kamu güvenliği ve ülke bütünlüğünün korunması açısından ilave önlemlere ihtiyaç duyulmuştur. Devletler hukuku da, demokratik rejimin tehlikeye düştüğü böyle durumlarda, devletlere olağanüstü yetkiler tanımıştır. Nitekim Türk Anayasasında olduğu gibi, bütün modern batı demokrasilerinin anayasalarında, demokratik kurumlar olarak, olağanüstü rejimler öngörülmüştür.⁶

Ülkeler terör tehlikesi ile yüz yüze geldiklerinde ülke sınırları içerisinde mücadeleye başlamış, kararlılıklarını öncelikle yaptıkları yasal düzenlemelere yansıtmışlardır. Anarşi ve terörle mücadele de yasal düzenlemelerin yetersiz kaldığı durumlarda, gerektiğinde özgürlüklerin kısıtlanması yoluna gidilmiştir. Ülkemizde de 1960 lı yılların sonrasında anayasal düzende değişikliklerle, kısaca özgürlüklerin gerektiğinde kısıtlanması, olağanüstü hallerde uygulanmak üzere etkin ve süratli bir adalet dağıtmak için sıkıyönetim ilanı,

⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s.229-230

⁶ Şeref Ünal, Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm Mücadele, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:79, 1997 Ankara s.45

terör eylemlerine ilişkin fiillerin cezalarının artırılması çare olarak benimsenmiştir.

Kamu hukukunun genel ilkelerine göre, devletlerin sahip olduğu bu yetkilere, uluslararası sözleşmelerde de yer verilmiştir. Örneğin Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 4 ncü maddesi;

"Ulusun yaşamını tehdit eden ve varlığı resmen ilan edilen durumlarda, bu sözleşmeye taraf devletler, uluslararası hukuka göre üstlendikleri öteki yükümlülüklerle bağdaşmak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din ya da toplumsal köken ayırımı gözetmemek koşuluyla, ancak durumun gerektirdiği ölçüde, bu sözleşmeye göre üstlendikleri yükümlülüklerle aykırı önlemler alabilir." Maddenin 2 nci fıkrasında ise alınacak önlemlerin Sözleşmenin, yaşama hakkı, işkence yasağı, din ve vicdan özgürlüğü gibi hükümlerine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Aynı içerikteki bir hüküm AİHS nin 15 nci maddesinde yer almaktadır. Şöyle ki;

"Harp veya milletin varlığını tehdit eden diğer umumi bir tehlike halinde her yüksek akit taraf ancak, durumun iktiza ettiği nispette ve devletler hukukundan doğan diğer mükellefiyetlere tezat teşkil etmemek şartıyla, iş bu sözleşmede derpiş olunan mükellefiyetlere aykırı tedbirler alabilir." hükümlerini içermektedir.

Ancak terörizm, sadece ülkelerle sınırlı kalmamakta, bütün devletleri tehdit etmektedir. Örgütlü teröristlerin şiddet eylemlerinin belirli ölçüleri aşması halinde, ülke içerisinde etkili olan yürürlükteki yasalar bu mücadelede yetersiz kalmaktadır.⁷ Bu nedenledir ki, demokrasileri tahribe yönelik bir tehdit olarak nitelendirilen terörizm ile, yalnız milli değil, uluslararası düzeyde bir dayanışma ve işbirliği içinde mücadele zorunlu hale gelmiştir. Nitekim, Avrupa Konseyince hazırlanan 1977 tarihli Terörün Bastırılması Sözleşmesi bu amaçla akit devletlerin ülkelerinde yakalanan teröristleri iade etmedikleri takdirde, yargılamakla yükümlü olduklarını belirtmiştir.

⁷ Şeref Ünal, *Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:79, 1997 Ankara, s.47

Terör suçların uluslararası yönü de, devletlerin herhangi bir tepki gösterilmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin Ermeni teröristleri Türk Diplomatlarına ve ailelerine ABD, Kanada, Fransa, İsviçre, Portekiz, Avusturya, Avustralya, Lübnan ve İran gibi değişik memleketlerde saldırmışlardır. Bir devlete kendi sınırları dışında terörist bir saldırı düzenlenirse gerekli cevabın verilebilmesi için ilgili devletlerle işbirliği yapılması gereklidir. Her devlet ise, terörizmi kendisine göre yorumladığından, bu tip bir işbirliği gerçekleştirilmesi son derece zordur⁸ ve bu nedenle şimdiye kadar devletler arasında tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Hatta bazı devletler ve kamuoyu kendi ülkelerini zarara sokmadıkça teröre karşı duyarsız kalmıştır.⁹

Zaman içerisinde giderek artan bu tehditle mücadele için bütün ülkeler çeşitli tedbirler almışlardır. Ancak alınan bütün tedbirlere rağmen, gelişen teknikleri, güçlü silahları ve çeşitli terör gruplarının işbirliği sonucu daha tehlikeli bir nitelik kazanan, günümüzde devamlılık arz eden ve kolay kolay ortadan kaldırılması mümkün olmayan bir sorun görünümündedir.

İç hukuk bağlamında terörle mücadele kapsamında alınan terör tehdidi ile orantılı tedbirler¹⁰ yeterli iken terör uluslararası bir boyut kazandığında bu mücadele daha da güçleşmektedir. İç terör genellikle adi suçların kolaylıkla işlenebilmesi amacıyla gerçekleştirilebilmesine karşılık, uluslararası terörde mutlaka siyasi bir takım hedeflere ulaşılması amacı vardır. Terör örgütlerinin buldukları ülkenin sınırları dışında başka ülke veya başka güçlerin desteği ile faaliyetlerine devam etmektedir. Böylece terörizmle mücadele eden ülkenin üzerinde diğer devlet dolaylı bir müdahalede bulunmaktadır.

⁸ Albert Wohlstetter, "Uluslararası Terörizmde Ermeni Terörizminin Özelliği", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.266

⁹ Hamide Zafer; **Uluslararası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999, 1. Bası, s.243-244

¹⁰ Tekin Akılhoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları" Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.177

Ülkemizde 1960 lı yıllardan bu yana yoğunluğu ve kimliği değişen terörizm hareketlerine hedef olmuştur. Ülkemizdeki gelişmelerin yaşandığı dönemde, bu duruma paralel olarak Dünyada da terör hareketleri yoğunluk ve ivme kazanmış, hatta birer politik mücadele aracı haline gelmiştir. Olaylar ülke yönetimlerini uzun süre meşgul etmiş ve halen sorun olarak meşgul etmeye devam etmektedir. Bu arada uluslararası kamuoyu terörle ortak ve etkin bir şekilde mücadele edebilmek için çeşitli platformlarda arayışlara girmiş, bu amaçla çeşitli sözleşmeler imzalanmıştır.¹¹

B.ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM İLE MÜCADELENİN ELE ALINMASI

Terörizm genel olarak sadece bugünün bir problemi değildir. Terörizm hemen daima siyasal maksatla başvurulmuş bir eylem biçimi teşkil ettiğinden uzun süre terör ve siyasal suç kavramları birbirine karıştırılmış, hatta aynı sayılmış ancak 19 ncu YY da bazı terör eylemlerinin hukuki yönden siyasal suçtan ayırt edilmesi gerektiği idrak olunmuştur.

Yüzyıllarca süre siyasal suçlar en korkunç fiillerden telakki edilmişler ve bu suçların failleri en ağır cezalarla karşılaşmışlardır. Ancak 19 ncu YY da siyasal suça karşı olan tutum değişmiştir; siyasal suçlulara, adi suçlulara nazaran daha ılımlı davranılması, siyasal suçlarda ölüm cezasının ilgası, siyasal suçlunun suçunu işlediği memlekete iade edilmesinin bir ilke olarak kabul edilmesi biçimindeki uygulamalar bu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak gene aynı yüzyılın sonunda anarşist eylemler ve eylemciler ortaya çıkınca, devletler bu yeni tedhiş hareketlerine karşı şiddetli bir takım kanunlar meydana getirmek sorunu ile karşı karşıya kalmışlar ve bu tür fiillere “sosyal suçlar” adı verilmiştir. Söz konusu suçlarla siyasal suç kavramının birbirinden ayrılmasına çalışıldı ve derhal sosyal suç faillerinin suçluların iadesi usulüne tabi tutulacakları kabul olundu. 20 nci YY in ilk yarısı içinde meydana gelen iki büyük dünya savaşı arasındaki dönemde terörizmin yeni boyutlara ulaşması, söz konusu eylemlerin milletler hukukuna aykırı suçlar kategorisi

¹¹ Feyiz Erdoğan, "Uluslararası Terörizm ve Terörizm ile İlgili Alman Ceza Hukuku", Askeri Adalet Dergisi., Sayı 89, s.39

içine konulması gerektiği düşüncelerini ortaya çıkardı; böylece suç nerede işlenmiş ve fail hangi devletin tâbi yatında bulunmuş olursa olsun söz konusu fiiller hakkında milli kanunun uygulaması gerektiği öne sürülüyor; ancak bütün güçlük terörizmin târifi hususunda ortaya çıkıyordu.¹²

İki dünya savaşı arasındaki yirmi yıllık dönemde (1919-1939) Milletler Cemiyeti tarafından cezai konularda yetkili olacak Uluslararası Bir Ceza Mahkemesinin kurulması yönünde yapılan çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmakla birlikte,¹³ terörizmin tanımı konusunda önemli gelişmeler olmuştur. 1 nci Dünya Savaşından sonra Uluslararası Bir Ceza Mahkemesinin ve Devletler Ceza Hukukunun geliştirilmesi için girişilen çalışmalar, işlenen savaş suçlarının bir ürünüdür. Fakat kısa bir süre sonra barışın güven altına alınması düşüncesi tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. Maddi hukuk açısından bakıldığında "Saldırgan Savaş Suçu" ve bunun yanı sıra "Uluslararası Bir Sözleşmenin İhlali Suçu" ve "Terörizm" gibi uluslararası suçlar, Devletler Ceza Hukukunun temel suç kalıpları arasında kabul edilmiştir.¹⁴

Önce bilimsel kongreler çerçevesinde terörizmin tarifine çalışılmış, 1930-1937 yılları arasında toplanan ceza hukukunu birleştirme konferansları hep bu konuyla meşgul olmuştur.

Ceza Hukukunu Birleştirme 1930 Brüksel Konferansında terörizm kavramının tarifine ilk defa teşebbüs olunmuş, "**Müşterek tehlike yaratabilecek nitelikte her hangi bir aracın kasten kullanılması**" ölçüsü getirilmişti. Bundan sonra 4 ncü Paris Konferansında konu yeniden ele alınmış ve terörizmin bütün devletlerce evrensellik prensibine uygun olarak cezalandırılmasını sağlayacak bir uluslararası sözleşmenin meydana getirilmesi temennisini dile getirilmiş, fakat bizatihi terörizmin tanımı üzerinde bir sonuca ulaşamamıştır.

¹² Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1978, Cilt 44, Sayı 1-4, s.59-60

¹³ Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı" Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 12-16 Ocak 2000, s.273

¹⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.248

Tartışmaların 1934 Madrid konferansına taliki üzerine Madrid'te, siyasal ve sosyal olmak üzere terörizm ikiye ayrıldı ve sadece sosyal terörizmi ihtiva eden **“Sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne suretle olursa olsun halkı dehşet içine sürükleyecek araçları kullanan kimse cezalandıracaktır.... böylece uluslararası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm sucunu oluşturur... ”** şeklinde bir tarif geliştirildi.

Konu 1935 yılında Kopenhag'da toplanan Caza Hukukunu Birleştirme Konferansında yeniden ele alındı. Bu konferansta ilk defa terörizm konusundaki Sovyetler görüşü belirtilmiştir. Sovyet delegesi Pachokanis, siyasal suçlardan dolayı iadenin cereyan etmemesi prensibine taraftar olduğunu, ancak Sovyet Komünist partilerinin bireysel terörizme daima muhalif bulunduğunu, ayrıca uluslararası terörizmin barış için ciddi bir tehlike teşkil ettiğini açıklamıştır.

Bu konferansın kabul ettiği metnin 1 nci maddesi terörizmi şöylece tarif etmektedir: **“Bir devlet reisi yada eşinin,veyahut devlet reisi imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, veliahtın, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetlerinden yararlananların, anayasal kuruluşlar, yasama ve yargı organları mensuplarının hayat, beden tamamıyeti, sağlıklarına yönetilmiş kasti hareketler”;** **“Uluslararası ilişkileri bozacak, yahut devlet organlarının işlemlerini engelleyecek ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek tedhiş hali ya da müşterek tehlike yaratan fiiller de”** terörizmdir. Metnin ikinci maddesine göre, söz gelişi bir felaketi tahrik etme, içme sularını zehirleme, kirletme, sari hastalıkları yayma kamu hizmeti veren tesisleri tahrip etme, kamuya açık yerlerde patlayıcı maddeler kullanma gibi hareketlerde terörizm sayılacaktır.¹⁵

Romanya bakanlarından Duca, Avusturya başbakanı Dollfuss, Yugoslav kralı Aleksander ve Fransız bakanı Barthou'nun öldürülmesinden sonra Fransız Hükümeti 1936 yılında Milletler Cemiyetine bir memorandum

¹⁵ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.60

sundu ve “amaç olarak siyasal terörizmi hedef alan suçların cezalandırılması için bir sözleşme meydana getirilmesini” önerdi; Bunun üzerine “Tedhişçiliğin Tenkili” ve “Milletlerarası Bir Ceza Mahkemesinin Teşkilî Hakkındaki Sözleşme” tasarıları meydana getirildi. Söz konusu sözleşmeler uluslararası alanda resmi planda terörizme karşı gerçekleştirilen ilk işbirliği hareketini oluşturmaktadırlar. Gerçekten bu suretle uluslararası terörizm konusu aldığı önem ve vahamet itibarıyla artık bilimsel platformdan gerçekler düzeyine indirilmiş ve tedhişçilikle savaşabilmek için mutlaka bir uluslararası işbirliğinin zorunlu hale geldiği ortaya çıkmıştır.¹⁶

I. 1937 Tarihli Cenevre Sözleşmesi

Devletlerarası işbirliğinin somut örneğini oluşturan, ülkemizin de katıldığı bu diplomatik konferans, terör eylemlerinin cezalandırılmasını, önlenmesini, bu konuda uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulmasını ön gören iki anlaşmayı imza altına almıştır. Teröre karşı uluslararası dayanışmaya ve koordinasyona yönelten bu çaba, hiç kuşkusuz hukuksal açıdan atılan çok önemli bir adımdır.¹⁷

Uluslararası Cemiyetinde meydana getirilen “**Tedhişçiliğin Önlenmesi ve Tenkili Hakkındaki 1937 Sözleşmesi**” bir kere devletlerin birbirlerine karşı terör niteliğindeki hareketlerden sakınmalarını ve bu nitelikteki eylemleri önleyip cezalandırmalarını; bu bakımdan birbirleriyle karşılıklı olarak yardımlaşmalarını öngörmekte ve terör eylemlerini 2 nci maddesinde, “**bir devlete karşı yönlendirilmiş ve belirli kişiler, guruplar yahut halk arasında tedhiş tahrik etmek maksat ve niteliğini gösteren hareketler**” olarak tanımlamaktadır.

Sözleşmede akit tarafların şu hareketleri kendi iç mevzuatlarında cezalandırmayı taahhüt ettikleri açıklanmaktadır:

1. a)Devlet başkanlarının, devlet başkanı niteliğine sahip kişilerin, bunların veraset ya da atanma yoluyla gelen haleflerinin,

¹⁶ Sulhi Dönmezer, “Uluslararası Tedhişçilik” a.g.e., s.59-60

¹⁷ Necdet Yalkut, a.g.e., s.1291

b)Adı geçenlerin eşlerinin,

c)Yerine getirdikleri memuriyet, görev ve sorumlulukları nedeniyle fiillerin kendilerine karşı işlendiği kişilerin, hayatlarına, beden tamamiyetlerine, sağlık ve özgürlüklerine karşı işlenen kasti fiiller.

2. Kamuya ait olan ya da kamunun yararına tahsis edilmiş bulunan ve akit taraflara ait ya da onlar tarafından idare olunan malların tahribine veya bunlara zarar vermeye yönelik kasti fiiller,

3. Müşterek bir tehlike yaratmak suretiyle insan hayatına zarar verecek nitelikteki kasti hareketler ,

4. Yukarda yazılı hareketlere teşebbüs,

5. Hangi ülkede işlenmiş olursa olsun yukarda belirtilen hareketleri icra maksadıyla patlayıcı veya zarar verici maddeleri silahları imal, temin, muhafaza veya tevdi etmek.

Sözleşme ayrıca ateşli silahların satışının kontrolüne, pasaport suçlarına, terör hareketlerine ilişkin bilgilerin bir merkezde toplanmasına ve bilgilerin mübadelesine dair hükümlerde koymuş bulunmaktadır.

Bu anlaşmanın birinci maddesinin ikinci fıkrasına göre, burada kullanılan terör fiilleri deyiminden, bir devlete karşı yöneltilen ve belirli şahsiyetler, yahut gruplar veya halk üzerinde şiddetli bir korku meydana getirmek kastına bağlı olan veya kendisinde böyle bir özellik bulunan suçlar anlaşılmaktadır.¹⁸

Cenevre Konvansiyonu terörizmi tanımlamamış, bu gibi fiillerin siyasi olup olmadıklarına değinmeksizin terör suçlarının iadeye konu teşkil edeceğini 8 nci maddesinde belirtmekle yetinmiştir.¹⁹

Gerçekten terörizm ile mücadele konusunda uluslararası ilişkiler bakımından en önemli konu suçluların iadesidir. Çok hallerde terör fiilliyle siyasal suç kavramı birbirine karıştırıldığından suçluların iadesi usulü

¹⁸ Necdet Yalkut, a.g.e., s.1291

¹⁹ Necdet Yalkut, a.g.e., s.1291

uygulanamıyor ve bu suretle terör failleri kolaylıkla cezadan kurtulma imkanı buluyorlardı. Bu sebeple 8 nci maddede (aut dedere aut punire) "**ya iade et, yada bizzat cezalandır**" ilkesi yer almıştır. Böylece akit taraflar suçluyu ya iade edecekler yada bizzat kendileri suçluyu cezalandıracaklardır.²⁰

Sözleşme 24 devlet tarafından imzalanmış ancak bu devletlerce onanarak yürürlüğe girememiştir. Bu husustaki ana sebep, İkinci dünya savaşının yaklaşması olmuştur. Savaş, sözleşmenin bahis konusu ettiği uluslararası iş birliğini gülünç hale getirmiştir.

II. Ortak Bir Ceza Mahkemesinin Kurulmasına Yönelik çalışmalar

Ortak bir ceza mahkemesinin kurulmasına yönelik çalışmaların sonucu olarak devletler arasındaki ilk anlaşma 16 Kasım 1937 tarihinde Milletler Cemiyeti tarafından Tedhişçiliğin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin eki durumundaki **Uluslararası Ceza Divanı Kurulmasına Dair Anlaşmadır**. Bu iki sözleşmenin yapılmasını izleyen aylarda, cesaretle sağlanan bir yenilik olarak nitelendirilen ve Uluslararası Ceza Hukukunda yeni ufuklar açacağı ifade edilen bu mahkemenin, bir daimi uluslararası ceza divanı kurulması yönünde o güne kadar gösterilen sürekli gayretlerin bir sonucu olduğu vurgulanmış ise de, araya giren savaş nedeniyle gerekli ilgiyi toplayamamıştır. Sadece Hindistan'ın onayladığı bu sözleşme adeta birer ölü metin olarak uzunca bir süre unutulmaya terk edilmiştir.²¹

9 Ekim 1934 tarihinde Marsilya'da Hırvat bir ihtilalci Yugoslav Kralı Alexander ve Fransız Bakan Barthou'yu katletmiştir. Olaydan sonra iki suikastçı İtalya'ya kaçmayı başarmıştır. Fransızların iade talepleri hukuki engellere çarpmıştır. İtalyan hükümeti suçun siyasi karakterini ileri sürerek iadeyi reddetmiştir. Bunun üzerine Yugoslav Hükümeti Milletler Cemiyetine başvurarak Macar Hükümetini Hırvat teröristlere müsamaha göstermek ve desteklemekle suçlamıştır. Yugoslavya'nın Marsilya suikastının araştırılması talebi Fransızların verdiği Memorandum ile birlikte hem Terörle Mücadele ve

²⁰ Köksal Bayraktar, *Siyasal Suç*(Doktora tezi), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s.167, Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.60

²¹ Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı" a.g.e., s.273

Terörün Önlenmesine Dair Sözleşmenin, hem de Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Sözleşmenin hazırlanmasına neden olmuştur. İki sözleşme arasındaki sıkı bağlantı kendini Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Sözleşmenin 49 ve 50 nci maddelerinde göstermektedir. Bu sözleşmenin imzalanması veya daha sonra sözleşmeye katılması, Terörle Mücadele ve Terörün Önlenmesine Dair Sözleşmenin kabulüne bağlı tutulmuştur.(Md. 49, 50). Bu zorunluluk ilişkisi suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir gereğidir. Birinci sözleşmenin II nci maddesinde terör eylemleri sayılmış ve akit devletler bu fiilleri kendi iç hukuklarında cezalandırmayı taahhüt etmişlerdir. Böylece uluslararası mahkeme sadece iç hukuklarda öngörülen fiilleri yargılayabilecektir.²²

1937 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Sözleşme, sözleşmeyi onaylayan bir devlet onu muhakeme yapmakla görevlendirdiğinde, La Haye de toplanarak faaliyet gösterecek devamlı bir tüzel kişi olarak, uluslararası bir ceza mahkemesi kurulmasını öngörmektedir. (Md.3, 4, 25)²³

Uluslararası Ceza Mahkemesi, I nci sözleşmede belirtilen cezai eylemlerden dolayı takibata uğrayan sanıklar hakkında hüküm vermeye yetkilidir. (Md.1) Failin bu sözleşmeyi imzalayan bir devletin vatandaşı olup olmaması veya kendisine saldırılan devletin sözleşmeye taraf olup olmaması, mahkemenin yetkisinin belirlenmesinde bir öneme sahip değildir. Bu bağlamda sözleşme bir yetki sınırlaması getirmemektedir.

Sözleşmeyi imzalayan her devlet, I nci sözleşmenin 2, 3, 9 ve 10 uncu maddelerinde sayılan fiillerden dolayı cezai takibatta bulunma veya bu sözleşmenin 8 nci maddesinden kaynaklanan faili iade yükümlülüğünden, sanığı Uluslararası Ceza Mahkemesinin önüne çıkarmakla kurtulabilecektir. (Md.2/1,3) Uluslararası Mahkemenin yetkisi zorunlu bir yetki olarak öngörülmemiştir. Böylece sözleşme egemenlik sorununu da çözmüştür.

²² Necdet Yalkut, a.g.e., s.1291-1292, Hamide Zafer; a.g.e., s.251

²³ Necdet Yalkut, a.g.e., s.1291-1292, Hamide Zafer; a.g.e., s.251

Devletler, kendi ülkelerinde yargılama yapma, sanığı iade etme veya davayı Uluslararası Ceza Mahkemesine sevk etme konusunda takdir hakkında sahiptirler. Sözleşmede savcılık makamının görevlerini üstelenecek uluslararası bir müessese öngörülmemiştir. Fiilin kendisine yöneldiği veya fiilin işlendiği ülkenin takibatı üstlenmemesi halinde cezai takibat yapma veya iade yükümlülüğünün yerini dava açma yükümlülüğü alacaktır.(Md.25/3)

La Haye Mahkemesinin olağanüstü, istisnai bir mahkeme olduğunu söylemek mümkün değildir. Mahkemenin kuruluşu ve görev alanı detaylı bir şekilde önceden tespit edilmiştir.

Sözleşmede mahkeme düzeni ile ilgili olarak sadece temel prensiplere yer verilmiştir. Duruşmaların kamuya açık ve görüşmelerin gizli yapılması esası benimsenmiştir. Ayrıca kararların çoğunlukla alınması, gerekçelendirilmesi ve kamuya açık oturumda tefhim edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.(Md.35-38) Mahkemenin kararlarına karşı temyiz kanun yolu açıktır. Temyiz şartlarını mahkeme bir iç tüzükle belirleyecektir.(Md.43)

Mahkeme fiilin işlendiği ülkenin ve davayı açan devletin kanunlarını dikkate alarak hafif olan cezayı uygulayacaktır.(Md.21) Şayet mahkeme üyelerinden hiçbiri kanunu uygulanacak olan ülkenin vatandaşı değilse, ilgili hukuk alanında uzman bilgiye sahip bir hukukçu açıklayıcı bir oya sahip kurul üyesi olarak görev yapmak üzere davet olunabilecektir. (Md. 22)

Mahkemenin hükmettiği hürriyeti bağlayıcı ceza ve ölüm cezası mahkemece belirlenecek bir devlet tarafından yerine getirilir.(Md.40) Bu devlet mahkeme başkanın af yetkisinin kullanıp kullanmayacağı konusunda dinlenmesinden sonra infaza yetkili olur. (md.42). Ölüm cezasının infazı ile görevlendirilmiş olan devlet, ölüm cezasını kendi kanunları gereğince en yüksek hürriyeti bağlayıcı cezaya çevirebilir.(Md. 41)

Mahkeme, ayrıca tazminat, geri iade ve tazminatın tahsili konusunda da karar verebilir.(Md.39) Bu konudaki adli kararların infazı, mahkumun malvarlığının bulunduğu ülke tarafından o ülke hukukuna göre yerine getirilebilecektir. (Md.39/3)

II nci Sözleşme, 31 Mayıs 1938 tarihine kadar I nci Sözleşmeyi imzalamış her devlet tarafından imzalanabilir. II nci Sözleşmenin onayı, I nci Sözleşmenin onayını şart koşar. 1 Haziran 1938 tarihinden itibaren Sözleşme ilk sözleşmeye katıldığını açıklamış olmak şartıyla her devletin katılımına açıktır. 7 nci onayın yada katılma belgesinin alınmasından sonra 1 yıl içerisinde Milletler Cemiyetinin Genel Sekreterliği aracılığıyla Hollanda hükümeti Sözleşmeye taraf olan devletleri toplantıya çağırarak ve toplantıda Sözleşmenin yürürlüğe gireceği zaman tespit edilecektir. Fakat sözleşmenin yürürlüğe girişi I nci Sözleşmenin yürürlüğe girişinden bağımsızdır (Md.53).²⁴

16 Kasım 1937 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulmasına Dair Sözleşme yürürlüğe girememiş olmasına rağmen, ortaya çıkabilecek siyasi, hukuki (suçta ve cezada kanunilik) ve özellikle anayasal sorunları (egemenlik) başarıyla çözmüş ve uluslararası terör eylemlerine münhasır olmak üzere kısmen fikir birliğine varılabilmiş olması nedeniyle önemlidir. Birçok devletin bu sözleşmeyi imzalamaya hazır görülmesi uluslararası bir ceza mahkemesi kurulmasına dair tartışmaların yeniden başlaması halinde bu fikrin daha baştan hayal olduğu gerekçesiyle reddedilemeyeceğini göstermektedir.²⁵

Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasına ilişkin en önemli adımı, terörle mücadele amacıyla yapılan çalışmalar çerçevesinde Milletler Cemiyeti atmıştır. II nci Dünya Savaşı sonrası çalışmalar yeniden gündeme gelmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 12 Aralık 1950 tarih ve 489(V) sayılı kararı ile 17 üye devletin temsilcilerinden oluşan özel bir komisyonu, Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü Ön Tasarısı hazırlamakla görevlendirmiştir. Bu komisyon

²⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.254

²⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s.247-250

çalışmaları sonunda Ağustos 1951 tarihli Cenevre Taslağını hazırlamıştır. Bu Taslak, görüşmelerden sonra 5 Aralık 1951 tarihli bir kararla, Taslak üzerinde tekrar çalışmak üzere yeni bir komisyona gönderilmiş ve 1953 tarihli Taslak ortaya çıkmıştır. Taslak ile, uluslararası nitelikteki suçlar, yani saldırgan savaş, Jenosit, terörizm gibi suçlar Uluslararası Ceza Mahkemesinin yetkisi içine sokulmuştur. Bu Taslaktan sonra Birleşmiş Milletler, Uluslararası Ceza Mahkemesi sorunu üzerindeki çalışmalarını, Genel Kurulun saldırı tanımını tekrar ele alacağı toplantıya ertelemiştir.²⁶

Bu arada Paris'te "Milli Adli Hareketler" tarafından kurulan "Uluslararası Kamu Hukuku Komisyonu", 1948 yılında Uluslararası Bir Ceza Mahkemesinin kurulmasını öngören iki taslak hazırlamıştır. Bu taslaklara göre mahkeme, uluslararası suçları ve özellikle de insanlığa karşı suçları ve jenosidi yargılama yetkisine sahiptir.²⁷

Uluslararası Ceza Hukuku Derneği de Uluslararası Baro Derneği ile birlikte II nci Dünya Savaşından sonra sorunu tekrar ele almıştır. 1950 yılında Londra'da gerçekleştirilen bir kongrede, Pella'nın hazırladığı "**İnsanların Güvenliği Aleyhine İşlenen Suçlar Kanunu**" projesi görüşülmüş ve büyük bir çoğunlukla alınan kararla böyle bir kanunun yapılması, uluslararası suçların derlenmesi ve Uluslararası Bir Ceza Mahkemesi kurulması çağrısında bulunulmuştur. Uluslararası Ceza Hukuku Derneği 1962 yılında uluslararası ceza hukukunun ünlü uzmanlarını "**Uluslararası Ceza Mahkemesi**" ve "**İnsanlığın Güvenliği Aleyhine İşlenen Suçlar Kanunu**" taslaklarını eleştirmeye çağırmış ve bu uzmanların çalışmaları 1964 yılında yayınlanmıştır. Uluslararası Ceza Hukuku Derneğinin 1973 yılında Sicilya da düzenlediği "**Siyasi Suç ve Terörizm Konferansı**"nda alınan bir kararla uluslararası nitelikteki suçları özellikle terör eylemlerini yargılayacak bir ceza mahkemesinin kurulması önerilmiştir.

²⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.247-250

²⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.247-250

1965 yılından itibaren Dünya Barış Hukuk Merkezi de sorunla ilgilenmeye başlamıştır. Bu merkezin 1971 yılında Belgrad'ta düzenlediği Uluslararası Dünya Barış Hukuk Konferansında, on komisyondan birinin çalışma konusu "**Uluslararası Ceza Mahkemesi**" olarak belirlenmiştir. Bu komisyon, Uluslararası Ceza Mahkemesini, öncelikle ceza mahkemeleri arasında ortaya çıkacak uluslararası yetki sorunu konusunda karar verme görevine ilişkin imkanları araştırmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra 1970 yılında uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulması yönünde faaliyet gösterecek bir vakıf kurulmuştur. Vakıf 1971 yılında Wingspread'da (ABD) ve 1972 yılında Bellagio'da (İtalya) iki toplantı düzenlemiştir. Bu toplantının sonucunda, uluslararası terör eylemlerini de içeren, uluslararası nitelikteki suçların sayıldığı on maddelik **Uluslararası Suçlara Dair Sözleşme Taslağı** ile **Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Tüzük Taslağı** hazırlamıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi konusunda yapılan çalışmalardan bir diğeri de Uluslararası Hukuk Derneğinin 1980 yılında Belgrad'ta yapılan kongrede hazırlanan "**Uluslararası Ceza Mahkemesi Taslak Tüzüğü**" dür. Taslağa göre, dokuz seçilmiş üyeden teşekkül eden mahkeme, uluslararası araştırma komisyonu veya doğrudan doğruya sözleşmeyi imzalayan devletler tarafından harekete geçirilebilecektir. Failin vatandaşlığına sahip olduğu devlet veya failin bulunduğu devlet kaza yetkisini bu mahkemeye devretmektedir. Mahkeme, uluslararası ceza hukukunu, devletler hukukunu ve devletler hukukunda hüküm bulunmayan hallerde devletlerin kendi milli ceza kanunlarının genel hükümlerini uygulama imkanına sahiptir. Eğer devletler hukuku bir ceza öngörmüyorsa ilgili devletin ceza kanunu genel hükümlerine göre bir ceza belirlenir. Yine Uluslararası Hukuk Derneğinin Belgrad'ta hazırladığı, Uluslararası Ceza Araştırma Komisyonu Taslağına göre, bu komisyon devletler hukuku ihlallerini araştırmakla görevlendirilmiştir.²⁸

Görüldüğü üzere o dönemde yapılan çalışmalar daha ziyade insanlığa ve barışa yönelik eylemleri, diğer bir ifade ile devletler hukuku ihlallerini yargılamak için uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulması amacına

²⁸ Hamide Zafer; a.g.e., s.247-250

yönelik olmuştur. Ancak egemenlik sorunu ve uluslararası suçun (barışa ve insanlığa karşı suçlar, savaş suçları gibi) tam olarak tanımlanamaması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereğini tam olarak yerine getirilememesi gibi problemler bu yöndeki çalışmalarını sonuçsuz bırakmıştır. Uzun süren çalışmalar sonucu 17 Temmuz 1998 tarihinde "**Uluslararası Ceza Divanı Statüsü**" kabul edilmiştir. Bu konuya ileride terör ve insanlığa karşı suçlar bölümünde tekrar değinilecektir.

C.İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER

İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa devletlerinin dünyanın muhtelif yerlerindeki sömürgelerinde kurtuluş hareketleri meydana geldi; Hindistan ve Pakistan istiklallerini elde etmek hususunda mücadelelere giriştiler. Yahudiler ortaklaşarak kendilerine müstakil bir devlet kurma savaşına atıldılar ve Afrika da yaşayan halklar sömürgecilikten kurtulmak üzere mücadelelere başladılar. Bütün bu hareketlerde mücadele aracı olarak iç teröre ve bazen de uluslararası terörizme başvuruldu. İsrail devletini kurmak isteyen Yahudiler mücadelelerinde terörizme başta gelen araç olarak baş vurmuşlardı. Aynı maksatla Filistinliler de İsrail'e karşı uluslararası alanda tedhişçilik faaliyetlerini sürdürmeye başladılar. Kuzey İrlanda da yıllardan beri devam eden durum herkesçe bilinmektedir.²⁹

Bu hareketlerin bir kısmı bugün sona ermiş ve eski teröristler günümüzün saygı gösterilen devlet adamları olmuşlardır. Bu hal, dünyanın diğer bazı yerlerindeki ihtilal heveslilerine de ümit ve cesaret vermektedir.

1950 ve 1960 lı yılları planlı bir hazırlık dönemi olarak geçiren terörizm, 1970 li yılların başlarından itibaren eylem aşamasına geçerek 1980 yılına kadar giderek tırmanmış ve 1970 li yılların sonlarına doğru doruk noktasına ulaşmıştır.³⁰ Özellikle 1970 ler den itibaren uluslar arası terörizm o biçimde gelişmeye başlamıştır ki, hemen hemen bütün devletlerin dış ülkelerdeki mümessilleri çetelerin hücumuna maruz kalmış, sırf belirli bir

²⁹ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.62

³⁰ Terörle Mücadelede Durum Değerlendirilmesi, Başbakanlık Yayınları, Başbakanlık Yayınevi, 1983, s.51

ülkenin vatandaşı olmak bile teröristlerin saldırısına uğramak için yeterli bir neden olmuştur. Gerçekten ortaya çıkan yeni terör şekilleri sonucu ihtilaflarla hiçbir ilişkisi bulunmayan masum kimseler müteessir olmuştur. Türk elçilerinin 20 yaşlarındaki çocukları terörist katiller tarafından 60-70 sene önce gerçekleştirdiği olaylar bahane edilerek öldürülmüştür. Milletler arası toplumun ulaştığı teknik gelişmeler, ulaşım kolaylıkları uluslararası terörizmin yaygınlaşmasında başta gelen faktörü oluşturmaktadır. Özellikle devletlerin dış ülkelerdeki temsilcileri, diplomasi memurları ve aileleri mensupları tedhişçiliğin kurbanı olmaktadır; ayrıca mülkiyet tahrip edilmekte, uçaklar kaçırılmaktadır. Uluslararası terörizm bakımından özellikle hedef seçilmiş ülkeler arasında Türkiye'de vardır.³¹

Son 20 yılın içinde uluslararası alanda tedhişçilikle savaş bakımından bir çok çalışmalar yapılmış, bilimsel kongreler toplanmıştır. Söz konusu çalışmalar 1970 lere kadar resmi planda fazla bir sonuç vermemiştir. Ancak 1970 yılını takiben resmi alanda pozitif çalışmalar sürdürülmüş ve çeşitli uluslararası sözleşmelerde imzalanarak yürürlüğe girmiştir.³²

Hiç kuşkusuz, söz konusu resmi çalışmalar batılı devletlerin iç tedhişçiliğe olduğu kadar uluslararası tedhişçiliğin de icra sahnesi haline gelmelerinden kaynaklanmıştır. Gerçekten 1970-1979 yılları arasında bazı devletler iç mevzuatlarında özel hükümler, tedhişçilik konusunda "ad hoc" mevzuat meydana getirmişler ve fakat bunların başarılı olabilmesi için ceza usul tekniğinin mükemmelleştirilmesi, zabitanın maddeten donatılmasının yeterli olmadığını ve asıl yerine getirilmesi gerekli hususun araçlar ve yetkiler arasında koordinasyon sağlanmasına bağlı bulunduğunu ve bu bakımdan da mutlaka uluslararası bir işbirliğine ihtiyaç olduğunu tespit etmişlerdir.³³

II nci Dünya Savaşından sonra uluslararası terörizm 1960 lı yıllara kadar uzun bir süre hissedilmemiştir. O zamana kadar ortak bir terörizm tanımında ve genel bir terörizm sözleşmesinde uzlaşmanın zorluğunu

³¹ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.63

³² Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.63

³³ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.63-64

yaşayan devletler uçak kaçırma eylemlerinin ve diplomatlara yönelik eylemlerin artması üzerine sadece bu tip terör eylemlerini engellemeye yönelik sözleşmeler yapmayı tercih etmişlerdir. Havacılık sözleşmeleri ve diplomatların korunmasına dair sözleşmeler imzalanarak yürürlüğe konulmuştur.³⁴ Bunun yanı sıra Avrupa Topluluğu ve Avrupa Konseyi 1970 li yıllardan itibaren terör suçlarıyla daha etkin bir mücadele için girişimlerde bulunmuştur.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun son yıllardaki çalışmaları neticesinde terörist bombalamalarının önlenmesine ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik olarak iki sözleşme de dahil olmak üzere şimdiye kadar 12³⁵ uluslararası antlaşma imzalanmıştır. Bunlar terörün çeşitli türlerine ilişkindir. Antlaşmalar başlangıçta sivil havacılığa karşı yöneltilen eylemleri önlemek için imzalanmıştır. Türkiye bu antlaşmaların hepsini imzalamıştır.³⁶ Terörizmin önlenmesine yönelik uluslararası gayretleri görmek ve değerlendirmek bakımından, Birleşmiş Milletler çatısı altında hazırlanan anlaşmalardan önemli olanlarına kısaca göz atılmasında fayda vardır.

I. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Gelişmeler

Uluslararası hukukun ilgilendiği konulardan biri de uçak kaçırılması ve uçaklara saldırı konusu olmuştur. İlk örneği 1930 lu yıllarda olan uçak kaçırma eylemlerinin uluslararası anlaşmaların konusunu oluşturması 1960 lı yılları bulmuştur.³⁷ Özellikle 1967 yılından sonra topluluklar arası ulaşımın başlıca aracı olan uçaklara çeşitli sebeplerle saldırılar meydana getirilmiş ve bu fiillerin bir çok vahim sonuçları, etkileri ortaya çıkmıştır. Durumu sayılarla

³⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.257

³⁵ Söz konusu sözleşmeler, uçakta işlenen suçlar (1963), uçak kaçırma (1970), sivil havacılıkta güvenliği tehdit eden eylemler (1971), diplomatlara karşı işlenen suçların önlenmesi ve cezalandırılması (1973), rehin alma (1979), nükleer malzemenin muhafazası (1979), deniz yollarında güvenliği tehdit eden eylemler (1988) uluslararası havaalanlarına saldırı (1988), plastik patlayıcıların tanımlanabilir biçimde işaretlenmesi (1991) ve terörist bombalama eylemleri (1997), terörist bombalamalarının önlenmesi (1997), terörizmin finansmanının önlenmesi (1999) gibi çeşitli alanlardadır.

³⁶ "Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami TÜRK ün 17 kasım 2001 günü 2000'li yıllarda Türkiye stratejik, sosyal ve ekonomik araştırmalar vakfı tarafından düzenlenen "uluslararası terörün siyasi, askerî ve hukukî, boyutları" konulu toplantıyı açış konuşması"<http://www.adalet.gov.tr/basin/b74.htm>.

³⁷ Hüseyin Pazarcı , **Uluslararası Hukuk Dersleri**, II nci Kitap, Turhan Kitapevi, Ankara 1983, s.159-162

belirtmeye çalışırsak: 1961 ile 1967 yılları arasında 17 uçak yolundan saptırılmış, bunun yanında 12 teşebbüs olayı meydana gelmiştir. Uçak kaçırma olayları 1968 de birden fazlalaşmıştır.³⁸ O dönemde sayıları süratle artan uçak kaçırma olayları insan topluluklarının yaşayışını ve gelişmesini, uluslararası güvenliği, endüstri ve ticareti ve kişinin hayat hakkını yakından ilgilendirir bir hale gelmiştir.

16 Kasım 1937 tarihli Terörizmi Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesinde de, uçak kaçırma ve uçaklara karşı girişilen saldırı ve sabotajları önleme amacı güdülmüştür. Sözleşmede Kamu veya Devlet hizmetinde kullanılan mallara zarar verme veya ortadan kaldırma eylemleri, genel tehlike durumu yaratarak insanların yaşamlarını tehlikeye koyan kasti eylemleri yapmak veya kalkışmak terörizm eylemleri olarak kabul edilmiştir. Ancak sözleşmeyi yeteri kadar ülke onaylamadığından sözleşme uygulanamamıştır. Sözleşme onaylanmış olsaydı, uçak kaçırmalar, saldırı ve sabotaj eylemlerinin önlenmesine büyük katkısı olacağı kuşkusuzdu.³⁹

Uçak kaçırma suçları temelde siyasal sebeplere dayanmaktadır. II nci Dünya Savaşından sonra dünyanın "demirperde" ve "batı blokları" şeklinde ikiye ayrılması ve iki blok arasında düşmanlığın hüküm sürmesi sonucu bir bloktan diğerine kaçmak isteyenler uçağı bir araç olarak kullanmağa başlamışlardır. Tarihi gelişim içinde daha sonraları bu olay, bir devlete ya da hükümete karşı mücadele edenlerin baskı aracı şeklinde belirmiştir. Özellikle uluslararası alanda karşılaşılan uygulamalarda görüldüğü gibi siyasal bir rejime, ya da siyasal düşünceye karşı çıkanlar, insan hayatını, ulaşımı, uluslararası siyasi ve iktisadi düzeni kuvvetle etkileyen bu fiille, dünya kamu oyunun ilgisin çekmekte, düşünce ve ilkelerini yaymağa çalışmışlardır. Fakat bu düşüncelerin zor yolu ile, cebirle gerçekleştirilmesi, bazı durumlarda insanların öldürülmesi sebebi ile fiil uluslararası alanda terörizm olarak nitelendirilmiştir. Uçak kaçırmalar bir terör eylemi olup, bu amaçla

³⁸ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C:XXXVII., 1972, Sayı 1-4, s.162

³⁹ Hasan Köni, Uçaklara Karşı Girişilen Eylemlerin Uluslararası Hukukta Doğurduğu Sonuçlar, Ankara 1977, s.126

uluslararasıda yapılan çalışmalar terörün önlenmesine yönelik olumlu birer adım olmuştur.

a. Tokyo Sözleşmesi⁴⁰

Siyasal sebebe yakından bağlı olan ve bu sebepte uçağı kaçırın kimse, bir devletten, siyasal rejimden, hükümetten kaçmak için hareket etmektedir. Tabiidir ki, bu harekete bağlı olarak ta başka bir rejime, hükümete, devlete sığınma amacı bulunmaktadır.⁴¹

Bu sözleşmenin hazırlanmasında ileri sürülen gerekçe, ulusal ceza yasalarının uçaklarda işlenen suçları cezalandırma sistemleriyle uyuşmaması idi. Bu uyuşmazlık nedeni ile, uçakta suç işleyen kişi yargılanamıyordu.⁴² Tokyo Sözleşmesinin tasarısı, 1962 de Roma da yapılan Konferansta hazırlanmış ve 1963 yılında Tokyo da yapılan Konferansta ICAO Hukuk Komitesinin sunduğı bu sözleşme tasarısı bazı değişikliklerle kabul edilmiş ve imzaya açılmıştır.⁴³ Tokyo Sözleşmesi ancak 1969 yılında yürürlüğe girebilmiştir.⁴⁴

Sözleşme esasta uçakta işlenen suçların faillerini cezalandırmayı ve uçağın güven içinde yoluna devam etmesini sağlamayı amaç edinmiş olmasına rağmen uçak kaçırılmalarda faydalanılabilecek hükümleri de içine almış bulunmaktadır. Tokyo Sözleşmesinin uygulama alanı 1 nci maddesinde belirtilmiştir. Bu madde metinlerine göre; "Bu sözleşme, a) Ceza kanunlarını ihlal eden suçlara, b) Bir suç teşkil etsin veya etmesin, uçağın veya içindeki şahısların veya malların güvenliğini tehlikeye düşürebilecek veya düşüren, uçağın veya, uçaklardaki düzen ve disiplini bozan fiillere uygulanır". Sözleşmenin 1 nci maddesinin 4 ncü fıkrasında, askeri, gümrük ve polis hizmetlerinde kullanılan uçaklara uygulanmayacağı kabul edilmiştir.

⁴⁰ Sözleşme 17 Nisan 1975 Tarih ve 1889 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 04 Mayıs 1975 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴¹ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e., s.163

⁴² Hasan Köni, a.g.e., s.127

⁴³ 1982 tarihindeki duruma göre sözleşme 110 devlet tarafından imzalanmış olup, halen yürürlükte dir. Hüseyin Pazarıcı, a.g.e. s.159-162

⁴⁴ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e., s.168-169

Sözleşmede uçak kaçırma fiilleri bir suç olarak nitelendirilmemiştir. Buna karşılık uçakta suçların kovuşturulması, yargılama yetkisi ile ilgili çeşitli hükümler konulmuştur. Buna göre, uçakta işlenen suçların kovuşturulmasında yetkili merci uçağın kayıtlı ülkenin yargı mercii olacaktır.(Md.3) Ayrıca uçağın kumandanı, suçlu kimseyi, uçaktan indirme yetkisine sahiptir, uçağın kumandanı, kabul edildiği durumda, suçluyu sözleşmeye taraf olmayan bir devletin ülkesine indirilebilir.(Md.8) Sözleşmeye taraf olan devletler ise suçluyu kabul etmeye mecburdur.(Md.9) Sözleşme bu ilkeye, bir halde istisna tanımıştır; kabul etmeyen akit devlet durumu suçlunun uyruğu altında bulunduğu ya da devamlı ikametgahının mevcut olduğu devlete bildirilerek, suçluyu buraya gönderecektir.(Md.14)

Sözleşmenin 11 nci maddesinde uçak kaçırılmalara ilişkin ana amaç yer almaktadır. Buna göre, uçağın kontrolünün, meşru kumandanın yetkisi içinde kalması sağlanacak, yolcuların seyahatlerine devam edebilmeleri mümkün kılınacak ve uçak ile içindeki mallar meşru zilyetlerine iade olunacaktır. 11 nci maddeye göre sözleşmenin uygulanabilmesi için, uçakta yapılan eylemin zor kullanarak veya zora başvurmaya korkutarak yapılan yasa dışı bir eylem olması gereklidir. Uçak kaçırma sayılması için, yapılan eylemin uçağın denetimini ele geçirmeye yönelmiş olması aranmaktadır. Bu durumda sözleşme, uçak kaçırma sorununun çözümünü devletlerin ulusal yasalarına bırakmış görülmektedir.⁴⁵

Ancak 11 nci maddenin asıl amacının uçak kaçırma önlemek değildir. İstenilen şey, tehlikesiz bir uçuşun gerçekleştirilmesidir. Tokyo Sözleşmesinin uçak kaçırma önlemede en büyük eksikliği, uçak kaçırma eylemlerini bir suç olarak öngörmemesi, suç işleyen kişiye verilecek cezadan söz etmemesi ve devletlere bu eylemleri işleyenleri cezalandırmaları için herhangi bir yükümlülük getirmemesidir.⁴⁶

⁴⁵ Hasan Köni, a.g.e., s.134-139

⁴⁶ Hasan Köni, a.g.e., s.138

b. La Haye Sözleşmesi⁴⁷

Kısacası " La Haye " Sözleşmesi şeklinde isimlendirilen bu sözleşme, Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatının hazırlıkları ile gerçekleştirilmiştir. 1969 da başlayan çalışmalar önce bir alt-hukuk komitesinin hazırlıkları ile yürütülmüş, uluslararası bir sözleşmenin gerekliliği ve uçak kaçırımların çeşitli tehlikeleri Mortreal bildirisinde belirtmiştir.⁴⁸ 6 - 10 Eylül 1970 tarihlerinde meydana gelen uçak kaçırma olayları, uluslararası kamuoyunun bu olayların önlenmesi konusundaki ısrarını arttırmıştır. Birleşmiş Milletlerin bu konuda aldığı tavsiye kararı üzerine, 1 - 16 Aralık 1970 de yapılan Konferansta, La Haye Sözleşmesi ortaya çıkmıştır.⁴⁹

Sözleşme ile uçakta ve uçuş sırasında işlenen suçların cezalandırılması amaçlanmıştır. Sözleşme, yasadışı yollarla bir uçağı ele geçirme ve buna teşebbüs ya da suç ortaklığı eylemlerini içermektedir. Sözleşmenin 1 nci maddesinde uçak kaçırma suçunun tanımı yapılmıştır. Suçun unsurları şu biçimde belirtilmiştir:

- (a) Eylem yasa dışı olmalı,
- (b) Zor kullanma veya zor kullanma tehdidi bulunmalı,
- (c) Eylem uçakta yapılmış olmalı,
- (d) Eylem uçuş durumunda meydana gelen bir uçakta meydana gelmelidir.

Eylem herhangi bir biçimde uçağı veya denetimini ele geçirmeye yönelik olmalıdır.⁵⁰ Bu tanıma göre uçaklara karşı yerde girişilen saldırı ve sabotaj eylemleri, sözleşme kapsamı dışında kalmaktadır. Suç işlenen uçağın kalkış ve mutad iniş yerlerinin sözleşmede belirtilen devletlerden birinin kendi sınırları içinde bulunduğu, sözleşmenin hükümleri uygulanmaz (Md.3/4). Sözleşme, ayrıca taraf Devletlere suçu en ağır şekilde cezalandırma yükümlülüğü getirmektedir.(Md.2)

⁴⁷ Sözleşme 30 Kasım 1972 tarih ve 1634 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 07 Aralık 1972 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁸ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e., s.169-170

⁴⁹ Hasan Köni, a.g.e., s.138, 1982 tarihindeki duruma göre sözleşme 114 devlet tarafından imzalanmış olup, halen yürürlüktedir. Hüseyin Pazarıcı, s.159-162

⁵⁰ Hasan Köni, a.g.e., s.140

Bu tür suçlarda, suçların cezasız kalmasını önlemek amacıyla, La Haya Sözleşmesi olaya bağlı olabilecek devletlerden birinin yargı yetkisini kullanmasını kabul etmektedir. Bu ilgili devletler şunlardır(Md.4):

- (a) Uçağın tescil devleti,
- (b) Ülkesine sanık ile birlikte inilen devlet,
- (c) Uçağın kiralandığı devlet,

(e) Sanığın ülkesinde bulunduğu ve Sözleşmeye taraf bulunan herhangi bir devlet.⁵¹ Sözleşmede müşterek hava ulaşımında bulunan devlet ve ortaklıklardan da söz edilmiştir. Ortak hava ulaşımı yapan devletler veya ortaklıklar kendi aralarında anlaşarak bir olay olduğunda, hangi devletin yargı yetkisini uygulayacağını aralarında kararlaştıracaklardır. (Md.5)⁵²

Sözleşmeye göre, suçluyu ülkesinde yakalayan devletler, suçluyu ve olayı yetkili makamlar önüne getirmek zorundadırlar. Sözleşmenin 6 ncı maddesinin 1 nci fıkrasında kovuşturmanın şu biçimde yapılacağı düzenlenmiştir: "Suçlunun veya suçlu olduğu iddia edilen şahsın kendi toprakları üzerinde bulunduğu her akit devlet, şartların kifayet ettiği hususuna kanaat getirdiğinde, bu şahsı tutuklayacak veya mevcudiyetini temin edecek diğer tedbirler o devlet yasalarına göre alınacaktır. Nezaret ve diğer tedbirler o devlet yasalarına göre alınacak, ancak müddet cezai takibat veya iade formalitelerinin tamamlanması için gerekli müddeti geçmeyecektir."⁵³ Gözetim altına alınan kişinin vatandaşı olduğu devletin temsilcisi ile derhal ilişki kurmasına yardım edilecektir. Ancak burada da, Tokyo Sözleşmesinde olduğu gibi, suçlunun tutuklanması için devletlere bir zorunluluk getirilmemiştir.

Sözleşmenin diğer maddelerinde yolcuların güvenliğinin sağlanması, yolculuğun devam ettirilmesinin gerçekleştirilmesi hususunda hükümler yer almaktadır.⁵⁴ 12 nci maddeye göre, iki veya daha çok bağıtlı devlet arasında, bu sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması konusundaki uyuşmazlık,

⁵¹ Hüseyin Pazarcı , a.g.e., s.159-162

⁵² Hasan Köni, a.g.e., s.146

⁵³ Hasan Köni, a.g.e., s.147

⁵⁴ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e., s.170

görüşme yolu ile çözümlenemezse, taraflardan birinin isteği üzerine, hakeme başvurulabilecektir. Hakemlik, uyuşmazlığı isterse, Uluslararası Adalet Divanına götürebilecektir.⁵⁵

La Haya Sözleşmesi, uçak kaçırma eylemlerinin önlenmesinde hukuksal açıdan gerçekten önemli bir çözüm getirmiştir. Bununla birlikte eksik noktaları bulunmaktadır. Fiilin insanları, malvarlığını, uluslararası güvenlik ve siyaseti tehdit eden bir suç olduğunu belirtmek yeterli değildir. Sözleşme metninde, 2 nci maddede yer alan "**şiddetle cezalandırma**" dan ne anlaşıldığı açık olarak belirtilmemiştir. **Bu nedenle sözleşmede yer alan eylemleri işleyenler serbest bırakılabilmektedir.**

Sözleşme siyasal amaçlarla işlenen uçak kaçırma eylemleri hakkında gerçek bir çözüm yolu getirememiştir. Bu nedenle, daha önceden olduğu gibi, bazı hava haydutlarına sığınma hakkı tanınmıştır. **Sözleşmenin asıl eksik yönü, uluslararası bir tehlike gösteren uçak kaçırma eylemlerini uluslararası bir suç olarak tanımlamamış olmasıdır.**⁵⁶ Uçak kaçırma suçunu nitelemeyen, iade müessesesini kesin kurallara bağlamayan, failerin cezalandırılması hususunu taraf devletlere bırakan sözleşme boşluklar ihtiva ettiğinden⁵⁷ sorunun çözümünde yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

c. Montreal Sözleşmesi⁵⁸

La Haya Sözleşmesinin, uçaklara, hava alanlarındaki tesislere karşı girişilen silahlı saldırı ve sabotajlar öngörülmemesi, sivil havacılığa karşı girişilen bu eylemleri bir başka sözleşmenin kapsamı içinde çözüme bağlamak zorunluluğunu doğurmuştur. 1970 Haziranında ICAO Genel Kurulunun 17 nci oturumunda, Hukuk komitesinin "sivil havacılığa karşı girişilen yasa dışı eylemler hakkında bir sözleşme tasarısı hazırlamak için toplanması" istenmiştir.⁵⁹ Hukuk Komitesinin hazırladığı sözleşme tasarısı, 8-

⁵⁵ Hasan Köni, a.g.e., s.149

⁵⁶ Hasan Köni, a.g.e., s.150-151

⁵⁷ Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e., s.170

⁵⁸ Sözleşme 17 Nisan 1975 Tarih ve 1888 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 04 Mayıs 1975 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁹ Hasan Köni, a.g.e., s.151-152

25 Eylül 1971 Montreal de yapılan bir uluslararası konferansta görüşülmüş ve 23 Eylül 1971 tarihinde kabul edilmiştir.⁶⁰

Montreal Sözleşmesi, uçakta bulunan bir kişiye karşı uçağın güvenliğini tehlikeye sokacak şiddet eylemlerinde bulunulması, uçakları tahrip ya da uçuş güvenliğinin tehlikeye sokulması, uçağa zarar verecek madde ve aletlerin yerleştirilmesi, hava ulaştırma kolaylıklarına zarar verme yoluyla uçağın güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi ya da yanlış bilgiler vererek uçağın güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi gibi eylemleri gerçekleştiren, teşebbüs eden ya da suç ortaklığı yapan kişilerin cezalandırılmasıyla ilgilidir.(Md.1)⁶¹

Sözleşmenin 1 nci maddesinde şu eylemler suç olarak düzenlenmiştir:

Herhangi bir şahıs kanuna aykırı ve kasıtlı olarak;

a) Uçuş halinde bir uçuş halinde bir uçakta bulunan bir şahsa karşı uçağın emniyetini tehlikeye düşürmesi muhtemel bir şiddet hareketinde bulunursa; veya,

b) Servisteki bir uçağı tahrip eder, böyle bir uçağı uçamayacak bir hale getirecek şekilde veya uçuş halinde emniyetini tehlikeye düşürmesi muhtemel bir hasara uğratar; veya,

c) Servisteki bir uçağı, bu uçağı tahrip etmesi muhtemel olan veya onu uçamayacak hale getirecek veya uçuş halinde emniyetini tehlikeye düşürmesi muhtemel olacak şekilde hasara uğratabilecek bir cihaz veya maddeyi, herhangi bir şekilde koyar ve koydurtursa; veya,

d) Hava seyrüsefer kolaylıklarını tahrip eder veya hasara uğratar veya bunların işletilmesine müdahale ederse ve bu fiillerden biri uçuş halindeki uçağın emniyetini tehlikeye düşürebilecek mahiyette ise; veya,

e) Yanlış olduğunu bildiği bilgiler vermek suretiyle uçuş halindeki bir uçağın emniyetini tehlikeye düşürürse, suç işlemiş olur.

Sözleşmenin 1 nci maddesinin (a) bendinde görüldüğü gibi, uçakta bulunan kişilerin korunması ön planda gelmektedir. Öteki bentlere dikkat

⁶⁰ 1982 tarihindeki duruma göre sözleşme 113 devlet tarafından imzalanmış olup, halen yürürlüktedir. Hüseyin Pazarıcı , a.g.e., s.159-162

⁶¹ Hüseyin Pazarıcı , a.g.e., s.159-162

edilecek olursa, yolcuların güvenliğini korunduğu tek hüküm bu bentte yer almaktadır. Ayrıca dikkat çeken diğer bir nokta, uçakta bulunan kişiye karşı girişilecek saldırının, sözleşmenin kapsamına girebilmesi için, aynı zamanda, uçağın güvenliğini de tehlikeye atmasının gerekli olduğudur.⁶² Uçakta güvenliğin sağlanmasına ilişkin Tokyo Sözleşmesi bu konuda bir önlem getirmediği için Montreal Sözleşmesinde yolcuların yaşamı güvenlik altına alınmaya çalışılmıştır.

Sözleşme, askeri amaçlarla, gümrük ve polis hizmetinde kullanılan uçaklara uygulanmayacaktır.(Md.3) Ayrıca sözleşme, ancak hava ulaşım kolaylıkları uluslararası hava ulaşımında kullanılıyorsa uygulanabilecektir. (Md.5) Demek ki, sözleşme uluslararası ulaşımında kullanılmayan bir tesise sabotaj yapıldığı veya askeri bir hava ulaşım tesisine saldırıldığı zaman uygulanmayacaktır. Aynı zamanda, uçuş durumunda veya serviste bulunan bir uçağın, uluslararası bir uçuş sırasında veya böyle bir uçuşa hazırlık sırasında uçakta bir suç işlenmesi durumunda da uygulanmayacaktır. (Md.4)⁶³

Sözleşme, suçlu veya suçlu olduğundan kuşku edilen kişinin, uçağın tescil edildiği devletten başka bir devletin ülkesinde bulunması durumunda da uygulanacaktır. Sözleşmenin uygulanabilmesi için, suçlunun 1 nci maddenin 1 nci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde öngörülen suçu işlemiş olması gereklidir. Hava ulaşım kuruluşlarını, tahrip eden, hava ulaşım kolaylıklarını hasara uğratan bir kişinin, suçu işlediği devlet ülkesinin dışına kaçması durumunda bir boşluk yaratmaktadır.⁶⁴

Bu sözleşme ile aşağıdaki devletlerden birinin anılan eyleme ilişkin olarak yargı yetkisini kullanması kabul edilmektedir: a)Suçun işlendiği ülke, b)Uçağın tescil devleti, c)Ülkesinde sanık ile birlikte inilen devlet, d)Uçağın kiralandığı devlet, e)Sanığın ülkesinde bulunduğu sözleşmeye taraf herhangi

⁶² Hasan Köni, a.g.e., s.154-155

⁶³ Hasan Köni, a.g.e., s.159

⁶⁴ Hasan Köni, a.g.e., s.160

bir devlet.(Md.5) Bu sözleşmeye göre de, ilgili devletler ya suçluyu bizzat cezalandırmak.(Md.6/4 ve 7) ya da suçluyu öteki devletlerden birine iade etmek(Md.8) yükümlülüğü altındadır. Burada da, La Haye Sözleşmesinde olduğu gibi bağıtli devletler belirtilen suçları en ağır cezalarla cezalandırmayı kabul etmektedir.(Md.3)

Montreal Sözleşmesi, gerçekte, devletlerin kendi yasalarında öngördükleri bazı suçları sözleşmenin kapsamına alarak bu suçları cezalandırmasını öngörmüştür. Sözleşmenin (b), (c) ve (d) bentlerinde öngörülen suç oluşturan eylemler devletlerin uçak kaçırmalarla ilgili yasalarında ve genel ceza yasalarında öngörülen eylemlerdir.⁶⁵

Tokyo, La Haye ve Montreal Sözleşmeleri, farklı amaçlara yönelik düzenlemelerde bulunduğundan birbirlerini tamamlayıcı bir nitelik göstermektedir. Tokyo Sözleşmesinin başlıca amacı yolculuğun aksamaması olarak belirmektedir. Buna karşılık, La Haye Sözleşmesinin uçak kaçırma eylemlerini önlemeye ve önlenmediği takdirde suçun cezasız kalmamasını sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Nihayet Montreal Sözleşmesi, uçak kaçırma dışında kalan, özellikle uçaklara saldırı, sabotaj, bombalama gibi eylemleri önlemeğe ve cezalandırmaya yöneliktir.⁶⁶

d. Diplomatik Görevlilere Karşı Suçların Önlenmesi Hakkında Sözleşme⁶⁷

Terör eylemleri zamanla değişik şekillerde kendisini göstermektedir. 1970 li yıllara kadar çoğunlukla uçak ve gemi kaçırmalar şeklinde görülen terör eylemleri, bu yıllarda yeni bir boyut kazanarak devlet başkanlarına ve diplomatik kişilikleri olan resmi görevlilere karşı yapılan saldırılar şeklinde

⁶⁵ "Uçak Kaçırma Suçu" T.C.K. nun 384 ncü maddesinin de "Nakliye ve Muhabere Vasıtaları Aleyhine Cürümler" başlığı altında düzenlenmiştir. Maddenin ilk ve ikinci bentlerinde "kara nakil vasıtalarının" ve "deniz vasıtalarının" cebir, şiddet, tehdit veya nüfuz ve müessir kuvvetle hareket ettirilmemesi veya durdurulması veya başka bir yere sevk edilmesi cezalandırılmıştır. Maddenin III, IV ve V nci bentleri hava nakil vasıtalarından uçaklara karşı tecavüzleri müeyyide altına almaktadır. Geniş bilgi için Bknz. Köksal Bayraktar, "Uçak Kaçırma Suçu", a.g.e.,

⁶⁶ Hüseyin Pazarıcı, a.g.e., s.159-162

⁶⁷ Sözleşme 21 Ocak 1981 Tarih ve 2374 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 23 Ocak 1981 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

görölmeye başlamıştır. Bu saldırılar sonucu pek çok diplomatın hayatını kaybetmesi, bu konuda adımlar atılmasını gerekli kılmıştır.

Devlet başkanlarına ve diplomatlarına karşı girişilen eylemlerin önlenmesine yönelik olarak çalışmalar 1970 li yıllarda başlamıştır. Dünya genelinde bu alandaki bir sözleşme imzalanmadan daha önce 2 şubat 1971 tarihinde Washington'da, Amerika kıtasındaki ölkeler arasında **"Tedhiş Hareketlerini Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi"** imzalanmıştır.⁶⁸

Bu sözleşmede kısaca, devlet başkanları, diplomatları, resmi şahsiyetleri ve bunların ailelerini koruyan ve saiki ne olursa olsun bunlara karşı işlenen adam öldürme ve kaldırma, vücut tamlığı gibi fiillerin siyasi suç sayılmayacağı ve bu fiillerin faillerinin ya suçun işlendiği ölkede yahutta iade edilerek aleyhinde suç işlenen devletçe cezalandırılacakları tasrih edilmiştir.⁶⁹ Ancak 1973 yılında yürürlüğe giren bu anlaşma iltica hakkını vazgeçilmez olarak kabul etmektedir.⁷⁰ Bu hüküm failerin siyasi suçlu sayılması nedeniyle cezalandırılmasında bir engel oluşturmakta ve anlaşmanın etkinliğini azaltmaktadır.

Daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 14 Aralık 1973 tarihinde **"Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korumaya Sahip Kişilere karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme"** imzalanmıştır.

Sözleşmenin başlangıcında, diplomasi memurları aleyhine işlenen suçların normal uluslararası ilişkiler bakımından ciddi bir tehdit meydana getirdiği ve bu sebeple söz konusu alanda uygun ve etkili tedbirlere kesin ihtiyaç bulunduğu belirtilmektedir. Sözleşmenin 1 nci maddesinde, "uluslararası korumaya sahip kişi" olarak şu kişiler belirtilmiştir:

⁶⁸ İlhan Suat, a.g.e., s.184

⁶⁹ Doğan Soyaslan, "Şiddet ve Terör", Yargıtay Dergisi, C.10, Ekim 1984, s.435

⁷⁰ Metin Tamkoç, "Uluslararası Terörizmin Rusya ile Bağlantısı", Uluslararası Terörizm ve Uyşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.57

a) Yabancı bir ülkede buldukları sırada, ilgili devletin anayasasına göre Devlet Başkanının görevlerini ifa eden organın herhangi bir üyesi de dahil olmak üzere, bir Devlet Başkanı, bir Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanı ile kendisine refakat eden ailesinin efradı,

b) Bir Devletin, suçun kendisine, resmi çalışma mahalline, özel ikametgahına veya ulaşım araçlarına karşı işlendiği yer ve zamanda, devletler hukukuna göre, hane halkını teşkil eden aile efradı da dahil olmak üzere, şahsına, hürriyetine veya haysiyetine karşı girişilecek saldırılardan özel korunmaya sahip herhangi bir temsilcisi veya görevlisi ile hükümetler arası karaktere sahip bir uluslararası kuruluşun herhangi bir görevlisi veya temsilcisi.

Sözleşmede adı geçen kişiler aleyhine işlenecek;

- a) Cinayet, kaçırma veya diğer bir saldırı,
- b) Şahsını veya hürriyetini tehlikeye düşürebilecek şekilde resmi çalışma mahalline, ikametgahına veya ulaşım araçlarına karşı girişilen şiddetli bir saldırı,
- c) Böyle bir saldırıda bulunma tehdidi,
- d) Böyle bir saldırıda bulunmaya teşebbüs,
- e) Böyle bir saldırıya yardımcı olarak katılma, fiilinin kasıtlı olarak yapılması halinde taraf devletin iç hukuklarına göre suç olarak değerlendirileceği ve bu suçlara, vahametlerinin de hesaba katarak, uygun cezaların verileceği öngörülmüştür.(Md.2)

Devletler söz konusu fiiller ülkelerinde, kendilerine ait uçaklarda işlendiğinde suç faillerinin kendi uyruklarında bulunması halinde söz konusu fiilleri cezalandırmayı kabul etmiş bulunmaktadır; suç failleri ya iade edilecek yada cezalandırılacaklardır.(Md.3)⁷¹ Suç isnad edilen kişinin ülkesinde bulunduğu taraf devlet, eğer onu iade etmezse, yargılamayı sağlamak amacıyla olayı, istisnasız olarak ve gereksiz gecikmeye mahal vermeden kanunlarında belirtilen usule göre yetkili makamlara intikal ettirecektir.(Md.7)

⁷¹ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.65

Taraf Devletler mevcut suçluların iadesi anlaşmalarında, 2 nci maddede belirtilen suçlar iade edilmeyi gerektiren suçlar olarak tasrih edilmemiş olsalar bile, bundan böyle iade edilmeyi gerektiren suçlar olarak kabul edileceklerdir. Taraf devletler bundan böyle yapacakları suçluların iadesi anlaşmalarına bu suçları iade edilmeyi gerektiren suçlar olarak dahil etmekle yükümlü tutulmuştur.

Suçluların iadesini bu konuda yapılmış bir anlaşmanın mevcudiyetine bağlayan bir taraf Devlet, aralarında böyle bir anlaşma bulunmayan diğer taraf devletlerden iade talebi alırsa, iadede bulunmaya karar verdiği takdirde bu sözleşmeyi hukuki dayanak olarak kabul edebilecektir. Suçluların iadesini bu konuda yapılmış bir anlaşmanın mevcudiyetine bağlamayan tüm taraf devletler ise, belirtilen suçları kendisinden talepte bulunulan devletin usul kurallarına ve sair kanuni şartlarına tabi olarak, iade edilmeyi gerektiren suçlar olarak kabul edeceklerdir.

Suçlardan her biri, taraf devletler arasında iade açısından, sadece işlendiği yer değil, suç o devletin topraklarında veya o devlete kayıtlı bir gemi yada uçakta meydana geldiği zaman, devletlerin kaza yetkilerini uygulamaları istenilen yerlerde de işlenmiş gibi işlemi tabi olacaktır.(Md.8)

Özet olarak, devletler söz konusu suçların işlenmesini önlemek üzere birbirleriyle işbirliği yapmayı, söz konusu suçların ülkelerinde hazırlanmasını önleyecek tatbiki kabil bütün tedbirleri almayı, karşılıklı istihbaratta bulunmayı ve her türlü idari tedbirlerin koordine etmeyi kabul etmişlerdir. Sözleşme, söz konusu suçların iadesi kabil suçlardan olduklarını ve devletlerin suçların yargılanmasında her türlü yardımı yapmayı kabul ve taahhüt ettiklerini belirtmektedir.⁷²

⁷² Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik" a.g.e., s.65

e. Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Sözleşme⁷³

Günümüzde patlayıcı ve diğer ölümcül araç-gereçlerle gerçekleştirilen terörist saldırılar giderek yaygınlaşmış, bu tür eylemlerin uluslararası topluluk için büyük bir endişe kaynağı olmuştur. Çok taraflı uluslararası düzenlemeler ise bu saldırıların önlenmesinde yetersiz kalmış, etkin ve pratik çözümlerin kabul edilmesi, devletler arasında uluslararası işbirliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Devletlerin askeri kuvvetlerinin faaliyetleri, uluslararası hukuk kuralları ile düzenlenirken, bazı eylemlerin sözleşmelerin kapsamı dışında kalması yasadışı eylemlere karşı yeterli tedbir alınamadığını göstermiştir. Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, devletler arasında iyi komşuluk ve dostane ilişkilerin geliştirilmesi Birleşmiş Milletler Şartının bir ilkesidir. Ancak terörizm eylemlerindeki artış bu ilkeyi etkisiz hale getirmiştir.

Bu düşüncelerle hazırlanan **"Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme"** 19 Kasım 1997 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Altıncı Komitesinde, bilahare 15 Aralık 1997 tarihinde de BM Genel Kurulunun 52/164 sayılı kararına ek olarak oylamasız kabul edilmiş ve 12 Ocak 1998 tarihinde imzaya açılmıştır.

Sözleşmede terörist bombalamalarının önlenmesi ortak amacına hizmet edecek mekanizmalar öngörülmektedir. Bunların yanında sözleşme, taraf devletlerin birbirlerine adlî yardımda bulunmalarını öngörmektedir. Taraf devletler, sözleşmenin 2 nci maddesinde belirtilen suçlara ilişkin olarak önlerine gelen soruşturmalar ya da suç ya da iade usulleriyle bağlantılı olarak birbirlerine, yargı usulleri için gerekli olan kanıtların temin edilmesi dahil olmak üzere, mümkün olan ölçüde yardımda bulunacaklardır. (Md.10)

Sözleşmenin 1 nci maddesinde patlayıcı ve ölümcül araç-gereçlerin tanımı " Ölüm, ciddî bedensel yaralama ya da önemli maddî zarara yol açma imkânına sahip ya da bu amaçla tasarlanmış patlayıcı ya da yanıcı silah ya da araç-gereçler" şeklinde yapılmıştır (Md. 1/3).

⁷³ Sözleşme 11 Ocak 2002 Tarih ve 4740 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 19 Ocak 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kasten bir kamu kesimine açık alan, bir devlet ya da hükümet tesisi, bir kamu ulaşım sistemi ya da bir altyapı tesisine, içine ya da karşısına bir patlayıcı ya da diğer ölümcül bir araç-gereci yönlendiren, yerleştiren, ateşleyen ya da patlatan herhangi bir kişi;

(a) Ölüm ya da ciddi bedensel yaralamaya yol açmış ya da;

(b) Bu tür bir alanın, tesisin ya da sistemin, önemli ölçüde ekonomik zararla sonuçlanacak ya da sonuçlanması muhtemel olacak şekilde, geniş biçimde yıkılmasına yol açmış veya bu tür eylemlere iştirak etmiş ise bu sözleşmenin anlamı dahilinde suç işlemiş sayılır.(Md.2) Maddede belirtilen suçların hiçbiri, iade ya da adli yardımlaşma bakımından, siyasî suç ya da siyasî bir suçla bağlantılı bir suç ya da siyasî nedenlerden esinlenmiş bir suç olarak kabul edilmeyeceklerdir. Buna göre, bu tür bir suç temelinde yapılan bir iade ya da adli yardımlaşma talebi, salt siyasî bir suçla ilgili olduğu ya da siyasî bir suçla bağlantılı bir suç olduğu ya da siyasî nedenlerden esinlenmiş bir suç olduğu gerekçesiyle reddedilemeyecektir.(Md11)

Her devlet, bu eylemleri, iç hukukuna göre suç olarak düzenlemek ve insanlarda bir korku durumu yaratma amacı ve hesabı ile işlenenlerin, siyasî, felsefî, ideolojik, ırkî, etnik, dinî veya başka benzer bir mülahaza ile hiçbir durumda haklı kılınmaması ve bu suçların ağır niteliğine uygun cezalarla cezalandırılmasını sağlayan tedbirler de dahil olmak üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır.(Md.5)

Sözleşmede tanımlanan suçlar, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce taraf devletler arasında aktedilmiş bir suçluların iadesi antlaşmasındaki iade edilebilir suçlara dahil addedilmektedir. Suçu işlediği iddia edilen kişinin topraklarında bulunduğu taraf devlet, bu kişiyi iade etmediği takdirde, suç kendi topraklarında işlensin veya işlenmesin, kanunlarına uygun bir yöntemle cezaî kovuşturma için durumu yetkili makamlarına iletmekle yükümlüdür. (Md.6 ve 8) Suçu işlediği iddia edilen kişinin cezaî kovuşturmaya tâbi tutulduğu taraf devlet, kendi iç hukuku ya da uygulanabilir usullere uygun olarak, yargılamanın nihai sonucunu, diğer taraf devletlere bilgi verecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirecektir. (Md.12)

İlgili taraf devlet, 2 nci maddede belirtilen bir suçı işleyen ya da işlediği iddia edilen bir kişinin kendi topraklarında bulunduğu dair bir bilginin alınmasını takiben, alınan bilgideki gerçekleri araştırarak ve bu konuda gerekli önlemleri alacaktır.

Türkiye imza aşamasında sözleşmenin 4 maddesine çekince koymuştur. 9 ve 12 nci maddelere konulan çekincelerde, Türkiye'nin iade talebinin reddedilebileceği durumları tanımlayan maddeleri, bu suçları işleyenlerin kanunî takibata uğramayacakları veya yargılanmayacakları şeklinde yorumlamayacağını beyan edilmektedir. 19 uncu maddeye konulan çekince, Türkiye'nin "İnsancıl Hukuk" tabirini taraf olmadığı uluslararası hukuk belgelerini dışlayacak şekilde yorumladığı ve söz konusu maddenin ikinci paragrafının, bir devletin silâhlı kuvvetleri dışındaki silâhlı kuvvet ve gruplara uluslararası hukukta halen anlaşılan ve uygulanandan farklı bir statü verecek ve Türkiye için yeni yükümlülükler yaratacak şekilde yorumlanamayacağı belirtilmektedir. 20 nci maddeye konulan çekince ile Türkiye, sözleşmenin uygulanmasından veya yorumlanmasından doğacak uyumsuzlukların iradesi dışında tahkime ve uluslararası Adalet Divanına götürülmesini kabul etmemektedir.⁷⁴

f. Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Sözleşme⁷⁵

Terörizmle etkili bir şekilde mücadele edilebilmesi için, terörizmi besleyen malî kaynakların ortadan kaldırılması gerektiği kuşkusuzdur. Terörizmin finansmanı konusu, uluslararası toplumu bütünüyle ve ciddi şekilde kaygılandıran bir sorun teşkil etmektedir. Uluslararası terörizmin eylemlerinin sayı ve vahameti, teröristlerin elde edebildikleri malî kaynaklarla orantılıdır. Mevcut çok taraflı hukuki belgelerin, münhasıran terörizmin finansmanı konusuna yeteri kadar eğilmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Terörizmin, finansmanının engellenmesi ve faillerinin kovuşturulması ve cezalandırılması suretiyle tecziyesine yönelik etkili önlemlerin

⁷⁴Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_ss.ilgili_komisyonlar "Terörist Bombalamaların Ortadan Kaldırılması Hakkında Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Dışişleri Komisyonları Raporları"

⁷⁵ Sözleşme 01 Mart 2002 Tarih ve 4738 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 10 Mart 2002 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

oluşturulması ve benimsenmesi amacıyla devletler arasında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulun 17 Aralık 1996 tarih ve 51/210 Kararının, 3. Paragrafının (f) bendinde Kurulun, Devletleri, uygun iç düzenlemelerle, teröristlerin ve gerek doğrudan, gerek hayır, kültürel veya sosyal amaçları da olan veya olduğunu iddia eden örgütler aracılığıyla veya aynı zamanda kişilerin terörist faaliyetlerin finansmanı amacıyla kullanılması da dahil olmak üzere, silâh kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği ve haraç toplama gibi kanunsuz eylemler yoluyla dolaylı olarak karışmış örgütlerin finansmanını önlemek ve engellemek için tedbir almaya davet ettiğini ve özellikle, gerektiği takdirde, meşru sermayelerin serbest dolaşımına hiçbir şekilde halel getirmeksizin, terörist amaçlara hizmet edeceğinden şüphelenilen malî kaynakların önlenmesi ve hareketlerin engellenmesi için hukuki düzenlemeler oluşturulması ve bu tür malî kaynakların uluslararası hareketleri konusunda bilgi değişimini yoğunlaştırmaya davet ettiği belirtilmiştir.

Genel Kurulun 15 Aralık 1997 tarih ve 52/165 Kararı ile bu önlemlerin uygulamaya geçirilmesi gerektiği tekrar edilmiş; yine Genel Kurulun 8 Aralık 1998 tarih ve 53/108 sayılı Kararı ile terörizm konusunda mevcut uluslararası mevzuatı tamamlamak amacıyla terörizmin finansmanının önlenmesine ilişkin bir uluslararası sözleşme taslağı hazırlaması kararlaştırılmıştır.⁷⁶

Oluşturulan komisyonun çalışmaları sonrasında **"Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair uluslararası Sözleşme"** 9 Aralık 1999 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 10 Ocak 2000 tarihinde imzaya açılmıştır.

Sözleşme taraf devletlerde, terörizmin finansmanının engellenmesini, terörizme malî destek sağlamanın suç haline getirilmesini ve bu suçun ağır

⁷⁶Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_ss.ilgili_komisyonlar "Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyon Raporu",

cezalara tâbi tutulması için gerekli önlemlerin alınmasını ve taraf devletler arasında işbirliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme, terörizmle mücadelenin bu önemli boyutunu konu edinmektedir. Sözleşme, terörizme malî destek sağlamayı ayrı bir suç haline getirmekte ve taraf devletlere bu suçu iç hukuklarında sözleşmeye uygun bir şekilde ihdas etme mükellefiyeti yüklemektedir. Sözleşmenin terörizme malî destek sağlama suçu için getirdiği tanımda, bu desteğin doğrudan olduğu kadar dolaylı olarak da yapılabileceği belirtilmektedir. Sözleşme, taraf devletlere, kendi topraklarında olduğu kadar toprakları dışında da terörizmin finansmanı suçunun işlenmesine yönelik olarak yapılan hazırlıkları önlemek için işbirliği yapma yükümlülüğü getirmektedir.

Sözleşmede, herhangi bir kişinin, her ne suretle olursa olsun, tümüyle veya kısmen, şu eylemleri gerçekleştirilmesinde kullanılması niyetiyle veya kullanılacağını bilerek, doğrudan veya dolaylı olarak, yasa dışı bir şekilde ve kasten, fon sağlaması veya toplaması halinde bu sözleşmeyi ihlal ettiği belirtilmiştir. (Md. 2)⁷⁷

a) Sözleşmenin ekinde yer alan antlaşmaların herhangi biri kapsamında ve vazettiği tanım çerçevesinde suç teşkil eden eylemler,⁷⁸

⁷⁷Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_ss.ilgili_komisyonlar" Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyon Raporu",

⁷⁸ Bu sözleşmeler ise şunlardır: 1. Uçakların Yasadışı Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (16 Aralık 1970, Lahey) - ICAO

2. Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (23 Eylül 1971, Montreal) - ICAO

3. Diplomatik Ajanlar Dahil Uluslararası Korunan Kişilere Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (14 Aralık 1973, New York) - BMGK

4. Rehin Almalara Karşı Uluslararası Sözleşme (17 Aralık 1979, New York) - BMGK

5. Nükleer Maddelerin Fiziki Korunması Sözleşmesi (3 Mart 1980, Viyana)

6. Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet veren Havalimanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi Protokolü, Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokol (24 Şubat 1988, Montreal) - ICAO,

7. Denizcilik Seyferyollarının Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (10 Mart 1988, Roma) - IMO,

8. Kıta Sahanelğinde Kurulu Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Hakkında Protokol (10 Mart 1988, Roma) - IMO,

9. Terörist Bombalamaların Önlenmesi Sözleşmesi (15 Aralık 1997, New York) - BMGK

b) Niteliği veya kapsamı itibariyle, bir halkı korkutmak, ya da bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacını gütmesi halinde, bir sivilin ya da bir silâhlı çatışma durumunda muhasamata doğrudan katılmayan herhangi başka bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik diğer tüm eylemler.

Sözleşmenin 6 ncı maddesinde her taraf devletin, bu sözleşme kapsamında suç teşkil eden eylemleri, siyasî, felsefî, ideolojik, ırksal, etnik, dinî veya herhangi benzer bir gerekçe ile hiçbir koşulda mazur gösterilememesi için, gerektiğinde yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere gerekli olabilecek tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir.

Taraf devletler; a) Suç, topraklarında işlendiğinde, b) Suç, bayrağını taşıyan bir deniz aracında veya suçun işlendiği sırada kendi mevzuatına uygun şekilde kayıtlı bulunan bir hava aracında işlendiğinde, c) Suç, bir vatandaşı tarafından işlendiğinde, bu kişileri kendi yargı yetkisi dahilinde yargılayacaktır. Ayrıca suçun daimi ikametgahı kendi topraklarında olan bir vatansız tarafından işlenmesi ve söz konusu devlet tarafından işletilen bir hava aracında işlenmesi halinde de yargılama görevi bulunmaktadır.(Md.7) Sözleşme ile taraf devletlere müsadere yetkisi tanınmıştır. Buna göre belirtilen suçların işlenmesinde kullanılan veya kullanılması için oluşturulan fonların veya bu suçlardan elde edilen kazançların müsadere edilebilmesi mümkündür.(Md.8)

Taraf devlet, sözleşmede belirtilen suçları işleyen faili iade etmeyecekse, aşırı bir gecikmeye mahal vermeksizin ve hiçbir istisna olmaksızın, suç kendi topraklarında işlenmiş olsun veya olmasın, konuyu kendi mevzuatında öngörülen süreç çerçevesinde cezai takibat başlatmalarını teminen yetkili makamlarına havale etmekle, aksi taktirde diğer bir taraf devletin talebi üzerine iade etmekle yükümlüdür.(Md.10 ve 11)

Türkiye, 24 ncü maddeye koyduğu çekince ile, sözleşmenin uygulanmasından veya yorumlanmasından doğacak uyuşmazlıkların iradesi dışında **tahkime ve Uluslararası Adalet Divanına** götürülmesini kabul etmemiştir.

g. Birleşmiş Milletlerin Terörizm ile İlgili Kararları

Terörün giderek yaygınlaşması, tüm ülkeleri tehdit eder bir duruma gelmesi, terörle mücadele konusunda devletlerin birlikte hareket etmelerini gerektirmiştir. Bu nedenle terörün bütün yönleri ile dünya kamuoyuna açıklanması, terörle mücadele konusunda devletler arasındaki eşgüdümün sağlanabilmesi, uluslararası işbirliğinin artırılması için , dünya kamuoyunun birlikte hareket etmesini sağlayabilecek bir organ olması bakımından Birleşmiş Milletlerin terörizm konusundaki görüş ve yaklaşımının büyük önemi bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler geçmişte terörizmi ciddi bir tehlike olarak görmemiş ise de, son yıllarda özellikle batılı ülkelerde yaşanan gelişmeler sonrası bu yaklaşımında ciddi gelişmeler olmuştur.

Birleşmiş Milletler genellikle terörü insan hakları ihlali saymıştır. Dolayısıyla teröristler "çatışma tarafı" olarak bazı haklara sahip olabilecek gruplardan ayırt edilmiştir.

Genel Kurul 35 üyeden oluşan bir **uluslararası terörizm** komitesi kurarak 1973, 1977 ve 1979 yıllarında New York'ta çalışmalar yaptırmıştır. 17 Aralık 1979 tarih ve 34/145 sayılı kararıyla, masum insanların öldürülmesinin veya hayatlarının tehlikeye atılmasının veya temel haklarının çiğnenmesinin kabul edilemeyeceğini, bu uygulamanın sömürgeci ve ırkçı yabancı yönetimler tarafından halkların bağımsızlığını engellemek için yapılabileceğini saptamıştır. Özel komitenin önerileri üzerine Genel Sekreterce hazırlanan raporları izleyen Genel Kurul, bu tarihten beridir çeşitli kararlar almıştır.⁷⁹ Bu kararlar devlet veya devlet grupları tarafından yönlendirilen şiddet hareketlerini konu almaktadır. Bu kararlardaki genel kurulun yaklaşımı, ırkçı

⁷⁹ Örneğin 10 Aralık 1981 tarih ve 36/109, 19 Aralık 1983 tarih ve 38/130, 09 Aralık 1985 tarih ve 40/61, 07 Aralık 1987 tarih ve 42/159 sayılı kararları bu türden kararlardır.

anti-demokratik ve totaliter devletlerin hukuka aykırı olarak buldukları (işgal ettikleri veya sömürge olarak kullandıkları) yerlerdeki halkları umutsuzluğa iterek teröre başvurma zorunda bıraktıkları biçiminde özetlenebilir.⁸⁰ 1974 yılında Yaser Arafat'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda söylediği "... **doğru bir amaç için savaşıyor, ülkesinin kurtulması için savaş veren, ülkesinin işgaline ve müstemelekeciliğine karşı savaşıyor, hiçbir zaman terörist olarak nitelenemez**" şeklindeki sözleri o tarihlerde pek çok ülke tarafından paylaşılmakta ve desteklenmekteydi.⁸¹

Terörizm konusu Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülmeye başlandığı sırada, konunun başlığı şöyleydi: "**Masum insanların hayatını tehlikeye atan ve temel özgürlükleri yok eden uluslararası terörizmi önlemek için alınacak önlemleri saptamak; bazı insanları, kendi hayatları dahil olmak üzere, insan hayatını kurban etmeye sevk eden; sefalet, hüsrana, dert ve ümitsizlik nedeniyle yapılan terörizmin ve şiddet eylemlerinin nedenini köklü değişiklikler yapmak amacıyla incelemek.**" Bu başlığın okunması bile o dönemdeki havayı yansıtmaya yeterliydi. O dönemlerde bu anlayışla kaleme alınmış kararlarda, sömürge ve ırkçı rejimler altındaki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık hakları teyit olunmaktaydı.

Genel Kurul son yıllarındaki kararlarında ise, önemli ve değişik bir yaklaşım benimsemiştir. Bu önemli gelişme, terörün her biçiminin insan hakları ihlali sayılması biçiminde özetlenebilir. Türkiye 48 nci Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna İnsan Hakları ve Terörizm konulu bir karar tasarisını 25 ortak sunucuyla birlikte sunmuş ve bu karar 20 Aralık 1993 tarihinde kabul olunmuştur. Bu karar, terörizmin insan haklarını ihlal ettiğini kabul eden ilk BM Genel Kurulu metnidir. Bu bağlamda, bu güne kadar Birleşmiş Milletler Örgütünde yerleşmiş olan "**İnsan haklarının ancak devletler, hükümetler ve onların görevlileri tarafından ihlal edilebileceği**" anlayışı kırılmış, bu alanda yeni bir yaklaşım kabul ettirilmiştir. Bu yaklaşıma batı ülkeleri grubu

⁸⁰Tekin Akıllıoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", a.g.e., s.151

⁸¹ Yaşar Pulat, a.g.e., s.82

ve onu izleyen birkaç ülke, Latin Amerikalı ülkeler ile Avustralya ve Japonya katılmamıştır.⁸²

Ancak Türkiye'nin taraftar olduğu bu görüşler Haziran 1993 te Viyana da yapılan Dünya İnsan Hakları Konferansında "**Terörizm ve Kendi Kaderini Tayin Hakkı**" konusundaki benimsenen görüşlerin bir devamı olduğu söylenebilir. Dünya İnsan Hakları Konferansında oy birliği ile kabul edilen bildirmede; terörizme ilişkin bütün eylem, yöntem ve uygulamalarının insan haklarını, temel hakları, temel özgürlükleri ve demokrasiyi yıkmaya; devletin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdide; yasal yoldan işbaşına gelen hükümetlerin istikrarını bozmaya yönelik olduğu belirtilmiştir. Uluslararası toplum, terörizme karşı işbirliği yapmak ve mücadele etmek amacıyla gerekli önlemleri almaya davet edilmiştir. Türkiye de bu bölümün yazılımında etkili olmuştur.⁸³

18 Aralık 1994 tarihli kararında Genel Kurul, devlet destekli veya bağımsız terör faaliyetlerinin insan hakları ihlali niteliğinde olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kararda Genel Kurul şu ilkelere yollama yapmaktadır:

- BM Anlaşması, Evrensel Bildirge ve İnsan Hakları Anlaşmalarındaki temel ilkeler,
- Temel İnsan Haklarının başında gelen yaşama hakkı,
- Dünya İnsan Hakları Konferansında(Viyana 1993) kabul edilen Viyana Bildirgesi ve Eylem Planı,
- 48/122 sayılı 20 Aralık 1993 tarihli kendi kararı,
- İnsan Hakları Komisyonunun 1994/46 sayılı 04 Mart 1994 tarihli kararı ile Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkları Korunması Hakkındaki Alt Komisyonun 1994/18 sayılı 25 Ağustos 1994 tarihli kararı,
- Birleşmiş Milletlere üye devletlerin insan hakları alanında işbirliği ödevi.

⁸² Yaşar Pulat,a.g.e., s.83-84

⁸³ Yaşar Pulat,a.g.e., s.85

Genel Kurul terörist grupların ağır insan hakları ihlallerinden endişe duyarak, hiçbir biçimde haklı görülemeyecek büyük sayıda kadın, çocuk ya da yaşlı masum insanların öldürülmesi, sakat bırakılması sonucu doğuran şiddet ve terör eylemlerinde derin üzüntü duyarak devletleri ulusal, bölgesel veya uluslararası terörü reddetmeye ve bu suçları önlemek ve cezalandırmak konusunda işbirliği yapmaya çağırmaktadır.⁸⁴

Terör kurbanlarına yardım için Birleşmiş Milletlerde bir fon oluşturulması, bu kararın üye devletlere, uzman kuruluşlara ve uluslararası örgütlere gönderilerek görüşlerinin alınması, insan hakları komisyonu nezdinde çalışan özel raportör, özel temsilci ve çalışma gruplarını, bu konuda, özellikle terörist grupların yöntem ve uygulamaları ile eylemlerinin sonuçları üzerinde düşünerek önerilerde bulunulmaktadır. Karara temel alınan taslakta özellikle uluslararası terörün bütün biçimleri ile yaygın olduğuna, uluslararası terörde doğrudan ya da dolaylı devlet girişimi bulunduğuna, terörist gruplarla uyuşturucu kaçakçıları ve onlarla silahlı asker benzeri çeteler arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Ayrıca terörizm ile yakın bağlantılı suçlarla da mücadele gereği vurgulanmaktadır. Uyuşturucu kaçakçılığı, kaçak silah ticareti, kara para aklama, nükleer ve öteki öldürücü maddelerin kaçakçılığı terörle ilgili başlıca suçlardır. Bu suçların önlenmesi ve cezalandırılması, özellikle suçluların mahkeme önüne çıkartılması amacıyla sıkı bir uluslararası işbirliği ve bunun sağlanmasında BM ve uzman kuruluşları işlevine değinilmektedir.⁸⁵

Birleşmiş Milletlere taraf devletler, terörün her biçimiyle reddedilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Terör, nerede olursa olsun ve kim tarafından yapılırsa yapılsın, suçtur ve haklı görülemez. Terörizmin yöntem ve uygulamaları, BM ülkelerinin ve amaçlarının ağır bir biçimde ihlalidir. Bu uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdittir. Uluslararası işbirliğini engeller, toplumun demokratik yapısını, temel özgürlükleri ve insan haklarını ortadan

⁸⁴ Tekin Akıllıoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", a.g.e., s.152

⁸⁵ Tekin Akıllıoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", a.g.e., s.152

kaldırmayı amaçlar. Toplum içinde genel bir terör havası elde etmek için başvuru edilen eylemler, hangi hal ve sebeple olursa olsun kabul edilemez, haklı görülemez. Taslakta özellikle devletlerin kendi topraklarında başka devletlere ve bu devletlerin vatandaşlarına yönelik terör eylemleri hazırlığı amacıyla terörist kamplarına yer vermemeleri konusunda ayrıntılı bir hükümde yer almaktadır. Terör suçlarının takip ve geri verilmesi, iki ya da çok taraflı iş birliği, önlemede bilgi alışverişi, var olan teröre karşı antlaşmaların uygulanması ve iç hukuk hükümlerinin bunlara göre değiştirilmesi taslakta öngörülen başlıca önlemlerdir.⁸⁶

Birleşmiş Milletlerin Türkiye'nin de inisiyatifi ile aldığı kararlardan bir tanesi de, 17 Nisan 1998 tarihli, İnsan Hakları ve Terörizm başlıklı karardır. Bu kararda da;⁸⁷

-Tüm terörist eylemlerin nasıl nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın, hiçbir şekilde haklı gösterilemeyeceği, İnsan haklarının yerleşmesi uğruna terörizme başvurulmasının da haklı gösterilemeyeceği,

-En temel insan hakkı olan yaşama hakkını ortadan kaldırmayı amaçlayan terörizmin, tüm biçim ve belirtileriyle devam ettiği, terörist grupların insan haklarını ağır şekilde ihlal etmeye devam ettikleri,

-Terörizmin, demokrasiyi, sivil toplumu ve kanunun üstünlüğü ilkesini tehdit ettiği, insanların korkusuzca yaşayabilecekleri bir ortamı ortadan kaldırdığı,

-Rastgele uygulanan terör ve şiddetin, kadınlar, çocuklar, yaşlılar dahil olmak üzere pek çok sayıda masum insanı katletmekte, sakatlamakta olduğu ve hiçbir şekilde haklı gösterilemeyeceği,

-Pek çok terörist grubun, yasa dışı silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan, ayrıca cinayet, tehditle para sızdırma, insan kaçırma, saldırı, rehin alma, hırsızlık, kara para aklama ve ırza tecavüz eylemlerine karışmış bulunan başka suç örgütleriyle ulusal veya uluslararası düzeyde işbirliği yaptığı,

⁸⁶ Tekin Akıllıoğlu, "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", a.g.e., s.153

⁸⁷ Yaşar Pulat, a.g.e., s.80-81

-Terörizme karşı alınacak önlemlerin, uluslararası insan hakları normlarına ve uluslararası hukuka uygun olması gerektiği,

-Devletler arasında, uluslararası ve bölgesel örgütler arasında terörizme karşı mücadelede yapılan işbirliğinin artırılması gerektiği, dolayısıyla hangi şekilde olursa olsun, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın tüm terörizm biçimleri ile mücadele edilmesi gerektiği, bu suretle terörizm ortadan kaldırılması ve herkes tarafından terörizmin kınanması gerektiği,

-Terörizmin, insan hakları ve temel özgürlükleri ve demokrasiyi yok etmeye yönelik bir eylem olduğu, bu eylemin devletlerin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit ettiği, meşru bir şekilde göreve gelmiş hükümetleri sarsmaya, çoğulcu sivil toplumu ve hukukun üstünlüğü ilkesini yok etmeye yönelik olduğu, devletlerin ekonomik ve toplumsal gelişmesine olumsuz etki yaptığı,

-Devletlerin, uluslararası insan hakları normlarına ve hukuka tam uygunluk içinde, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın her türlü terörizmi önlemeye ve onunla mücadele etmeye ve ortadan kaldırmaya davet edileceği, uluslararası camianın terörizmi ortadan kaldırmak için işbirliğine çağrılacağı belirtilmiştir.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD ye karşı girişilen terör eylemleri sonrası Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 12 Eylül 2001 tarihinde 1377, 28 Eylül 2001 tarihinde 1733 sayılı iki karar almıştır. 28 Eylül 2001 günü kabul ettiği 1373 sayılı kararda özellikle Avrupa ülkelerinin uygulamaları gereken iki ilkedden bahsedilmiştir.⁸⁸ Bunlardan birincisi, siyasî mülteci statüsü tanımadan önce, bunu talep eden kişinin bir terör eylemine karışıp karışmadığının araştırılması ve daha sonra da bu kişinin terör eylemleriyle ilgisi olup olmadığının izlenmesi; ikincisi ise, terör eylemcilerinin iadesi konusundaki istemleri değerlendirirken siyasî gerekçeye dayandırılmaması, yani iadenin siyasî eylem gerekçesiyle reddedilmemesidir.

⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz Bm Güvenlik Konseyinin 28 Eylül 2001 tarihli 1733 sayılı kararı(İngilizce) <http://www.un.org/Docs/sc/committees/1373/1373ResEng.htm>, 04 Mayıs 2002 ve "Dünya Ticaret Merkezinin 11 Eylül 2001 Tarihinde Gerçekleştirilen Saldırıya Karşı Hukuksal Cevap"(Türkçe), http://www.adalet.gov.tr/basin/basin_index.htm, 04 Mayıs 2002

Görüldüğü üzere Birleşmiş Milletlerin terörizme karşı bakışışında ve terör eylemlerinin değerlendirilmesinde özellikle son yıllarda büyük değişiklikler vardır. Bu değişimde, Türkiye gibi uzun yıllardır terörle mücadele eden ülkelerin etkisi olduğu gibi, terörizm tehdidini kendi ülkelerinde de hissetmeye başlayan batılı ülkelerin bu konudaki görüşlerini değiştirmelerinin de rolü vardır.

II. Avrupa Ölçeğindeki Gelişmeler

Avrupa Topluluğunun kurucu anlaşması olan Roma Anlaşmasındaki hiçbir hüküm, imzacı devletleri terörizmin önlenmesi konusunda ortak bir tutum takınmaya zorlamamaktadır. Gerçekten terörizm, AT organlarının yetkisinin kapsamı dışında olmuştur. 1960'lı yılların sonlarındaki ve 70'li yıllardaki olaylar pek çok devlette ve bu arada birbirlerine yakın sınırları olan AT ülkelerinde, terör suçlarının etkinliğinin önlenmesi konusunda ortak düzenlemeler yapma ve ortak hareket etme ihtiyacını doğurmuştur. Bu amaçları gerçekleştirmek için harekete geçebilecek olan iki temel kurum vardır: Avrupa Konseyi ve Avrupa Topluluğu.⁸⁹

Avrupa Topluluğu, 1976 yılına kadar bu konuda kayda değer bir çalışma yapmamıştır. AT nu harekete geçiren güç Avrupa Parlamentosu olmuştur. 1970 li yıllardaki uçakların ve diplomatların kaçırlması gibi olaylar Avrupa Parlamentosu milletvekillerini terörizmle mücadele konusunda tedbirler almak için harekete geçmeye zorlamıştır.⁹⁰

AT çerçevesinde başlatılan çalışmalar kaynağını Avrupa Konseyinin hazırladığı **"Terörizm önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"** nden almaktadır. Dublin Sözleşmesi ise, bu sözleşmenin çekincesiz olarak uygulanmasını temin etmek için hazırlanmış bir diğer anlaşmadır.

Çeşitli sebeplerle AT ülkeleri terörizme ilişkin bu anlaşmaların hazırlanması, yürürlüğe koyulması hususunda isteksiz hareket etmişlerdir.

⁸⁹ Hamide Zafer; a.g.e., s.270

⁹⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.270

AT bünyesinde terörizme karşı ortak bir antlaşmanın şimdiye kadar gerçekleştirilememiş olmasında çeşitli etkenler rol oynamaktadır. Bu etkenlerden birisi, İngiltere gibi Common Law sistemini ve Fransa gibi Kara Avrupası Hukuk sistemini benimseyen ülkeler arasında hukuk sistemi farklılıklarının olmasıdır. Diğer bir neden ise, oluşturulacak sözleşme nedeniyle AT bünyesinde gerçekleştirilecek olan ortak siyasi tutumun, sadece üye devletler arasındaki yetki ve yükümlülükler etki etmeyip aynı zamanda AT nun meydana getireceği çalışmanın üye devletler tarafından kendi hukuklarına entegre edilmesinden sonra farklı uygulamalar ortaya çıkacak olmasıdır.⁹¹

a. Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi⁹²

Avrupa Konseyi İstişare Meclisi, 1973 Mayısındaki 25 nci toplantısı sırasında uluslararası terörizme ilişkin 703 (1973) sayılı bir tavsiye kararını kabul etti. Bu tavsiye kararında, sebebi ne olursa olsun uluslararası terörizm suçlarının ceza yaptırımları ile karşılanmaları gerektiğine işaret edildi. Meclis bu tür eylemlerin, masum kişilerin kaçırılmalarını, öldürmelerini ve hayatlarını tehlikeye sokmasını göz önünde tutarak ağır bir cürüm olarak kabul edilmesini istedi. Bu nedenle de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine başvurarak, Komitenin üye Devlet hükümetlerini, “siyasal suçlar” konusunda müşterek bir tanımda birleşmeleri ve bu “siyasal” cezasızlık nedenini, masum kişilerin hayatlarının tehlikeye düştüğü bütün durumlarda, bir tarafa itebilmeleri için davet etmesini talep etti.⁹³

24 Ocak 1974 te toplanan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 53 üncü toplantısında bu tavsiyeleri inceleyerek (74) 3 sayılı Kararı kabul etti. Bu kararda komite, üye devletlerin terör eylemleri nedeni ile mahkum olan veya bu eylem ile itham edilen kişilerin iadesinin talep edilmesi halinde bazı ilkeler uygulamasını istedi.

⁹¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.270

⁹² Sözleşme 27 Ekim 1980 Tarih ve 2327 Sayılı Kanun ile onaylanmış ve 28 Ekim 1980 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁹³ Süheyl Donay, “Tedhişçiliğin Cezalandırılması Hakkında Avrupa Sözleşmesi”, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Ord.Prof.Dr.Charles Crozat a Armağan özel sayısı, 1979, Cilt 33, s.417

Komitenin bu kararının dayanağı şu şekilde özetlenebilir: Bazı suçlar gerek kullanılan metotları ve sonuçları ve gerek sâikleri nedeni ile çok infial uyandıracak niteliktedir; işte iade olanağının bulunmadığı bu suçların "siyasal suçlar" kategorisine dahil edilmesi haklı değildir. Bu nedenle kendilerinden iade talep edilen üye devletler, iadesi istenen kişinin terörist bir eylemin faili olması halinde, bu kişilerin eylemlerinin ağırlık derecesinin özelliğini göz önünde tutacaktır. Eğer iade talebine red ederse, devlet failin yargılanmasını sağlamak için kendi yetkili ceza mahkemelerine sevk edecektir. Bilindiği gibi çoğunlukla devletlerin yabancı ülkelerde işlenen suçlar konusunda çok sınırlı bir yetkisi mevcut bulunmaktadır. Bu nedendir ki, böyle durumlarda teröristlerin hem iadeden, hem de yargılanmadan kurtulmalarını engelleyebilmek için, devletlerin bu suçlarda iç yetkilerinin bulunduğu ilkesini kabul etmeleri tavsiye edilmiştir.⁹⁴

1976 yılı Kasım ayında 262 nci toplantısında Bakanlar Komitesi Sözleşme Projesini olumlu bulduğunu açıklamıştır. Avrupa Konseyinde hükümetlerce tayin edilen uzmanlardan oluşan bir komite "**Tedhişçiliğin Tenkili Hakkında Avrupa Sözleşmesini**" 27 Ocak 1977 tarihinde hazırladı ve sözleşme aynı tarihte imzaya açılmıştır. Sözleşme sadece Avrupa Konseyine dahil devletlere açılmıştır.⁹⁵

Sözleşmenin esas amacı, Avrupa Konseyine üye devletler arasında akdedilen 13 Aralık 1957 tarihli "Avrupa İade Sözleşmesini", 20 Nisan 1959 tarihli "Cezai Alanda Adli Yardımlaşma Sözleşmesini" ve imzacı devletler arasında akdedilen iadeye ilişkin iki taraflı anlaşma hükümlerini tamamlamak ve bu suretle terör eylemi faillerinin siyasi suçlu sayılması nedeniyle bunların iadesinde çıkabilecek engelleri bertaraf etmektir⁹⁶. Bu suretle, ağır terör eylemlerinin faillerinin cezasız kalması engellenerek bu tür eylemlerin bastırılması amaçlanmıştır. İade, uluslararası alanda hareket eden

⁹⁴ Süheyl Donay, a.g.e., s.418

⁹⁵ Sulhi Dönmezer, "**Uluslararası Tedhişçilik**", a.g.e., s.66-68

⁹⁶ Sözleşmenin 3. ve 4. maddelerinde bu amaç açıkça ortaya konulmuştur: 3. maddede, sözleşmeye taraf olan devletler arasında halen yürürlükte olan suçluların iadesine dair iki taraflı ve çok taraflı sözleşmelerin bu sözleşme ile bağdaşmadıkları ölçüde değiştirilmiş olduğu hükme bağlanmıştır. Sözleşmenin 4. maddesi ile de 1. ve 2. Maddelerde öngörülen suçlar, Avrupa Terörizm Sözleşmesine taraf olan devletler arasında imzalanmış olan iade sözleşmelerine otomatik olarak eklenmiştir.

teröristlerin uygun bir cezaya çarptırılmalarında etkili bir araçtır. Bu nedenle sözleşme iadeye ilişkin kurallara ağırlık vermiş ve sanığın bulunduğu devlete yargılama yetkisi tanınması (stellvertretende Strafrechtspflege) gibi terörizmle etkili mücadeleyi amaçlayan diğer tedbirleri ikinci sıraya itmiştir. Avrupa İade Sözleşmesi de dahil olmak üzere tüm iade sözleşmelerinde siyasi suçlar için iade söz konusu olmaz ilkesi yer almaktadır.⁹⁷ Buna karşın genel kabul görmüş bir siyasi suç tanımına ise bu güne kadar ulaşılamamıştır.

Bu suçlar genellikle, geniş bir uluslararası olma niteliğine sahiptirler. Bu suçların failleri suçu işledikleri ülkenin dışındaki bir ülkede bulunurlar. Bu nedendir ki, iade konusu, terörizm suçlarında etkin bir mücadele aracıdır. Yürürlükte olan bir iade sözleşmesinin uygulama alanına giren suçlarda, kendisinden iade talep edilen devletin her hangi bir sorunu olmaz. O sözleşme şartları uyarınca, yargılamada yetkili olan devlete iadede bulunacaktır. Bununla beraber, terörizm suçları “siyasal suç” olma niteliği taşıyabilir. Genellikle tüm iade sözleşmelerinde ve bu arada Avrupa İade Sözleşmesinde siyasal suçlar için iade söz konusu olamaz ilkesi hakimdir.

Halbuki, siyasal suç kavramını tanımlayan başka bir deyişle bu konuda genel olarak kabul edilen bir tanım mevcut değildir. Bir suçun bu nitelikte olup olmadığını tayin edecek olan kendisinden iade talep edilen devlettir. Bunun sonucu olarak, halen yürürlükte bulunan uluslararası antlaşmalarda terör suçlarından hüküm giyen veya bu suçu ifa etmiş olmakla itham edilen kişilerin iadesi konusunda büyük bir boşluk mevcut bulunmaktadır. 27 Ocak 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin diğer bir amacı da bu boşluğu doldurmaktır. Sözleşme kendisinden iade talep edilen devletin sözleşmenin 1 nci maddesinde sayılan suçları siyasi suç olarak nitelendirmesini engellemektedir.⁹⁸ Bu suretle, ağır terör eylemlerinin faillerinin cezasız kalması engellenerek bu tür eylemlerin bastırılması amaçlanmıştır.

⁹⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.259-260

⁹⁸ Sühayl Donay, a.g.e., s.420

Sözleşmenin 1 nci maddesine göre iade bakımından siyasal suç yada siyasal suça murtabit sayılmayacak fiiller şunlardır:

a) 16 Aralık 1970 tarihinde Amsterdam'da imzalanan ve uçakların hukuk dışı olarak ele geçirilmesini tenkil maksadıyla meydana getirilmiş bulunan sözleşmede tanımlanmış ve bizim yukarıdaki bahislerde değindiğimiz suçlar,

b) 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de imzalanmış bulunan ve gene yukarıda değindiğimiz mukaveleye suçlar,

c) Diploması memurları dahil uluslararası himaye mahzar kişilerin hürriyet ve vücut tamamıyetleri ve hayatlarına karşı tecavüzü belirten ve yukarıda değindiğimiz suçlar,

d) Adam kaçırma rehin alma veya kanunsuz yakalanma fiilleri,

e) Bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silahlar, mektup yada parsel bombalar kullanılması fiilleri,

f) Yukarıda sayılan fiillere teşebbüs,

Bu fiillerdeki ciddiyet ve menfur nitelik o mertebededir ki, fiildeki suç niteliği bunların siyasal görüşünü tamamiyle bertaraf etmektedir. Sözleşmede devletlere söz konusu fiillerin bazıları yönünden çekince koyma hakkı verilmiştir.⁹⁹

Ancak, terör suçları bu suçlarla sınırlı değildir. Hayat, vücut bütünlüğü yada kişi özgürlüğü aleyhine işlenmiş olup da 1 nci maddenin dışında kalan ve şiddet unsurunu içeren diğer vahim suçlar ve şahıslara karşı toplu bir tehlike teşkil etmek şartıyla mala karşı işlenen suçlar da terör suçlarıdır(Md.2). Sözleşmenin 2 nci maddesi, terör eylemlerini sadece birinci madde ile sınırlandırmayıp siyasi saikle ve şiddeti vasıta kılarak işlenen doğrudan veya dolaylı olarak insanı hedef alan tüm terör eylemlerini kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu hükümlerle, 2 nci maddede belirtilen suçlardan dolayı kendi hukukunda iade yasağı olan devletler için bu fiilin terör karakterini dikkate alarak iade mümkün kılınmak istenmiştir.¹⁰⁰ 2 nci maddenin bu esnek hükmü böylece iade istemi üzerine, kendisinden iade

⁹⁹ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s. 66-68

¹⁰⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.261

talep edilmiş bulunan devlet için ortaya üç imkan çıkarmaktadır: Kendisinden iade talep olunan devlet suçu siyasal saymaz ve sanığı iade eder; Yahut siyasal olmayan bir takım sebeplerle iade talebini reddeder yada suçu siyasal telakki eder ve talebi reddeder.¹⁰¹

1 nci maddenin (a) ve (b) fıkralarında daha önceki havacılık sözleşmelerine yollama yapılarak bu sözleşmelerdeki suçlar kastedilmiştir. (c) fıkrasında ise Diploması Ajanları da Dahil Olmak Üzere uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair 14 Aralık 1973 tarihli New York Sözleşmesine bütün olarak yollama yapmak yerine bu sözleşmede yer alan kişiye yönelik suçların bir çoğu sayılmıştır. Bunun sebebi Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin hazırlandığı sırada New York Sözleşmesinin henüz yürürlüğe girmemiş olması ve Avrupa Konseyine üye devletlerden bazılarının bu sözleşmeyi onaylamamış olmalarıdır.

1 nci maddede yer alan suçlar bakımından dahi kendisine de iade talep olunan devlet, iade talebinin 5 nci maddede yer almış mülahazaların etkisiyle yapıldığı kanaatine varacak olursa iade etme mecburiyeti gene ortadan kalkmaktadır. 5 nci maddeye göre iade talebinin, bir kişiyi ırk, din, milliyet yada siyasal düşüncesi bakımından cezalandırmak amacına yöneldiği anlaşıldığı takdirde iadeden vazgeçebilecektir. Sözleşmenin esas amacı insan haklarını korumak olduğundan böyle bir hüküm eklenmesi zaruri görülmüştür. Bu hallerde iade etmenin sebeplerinin iade talep eden devlete bildirilmesi mecburidir.

Ancak 6 ve 7 nci maddelere göre, 1 nci maddede yazılı suçların iadesini reddeden devlet olayı tatbikat bakımından kendi yetkili mercilerine götürmek mecburiyetindedir. Tabii olarak iade bakımından gerekli diğer şartlar varlıklarını sürdürmektedir; Söz gelişi devlet kendi tebaasından olan teröristi iade etmeyecektir. Ancak bu gibi hallerde iadeyi reddeden devlet sanık ülkesinde bulunduğu ve kendisi bu suç bakımından yargı yetkisine

¹⁰¹ Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s. 66-68

sahip olduğu takdirde takibat yoluna gidecektir. Yine sözleşme siyasi mültecilerin haklarını ortadan kaldırmadığı gibi, iltica hakkında yararlanan kişilerin geleneksel haklarını da ihlal etmemektedir.¹⁰² Yargılama yetkisinin söz konusu olabilmesi için:

-Suç işlediğinden şüphe edilen kişinin kendisinden iade talep edilen devletin kendi ülkesinde bulunması,

-İade talebini reddeden devletin kendi hukukuna göre, söz konusu suçu yargılamakta milli yetkiye sahip olması gerekir. Sözleşmenin 6 ncı maddesinin 1 nci fıkrasına göre, iade talebinde bulunan devletin de milli yargı yetkisinin bulunması gerekir¹⁰³. Bu husus, kendisinden iade talep edilmiş ve iadeyi reddetmiş olan devletin "temsili yargılama yetkisini" kullandığını ortaya koymaktadır. Sanık ülkesinde bulunan devlet, kendisinden iade talep edilen devleti temsili yargılama yetkisini kullanmaktadır.¹⁰⁴

Sanık ülkesinde bulunan akit devletin ilk yükümlülüğü, sanığı iade etmeye çalışmaktır. İadenin önceliği vardır. İade gerçekleşmediği takdirde yargılama yükümlülüğü doğmaktadır. Yargılama yükümlülüğü, iade karşısında yardımcı niteliktedir. Tokyo, La Haye, Montreal Havacılık Sözleşmelerinin ve Diplomatların Korunmasına Dair New York Sözleşmesinin iade veya yargılama yükümlülüklerini eşit değerde gördüğü, yani iade etme veya yargılama arasında seçim yapma imkanının sanığın bulunduğu akit devlete bırakıldığı düşünülecek olursa, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin iade konusunda esaslı bir iyileşme kaydettiği görülmektedir.¹⁰⁵

Sözleşmenin 8 nci maddesi suçların takibi bakımından devletleri karşılıklı yardımlaşma mükellefiyeti altına sokmaktadır. Bu hüküm La Haye ve Montreal Sözleşmelerinden alınmıştır.

¹⁰² Sulhi Dönmezer, "Uluslararası Tedhişçilik", a.g.e., s. 66-68

¹⁰³ Sözleşmenin 6/1 maddesinde bu husus şöyle ifade edilmiştir: Her akit devlet, "... kaza yetkisi talep edilen devletin hukukuna eşit şekilde yürürlükte olan yargı hakkı(na) ... dayanana bir akit Devletten aldığı iade talebini müteakip, sanığı iade etmemesi halinde, 1.maddede zikredilen suç hakkında kendi kaza yetkisini tesis etmek için gerekli tedbirleri alacaktır".

¹⁰⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.266

¹⁰⁵Hamide Zafer; a.g.e., s.266

Sözleşme özellikle sadece vahim ve infial uyandıran suçlar hakkında uygulama alanı bulmaktadır. Bunların ağırlığı ve sonuçları, bu suçların cezai yönlerine ağır basması halinde ortaya çıkmaktadır. Konvansiyon her ne kadar iade konusunda, suçun siyasal yönünün göz önünde tutulmayacağını belirtmekte ise de, akit devletlerin yasal ve anayasal nedenlerle 1 nci maddedeki zorunluluklara uyamıyabileceğini öngörmektedir.

Her ne kadar sözleşme terör eylemleri ile etkin mücadele edebilmek için iade konusuna ağırlık vermiş ise de, bu sözleşme bir iade sözleşmesi değildir. Suçun niteliğinin 1 ve 2 nci maddeler uyarınca değişebilmesine rağmen, iade sözleşmesi iadenin hukuki temeli olarak kalmaktadır. Gerçekten, kendisinden bir teröristin iadesi talep edilen devlet, bu sözleşmenin hükümlerine rağmen, iadeye ilişkin diğer koşulların gerçekleştirmediği nedeni ile iade talebini yerine getirmeyebilir. Örneğin, iadesi istenen terörist vatandaş ise, iade hukuku kuralları gereğince iade edilmeyecektir. Bunun dışında sözleşme, devletin öngörülme diğer hallerde dahi, iadesine veya sınır dışı etme gibi başka tedbirler almasına engel değildir.¹⁰⁶

Sözleşmenin 13 ncü maddesi ile herhangi bir devlet, imza sırasında veya tasdik, kabul veya tasvip belgesini tevdi ederken suçun kendine özgü ağırlığını da dikkate almayı taahhüt etmek şartıyla¹⁰⁷ 1 nci maddede sayılan ve siyasal suç, siyasal suçla bağlantılı veya siyasal saikle işlenmiş suç olarak kabul edilemeyeceğini ve bu nedenle iade talebini reddetme hakkını saklı tuttuğunu beyan ederek 1 nci maddeye çekince koyma imkanına sahiptir. Bu çekince ile, terör eylemlerinin siyasal karakterini tanımama şeklinde ifade edebileceğimiz prensibe önemli bir sınırlama getirilmiştir. 1 nci maddeye bu şekilde çekince koyan devlet, diğer bir devletten bu maddenin uygulanmasını talep edemez. Çekince kısmi ve şartlı olduğu takdirde 1 nci maddenin

¹⁰⁶ Süheyl Donay, a.g.e., s.420

¹⁰⁷ Suçun kendisine has vahim yönleri, a-suçun: şahısların hayati, fiziki bütünlüğü veya özgürlükleri için toplu bir tehlike yaratıp yaratmadığı, b-suçun: işlendiği saikle ilişkisi bulunmayanları etkileyip etkilemediği, c-suçun: işlenmesinde zalim, sinsi usullerin kullanılıp kullanılmadığı hususları dikkate alınarak belirlenecektir. Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Hamide Zafer; a.g.e., s.264

kendisinin kabul ettiği ölçüde tatbik edilmesini isteyebilir. 13 nci maddenin 3 ncü fıkrası ile öngörülen mütekabiliyet esası, çekincenin etkilerini azaltmakta ise de, 1 nci maddede sayılan fiillerin çekince ile siyasi suç sayılabılme imkanının varlığı sözleşmenin etkinliğini azaltmaktadır. **Çünkü bu çekince, terörle mücadelede uluslararası işbirliğini iç hukukun inisiyatifine bırakmaktadır.** Çekince koyan devlet, kendi hukuk düzenine göre iadenin mümkün olup olmadığına karar verecektir. Böylece iade yükümlülüğü kolaylıkla dolanılabilir veya siyasi amaca uygun düşüncelere tabi kılınabilir. (md.13/2).¹⁰⁸

Bu sözleşme, iadeyi reddetmek için taraf devletlere yeterli hukuki dayanak sağlamaktadır. Son olarak İtalya ile yaşanan Abdullah Öcalan krizinde de hatırlanacağı gibi, İtalya bu sözleşmenin boşluklarından yararlanmıştır. İtalya yasaları gereğince, Türkiye de idam cezası olduğu gerekçesiyle Öcalan'ı iade etmemiştir. Bu durumda ülkesinde yargı önüne çıkarması gerekmektedir. Ancak sözleşmeye göre İtalya da yargılamamak için Öcalan'ın sınırları dışına çıkmasını sağlamıştır.

Avrupa Sözleşmesi terörizmin önlenmesinde çok etkili olamamıştır. Çünkü problematiktir. Terörizmi tarif etmemektedir. 1 nci maddesinde sadece terör suçunu işleyenlerin bulunduğu akit devletlerde cezalandırılabilmesini veya suçu işledikleri ülkeye iadelerini sağlamak amacıyla siyasi suç sayılmayacak suçlar birer birer sayılmıştır ki, bunlar aynı zamanda spesifik sözleşmelerde daha önceden cezalandırılması kabul edilen suçlardır. Yani Avrupa Sözleşmesi, bu spesifik sözleşmelere işlerlik kazandırmayı amaçlamaktadır.¹⁰⁹

Buna ilaveten 1 nci maddesinin (g) bendinde "bir bombanın, el bombasının, roketin, otomatik silahların, mektup veya parsel bombalarının kullanılması, eğer kişileri tehlike içine koyuyorsa, siyasi suç olarak kabul

¹⁰⁸ Hamide Zafer; a.g.e., s.2654-265

¹⁰⁹ Aslan Gündüz, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadelede İnsan Hakları ve Güvenlik İkilemi: Bir Uluslararası Perspektif", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.203

edilmeyecektir" denilmektedir. Bununla birlikte, sözleşmede yer alan olumlu hükümlerin içeriğini boşaltacak mahiyette akit devletlere geniş yetkiler veren hükümler de bulunmaktadır. Örneğin 5 nci maddeye göre "eğer kendisinden iade istenen devlet, iadeyi isteyen devletin bir kimseyi ırkı, dini, dili veya siyasi inancı sebebiyle yargılanması amacıyla yaptığına inanırsa" iade etmek mecburiyetinde değildir. Benzer şekilde sözleşmenin 13 ncü maddesi devletlere her hangi bir suçta siyasi olarak telakki amacı ile çekince ileri sürme yetkisi vermiştir. Böylece ülkemizin karşı karşıya olduğu bir çok terör suçunun siyasi suç, faillerinin siyasi suçlu olarak kabul edilmesi ihtimali ortaya çıkmaktadır.

b. Dublin Sözleşmesi

1979 yılında Avrupa Konseyinin dar bünyesi içinde (AT nun o zamanki 9 üyesi arasındaki bu 9 üyeden de sadece ikisi, Federal Almanya ve İngiltere Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesini çekincesiz onaylamıştı) en azından AT devletleri arasında Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin hiçbir kısıtlanmaya tabi tutulmadan uygulanmasını garanti eden bir uzlaşmaya ulaşma umudu doğmuştu. Gizli görüşmelerde, siyasi işbirliği çerçevesinde **"Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin AT nun Üye Devletleri Arasında Uygulanması Hakkında Dublin Sözleşmesi"** hazırlanmış ve 4 Kasım 1979 tarihinde o zaman AT na üye olan 9 devletin Adalet Bakanları tarafından imzalanmıştır.¹¹⁰

Bu sözleşme ile, AT na üye devletler arasında veya devletlerden biri AT na üye olmasa dahi, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin iadeyle ilişkin kurallarının tam anlamıyla yani, 13 ncü madde gereğince koyulan çekince dikkate alınmadan, uygulanması amaçlanıyordu. Dublin Sözleşmesi, mevcut Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinden farklı yeni hükümler getirmemiştir. Bu sözleşme ile Avrupa Terörizm Sözleşmesinin temel hükümlerine mümkün olabildiğince sınırsız bir geçerlilik sağlanmak istenmiştir.¹¹¹

¹¹⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.272

¹¹¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.272

Bu nedenle 1 nci maddeye göre, bu sözleşme en az birisi Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesini onaylamamış veya itirazi kayıtla onaylamış olan iki AT devleti arasındaki ilişkilerde uygulama alanı bulacaktır. Avrupa Topluluğuna üye olmakla beraber Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine taraf olmayan bir AT üyesi devletle diğer AT üyesi devletler arasındaki ilişkilerde Dublin Sözleşmesine dayanılarak Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin hükümlerine uygulanabilirlik kazandırılacaktır.¹¹²

Dublin Sözleşmesinin 2 nci maddesinin 2 nci fıkrasına göre AT devletleri arasındaki ilişkilerde Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 1-8 ve 13 nci maddeleri uygulanabilirliğini devam ettirmektedir. Aslında Dublin Sözleşmesi, 13 nci maddenin de uygulanabileceğini kabul etmekle, çekince koyma imkanını da yaratmıştır. Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 13 nci maddesi gereğince konulan çekincenin Dublin Sözleşmesinin akit tarafları arasında da geçerli olabilmesi için Dublin Sözleşmesi çerçevesinde yeniden tekrarlanması gerekmektedir. Çekince, Dublin Sözleşmesi çerçevesinde açıkça tekrarlanmadığı takdirde geçerli olmayacaktır. Dublin Sözleşmesi akit tarafları çekince konusunda tekrar düşünmeye sevk etmeyi amaçlamaktadır.¹¹³

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 13 nci maddesine göre bir çekince koyabilme imkanının sınır ve şartları Dublin Sözleşmesinin 3 nci maddesinde şöyle ortaya konulmuştur:

“1-(Terörizmin Önlenmesine Dair) Avrupa Sözleşmesinin 13 ncü maddesinin verdiği çekince hakkını kullanan her üye devlet bu (Dublin) sözleşmenin uygulanmasında çekinceyi kullanmak isteyip istemediğini açıklar.

2-Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesini imzalayan kabul eden fakat onaylamayan her üye devlet Dublin Sözleşmesinin

¹¹² Hamide Zafer; a.g.e., s.272

¹¹³ Hamide Zafer; a.g.e., s.272

uygulanmasında Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 13 nci maddesinin verdiği çekince hakkını kullanmak isteyip istemediğini açıklar.

3-Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesini imzalamayan her üye devlet kendisini, istisnasız ve lüzumundan fazla gecikmeden cezayı takibatı sağlamak amacıyla olayı yetkili makamlarının önüne götürmekle yükümlü kıldığı sürece, (Terörizmin Önlenmesine Dair) Avrupa Sözleşmesinin 1 nci maddesinde sayılan fillerden birini bu fiili siyasi suçla bağlantılı veya siyasi saikli bir fiil olarak görerek iadeyi reddetme hakkını kendisinde saklı tutup tutmadığını açıklayabilir.

Yetkili merciler, o devletin kanunları gereğince vahim nitelikte bir suç olayındaki gibi karar vereceklerdir.”

1979 da sadece AT na üye devletlerden İrlanda, terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa sözleşmesini 1989 yılında çekincesiz olarak onaylamıştır.

Dublin Sözleşmesi, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesini onaylamış ve imzalamamış topluluk üyesi devletleri Sözleşmeyi onaylamaya ve Sözleşmeye çekince koyan üye devletleri ise bu konuda tekrar düşünmeye sevk ettiği için olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Fakat sadece AT na üye devletler bile, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin sınırsız olarak, yani çekincesiz uygulanması konusunda anlaşmamışlardır. Belçika , İtalya ve Hollanda Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 13 nci maddesi gereğince koydukları çekinceyi tekrarlamışlardır. Danimarka ve Fransa ise daha sözleşmeyi imzalarken çekince bildirmişlerdir. Bu durum, Dublin Sözleşmesinin başarısına gölge düşürmektedir.¹¹⁴

c. AİHM nin Terör Konusundaki Yaklaşımı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, bireysel hak ve özgürlükleri güvence altına alan, dünyadaki ileri ülkeler tarafından kabul edilmiş bir sözleşmedir. Sözleşme ile güvence altına alınmış hak ihlalleri AİHM önüne

¹¹⁴ Hamide Zafer; a.g.e., s.273

götürülebildiğinden sözleşmenin yaptırım gücü kazanması temin edilmiştir. Bu sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin 24 ncü maddesinde taraf bir devletin, başka bir taraf devlet aleyhine, sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal ettiği; Sözleşmenin 25 nci maddesinde ise, gerçek ve tüzel kişiler, devlet dışı-resmi olmayan örgütler ve bireylerin¹¹⁵ sözleşmede güvence altına alınmış olan bir hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Komisyona başvurabilecekleri belirtilmektedir.

Bu güne kadar, ülkemiz de dahil olmak üzere, özellikle terörizm ile karşı karşıya kalan ülkelerde alınan bazı önlemler ve yapılan uygulamalar nedeniyle AİHM ne çok sayıda bireysel başvuru olmuştur. AİHM nin bu başvurular karşısında vermiş olduğu kararları, sözleşmenin ihlal edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmesi yanı sıra, terörizm konusundaki yaklaşımını da yansıtmaktadır. Bu nedenle bu konudaki kararlardan bazılarını kısaca bir göz atmakta yarar vardır.

İrlanda Cumhuriyeti-İngiltere Davası¹¹⁶

Kuzey İrlanda'daki olayların tırmanması üzerine, İngiltere 1971-1975 yılları arasında bölgede geniş bir yakalama ve toplama kampanyası başlatmış, bu bağlamda hakkında yeterli delil bulunmayan terörist olduklarından şüphelenilen kişileri, mahkeme kararı olmaksızın, askeri barakalarda toplamıştır. Bu çerçevede çok sayıda kişi salt sorgulanmak amacıyla yargı kararı alınmadan 48 saat ve daha uzun süre göz altında tutulmuştur. Bu kişiler duvara dayama, başa bir şey geçirmek, uykudan alıkoymak, yiyecek ve içecek vermemek, gürültü yapmak yöntemleriyle sorgulamaya tabi tutulmuşlardır.

İrlanda Cumhuriyetinin şikayeti üzerine davayı inceleyen AİH Komisyonu, bu tür uygulamaların AİHS nin işkence yasağına ilişkin 3 ncü

¹¹⁵ Sevtap Yokuş, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Türkiye de Olağanüstü Hal Rejimine etkisi*, Beta Yayınları, 1996 İstanbul, s.21-22

¹¹⁶ Kararın ayrıntısı için bkz. Osman Doğru, *İnsan Hakları Avrupa İçtihatları*, Beta Yayınları, Ocak 1997, 1 nci Bası, s.75-141

maddesine aykırı olduğunu tespit etmiştir.¹¹⁷ Ancak komisyon, yargı kararı olmaksızın göz altına alınmaların terörizm ile mücadele amacına yönelik olduğunu, bu uygulama yapılırken bir ayrımcılık yapılmadığını da belirtmiştir.¹¹⁸

Brogan ve Diğerleri-İngiltere Davası¹¹⁹

İngiltere'nin 1984 tarihli Terörü Önleme Kanunu güvenlik güçlerine, herhangi bir suçla itham edilen kişiyi mahkeme kararı olmadan, sorumlu bakanın kararı ile 7 güne kadar gözaltında tutmak yetkisi tanımıştır. Brogan ve arkadaşları bu kanuna dayanılarak 4 gün 6 saat gözaltında tutulmuşlardır.¹²⁰

İngiltere 1970 li yıllarda terör faaliyetlerinin artması üzerine olağanüstü yetkilere başvurmuştur. Özellikle yakalama ve gözaltına alma kararının hakim yerine idareye bırakılması dikkat çekmektedir. İngiliz hükümeti bunun nedenini, terörizmde çok gizli ve duyarlı olan yakalama nedenlerinin sanıklara ve hukuki yardımcılara duyurulmasının sakıncalı olmasına dayandırmıştır. Mahkeme, İngiltere'nin, olayın terörizm ile bağlantılı olması nedeniyle sorgulama açısından güçlük arz ettiği şeklindeki savunmasını göz ardı etmemiş, gözaltı süresinin devam ettirilmesi konusunda bakan kararı aranmasını terörizm ile mücadele çerçevesinde yeterli güvence olarak nitelemiştir. Mahkeme, günümüz toplumunda terörizmin artmasına dikkat çekerek, demokrasi kurumlarının korunması ile kişi hakları arasındaki duyarlı dengenin sözleşmede üstü kapalı olarak öngörüldüğünü belirtmiştir.¹²¹

Brannigan ve Mc Bride-İngiltere Davası

Peter Brannigan 9 Ocak 1989 da, Kuzey İrlanda'da 1984 tarihli Terörün Önlenmesi Hakkındaki Yasa uyarınca teröre karışma şüphesi ile yakalanmış ve Gough kışlasında 6 gün 14 saat 30 dakika göz altında

¹¹⁷ Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", İHDM, Kasım 1995, C.III,

¹¹⁸ Şeref Ünal, "Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele", a.g.e., s.59

¹¹⁹ E.Court H.R., Brogan and others Judgment of 29 November 1988, Series A, No:145, s.32

¹²⁰ Şeref Ünal, "Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele", a.g.e., s.60

¹²¹ Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", a.g.e.,

tutulduktan sonra 15 Ocak'ta saliverilmiş; Patrick Mc Bride ise, 5 Ocak 1989 da yakalanmış, Castlereagh sorgu merkezine götürülmüş, 4 gün 6 saat 25 dakika tutulduktan sonra saliverilmiştir.¹²²

Mahkeme bu olay ile ilgili kararında; bir milletin varlığı, tehdit edilip edilmediği, böyle bir tehlikenin var olup olmadığının belirlenmesi ve bu tehlikeden kurtulmak için alınacak önlemlerin derecesinin her akit devletin sorumluluğunda olduğunu, çünkü tehlikeye doğrudan ve sürekli temas halinde olan milli makamların milletlerarası hakime oranla daha iyi karar verebilecek durumda olduklarını belirterek milli makamlara geniş taktir yetkisi bırakılması gerektiğini, ancak hükümetlerin terörle mücadele ederken insan haklarına saygı göstermek ve bu ikisini dengelemek zorunda olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, devletlerin, krizin zorunlu olarak gerektirdiği ihtiyacın ötesine gidip gitmedikleri konusunda mahkemenin karar verebileceğini belirtilmiştir.¹²³

Mahkeme bu kararında, Kuzey İrlanda ve İngiltere'de terörist şiddetin sonuçları ve yaygınlığı, ulusun varlığını tehdit eden boyutta olduğunu, İngiliz Hükümetinin terörizmle mücadele etmek için idari yakalama ve tutuklama yetkisine ihtiyaç duyduğunu kabul etmiştir.¹²⁴

AlHM İngiltere ile ilgili Lawless-İrlanda¹²⁵ davasında, yargıç önüne çıkarılmadan idari bir kararla göz altında tutulan ilgilinin, teröre karışma tehlikesinin bulunduğunu, bu tür olağanüstü uygulamaların terör eylemlerinin azalmasına yardım ettiğini, bu nedenle sözleşmenin ihlal edilmemiş olduğuna karar vermiştir.

AlHM Murray-İngiltere¹²⁶ davasında ise, terörizmin demokratik toplum için en büyük tehlike ve insan hakları ihlali olduğunu belirttikten sonra,

¹²² Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", a.g.e.,

¹²³ Şeref Ünal, "Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele", a.g.e., s.61

¹²⁴ Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", a.g.e.,

¹²⁵ Kararın ayrıntısı için bkz. Osman Doğru, a.g.e., s.1-25

¹²⁶ Kararın ayrıntısı için bkz. Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", a.g.e.,

sözleşme ile güvenceye alınan hakların sınırlandırılmasında, terörizm ile mücadele gerekleri, terör suçlarının özellikleri ve demokratik bir toplumda terörün oluşturduğu tehdidin niteliğinin göz önünde tutulması gerektiğini vurgulamıştır.

Klass ve Diğerleri-Almanya¹²⁷

Federal Almanya mevzuatında 1968 yılında yapılan bir değişiklikle Anayasanın 10/2 maddesine bir hüküm eklenerek bir yasa ile (13 Ağustos 1968) haberleşmenin gizliliği kapsamı daraltılmış, posta gönderilerinin ve telsiz haberleşmesinin bazı koşullarda ilgiliye bildirilmeksizin gözlemlenmesi olanaklı kılınmıştır. Ayrıca bu yasa gözlem kararına ve uygulanmasına karşı dava yolunu kapatmış, bunun yerine iki organ tarafından yapılacak bir denetim öngörmüştür. Savcı Gerhard Klass ve birkaç avukat yasa aleyhine anayasa mahkemesine başvurmuşlar, mahkeme 15 Aralık 1970 tarihli kararıyla yasanın "sakınca bulunmadığı taktirde gözetim hakkında ilgiliye bilgi verilmesini" sağlamadığı gerekçesiyle anayasaya aykırı bulmuştur. Gerhard Klass ve arkadaşları bu kez de AİHM ne başvurarak anayasa mahkemesi hükmüne göre değiştirilen yasa kurallarının da sözleşmenin 6, 8 ve 13 ncü maddesine aykırı olduğunu öne sürmüşlerdir.

Mahkeme bu olay ile ilgili kararında, terörizmin demokrasi için büyük bir tehdit oluşturduğunu, ancak bir sözleşmecî devletin terörizm nedeniyle yaptığı her sınırlamayı haklı kılmadığını vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca, günümüzde demokratik toplumların çok karmaşık biçimlerde casusluk ve terörizm ile tehdit edilmekte olduğunu, devletin bu tehditlere karşı etkin bir mücadele edebilmesi için yıkıcı faaliyet içinde yer alanları gizlice gözetlemek yetkisine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır.

Ülkemizden, AİHM ne bireysel başvuru hakkının tanıdığı 22 Ocak 1987 tarihinden itibaren, özellikle terörle mücadelenin yürütüldüğü olağanüstü hal bölgesindeki uygulamalar nedeniyle çok sayıda müracaat olmuştur. Büyük çoğunluğundan mahkum olduğumuz bu davalarda

¹²⁷ Kararın ayrıntısı için bkz. Osman Doğru, a.g.e., s.1-25

mahkeme, emniyet kuvvetleri tarafından yürütülen terörle mücadelenin çok zor bir mücadele olduğunu ancak demokratik kurallar çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini sürekli vurgulamıştır.

AlHM nin bu ve buna benzer diğer kararları incelendiğinde, AlHS nin terörle mücadeleyi zayıflatacağı gibi olumsuz bir düşünce akla gelebilir. Bu doğru değildir. Terörün demokratik ülkelerde gelişebilmesi ve teröristlerin bazı haklardan yararlanarak bunları güvenlik güçleri aleyhine kullanabilmeleri bir gerçektir. Ancak sözleşme hukuku ve AlHM kararları, özellikle terörle mücadele gereklerini göz önünde tutarak taraf devletlere hak ve hürriyetleri sınırlandırmada geniş bir taktir yetkisi vermiştir. Ayrıca uluslararası terör AlHS uyarınca devlet başvurusuna da konu olabilmektedir. Özellikle karşı karşıya bulunduğumuz uluslararası terör konusunda, iç mevzuat hükümlerine gerekçe göstererek önlem almayı ve yardımlaşmayı reddeden devletlerin AlHS hükümlerini (Özellikle sözleşmenin 1 ve 17 nci maddeleri) ihlal ettikleri söylenebilir. Bu durum terörle mücadele açısından, demokratik kurallar çerçevesinde hareket etmek koşuluyla, önemli bir gelişme olup bu konuda AlHM önemli bir görev üstlenmiştir.

d. Avrupa Topluluğu Çerçevesindeki Diğer Gelişmeler

İnsan haklarının korunması yönünde en ileri adımlar atan ve dünyanın ileri ülkeleri arasında yer alan Avrupa Devletlerinin oluşturduğu Avrupa Topluluğunun terörizm konusunda almış olduğu kararlar, terörizmin önlenmesi için dünyada büyük öneme haizdir. Ülkemizin coğrafi konum olarak Avrupa içinde yer alması, dış ilişkilerinin çoğunluğunu bu devletlerle yapması ve Avrupa Birliğine girme gayreti içerisinde olması, bizim açımızdan bu kararların önemini daha da arttırmaktadır.

Terörizm ve terörizme karşı mücadele için alınması gerekli tedbirler ve uygulanması gerekli politikalar Avrupa Topluluğu çalışmalarında da önemli bir yer almıştır. 1975 Helsinki Nihai Senedinde, katılan devletlerin, uluslararası ilişkilerde olduğu gibi karşılıklı ilişkilerde de, devletlerin toprak

bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı Birleşmiş Milletler amaçlarıyla bağdaşmayan tehdit ya da kuvvet kullanmaya başvurmadan, doğrudan veya dolaylı kuvvet kullanmaktan kaçınacakları, doğrudan ya da dolaylı olarak tedhiş eylemlerine ya da yıkıcı eylemlere ya da başka bir katılan devletin rejiminin zorla yıkılmasına yönelik eylemlere doğrudan ve dolaylı olarak yardımdan kaçınacakları belirtilmiştir.¹²⁸

1983 Madrid Belgesinde, toplantıya katılan devletler, uluslararası ilişkilerde şiddet kullanılması dahil terörizmi kınamakta; terörizmin masum insanların canına kastettiğini, insan haklarını ve temel özgürlükleri yok ettiğini belirtmekte; terörizm ile mücadele için ikili ve çok taraflı işbirliği özendirilmekte; ülkeler kendi topraklarının terör eylemlerinin hazırlanması, düzenlenmesi konusunda kullanılmasına, bunları yapanların orada barındırılmasına izin vermeyeceklerini belirtmekte, bu eylemlerin finanse edilmeyeceği, teşvik olunmayacağı ya da hoş görülmeceği, diplomatik ve konsolosluk misyonları ile bunların personelinin güvenliğinin sağlanacağı vurgulanmaktadır. 1986 Stokholm Konferansı da, uluslararası terörizm dahil, terörizm ile mücadele edilmesini, üye ülkelerin kendi topraklarının terörist eylemler için kullanılmasına müsaade etmemelerini öngörmüştür.¹²⁹

1989 Viyana İzleme Belgesi, terörizmi kınamakta, teröristlerin taleplerine karşı direnme gösterilmesi politikası izlenmesini tavsiye etmekte, terörizm konusunda bilgi değiş tokuşu dahil, ikili ve çok taraflı işbirliği yapılmasını, diplomatik ve konsolosluk misyonlarının ve bunların personelinin güvenliğinin sağlanmasını ve terörist eylemlerin önlenmesi için önlemlerin alınmasını istemekte, terör eylemine karışanların sınır dışı edilmesi veya yargı önüne çıkarılması, birden fazla ülkenin hükümranlılığının söz konusu olduğu durumlarda uluslararası sözleşmelere uygun hareket edilmesinin gereğini vurgulamaktadır.¹³⁰

¹²⁸ Vural Savaş – Sadık Molla Mahmutoğlu, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu*, Seçkin Yayınevi, Temmuz 1995, Cilt 2, s.2707

¹²⁹ Yaşar Pulat, a.g.e., s.89-90

¹³⁰ Aslan Gündüz, a.g.e., s.203, Yaşar Pulat, a.g.e., s.90

1990 İnsan Boyutu Konulu Kopenhag Toplantısı Belgesinde, kendi ülkesinin ya da başka ülkenin düzenini yıkmaktan vazgeçmeyi reddeden şiddet yada terörizm kınanmakta ve ülkelerin bununla mücadeledeki sorumlulukları vurgulanmaktadır. 1990 Paris Senedi, terörizmin her türüsünü kınamakta ve terörle mücadelede işbirliğini öngörmektedir. 1992 Helsinki Belgesinde de, milli azınlıklar konusunda çıkabilecek uyuşmazlıkları taraflardan bağımsız olarak büyümeden çözebilecek "AGİT Milli Azınlıklar Yüksek Komiserliği" kurulması, ancak örgütlü terör eylemlerinin desteklediği azınlık sorunlarının bu komiserliğin yetkisi dışında bırakılacağı belirtilmekte, her türlü terör eylemi kınanmakta, AGİÖ çerçevesinde terör konusunda alınan kararları yinelenmektedir.¹³¹

1994 Budabeşte Belgesinde, terörizmin hiçbir şekilde haklı görülemeyeceği, terörizmin desteklenmeyeceği, onunla mücadele için işbirliği yapılacağı vurgulamakta, teröristlerin yargılanması ve sınır dışı edilmesi konusundaki uluslararası sözleşmelere uyulacağı yenilenmektedir. 1996 Lizbon Belgesinde, terörizm, örgütlü suç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kontrolsüz göç ve çevre kirliliğinin AGİÖ üyelerinin ortak sorunu olduğu belirtilmektedir. Vesikanın "silahların denetimi" bölümünde terörizmin her çeşidi ile mücadele edileceği vurgulanmakta, "Güvenlik İşbirliği" bölümünde de terörizm ile mücadele konusunda uluslararası camianın aldığı önlemleri tamamlayıcı tedbirler alınacağı belirtilmektedir.¹³²

1996 Temmuz ayında Lyon da toplanan G-7 zirvesini(Sanayileşmiş yedi ülke; ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Japonya, Çin, İtalya ve Rusya katılmıştır) takiben 30 Temmuz 1996 tarihinde Paris'te yapılan Bakanlar toplantısı sonunda terörizm konusunda bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiride dünya çapında terörizmin yeni eğilimleri derinlemesine değerlendirilerek alınması gereken 25 önleme yer verilmiştir.¹³³

¹³¹Şeref Ünal, "Uluslararası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele", a.g.e., s.31

¹³² Yaşar Pulat, a.g.e., s.90-91

¹³³ İlhan Suat, a.g.e., s.326-332

Bu bildiride yer alan önemli kararlardan bazıları şunlardır:

Öncelikle ülke içinde kuruluşlar arasında işbirliği yapılarak devletlerin imkanları nispetinde, gecikmeksizin terörizmi önlemek için tedbirler alınacak, ulusal mevzuat terörist eylemlerin en ağır şekilde cezalandırılmasına olanak verecek şekilde düzenlenecektir. Siyasi sığınma ve sığınmacıların kabul edilmeleri uluslararası hukuk tarafından kabul edilen meşru haklar olmakla birlikte, bu hakların terörist amaçlar için kullanılmamasına dikkat edilmesi, terörist eylemleri gerçekleştiren, finanse eden ve örgütleyen siyasi sığınma talepkarlarının ve sığınmacı statüsü almış olanların durumunu düzenlemek için ek uluslararası önlemler alınmalıdır.

Terörizme karşı uluslararası işbirliği geliştirilmelidir. Terörizmin önlenmesine yönelik anlaşmaların onaylanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Terörist eylemlerin sorumlularının adaletten kaçmalarını engellemek için, iade anlaşmaları veya düzenlemeleri yapılmalı, anlaşma olmadığı hallerde de iadenin uygulanması imkanları araştırılmalıdır. uluslararası düzenlemeler tüm terörist tehditlere cevap verecek şekilde geliştirilmeli, terörizmin finansmanının engellenmesi için gerekli tedbirler alınmalı, terörizm ile mücadele için ülkeler arasında bilgi alışverişinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Paris toplantısında özellikle, terörist örgütlerin faaliyetlerini gizlemek için kurdukları sosyal, kültürel ve yardımlaşma derneklerinin bu suretle finans kaynağı olarak kullanılmasının önlenmesi(Md. 5 ve 19), terörizm ile mücadele konusunda önemle üzerinde durulması dikkat çekicidir. Ayrıca, iltica kurumunun terörist amaçlarla istismarının önlenmesi (Md.13) ve terör eylemlerinin sorumlularının iadesi(Md. 16) bildiride yer alan ve memnuniyetle karşılanan önemli konular arasında yer almaktadır.

15 Ekim 1996 tarihinde de Avrupa Konseyi tarafından terörizmle mücadele konusunda ortak bir eylem kararı kabul edilmiştir.¹³⁴ Bu kararda da, terörizmi önlemek ve onunla müessir bir şekilde mücadele etmek için üye

¹³⁴ İlhan Suat, a.g.e., s.333-335

devletler arasında tam bir koordinasyona ihtiyaç olduğu vurgulanarak, topluluk devletleri arasında terörizme karşı işbirliğini kolaylaştırmak maksadıyla "Terörizm Rehberi" hazırlanması kararlaştırılmıştır. Böylece milli teröre karşı mücadele makamları üye ülkeler tarafından karşılaşılan muhtelif terörist tehditlere karşı kendi özel yetenek, hüner ve uzmanlıklarını bütün üye devletlerin kullanımına sunulmasının faydalı olacağını düşünüyorsa, diğer üye devletlerin istifadesine sunulmak üzere rehber katılmasını sağlayacaktır.

Her üye devlet rehberin bir kopyasına sahip olacaktır. Üye devletler rehber vasıtasıyla bir temas sağladıkları takdirde, konseyin kabul edeceği esaslara göre gereken bilgileri rehber yöneticisine bildirecektir. Bu müşterek kararda öngörülen rehber, terörizme karşı olan ikili veya çok taraflı anlaşmaların yerine geçme veya onları etkileme maksadı taşımamakta, hareket istihbaratının mübadelesi için bir vasıta olmayıp, Konsey içinde her hangi bir organın da kurulmasını gerektirmemektedir.

Avrupa devletleri, dünyada söz sahibi devletlerden oluşmakta, bu ülkelerin sergiledikleri bireysel ve ortak davranışlar önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Küreselleşen dünyada, özellikle 1990'lı yılların sonrasında insan hak ve hürriyetlerine büyük değer veren Avrupa ülkeleri ve bu ülkelerin oluşturduğu Avrupa Topluluğunun terör konusundaki olumlu yaklaşımı, dünyada terörün önlenmesine yönelik önemli bir gelişmedir. Terör konusu sadece Avrupa Topluluğunun gündemini oluşturmayıp, bazı bölgesel toplantılara da konu olmuştur.

II. İslam Konferansı Örgütü Çerçevesindeki Gelişmeler

İslam Konferansı daha önce 7 nci Zirve Toplantısında "**Terörizm ile Mücadele Konusunda Davranış Kodu**" kabul etmiştir. "Davranış Kodu" nda "her türlü terörizm kınanmış, terörizm ile mücadele konusundaki kararlılık vurgulanmış; kendi ülkelerinde terörist eylemlerin planlanmasına, organize edilmesine, uygulanmasına; bu eylemlerin başlatılmasına ve bunlara

katılınmasına; terörist eylemcilerin kendi ülkelerine sızmasına, bunların o ülkede tek başlarına veya toplu olara ikamet etmelerine; finanse edilmelerine, silahlandırılmalarına, örgütler için eleman toplanmasına, bu elemanlara eylemleri için yer ve kolaylık sağlanmasına müsaade olunmayacağı" belirtilmiştir. Bu konuda ulusal yasalar, uluslararası sözleşmeler ve ikili anlaşmalar çerçevesinde üye ülkeler arasında işbirliği artırılacak, terörist eylemlere katılanlar eylemin yapıldığı ülkeye teslim edilecek, islam dini ilkelerinin ve ahlakın her türlü terörizmi yasakladığı belirtilecektir. Ayrıca devletler kendi topraklarını terörist örgütlere kullanılmayacak ve teröristlere iltica hakkı tanınmayacaktır.¹³⁵

10 Mart 1996 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'de, ABD nin o zamanki başkanı Bill Clinton'un da katılımı ile "**Barış Sağlayıcılar Zirvesi**" toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya o zamanki cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel de katılmış ve bir konuşma yapmıştır. Cumhurbaşkanımız toplantıda yapmış olduğu konuşmasında,¹³⁶ terörizmin artık tek bir ülkenin sorunu olmaktan çıktığını, terörizm ile uluslararası etkin bir mücadele verilebilmesi için uluslararası normlar oluşturulması gerektiğini, ülkelerin terörizme ve terörist örgütlere destek olmaktan kaçınarak caydırıcı etkili önlemler almaları gerektiğini, terörizmle uluslararası mücadelede en etkili metotlardan birisinin terör eylemleri suçlarının ilgili ülkeye kayıtsız şartsız olarak iade edilmesi olduğunu, bu konuda mevcut anlaşmalara uyulması gerektiğini vurgulamıştır.

Toplantı sonrası 13 Mart 1996 tarihinde "**Barış Sağlayıcılar Zirvesi**" kararları adı altında bir dizi karar benimsenerek açıklanmıştır. Toplantı da alınan kararlar, öncelikle Ortadoğu da barışı sağlamaya, İsrail ile Filistin arasında müzakere sürecinin devamlılığını sağlayarak her iki ülkenin güvenlik durumunu güçlendirmeye çalışmak için işbirliği yapılmasına yönelik olmakla birlikte; terör eylemlerini önlemeye yönelik bölgesel olduğu kadar uluslararası seviyede çalışmalar yapılarak koordine edilmesi, topraklarının terör amaçları

¹³⁵ Yaşar Pulat, a.g.e., s.91-94

¹³⁶ Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel in yapmış olduğu 10 Mart 1996 tarihli konuşmanın tam metni için bkz. İlhan Suat, a.g.e., s.323-325

için kullanılmasını önlemek üzere tüm taraflarca gösterilen çabaların desteklenmesi, terörist örgütlerin finans kaynaklarını belirleyerek bu kaynakları kurutmak için işbirliği yapılması gerektiğine işaret edilerek, bu amaçla tüm zirve iştirakçilerine açık bir çalışma grubu oluşturulması ve alınan kararların nasıl iyi uygulanabileceğine dair teklif ve tavsiyeler hazırlanarak bütün katılımcılara bilgi verilmesi kabul edilmiştir.

İslam Konferansı Örgütünün 9-11 Aralık 1997 tarihleri arasında Tahran'da gerçekleşen toplantısında alınan 53/8 sayılı **"Birleşmiş Milletler Teşkilatı Altında Terörizmin Tarifi ve Terörizmin Halkların Ulusal Kurtuluş Mücadelesinden Farkının Belirlenmesi Konusunda Bir Uluslararası Konferans Toplanması"** başlıklı kararında da, terörizm ile ilgili öğelere yer verilmiştir. uluslararası toplumun terörizm ile ulusal kurtuluş için halkların verdikleri mücadele arasında kesin bir fark olduğu saptanarak; müstemlekeci ve ırkçı rejimler veya yabancı işgal altında yaşayan ve işgale karşı kendi kaderlerini tayin için savaşan halkların ve özellikle kurtuluş hareketlerinin temel ve meşru hakları teyit olunarak; devletler tarafından uygulananlar dahil, tüm terörist hareketlerin kınandığı belirtilmiştir.¹³⁷

Bunun yanı sıra, bazı Müslüman ülkelerin yanlı siyasal düşüncelerle terörizmi destekleyen ülkeler listesine alınması gerektiği belirtilerek, Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenecek konferans desteklenmekte ve terörizmin nedenleri ortadan kaldırılmadan, terörist eylemlere son verilemeyeceği üstü kapalı olarak vurgulanmıştır.

Öte yandan kendi kaderin tayin için savaşan ulusal kurtuluş örgütlerinin eylemleri desteklenmektedir. Bunlar savaşabilecek ve kuvvet kullanabilecektir. Ulusal kurtuluş hareketleri içine hangi örgütlerin girdiği konusu, bu kararı okuyan ve yorumlayanların değerlendirilmesine bırakılmıştır. Bu karara dayanarak, en azından Suriye ile Lübnan'ın PKK yı bir kurtuluş hareketi çerçevesinde görerek destek verdikleri herkes tarafından bilinmektedir. Bu durum da, alınan kararların ülkeden ülkeye değişebilen ve

¹³⁷ Yaşar Pulat, a.g.e., s.91-94

farklı yorumlanabilen bir yapıda olduğunu, dolayısıyla terörizmin önlenmesinde ne kadar sınırlı bir etkisi olabileceğini göstermektedir.

III. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Sürecindeki Gelişmeler

Ekonomilerinin önemli sektörlerine sızan ve kontrolü eline geçiren organize suçlar ve güvenliği tehdit eden terör tehdidini göz önüne alan Karadeniz ülkeleri, organize suçlar ve terörizm ile mücadelede bölgesel mekanizmanın genişletilmesi konusunu gündemlerine almışlardır.¹³⁸

Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi devletlerin 30 Haziran 1995 tarihinde Bükreş'te gerçekleştirdikleri Üst Düzey Toplantısında; Karadeniz bölgesindeki işbirliği sürecinin, organize suçlar, uyuşturucu ticareti, yasadışı silah ve radyoaktif madde ticareti ile her türlü terörizm eylemi ile mücadele amacıyla ikili anlaşmalar vasıtasıyla birlikte alınacak önlemlerle kolaylaştırılacağı hususunu içeren bir bildirgeyi açıklanmıştır. Bu deklarasyon sonrasında, 1995 yılı Kasım ayında Moldova'ya da gerçekleştirilen BSEC üyesi devletler dış işleri bakanları 6 ncı toplantısında, BSEC bölgesinde bu tür eylemlerle mücadele amacıyla ikili ve çok taraflı uygun hukuki bir çerçeve oluşturulması için PABSEC in yardımını talep eden bir karar alınmıştır.¹³⁹

Bu çağrıyla müteakip, 1996 Haziran ayındaki PABSEC Genel Kurulunda organize suç ve terörizm ile mücadelede Karadeniz ülkelerinin iş birliği tavsiye kararı benimsenmiş ve bu tür suçlarla mücadelede üye ülkelerin çabalarını bütünleştiren bir konvansiyonun gerekliliği vurgulanmıştır. Suçların önlenmesi konusunda 16-17 Ekim 1996 tarihleri arasında Erivan'da BSEC iç işleri bakanları toplantısı gerçekleştirilmiştir.¹⁴⁰

Karadeniz bölgesindeki karmaşık siyasi ve sosyo-ekonomik ortamın farkında olan Karadeniz ülkeleri, "**Karadeniz Organize Suçlar ve Terörizm ile Mücadele Konvansiyonu**"nun hazırlanmasının aciliyet gerektiren bir

¹³⁸"Organize Suçlara Karşı Uluslararası Alanda İşbirliği", <http://www.elele.gen.tr/organize-suclar/uluslararasi.html>, 04 Mayıs 2002

¹³⁹ Demokrasi Vakfı Yayınları, **Demokrasi ve İnsan Haklarına Kısa Bir Bakış**, s.86

¹⁴⁰ Demokrasi Vakfı Yayınları, a.g.e, s.86-87

konu olduğu kararına varmışlardır. Konvansiyon, ikili sözleşme anlaşmalar vasıtasıyla BSEC üyesi ülkeler arasında tesis edilen kapsamlı işbirliği sürecinin son aşamasını oluşturmaktadır. Bu sözleşme, organize suçlar ve terör suçları ile mücadeleyi daha etkin kılmak üzere alınacak önlemleri belirlemek ve mevcut tehditlere karşı hukuki ve tatbiki yöntemler uyarlanmasında üye ülkelerin karşılıklı destek ve yardımlarını seferber etmek için uygun bir kurumsal çerçeve oluşturacaktır.¹⁴¹

¹⁴¹Ayrıntılı bilgi için bkz. "Organize Suçlara Karşı Uluslararası Alanda İşbirliği", http://www.elele.gen.tr/organize_suclar/uluslararasi.html, 04 Mayıs 2002

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRISI SONRASI TERÖRLE MÜCADELENİN YENİ BOYUTU VE BU MÜCADELEDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

A. 11 Eylül Saldırısı Sonrası Terörle Mücadelenin Yeni Boyutu

11 Eylül 2001 de Amerika Birleşik Devletlerinde tarihinin en büyük terörist saldırıları gerçekleştirilmiştir. Boston'dan havalanıp 81 yolcu ve 11 mürettebatı ile Los Angeles'a gitmekte olan American Airlines'a ait Boeing 767 tipi bir yolcu uçağı kaçırılmıştır. Hava korsanları, kaçırılan uçakla New York Manhattan'da Dünya Ticaret Merkezinin ikiz kulelerinden kulesine çarparak saldırıyı başlatmışlardır. 10 dakika kadar sonra, 58 yolcu ve 6 mürettebatı ile Washington'dan Los Angeles'a giderken kaçırılan yine American Airlines'a ait Boeing 757 tipi ikinci bir uçak, hava korsanları tarafından Dünya Ticaret Merkezinin diğer kulesine çakılmıştır. Her iki kule de birbiri ardına çökmüştür.¹

56 yolcu ve mürettebatı ile yine Boston - Los Angeles seferi yaparken kaçırılan United Airlines'a ait Boeing 767 tipi üçüncü bir uçak, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı merkezi Pentagon' o çakılmış, bina kısmen çökmüştür. Savunma Bakanlığı Binasına yapılan saldırının hemen ardından, Dışişleri Bakanlığı binasının önüne park edilen bir kamyonun patlama meydana gelmiştir. Patlama neticesinde Dışişleri Binasında yangın çıkmış, ancak bina boş olduğundan can kaybı olmamıştır.²

¹ Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", Kocaeli Hukuk fakültesi Dergisi Vecdi Aral a Armağan, Kocaeli 2001, s.69

² Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.69

Kısa süre sonra bir bombalı saldırı da Washington'ın en önemli alışveriş merkezlerinden Washington Hall da meydana gelmiştir. Binanın önündeki bir otomobile konduğu sanılan tahrip gücü yüksek bir bombanın patlaması sonucu alışveriş merkezinde yangın çıkmıştır.

Pentagondan sonra en çok yankı uyandıran patlama, ABAD Kongre Binası Capitol Hill de meydana gelmiştir. Ülkenin en önemli sembollerinden biri olan Capitol Hill'in önünde bir kamyon infilak etmiş, ancak Capitol Hill'de her hangi bir zarar meydana gelmemiştir. 38 yolcu ve 7 mürettebatıyla New York - San Fransisco seferini yaparken kaçırılan United Airlines'a ait Boeing 757 tipi dördüncü bir uçak, Pennsylvania'nın Pitsburg kenti yakınlarında düşmüştür.

Yarattığı etkinin yanı sıra çok büyük maddi neticeler de doğuran bu saldırılarda henüz ne kadar can kaybı olduğu tespit edilememiş olmakla birlikte, sayının beş binden fazla olduğu tahmin edilmektedir.³ Maddi kaybın ise, henüz kesin bir rakam ortaya konulamamakla beraber, altmış milyar Amerikan Doları civarında olduğu söylenmektedir. Bu kayıpların neredeyse, bu günkü dünya koşullarında orta büyüklükte kabul edilebilecek bir devletin Amerika Birleşik Devletlerine karşı düzenli askeri birlikleri ile gerçekleştireceği bir silahlı saldırı neticesinde ortaya çıkabilecek boyutları bile aştığı düşünülebilir.⁴

Bu önemli terörist saldırı sonrasında dünyada terörizmin önlenmesine yönelik önemli gelişmeler yaşanmıştır. Önemli gelişmelerin kaydedildiği platformdan ilki, Birleşmiş Milletlerdir. Güvenlik Konseyi, 12 Eylül 2001 tarihi ve 4370 sayılı toplantısında konuyu ele almıştır. Konsey aynı gün ve 1368 (2001) Sayılı Kararında, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının amaç ve ilkelerini tekrar teyit ederek terörizmin neden olduğu uluslararası barış ve güvenlik tehditleriyle her türlü araçla mücadele etmeye karar vermiştir. Konsey

³ 11 Eylül 2002 tarihinde ABD de yapılan anma törenleri sırasında bu saldırılar sonucu 3044 kişinin öldüğü açıklanmıştır. (11 Eylül 2002 günü NTV saat 20:00 ana haber bülteninde)

⁴ Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.69

Birleşmiş Milletler Antlaşmasına uygun olarak münferit ya da kolektif doğal meşru müdafaa hakkını teslim ederek; 11 Eylül 2001 tarihinde New York, Washington D.C ve Pennsylvania'da meydana gelen dehşet verici terörist saldırıları sarahaten en sert şekilde kınamış ve her hangi bir terörizm fiili gibi bu tür fiilleri uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit olarak görmüştür; bütün devletleri, bu terörist saldırıları (attacks) işleyenleri, organizatörlerini ve destekçilerini adalet önüne çıkartmak için, acilen birlikte çalışmaya çağırmış ve bu fiilleri işleyenlere, organizatörlerine ve destekçilerine yardım etmek, arka çıkmak ya da yataklık etmekten sorumlu olanlardan hesap sorulacağını vurgulamış; 11 Eylül 2001'de meydana gelen terörist saldırılara cevap vermek için gerekli tüm tedbirleri almaya ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasından doğan sorumluluklarına uygun olarak her tür terörizm ile mücadele etmeye hazır olduğunu bildirmiş ve meseleyi sürekli olarak gündemde tutmaya devam etmeye karar vermiştir. Ayrıca, aynı gün Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da toplanarak ABD de işlenen terörist fiilleri kınamıştır.⁵

Güvenlik Konseyi, 1368(2001) Sayılı Kararı ile terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini tespit etmiştir. Her türlü terörizm ile mücadele etmeyi, Birleşmiş Milletler Antlaşmasından doğan bir sorumluluk olarak görmüş fakat 11 Eylül 2001 de meydana gelen terörist saldırılara cevap vermek için sadece gerekli tüm tedbirleri almaya hazır olduğunu bildirmekle yetinmiştir. Ancak alınacak tedbirlerin somut olarak ne olduğuna, dolayısıyla bu tedbirlerin nasıl icra edileceğine karar vermemiştir. Kararda, üye devletlerden BM emrine askeri güç vermeleri istenmediği gibi ne Amerika Birleşik Devletlerine nede NATO ya askeri güç kullanma yetkisi verilmemiştir.⁶

⁵ Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.70-71

⁶ Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.71-72

ABD ise Afganistan da yürüttüğü askeri operasyonlar sonrasında ele geçirdiği 200 dolayında El Kaide üyesini Küba'ya getirmiş, Guantamo da bir deniz üssünde "X Ray" adı verilen bir kampa yerleştirmiştir. El Kaide militanlarının tel örgüler arkasında kafese tıkmışçasına televizyonlara yansıyan görüntüleri ise, ADB ile AB arasında "insan hakları" tartışmalarını başlatmıştır.⁷ ABD ele geçirilen bu kişileri özel bir üniforma giymiyor olmaları nedeniyle savaş suçlusu olarak kabul edilemeyeceğini, terörist olduklarını iddia etmiştir. Bu kişilerin ABD ye getirilmeleri halinde ise, avukat tutma, tanık gösterme ya da temyize gitme gibi hakları bulunmakta olup, bu durumda sanıkların kendilerini savunma olanaklarının kısıtlanmış olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştür.

Güvenlik Konseyi'nin 1368(2001) Sayılı Kararında, 11 Eylülde meydana gelen terörist nitelikteki fiillerden, normal olarak silahlı saldırı oluşturup oluşturmadıkları konusunda bir değerlendirme yapılmadan, sadece "saldırı" (attack) sıfatıyla bahsedilmiştir. Bir devletçe veya bu devlet adına bir başka devlete karşı çeteler veya silahlı gruplar, düzensiz gruplar ve paralı askerler gönderilmesi ya da böyle bir harekete önemli bir biçimde kalkışılması saldırı olarak değerlendirilmektedir.⁸ Her devlet kendisine karşı işlenen uluslararası hukuka aykırı fiilin silahlı saldırı olup olmadığına kendisi karar verir. Eğer, bir silahlı saldırıyla karşı karşıya olduğuna karar verir ise, bu silahlı saldırıyı savuşturmak amacıyla meşru müdafaa hakkını kullanılabilir: Bu hakkını kullanarak karşılık verir ise, durumu derhal BM Güvenlik Konseyine bildirmesi gerekir. Güvenlik Konseyi bu kararında da, tüm ülkelerin terörizmi önlemek için çabalarını artırmalarını belirttikten sonra, 11 Eylülde gerçekleşen terörist saldırılara karşı cevap verebilecek tüm hazırlıkları Güvenlik Konseyi ile koordineli olarak alabileceğini vurgulamıştır.⁹ Güvenlik Konseyi, mesele ile ilgili olarak gerekli koşullar olmadığına karar verir ise, bu hakka başvuran devlet kendisi uluslararası hukuku ihlal etmiş olur.

⁷ Derya Sazak, "11 Eylül Adaleti", Milliyet Gazetesi, 26 Ocak 2002, s.17

⁸ Durmuş Tezcan, "Saldırgan Savaş ve Uluslararası Ceza Hukuku", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1994, Cilt 49(Prof Dr. İlhan ÖZTRAK a Armağan), s.359

⁹ Robert F. Turner, "International law and the use of force in response to the world trade center and pentagon attacks", http://www.adalet.gov.tr/basin/basin_index.htm, 14 Ekim 2001

Kısacası, Birleşmiş Milletler Şartının 51 nci maddesinde belirtilen "meşru müdafaa" istisnası, sadece silahlı bir saldırıya cevap vermek için ve BM Güvenlik Konseyince gerekli tedbirler alınıncaya kadar başvurulabilecek bir yoldur.¹⁰ Öç alma veya cezalandırma amacıyla hareket edilmesi ise meşru değildir ve saldırıların halen geçerli olduğu durumda başvurulabilir. Başka devletlerle işbirliği yapılarak bu saldırıya karşı birlikte hareket edilebilir.¹¹

ABD eğer meşru müdafaa çerçevesinde karşılık verecek ise, bu çerçevede hareket etmesi gerekirdi. Böyle bir durumda, 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen terörist saldırıların silahlı saldırı niteliğinde olduğunu ve yeni silahlı saldırı potansiyeli bulunduğunu ileri sürerek bunu ortadan kaldırmak için harekete geçmesi söz konusu olabilirdi. Ancak, bunun için, saldırıların Usame Bin Ladin ve Afganistan'a atıf izafe edilebileceğini ispat etmesi gerekirdi.¹²

Bütün bunların yanı sıra, Afganistan olayı ilk kez 11 Eylül 2001 tarihinden sonra ortaya çıkmış bir olay değildir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 19 Aralık 2000 tarihinde kabul ettiği 1333 sayılı kararla da Afganistan ve Afganistan'ın teröre verdiği destek konusunu ele almıştı. 1333 sayılı kararda Afganistan'ın terörü barındırmaması, bu arada Usame Bin Ladin'e veya Al Kaide örgütüne ülkesinde barınak vermemesi çağrısında bulunmuştur. Usame Bin Ladin'in yetkili mercilere teslim edilmesi, ya da onu terörist olarak niteleyen ülkelere veya onu bu ülkeye teslim edebilecek bir ülkeye veya başka bir ülkeye teslim edilmesi ve böylece yargılanması olanağının sağlanması 1333 sayılı kararda ifade edilmiştir.¹³ Bu karar, Usame Bin Ladin önderliğindeki El Kaide'nin terör örgütü olduğunu ve

¹⁰ Durmuş Tezcan, "Saldırgan Savaş ve Uluslararası Ceza Hukuku", a.g.e., s.351

¹¹ Mary Ellen O'Connell, "Lawfull Responce to Terrorism", <http://www.commondreams.org/>, 14 Ekim 2001

¹² Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.72, Mary Ellen O'Connell, "Lawfull Responce to Terrorism", <http://www.commondreams.org/>, 14 Ekim 2001

¹³ Bknz "Hikmet Sami TÜRK ün 17 Kasım 2001 günü Konuşması" <http://www.adalet.gov.tr/basin/b74.htm>, 04 Mayıs 2002

Afganistan tarafından desteklendiğini, dolayısıyla ABD nin 11 Eylül saldırıları sonrası tepkisinin haklılığını güçlendirmektedir.

Ancak ilgili devletin kendi ülkesinde gerekli tedbirleri almaması yahut bunu yapamayacak durumda olması halinde kendini savunma hakkına yönelik olarak¹⁴ sınırlı ve dakik olması, resmi bir savaşa bürünmemesi gereklidir.¹⁵ Terör olayları anlıktır. Buna yönelik hareketin de gecikmeden yapılması gerekir. Aksi taktirde haklı olarak değerlendirilemez. Ancak gelecekteki saldırıları önlemek amacıyla hareket edilmesi meşru müdafaa halini meşru kılabilir.¹⁶ ABD nin Afganistan da giriştiği askeri hareket ise saldırılardan yaklaşık iki ay sonra gerçekleştirilmiştir. Harekatın boyutları ise, bu ülkedeki Taliban rejiminin değişmesine kadar devam etmiş ve günümüzde yaşanan küçük çaplı savaşların boyutlarının çok üzerinde olmuştur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1368(2001) Sayılı Kararında, bu terörist saldırının uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini tespit etmiştir. Bu tespit Güvenlik Konseyine Birleşmiş Milletler kolektif güvenlik sistemini işletebilme imkanı vermiştir. Bununla beraber Güvenlik Konseyi sadece her türlü tedbiri almaya hazır olduğunu bildirmiştir. ABD, yada NATO nun askeri kuvvet kullanabilmesi için ya Güvenlik Konseyinin bu doğrultuda yeniden karar alması gerekir ya da ABD nin meşru müdafaa hakkı çerçevesinde bu yola başvurması gerekirdi.

ABD de yaşanan olaylar NATO nun gündemine de girmiştir. 12 Eylül 2001 tarihinde Kuzey Atlantik Konseyi toplanarak bir gün önce ABD ne karşı işlenen saldırılar ele almıştır. Konsey bu saldırının, Amerika Birleşik Devletlerine dışarıdan tevcih edildiğine karar verilirse, Washington Antlaşmasının "**Avrupa ya da Kuzey Amerika da bir ya da daha fazla müttefike karşı bir silahlı saldırının hepsine karşı bir saldırı olarak**

¹⁴ Sadi Çaycı, "Dolaylı Saldırı ve Terörizm", Askeri Adalet Dergisi, Sayı 100, s.30

¹⁵ Durmuş Tezcan, "Saldırgan Savaş ve Uluslararası Ceza Hukuku", a.g.e., s.354

¹⁶ Mary Ellen O'Connell, "Lawfull Responce to Terrorism", <http://www.commondreams.org/>, 14 Ekim 2001

görülebileceğini" belirten 5 nci maddesinin kapsamı dahilinde bir fiil olarak kabul edileceğine karar vermiştir.¹⁷

Bu gerçekten önemli bir gelişmedir. Normatif açıdan Birleşik Milletler Güvenlik Konseyi karar vermeden NATO nun BM Kolektif güvenlik sistemi çerçevesinde kuvvet kullanma yetkisi yoktur. Buna karşılık, Kuzey Atlantik Konseyi bu kararı ile NATO tarihinde ilk defa 5 nci maddeyi çalıştırmaya karar vermiştir. Böylece 11 Eylülde gerçekleştirilen terörist saldırıların dışarıdan tevcih edildiğine karar verildiği takdirde, ABD nin silahlı saldırıya uğradığını ve dolayısıyla meşru müdafaa hakkının doğduğunun kabul edeceğini bildirmiştir. Eğer kullanılacak olur ise, bu hakkın uluslararası hukuka göre gerçekten var olup olmadığına nihai olarak elbette BM Güvenlik Konseyi karar verecektir. Bununla beraber, meşru müdafaa hakkının kullanılması için NATO çerçevesinde yolun açıldığı görülmektedir.¹⁸ Ancak aynı anlayışın bu güne kadar dışarıdan destek gören her türlü terör eylemi için de geçerli olması dünyada terörün önlenmesi ve barışın sağlanması açısından uygun bir adım olurdu.¹⁹

ABD de 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terörist saldırılara karşı en kapsamlı ve seri bir şekilde tepki veren örgütlerin başında belki de AB gelmektedir. 21 Eylül 2001 tarihinde AB Hükümet ve Devlet Başkanları Toplantısında Terörizm ile mücadele konusunda bundan sonra alınacak tedbirler görüşülmüştür. Toplantı neticesinde AB Devlet ve Hükümet Başkanları önemli noktalar üzerinde mutabakata varmışlardır.

¹⁷Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.73

¹⁸ Türkiye, daha önce, Suriye ve İran daki destek gören PKK terörüne karşı böyle bir girişim başlatmış fakat bu NATO üyeleri arasında destek görmemiştir. Terörün en üst noktaya tırmandığı dönemde bazı müttefikler, Türkiye topraklarındaki terörün durdurulması için 5 nci maddenin çalıştırılmasını isterse, o zaman Güneydoğu daki olayların durdurulması için operasyonlara NATO üyelerinin askerlerinin de katılması gerekeceğine işaret etmişlerdir. Bundan dolayı, NATO Antlaşmasının 5 nci maddesinin çalıştırılması hiçbir zaman istenememiştir

¹⁹Bknz. "Hikmet Sami TÜRK ün 17 Kasım 2001 tarihli Konuşması" <http://www.adalet.gov.tr/basin/b74.htm>, 04 Mayıs 2002

Buna göre, terörizm Dünya ve Avrupa için gerçek bir meydan okumadır. Avrupa Konseyi, terörizm ile mücadelenin Avrupa Birliğinin her zamankinden daha öncelikli bir hedefi olduğuna karar vermiştir. Avrupa Konseyi terörist saldırılar karşısında Amerikan halkını tamamen desteklemektedir. Saldırıları demokratik, hoşgörülü ve çok kültürlü toplumu hedef almaktadır. İnsanlık duygusuna meydan okumaktır. AB bu barbarca fiilleri işleyenleri, destekleyenleri ve iştirak edenleri adaletin önüne çıkartmak ve cezalandırmak için ABD ile işbirliği yapacaktır. ABD nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1386 Sayılı kararına uygun olarak bu saldırıya cevap vermesi meşrudur. Birlik üyesi devletler kendi imkanları dahilinde bu tür tedbirleri almaya hazırdırlar. Başvurulacak tedbirler teröristlere yardım ve yataklık eden devletlere yöneltilmeli ve onları hedef almalıdır.²⁰

Ayrıca toplantıda yukarıda sıralanan hususlar çerçevesinde terörizme karşı bir de eylem planı kabul edilmiştir. Tampere'de yapılan toplantıda varılan neticelere uygun olarak bir **"Avrupa Tutuklama Yönergesi"** oluşturulmasına ve terörizmin ortak bir tanımının yapılmasına karar verilmiştir. Yönerge, Üye Devletler arasında mevcut suçluların iadesi sisteminin yerini alacaktır. Suçluların iadesi usulü, halen AB ye Üye Devletler arasındaki güven ve bütünleşme seviyesini yansıtmamaktadır. Avrupa Tutuklama Yönergesi, aranan kişilerin doğrudan doğruya bir adli makamdan diğerine verilmesini sağlayacaktır. Ayrıca, ortak bir terörist örgütler listesi oluşturulabilmesi için Adalet ve İçişleri Konseyine Avrupa'daki tüm terörist zanlılarının ve bunları destekleyen örgütlerin tanımlanmasını yapma görevi verilmiştir. Bu çerçevede, birliğin bütün istihbarat örgütleri arasında işbirliği ve bilgi alışverişi yapılması istenmiştir.²¹

²⁰ Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.74-75

²¹Sertaç Başaran, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.75

B. Terörizm İle Mücadele

Günümüzde terörizm ulusal çerçeveyi aşmış, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Bütün terörist olaylar ve örgütleri bir dış desteğe muhtaçtır ve bu desteği bulmaktadırlar. Terörizmin bu boyutuyla mücadele edebilmek için sadece devletlerin terör örgütlerine yardım ve yataklık etmemeleri yeterli değildir.

Terörizm kendine özgü bir şiddet hareketi olması nedeniyle Düşük Yoğunluklu Çatışma önlemleri, Gayri Nizami Harp önlemleri teröre karşı koymakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple terörün ve teröre karşı yapılan mücadelenin kendi güç, amaç(hedef) ve yöntemlerini içeren ayrı bir politikası, bu politikaya dayanan ayrı stratejisi ve bu stratejiye dayanan kendine özgü bir taktiği olmalıdır.²²

Terörizmin insanlık için bir tehlike olarak belirmesi ile birlikte mücadele daha kararlı bir şekil almıştır. Terörizm ile mücadelede, iç hukuk ve uluslararası örf ve adetler hukuku genel çerçeveyi oluşturur. Bu güne kadar terörizmle mücadelede genellikle iç hukuk kurallarının etkinliği görülmüştür. Terörizmin sınır tanımayarak genişleyip gelişmesi ve uluslararası bir boyut kazanması ile birlikte özellikle son yıllarda uluslararası anlaşma ve sözleşmeler uygulamaya başlamıştır.²³ Bu sözleşmelere üçüncü bölümde değinilmiştir.

Ancak bu sözleşmelerin terörizmi önlemede tam olarak etkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Öncelikle terörizm ile mücadele konusunda uluslararası platformda tam bir görüş birliği mevcut değildir. Üstelik bazı ülkeler terörizmi kendi siyasal mücadeleleri için bir araç olarak kullanmaktadırlar.²⁴ Sıcak savaşın yapılamaması, şiddetlenen rekabetler, ulaştırma, iletişimde ve teknik gelişmeler, hortlatılan emperyalizm gibi

²² İlhan Suat, *Terör Neden Türkiye* İstanbul Ekim 1998, 1 nci Bası, s.29

²³ *Terörizm ve Terörizmle Mücadele*, Alçak Yoğunluklu Çatışma", Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Mart 1995, s.56

²⁴Feyiz Erdoğan, "Uluslararası Terörizm ve Terörizm ile İlgili Alman Ceza Hukuku", Askeri Adalet Dergisi, Sayı 89, s.49

nedenlerle²⁵ terörün uluslararası alanda yaygınlaştığı ve bazı ülkeler tarafından diğer ülkeler üzerindeki amaçların gerçekleştirilmesinde başvurulan bir mücadele şekli olduğu değerlendirilmektedir. Terörizm, uluslararası ilişkilerde sıcak savaşın yerine kullanılan etkili bir araç olarak çok sayıda devlet tarafından yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. 11 Eylül saldırıları terörün artık savaşlar kadar etkili olduğunu göstermiştir.²⁶

Özellikle demokratik sistemin terörle mücadelede kendine sağladığı bazı üstünlüklerde yok değildir, ancak bu sistemi benimsemiş olan toplumlarda terörle mücadele diğer sistemlere göre daha güçlüdür. Devletlerin demokratik kurallar içerisinde kalmaları gereklidir. Hukukun üstünlüğü, insan hakları, doğal adli sistem, yasaların geçmişe etkili olmaması, ulusal ve uluslararası kamuoyu desteği ... gibi birçok ciddi konunun, demokratik sistemlerde hesaba katılması gerekir. Teröristin ve totaliter devletin acımasızlığını, demokratik devletlerin benimsemesi mümkün değildir.

Terör tanımında yer alan siyasilik unsurunun nispi bir kavram olması da terörizm ile mücadeleyi güçleştirmektedir. Çünkü terör suçlarının siyasi suçlardan ayrılması hususundaki güçlükler, diğer yandan mevcut uluslararası sözleşmelerde siyasi suçların iade edilemeyeceğinin belirtilmiş olması bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir devlet tarafından terör eylemi olarak nitelendirilen bir eylem, başka bir devlet tarafından terör eylemi olarak nitelendirilmeyebilmektedir. Terör eylemlerinin, güdülen siyasi maksada göre haklı veya haksız ayrıma tabi tutulması halinde, terörü ne tanımlamak ne de uluslararası arenada onunla mücadele etmek mümkün değildir.²⁷

Uluslararası terörizmi önlemek için girişilen çabaları incelediğimizde, hayati, milli çıkarları zarara uğrayan milletler dışındaki milletlerin birçoğunun terörizm tehlikesinin bilincinde olmadığı görülmektedir. Bazıları konuyu hiç önemsemezken, bazıları da eylemlerin sempati duydukları taraflar tarafından

²⁵ İlhan Suat, a.g.e.,s.189

²⁶ Tuncay Özkan, "İsrail, Savaş, Demokrasi ve Uygarlık", Milliyet gazetesi, 11 Nisan 2002, s.16

²⁷ Hamide Zafer, **Uluslararası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999, 1. Bası, s.276

gerçekleştirilmesi durumunda, bunların yasallığı hususunda çift taraflı davranmakta ve bunları herhangi bir şekilde cezalandırmayan "**siyasi suç**" olarak görmektedir.

Terörizmin kontrol altına alınmasındaki en büyük sorun bu olgunun tanımlanmasıdır. Terörizm üzerinde çalışan uzmanlar terörizmin çözümlenememesinin sebepleri üzerinde az çok hemfikirdirler. Onlara göre iki ana sebep vardır: 1) Kendi kaderini tayin ile terörizmin bir tutulması, 2) Bazı devletlerin terörizmi adi bir suç olarak kabul etmekte gösterdikleri çekingenliktir.²⁸ Bu nedenle terörizm ile etkin bir mücadele açısından siyasi suç kavramının incelenmesinde ve terör suçlarının siyasi suç kavramı karşısındaki konumunun açıklığa kavuşturulmasında fayda vardır.

C. Terörizm ve Siyasi Suç

I. Siyasi Suç

Siyasi suçlar ihlal edilen hakkın mahiyeti, faili harekete geçiren saik ve failin takip ettiği gaye bakımından umumi suçlardan ayrılmaktadır. Uzun süre siyasi suçlar umumi suçlardan daha ağır ve tehlikeli mahiyette telakki edilmiş, devlete karşı işlenmiş olmaları itibariyle devletin varlığını tehlikeye koyabileceği, bütün memleketin içtimai ve siyasi nizamını sarsabileceği kabul edilmiştir. Ancak bu düşünceler 19 ncu YY ın ilk yarısında değişmiş, umumi suçlar ile sarih bir ayırım yapılarak, siyasi suçlara tayin edilen cezalar ve bunların infazı daha yumuşak ve adaletli bir hale getirilmiştir.²⁹

Siyasal suç, bir devletin ana yapısını, kuruluşunu varlığını siyasal menfaatlerini ihlal eden ve bireylerin siyasi hak ve özgürlüklerinin kullanımında ortaya çıkan yada bunlara aykırılık teşkil eden fillerdir.

Uluslararası antlaşmalarda ve doktrinde hangi suçların siyasi suç sayıldıkları veya siyasi suçun ne olduğu konusunda fikir birliğine

²⁸ Metin Tamkoç, "Uluslararası Terörizmin Rusya ile Bağlantısı", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.58

²⁹ Abdullah Pulat Gözübüyük, "Milletlerarası ve Milli Hukuk Bakımından Siyasi Suçlar", Adalet Dergisi, Cilt 45, Sayı 4, s.391-392

ulaşılamamıştır. Bir çok devlet bu hususu ülkesindeki içtihatlarla bırakmıştır. Kendisinden iade talep edilen devletin idari makamları veya yetkili mahkemeleri, iadesi istenilen suçun iade kapsamına girip girmediğinin başka bir irade ile siyasi suç olup olmadığına karar vermektedir.³⁰ Siyasi suçun ne olduğu konusunda muhtelif görüşler olduğundan devletlerin değerlendirmesinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Terör eylemleri de, siyasi saikle işlendiği için terör ve siyasi suç kavramları birbirlerine karışmış hatta aynı sayılmıştır.

Doktrinde siyasi suçun belirlemede objektif ve subjektif sistemler geliştirilmiştir. Objektif sisteme göre, bir suçun siyasi olup olmadığının tayini için ihlal olunan hakkın mahiyetine bakmak gerekir. Siyasi bir varlık ve kuvvet olmak itibarıyla devletin siyasi nizamlarına karşı işlenen suç siyasidir. Devletin siyasi nizamı, dış ve iç siyasi nizam olmak üzere iki şekilde tezahür eder. Devletin varlığına, hakimiyetine, toprağının bütünlüğüne, başka devletlerle olan münasebetlerine karşı işlenen suçlar dış siyasi nizam ile ilgilidir.³¹

Hükümet şeklini değiştirmeye, esas teşkilatını bozmaya, fertlerin siyasi haklarına tecavüz, seçimlere fesat ve hile karıştırmaya ilişkin fiiller ve yayınlar, devletin iç siyasi nizamı ile ilgilidir. Bunların dışında kalan bütün suçlar ise failin saik ve gayesi ne olursa olsun umumi suç olarak değerlendirilir.

Subjektif sisteme göre ise, bir suçun siyasi olup olmadığının tayini için ihlal olunan hakkın mahiyetine değil, failin saikine ve gayesine bakmak lazımdır. Suçu işlemeye sevk eden saik ve güdülen amaç siyasi ise suç siyasidir, aksi takdirde suç umumidir. Bu esasa göre, siyasi saik ve maksatla işlenen umumi suçların siyasi olarak değerlendirilmesi gerekir. Buna karşılık devletin siyasi düzenine karşı şahsi itiraz ve menfaatlerinin tatmini veya intikam almak için işlenen suçlar siyasi sayılamaz.³²

³⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.107, Abdullah Pulat Gözübüyük, a.g.e., s.400

³¹ Abdullah Pulat Gözübüyük, a.g.e., s.395

³² Abdullah Pulat Gözübüyük, a.g.e., s.395

Her iki teorinin de kendine göre olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Objektif teori siyasi suçun alanını alabildiğine daraltırken, subjektif teoride alabildiğine genişletmektedir. Bu nedenle her iki teoriyi yumuşatacak teoriler ortaya atılmıştır. Bu teorilerden birisi “karma teori” dir. Bu teoriye göre, bir suçun siyasi suç sayılabilmesi için hem objektif hem de subjektif teoriye göre siyasi olması gerekir. Diğer nazariyeler ise “tercih ve hakim unsur” teorileridir. Tercih teorisine göre, hem objektif hem de subjektif açıdan ele alınan bir suçta haklı bir sonuca varabilmek için olayın her iki yanı arasında bir tercih yapılmalıdır. Saikin, toplumsal açıdan faydalı olduğu iddia eden bir isteği yansıtması ve ihlal edilen hakkın aynı değerde sayılmaması halinde suç siyasidir. Buna karşılık öyle haklar vardır ki (yaşama hakkı gibi) hiçbir siyasi saik onun ağırlığını kaldıramaz. Bu suçların siyasi sayılması gerekir. İhlal edilen menfaat ve tercih edilen menfaat arasındaki değerlendirmeyi ve tercihi hakim yapabilir.

Hakim unsur teorisine göre ise, eylemin adi suç özelliğinin mi, yoksa siyasi suç özelliğinin mi ağır bastığı ortaya konulmalıdır. Diğer bir ifade ile adi suçun siyasi gayeyi yerine getirmeye ne derece elverişli olduğu, yani devlet içinde siyasi iktidarı ele geçirme mücadelesi ile doğrudan bir ilişki içinde olup olmadığı tespit edilmeye çalışılır.³³ Yenisey, adi suç siyasi gaye ile işlendiğinde, üstün basan özelliği tayin ederken, işlenmiş olan o adi suçun siyasi gayeyi yerine getirmeye elverişli olup olmadığına bakılması gerektiğini; elverişli ise suçun siyasi suç olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir.³⁴

Siyasi suçun tayininde bile bir karmaşıklık, anlaşmazlık vardır. Bu nedenle siyasi suçun tayini hakkında çeşitli teoriler ortaya çıkmıştır. Bu teorilerin başlıcalarına göre siyasi suçlar, “Mutlak(Sırf) siyasi suçlar” ve “Nisbi (Muhtelit ve murtabit) siyasi suçlar” olarak ikiye ayrılmıştır.³⁵

³³ Hamide Zafer; a.g.e., s.107

³⁴ Feridun Yenisey, *Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı*, İstanbul 1988, Beta Yayınevi, s.114

³⁵ Mehmet Doğan, “Siyasi Suçlar”, *Yargıtay Dergisi*, Ocak 1977, Cilt 8, s.76

Mutlak Siyasi Suçlar; suçun koruduğu hukuki menfaat devletin siyasi ve sosyal yapısına ilişkindir. Devletin varlığına, toprak bütünlüğüne, anayasal düzenine, iç ve dış güvenliğine, devlet şekline, anayasaya ve vatandaşın seçim ile ilgili haklarına ilişkin ise mutlak siyasi suç söz konusu olur.

Nispi Siyasi Suçlar; bazı hallerde siyasi içeriğe bürünen adi suçlar siyasi suç sayılabilir. Objektif bakımdan şahısların ve devletin hususi bir hakkını yönelik olmakla beraber subjektif bakımdan faillerinin maksadı, gayesi veya saiki siyasi olan fiiller ile siyasi bir suçun hazırlanması, icrası veya takibatının engellenmesi amacıyla işlenen fiiller nispi siyasi suç olarak değerlendirilir. Bu durum adi bir suçun siyasi bir gaye ile işlenmesi(Muhtelit siyasi suç) şeklinde olabileceği gibi, birbiri ile bağlantısı olan ve siyasi bir amaçla şahsi hakları bozan birden çok suçların işlenmesi şeklinde(Murtabit siyasi suç) de olabilir.

Mevzuatımızda da siyasi suçun tarifi verilmemiştir. Muhtelit ve murtabit suçların ne gibi hallerde siyasi mahiyette olabilecekleri hakkında da kanuni bir hüküm mevcut değildir. Bu nedenle, mesele yetkili mercilerin ve mahkemelerin taktirine bırakılmıştır.

Ancak siyasi suçların adi suçlardan ayırımı için ortaya atılan bu teoriler dahi gereksinmeye cevap verecek nitelikte değildir. Objektif teori siyasi suçun alanını genişletmekte iken, subjektif teori tam tersine siyasi suçun sahasını son derece genişletmektedir. Subjektif teoride failin iradesine çok fazla yer verilmektedir. Amaç siyasi olmakla beraber, bu amaca erişmek için işlenen pek çok adi suç, siyasi imiş gibi kabul olunmaktadır. Bu hal ise, devletlerarası anlaşmazlıklara ve sürtüşmelere neden olmaktadır.³⁶

Siyasi suçun tayini iç hukuk bakımından fazla bir önem arz etmez. Siyasi suç-adi suç ayırımının önemi daha çok siyasi suçluların geri verilmezlik kuralının uygulanmasında büyük önem arz etmektedir. İadesi istenilen failin işlediği suçun adi veya siyasi bir suç olduğunun saptanılması

³⁶ Mehmet Doğan, a.g.e., s.80

kadar bu saptamayı hangi devletin ve o devletin hangi makamlarının yapacağı hususu da önemlidir. Bu husus da, yine devletlerin birbirleriyle yapmış oldukları sözleşmelerde kural haline sokulmak istenmiştir.

Suçluların geri verilmesi ile ilgili 13 Aralık 1957 tarihli Avrupa Sözleşmesinin³⁷ 3 ncü maddesinin 1 nci bendi uyarınca geri verilmesi istenilen şahsa yüklenilen siyasi suç olup olmadığının taktiri özellikle kendisinden istemde bulunulan devlete aittir. Sözleşmenin 3 ncü maddesinin 2 nci bendinde siyasi suçun muhtevası çok geniş olarak belirtilmiştir. Devletler Hukuku Enstitüsü de, Oxford Toplantısında şu karara varmıştır: "kendisinde geri verilme isteminde bulunulan bir devlet hal ve şartları göz önüne almak suretiyle, geri verilmesi istenilen suçlunun işlediği fiilin siyasi suç olup olmadığını tayin hususunda tam bir taktir yetkisine sahiptir." Bazı devletler bu hususu kanun maddesi haline getirmişlerdir. Örneğin Fransız İfade Kanununun 5 nci maddesi gibi. Milletlerarası Adli Polis Komisyonu Tasarısının 5 nci maddesi de aynı hükmü kapsamaktadır.³⁸

Siyasi suçlarda iade gerçekleşmediği takdirde, iade etmeyen devlet takibat da yapmayacaktır. İfadeye konu olan suçun siyasi bir suç olarak nitelendirilmesinden dolayı iadenin gerçekleşmemesi otomatik olarak ülkede takibat yapmamayı da gerektirir. Çünkü takibat yapılması halinde iade etmemenin bir anlamı kalmayacağı gibi, siyasi suçun faili bazı imtiyazlardan faydalanmamış ve daha ağır bir muameleye tabi tutulmuş olacaktır.

"Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme" nin 1/A.2 maddesinde siyasi düşüncelerinden dolayı takip edilenlerin sözleşmeden faydalanacakları yani bu kişilere mülteci sıfatı tanınacağı belirtilmiş ve aynı maddenin F bölümünde sözleşme hükümlerinin tatbik edilmeyeceği kimseler belirtilmiştir. Sözleşme hükümlerinden yararlanamayacak kişiler arasında siyasi suçlular yer almamaktadır.³⁹ Hatta bu madde ile kimin siyasal suçlu sayılacağı dolaylı

³⁷ Sözleşme 13 Aralık 1957 tarihinde imzalanmış ve Türkiye tarafından 18 Kasım 1959 tarih ve 7376 sayılı kanun ile kabul edilmiştir.

³⁸ Mehmet Doğan, a.g.e., s.82

³⁹ Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış ve Türkiye tarafından 29 Ağustos 1961 tarihinde onaylanmıştır. Köksal Bayraktar, "Siyasal suç", a.g.e., s.174, Hamide Zafer; a.g.e., s.113

olarak ortaya konulmaktadır. **Barışa karşı, insanlığa karşı suç işlemeyenler ile savaş suçu ve vahim bir adi suç işlemeyenler sığınma hakkını düzenleyen sözleşme hükümlerinden faydalanacaklardır.**⁴⁰

Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusundaki Avrupa Sözleşmesinin⁴¹ 3 ncü maddesinde de, bir ülkede verilmiş ceza yargılarının diğer bir akit devlette infaz edilmesi ilkesi prensip olarak kabul edilmiş, sözleşmenin 5 nci maddesinde bunun şartları belirtilmiştir. Ancak Sözleşmenin 6/b maddesinde kendisinden diğer bir akit devlette verilen hükmü yerine getirmesi istenen akit devlete, cezalandırılan suçun siyasi veya sırf askeri suç olduğu görüşünde ise, talebi kısmen veya tamamen reddetme imkanı tanınmıştır. Bu durumda, siyasi suçtan dolayı bir ülkede verilen mahkumiyet, failin bulunduğu başka bir ülkede infaz edilemeyecektir.

II. Terörle ve Siyasi Suç Kavramının Değerlendirilmesi

Çeşitli ülkelerde cereyan eden ve siyasal amaçlı olduğu ileri sürülen "cinayet, yağma yada adam kaldırma" suçlarının faillerine karşı ceza hukukunun nasıl işletileceği ve uluslararası sözleşmelerin durumu tartışmaların ana noktalarını meydana getirmektedir.⁴² Terör suçlarının siyasi suç sayılması halinde terör suçlarının failleri uluslararası alanda tanınan bütün imtiyazlardan yararlanabilecekleridir.

Anarşist hareketlerin XIX ncı YY sonlarında "terör hareketleri" şeklinde ortaya çıkması üzerine, bu hareketleri siyasal suçlardan ayırmak ve ayrı bir rejime tabi tutmak için bunlara "**sosyal suç**" adı verilmişti. Bu yeni suç biçiminin sadece belirli bir devlete ve belirli bir toplumsal düzene yönelik olmadığı, fakat hangi toplum yada devlet olursa olsun bunların temellerine yönelik, bütün toplumların güvenliklerine karşı bir tehlike teşkil ettiği belirtilmişti. Tehlike olma, ülkelerin güvenlikleri aleyhine bir fiil olma keyfiyeti

⁴⁰ Köksal Bayraktar, "**Siyasal Suç**"(Doktora tezi), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s.197

⁴¹ Sözleşme Türkiye tarafından 01 Mart 1977 tarih ve 2081 sayılı kanun ile onaylanmıştır. Kanun metni için bkz. Feridun Yenisey, "Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı", s.768-789

⁴² Köksal Bayraktar, "**Siyasal Suç**", a.g.e., s.157

bu hareketlerin belirli bir siyasal sisteme değil, ülke farkı gözetmeksizin toplumsal düzene karşı olmasından ileri gelmekte idi.⁴³

Sosyal suç ile tedhişçiliğin farklı olup olmadıklarını saptamak yararlı olacaktır. Bazı yazarlar, sosyal suçta belirli siyasal amaçların bulunmadığını ve bu noktada terör hareketlerinden ayrıldığını belirtmektedir. Terör olaylarını sadece siyasal amaç açısından düşünmek, terör kavramını daraltmaktadır. Gerçekten, siyasal amaçlı olmayan terör hareketleri de olabilir. Bu nedenle kanaatimizce, bu günün ceza hukuku doktrininde sosyal suç kavramı artık terör kavramı içinde düşünülmektedir. Başka bir deyişle terör, sosyal suç içine alan geniş kapsamlı bir terim olarak kullanılmaktadır.⁴⁴

20 nci yüzyılın ikinci yarısında, iki büyük dünya savaşının yaşanmış olması ve Avrupa da siyasi dengelerin bozulmasıyla terör yeni boyutlar kazanmış ve terör eylemlerinin siyasi, sosyal ya da ideolojik amaçlarla ve belirli bir devletin siyasi düzenini değiştirmek veya bir devlet içindeki azınlıklara bağımsızlık kazandırmak ya da sömürge durumuna getirilmiş ya da işgal altındaki devlet ve halkları bağımsızlıklarına kavuşturmak için yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Böylece devletin varlığına, güvenliğine karşı işlenen terör eylemlerinin siyasi suç sayılmayacakları ileri sürülmüş ve bunlar eski ayrıcalıkların dışına çıkarılmıştır. Son yıllarda da, terörizmin hem milli sınırlar içinde, hem de uluslararası alanda tehlikeli boyutlara ulaşması nedeniyle bir çok **"siyasi amaçlı veya devlete yönelik"** fiilin siyasi suç olarak kabul edilmemesi için yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.⁴⁵

1935 Tarihli Ceza Hukukunun Birleştirilmesine Dair VI ncı Kopenhag Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresi ile terör eylemlerini siyasi suç kavramı dışına çıkarma girişimleri başlamıştır. Bu kongrede kabul edilen metnin 4 ncü maddesinde **"Umumi bir tehlike veya dehşet hali yaratan fiillerin siyasi**

⁴³ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.161-162

⁴⁴ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.162

⁴⁵ Hamide Zafer; a.g.e., s.115

sayılmayacağı" esası kabul edilerek terör suçları siyasi suçların dışına çıkartılmıştır. Böylece, devlet arazisinden bir kısmının bağımsızlığını veya rejimi değiştirmek yahut hükümeti devirip iktidarı ele geçirmek gibi siyasi maksatlarla işlenen veya halka korku ve dehşet yayan eylemler siyasi suç olarak kabul edilmemiştir.⁴⁶

1977 Tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 1 ve 2 nci maddelerinde kapsamları çok geniş suçlar belirtilmekte ve bu suçların **"iade maksadıyla siyasi suç, siyasi suça murtabit suç veya siyasi işlenmiş suç niteliğinde telakki edilemeyecekleri"** açıklanmaktadır.⁴⁷ Özellikle 1 nci maddesinde sayılan terör eylemleri⁴⁸ siyasi suç olarak nitelendirilemeyecek ve siyasi suç gerekçesi ile iade ve adli yardım talepleri reddedilemeyecektir. (Md.8)

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi ile Ceza İşlerinde Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi arasındaki bu irtibatlandırma, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesiyle Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi arasında görülememektedir. Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 1 ve 2 nci maddelerinde belirtilen terör eylemleri için muhakeme safhasında karşılıklı yardımlaşma öngörülmüştür. Fakat hüküm verildikten sonra bu hükmün Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine taraf olan bir devlette yerine getirilmesi talebi bu devlet tarafından, Ceza Yargılarının Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin 6/b maddesi gereğince hükme konu olan suçun siyasi suç olduğu gerekçesiyle geri çevrilebilecektir. Böylece adli yardım yapmak zorunda olan devletin infazdan kaçınabilmesi gibi çelişik bir durum ortaya

⁴⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.115

⁴⁷ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.174, Feridun Yenisey, "Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı", a.g.e., s.117

⁴⁸ Terör eylemleri şunlardır: Uçaklara yönelik eylemler; diplomatik ajanlarda dahil olmak üzere milletlerarası himayeye tabi kişilerin hayatına, fizik bütünlüğüne veya hürriyetine yönelik saldırılar; hürriyeti tahdit; bomba, roket, otomatik silah, bombalı mektup veya paket kullanmak suretiyle insan hayatını tehlikeye sokacak şekilde işlenen eylemler; bu eylemlerin dışında kalan ve insan hayatını, fizik bütünlüğünü veya hürriyetini tehlikeye sokacak ağır şiddet eylemleri ve şahıslar için müşterek tehlike yaratabilecek nitelikteki mülkiyet aleyhine işlenen fiiller

çıkacaktır. Aksi durumda olan Yenisey'e göre⁴⁹, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi ile devletler belirli terör eylemlerini suçların iadesi, adli yardım ve yabancı yargının yerine getirilmesi açısından artık siyasi suç olarak nitelennemeyi taahhüt etmektedirler.⁵⁰

Ancak Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 1 nci maddesinde sayılan ve aslında adi suç niteliğinde olan uçak kaçırma eylemlerinin siyasi suçla bağlantılı veya siyasi saikle işlenmiş bir suç olarak kabul edilmemesi onların siyasi yapısını kabul edip iade, adli yardımlaşma ve diğer uluslararası ilişkiler açısından siyasi suç gerekçesiyle getirilen istisnalara bir istisna niteliğinde midir? Yoksa devletlerin siyasi suç tartışmasına girmesini engelleme amacına mı hizmet etmektedir? İkinci soruya evet cevabı verilmesi halinde, siyasi amaçlarla işlenen terör eylemlerinin adi niteliği devam ettiği için Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin 6/b maddesi gereğince siyasi suç gerekçesiyle bu suçlardan dolayı yerine getirme talebi artık reddedilemeyecektir.⁵¹

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 2 nci maddesinin 1 nci fıkrasında, akit devletlerin, şahıslara yönelik ve 2 nci fıkrasında şahıslar için toplu bir tehlike teşkil eden mülkiyet aleyhine vahim bir suçun siyasi suça mürtebit suç veya siyasi nedenle işlenmiş saymamaya karar verebilecekleri belirtilmiştir. Böylece sözleşmenin 1 nci maddesinde tek tek sayılan ve siyasi suç sayılamayacağı açıkça belirtilen suçların dışında kalan birçok terör suçunun siyasi nitelikte olup olmadığı konusundaki taktir akit devletlere bırakılmıştır. Nispi siyasi suç niteliğindeki terör eylemlerini adi suç olarak kabul eden açık bir hüküm yoktur.⁵²

Terör eylemlerinin bir bütün olarak "siyasi suç" kavramı içinde yer alıp almadığını sözleşmelerden hareketle ortaya koymak mümkün

⁴⁹ Feridun Yenisey, "Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı", a.g.e., s.117

⁵⁰ Hamide Zafer; a.g.e., s.116

⁵¹ Hamide Zafer; a.g.e., s.116

⁵² Hamide Zafer; a.g.e., s.116

değildir. Çünkü bu sözleşmelerde siyasi suçun tanımı yapılmadan belirli fiillerin siyasi suç olarak sayılamayacağı belirtilmektedir. Sözleşmelere çekince koyma imkanı tanındığı için bu tespitin de bir önemi kalmamaktadır. Terör eylemlerinden, ihlal ettikleri hukuki menfaat açısından devletin güvenliğini, ana unsurlarını ihlal edici nitelikte olanların mutlak siyasi suç olduklarından şüphe yoktur. Sadece siyasi saikle işlenen terör eylemlerinin, kaldı ki terör eylemlerinin çoğu bu niteliktedir, siyasi suç niteliğinde mi yoksa adi suç niteliğinde mi olduğu ortaya konulmalıdır.⁵³

Siyasal suçların başka bir ülkede, sığınılan ülkede, yargılamaya bağlı tutulmasına, uluslararası anlaşmalarla istisnalar getirildiği ilkesinin alanını (aut dedere ,aut punire) kuralı ile daraltmaktadır. Nitekim uçakların kanun dışı yollarla ele geçirilmesinin önlenmesi hakkındaki La Haye sözleşmesinin 7 nci maddesinde ve sivil havacılığın güvenliğine karşı kanun dışı eylemlerin önlenmesini ilişkin Montreal sözleşmesinin 5/3 ncü maddesinde, iade edilemeyen kimseler hakkında ceza yargılaması yapılması öngörülmektedir.⁵⁴

Aynı durum Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi nin 6 ve 7 maddelerinde bulunmaktadır. Bu maddelere göre, iade etmeyen devlet sözleşmede belirtilen tedhiş hareketlerinin faileri hakkında ceza yargılaması yapabilecektir. Sözleşmenin 6 ve 7 maddeleri ilginç ve eksik bir düzenleme getirmektedir. Buna göre ceza kovuşturması sözleşmenin 1 nci maddesinde yer alan fiiller için öngörülmüş, 2 nci maddedeki fiiller için aynı zorunluluk yüklenmemiştir. Bu durumda taraf devletler 2 nci maddede belirlenen fiili kovuşturup kovuşturmamakta serbest kalmaktadır.⁵⁵

Mutlak siyasi suç niteliğindeki terör eylemleri siyasi suç niteliğini korumaktadır. Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi iade ve diğer uluslararası ilişki ve uygulamalar açısından siyasi suça bir istisna getirmiştir. İade mutlak siyasi suç niteliğinin reddi anlamını taşımaz. Örneğin

⁵³ Hamide Zafer; a.g.e., s.117

⁵⁴ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.201

⁵⁵ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.201

sözleşmenin 1 nci maddesinde belirtilen filler yani "**diplomatik ajanlar dahil olmak üzere bir himayeye tabi olan şahısları hayat, fiziki bütünlüğü veya hürriyetine bir saldırıyı kapsayan vahim suçlar**" siyasi suç niteliğini devam ettirmektedir. Sözleşme ile siyasi suça istisna getirilmiştir. Mutlak siyasi suç niteliğinde olan terör eylemleri söz konusu olduğunda bu suçların siyasi karakteri devam ettiğinden Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin 6/b maddesi gereğince siyasi suç gerekçesiyle bu suçlardan dolayı yerine getirme talebi reddedilebilecektir.⁵⁶

Siyasi suçluya farklı muamele yapılmasının temelinde yatan düşünce siyasi suçlunun adi suçludan farklı olarak toplumun iyiliği, refahı gelişmesi için devleti ve onu temsil eden kuruluşları hedef almış olması bu tür amaçlar için mücadele verenlerin halkın gözünde kahraman olmasıydı. Bu gün doğrudan doğruya masum insanları hedef alan kitleleri korkutup sindirmeyi amaçlayan ve hiçbir mutlak siyasi suça bağlantısı olamayan siyasi saikli adi suçları sadece siyasi saikten dolayı siyasi suç statüsüne yükseltmek mümkün değildir. Bu durumda suçtaki siyasi saikin değil, suçun adi karakterinin ağır bastığını kabul etmek siyasi suçların alanını mutlak siyasi suçlarla sınırlı tutmak daha doğru görünmektedir. Bazı yazarlar mutlak terör eylemleri ile nispi terör eylemleri arasında hiçbir ayırım yapmaksızın kendi içinde çelişerek genel olarak terörün siyasi suç kavramı yer alması gerektiğini, ancak böyle bir düşüncenin terörle mücadele açısından yanlış sonuçlar doğuracağını belirtmektedirler.⁵⁷

Doktrinde Tedhişçiliğin Önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesinde yer alan tedhiş hareketlerinin siyasal niteliğinin devam ettiği konusunda görüşlere rastlanmaktadır. Örneğin **Watteville**, sözleşmeyi inceleyen çalışmasında, bu hareketlerin daha çok "iade" yönünden sonuçlarını belirtirken zımnen hareketlerin siyasal suç özelliğini koruduğunu ortaya koymaktadır. Türk hukukunda **Özek** ise, bu hareketlerin siyasal niteliklerinin devam ettiğini, iade

⁵⁶ Hamide Zafer; a.g.e., s.117

⁵⁷ Hamide Zafer; a.g.e., s.117

ile siyasal suç kavramlarının farklı olduğunu, iade etme sonucunun mutlaka siyasal suçun reddi anlamını taşımadığını belirtmektedir.⁵⁸

Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin düzenlemesi karşısında tedhiş hareketlerinin siyasal yada adi suç sayılıp sayılmaması konusunda kesin sonuca ulaşılabilmesi çok güç görünmektedir. Gerçekten sözleşmeyi açıklayan raporda belirtildiği gibi sözleşme sadece bir iade sözleşmesi değildir. Bunun ilerisinde sözleşme devletlerin belirli fiillerinin niteliğini takdir etme yetkilerini kısıtlayan ve sınırlar getiren bir sözleşmedir. Sözleşmenin 1 ve 2 nci maddelerine giren fiiller hakkında akit devletler siyasal suç sonucuna varamayacaklardır. Bu değerlendirme, tekrar belirtelim, sadece iade yönünden etkiye sahip bulunmamakta, açıklayıcı raporda belirtildiği üzere adli yardımlaşmaya da etkili olmaktadır. Rapordaki bu tutum tekrarlanarak ceza yargılarının uluslararası değeri konusunda da aynı sonuca ulaşılabilir. Böylece sözleşme bu açıklayışı ile tedhiş hareketlerini, adeta devletler arası ilişkilerde ve uygulamalarda adi suç olarak kabul etmektedir. Her ne kadar, iade etmeme, siyasal suçun en önemli sonuçlarından birisi ise de, her devlet bu müessesenin dışında gene taktir yetkisini koruyacaktır. Fakat bu durum siyasal suç teorisi içinde çelişmeli bir durum yaratacaktır.⁵⁹

Günümüzde siyasi suç kavramının sınırlarının giderek daraldığı görülmektedir. Adi eylemlerin saik kıstas alınarak siyasi suç sayılmaları halinde, hiçbir kural tanımayan söz konusu eylemlerin çok ağır tehlikeler doğuracağı bir gerçektir.

20 nci yüzyılın son yarısında meydana gelen terör hareketleri ve uluslararası alandaki vahim olaylardan sonra eskiden siyasal suç olarak kabul edilen ve özellikle ceza rejimi ve iade müessesinin uygulanması yönünden kendisine ayrıcalıklı bir durum tanınmış olan eylemlere bu ayrıcalık artık tanınmamaya başlanmıştır. Bu durum karşısında artık siyasal suç

⁵⁸ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.176

⁵⁹ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.176-177

kavramı şeklinde bir kavramın kalmadığı, bu suça ait teorinin çöktüğü belirtilmiştir. Bu tespit büyük bir gerçek payının bulunduğunu söylemek gerekir. Aslında siyasal suça ilişkin bu sınırlamalar ve kısıtlamalardan öncede kendi içinde sebep –sonuç bağlantıları ile birlikte tutarlı bir siyasal suç teorisi– müessesesinin var olduğunu söyleyebilme olanağı yoktur. Gerçekten siyasal suçun alanı, cezaları, iade karşısında yargılama hukukunda ele alınışı birbirleri ile çelişik, bağlantılı görülmeyen düzenlemeler içinde idi. İkinci dünya savaşından sonra çeşitli ülkelerdeki iç düzenlemeler (örneğin Fransa da 1960 Ceza Kanunu değişimleri) ve uluslararası düzenlemeler(örneğin terörizmin önlenmesi hakkındaki çalışmalar) müessese içinde ve kavram içindeki çelişik ve tutarsız durumların sayısını daha arttırmıştır.

Bu açıdan siyasal suçu tanımlamış, ayrıcalıklı bir ceza ve yargılama sistemi uygulamış, buna bağlantılı sonuçları tamamlamış ve hiçbir ayırım gözetmeden iade işlemlerini düzenlemiş bir hukuk sisteminin varlığını tespit imkanı bulunmamıştır. Aynı durum Türk hukukunda da görülmektedir. Gerçekten hukukumuzda belirli, sistemli ve kendi içinde tutarlı siyasal bir suç teorisinin ve müessesinin var olduğunu ileri sürmek mümkün bulunmamaktadır. Bu hal hem iç hukukumuzda ve hem de uluslararası hukukumuzda görülebilmektedir.⁶⁰

Siyasal suç devlet rejimine ve varlığına yönelik niteliği içinde aynı zamanda bireyin en önemli haklarından biri üzerine dayanmaktadır. Kişinin siyasal hak ve özgürlüklerinin yerine getirilmesinde, hukuka aykırılıkların bulunması halinde siyasal suçun ayrıcalıklı durumuna, bu hoşgörülü tutumla yaklaşma gereğine işaret olunmaktadır. Bu açıdan siyasal suç, bunun değerlendirilişi, bu alanın sınırları suçlular için kuvvetli olup olmamalarına, uluslararası barışın sürekli bir özellik taşıyıp taşıyamamasına göre daralıp genişlemektedir. Bu yönden siyasal suç, uzun yıllardan beri üzerinde durulmuş ve pek çok düzenlemelere sahne olmuş bir kavram olmakla birlikte, henüz oluşumu tamamlamamış bir kavram olarak da belirmektedir. Bu oluşumu içerisinde siyasal suç özellikle suçluların iadesi yönünden belirli bir

⁶⁰ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.208-209

düzenlilik kazanmışken, son yıllarda yapılmış **“Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi”** ile duruma istisnalar getirilmiştir.⁶¹

Uluslararası düzeni bozan, masum kişi ve üçüncü şahıslara zarar veren bir hareket "siyasi suç" olarak düşünülemez. Savaş kuralları içinde insanlığa karşı işlenen bir suç uluslararası bir konudur ve siyasi bir gayeye hizmet ediyor diye yorumlanamaz.⁶² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan El Kitabında da, Sözleşmenin 1 nci maddesinin F bendinde ilgili açıklama bölümünde, ırza geçme, çocuklara tecavüz, yaralama, kundakçılık, uyuşturucu kaçakçılığı, silahlı soygun gibi kişilere karşı işlenen önemli şiddet eylemleri ağır adi suç olarak değerlendirilmiş, bu suçları işleyen kişilerin siyasi suçlu olarak görülemeyeceği ve iltica hakkından yararlandırılmayacağı belirtilmiştir.⁶³

Tüm uluslararası belgelerde yer verildiği gibi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedinde de, devletlerin toprak bütünlüğü ve terör faaliyetlerine veya devletin rejimini şiddetle devirmeyi amaçlayan yıkıcı ve diğer faaliyetlere doğrudan ve dolaylı olarak yardımda bulunmaktan kaçınmayı içeren "İç İşlerine Karışmama İlkeleri" doğrultusunda, devletlerin terörizmi siyasi suç kapsamı dışında kabul ederek, iadeye konu etmemeleri hukuki bir yükümlülük olarak belirtilmiştir.

Bu açıklamalar karşısında işlenen suç insanlara karşı şiddet eylemlerini içeriyorsa veya vahşet ölçüsüne varmış ise, artık bu suçun saiki ve amacı ikinci plana itilmekte ve siyasi niteliği ortadan kalkmaktadır. Tabii bu durumda, söylemlerinde kimi siyasi amaçları dillendiren, ancak uluslararası boyutta terör ve terör şebekeleriyle iç içe olan ve birlikte eylem planlayan ve acımasızca insanlığa karşı kanlı eylemlerde bulunan terör örgütü üyelerinin siyasi suçlu olarak kabul edilerek mülteci statüsü tanınması uluslararası hukuka göre uygun değildir ve devletlerinde uygulamalarında bu duruma

⁶¹ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.209

⁶² Metin Tamkoç, a.g.e., s.67

⁶³ Tefik Odman, "İltica, Suçluların Geri Verilmesi ve Terör Suçları", Askeri Yargıtay ın 85 nci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu(06 Nisan 1999-07 Nisan 1999), Ankara genelkurmay Basımevi, 1999, s.472

göre hareket etmesi gereklidir. Böylece devletlerin subjektif değerlendirmeleri sonucu terör suçlarının cezalandırılmadan dolaşmaları ve faaliyetlerine devam etmeleri büyük ölçüde önlenebilecektir.

D. Terörizm ve Self-Determinasyon(Kendi Kaderini Tayin Hakkı)

Uluslararası alanda terörizmle mücadele için karşılaşılan sorunlardan birisi de halkların kendi kaderini tayin hakkı, bazı ülkelerdeki azınlık grupların bağımsızlıklarını sağlayabilmek için bu hakkın arkasına sığınarak şiddet eylemlerine başvurmaları ve bu eylemlerin diğer devletler tarafından terör eylemi olarak değerlendirilmeyerek desteklenmeye çalışılmasıdır. Halen dünyada yaklaşık 90 ülkede 227 grup KKTH için silahlı mücadele sürdürmektedir. Bu mücadele içinde bulunanlar yaklaşık dünya nüfusunun %17 sini⁶⁴ oluşturmaktadır.

Uluslararası sistem anarşik bir yapıya sahiptir, bu sistem içinde devletlerin politikalarını kendi güçleri yönlendirmektedir. Kendi gücü yetersiz ise, ittifaklara girerek bunu telafi ederler. Devlet bu hasmane sistem içinde kendisini kendi imkanları ile korumak zorundadır ki, bunun yollarından birisi de başka bir devletin veya devletlerin zayıflatılması olabilir. Bir milletin çıkarları gerektirdiğinde başka bir devletin yaşadığı iç karışıklıkları teşvik etmesi ve hatta ayrılıkçı silahlı grupları organize etmesi veya yardım etmesi suretiyle istikrarsızlığa sebep olması biçiminde olabilir. Yabancı devlet desteğini alan silahlı gruplar ki, bunların önemli kısmı ayrılıkçı gruplardır, devletin altında fakat bireylerden çok üstte fiziki bir durum almaya başlamış ve ölümcül tahrip edici bir güç kazanmışlardır.⁶⁵

Bu gün hala coğrafi sınırlar demografik sınırlara tekabül etmemektedir. Hemen hemen her ülkede azınlıklar bulunmaktadır. Azınlıkların bulunduğu bir çok bölge ise ya fiilen istikrarsızdır, ya da sorunlu bir güvenlikle karşı karşıyadır. Bu bölgelerin bir kısmında ciddi bir şekilde insan hakları ihlali ve

⁶⁴ Yaşar Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi yayınlı bilgi dizisi, Bilgi yayınevi, Birinci Bası, İstanbul Kasım 1999, s.163

⁶⁵ Aslan Gündüz, "**Hukuk Devletinde Terörle Mücadelede İnsan Hakları ve Güvenlik İkilemi: Bir Milletlerarası Perspektif**", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995, s.177

ciddi boyutlarda ölümler olmaktadır. Yugoslavya da bu güne kadar en az 200.000 yetişkin müslümanın ve 17.000 müslüman çocuğun öldürüldüğü veya kayıp olduğu bildirilmektedir. Ruanda da yarım milyondan fazla insan katledilmiştir.⁶⁶

Kendi kaderini tayin hakkı çeşitli anlaşmalar, bildirgeler, devlet yetkililerinin açıklamaları, bilim adamlarının yazıları ve Birleşmiş Milletler Yasası gibi uluslararası hukukun kaynağını oluşturan kaynaklar ile saptanmakta ve giderek uluslararası hukukun bir genel ilkesi haline gelmektedir. Birleşmiş Milletler Yasasının "İlke ve Amaçları" arasında yer alan 1 nci maddesinin 2 nci fıkrasında, uluslararası "halkların hak eşitliği ve kendi kaderini tayini ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostane ilişkileri geliştirmek ve evrensel barışın sağlanması için uygun diğer önlemleri almak" tan bahsedilmektedir. Diğer taraftan yasanın "uluslararası İktisadi ve Sosyal İşbirliği" başlıklı bölümünde yer alan 55 nci maddesinde de, "halkların hak eşitliği ve kendi kaderini tayini ilkelerine saygı" ya ilişkin bir ifade yer aymaktadır.⁶⁷

Azınlıkların self-determinasyon hakkı konusunda ve azınlık kavramı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. "Halk"ın ne olduğu ve azınlık kavramı uluslararası alanda tanımlanmamıştır. Bütün azınlıklar kendilerini "halk" olarak görmek eğilimindedirler. Milletlerarası belgelerde azınlıkların self-determinasyon hakkına sahip olmadıkları açıktır. Sadece halkların self-determinasyon hakları vardır ve self-determinasyon hakkı devlet kurma hakkını verir. Bazı terörist gruplar kendilerini bu şekilde lanse etmektedirler. Aynı şekilde bazı devletler de terörist örgütlere yardım etmek istediklerinde meseleyi self-determinasyon veya kurtuluş teşkilatı bazına oturtmaya çalışmaktadırlar. Böylece birisi için terörist olan diğeri için kurtuluş savaşçısı olmaktadır.⁶⁸

⁶⁶ Aslan Gündüz, a.g.e., s.192

⁶⁷ Faruk Sönmezoğlu, "Kendi kaderini Tayin ve Birleşmiş Milletler", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Prof.Dr.Ümit Doğanay ın Anısına Armağan, İ.Ü. Yayın No: 2848 SBF Yayın No: 1, İstanbul 1982, s.133-135

⁶⁸ Aslan Gündüz, a.g.e., s.203

En basit anlamı ile kendi kaderini tayin hakkı, halkın kendi geleceğini tayin etmesi demektir. Bu hak çerçevesinde ileri sürülebilecek talepler, kültürel hak istenmesinden, bağımsız devlet kurulmasına kadar uzanmaktadır. Son derece basit görünen bu tanım çoğu kez anlambilim yada hukuk yoluyla değil, şiddet politikası uygulanarak çözüm arama öğelerini içermektedir. Örneğin, "Halk nedir? Kimlere halk denilir? Hangi halkın kendi kaderini tayin hakkı bulunmaktadır? Sorularının yanıtları uzun zamandır tartışılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Teşkilatında, özellikle müstemlekecilğin sona erdirilmesine ilişkin gelişmeler sonucunda, kendi kaderini tayin ilkesi, bağımsız devlet kurulması ile eş anlamlı hale gelmiş; Birleşmiş Milletler Teşkilatı bu ilkeyi bir hak düzeyine yükseltmiştir. BM Genel Kurulunun 1960 yılında aldığı 1514 sayılı **"Müstemleke Altındaki Ükelere ve Halklara Bağımsızlık Kazandırılması Kararı"**, tüm halkların kendi kaderini tayin etmek hakkına ve bu hak gereğince siyasal statülerini özgürce saptamak, ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmalarını serbestçe sürdürmek hakkına sahip bulduklarını vurguluyordu. Koşul, bu hakkın, sınırları belirgin topraklara uygulanmasıydı. Ancak sınırlar daha önce müstemlekeci ülkeler tarafından kağıt üzerinde çizilmiş ve orada oturan insanların arzuları, etnik kimlikleri, dinleri ve dilleri bu yağmada göz önünde tutulmamıştır. Bu da yeni sorunlara neden olmuştur.⁶⁹

Daha sonra 1970 yılında BM Genel Kurulu Devletler Hukuku Deklârasyonunda kabul edilen meşhur 2625 sayılı deklârasyonda kendi kaderini tayin hakkının uygulanmasına bir yorum getirilmiştir. Buna göre haklar ve kendi kaderini tayin ilkelerine uygun hareket eden devletlerde kendi kaderini tayin hakkının uygulanması, bu devletlerin tamamının ya da bir bölümünün parçalanmasına yol açamayacaktır.

Sovyetler Birliği ve Üçüncü Dünya Ülkelerinin çabaları sonucunda **"Diplomatik Temsilcilerde Dahil Olmak Üzere, uluslararası**

⁶⁹ Yaşar Pulat, a.g.e., s.105

Dokunulmazlığı Olan Kişilere Karşı Girişilen Saldırıların Önlenmesi ve Cezalandırılması Anlaşması" na eklenen 1 nci paragrafında **"Bu anlaşma hiçbir şekilde sömürgecilik, dış tahakkum, yabancı işgal ve ırk ayrımına karşı savaşılan insanların yasal hakkı olan, kendi kaderini tayin ve bağımsızlık hakkını zedeleyemez"** denilmektedir.⁷⁰ Bu hükümlerden, özellikle Doğu Bloku Ülkeleri ve Üçüncü Dünya Ülkelerinin kendi kaderini tayin hakkının hiçbir şekilde kısıtlanamayacağını savundukları ve bu hakkın kısıtlanmasına yönelik uluslararası işbirliğine yanaşmadıkları, Birleşmiş Milletlerde de aynı eğilimin benimsenmekte olduğu görülmektedir.

Demokrasi olursa o ülkenin toprak bütünlüğünü bozucu ve milli birliğini bozucu self-determinasyon uygulaması olamaz, bunun için hiçbir eyleme başvurulamaz. Yani değil şiddet, şiddet dışı eylemlere dahi başvurmak mümkün değildir. Ama bir ülkenin yönetimi demokratik değilse o ülkede şiddete başvurmak mümkündür. Bu şiddete başvurunun meşru olduğu iki haldir. Ancak bu iki halde de terörist eylemlere başvurmak yasaktır. Çünkü BM belgelerinde olduğu gibi AGİK belgelerinde de terörizm hiçbir şart ve halde haklı görülemez. O zaman terörist eylem hiçbir durumda meşru ve haklı görülmeyen bir eylem tipi olmaktadır.⁷¹

Hukuk literatürü, kendi kaderini tayin hakkı için silahlı mücadeleye giren grupları gerilla savaşıcısı olarak adlandırmaktadır. Bunlar terör eylemlerine başvurlarsa, bu eylemi yapanlara terörist denilmektedir. "Görüş açıklama" terör eylemi çerçevesinde değerlendirilmemektedir. Azınlığın isteklerine ve görüşlerine hoşgörü ile yaklaşılması demokrasinin iyi işlevlerinden biridir, ancak bazen hoşgörü kavramı sonuçsuz kalmakta ve taraflar görüşlerini diğer tarafa kabul ettirebilmek için şiddete başvurmaktadır. Bu durum ise diğer devletler tarafından niyetlerine göre farklı yorumlanabilmektedir. Bazı ülkelerde terörist olarak nitelendirdiği gruplar, başka ülkeler tarafından kurtuluş savaşıcısı ya da halkının kurtuluşu için savaşılan gerilla olarak tanımlanmaktadır.

⁷⁰ Metin Tamkoç, a.g.e., s.59

⁷¹ Aslan Gündüz, "Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 16-18 Haziran 1995, s.9

Uluslararası düzen, kendi kaderini tayin hakkı ilkesini hem özendirmekte hem de bu konuda vazgeçirici olmaktadır. Özendirmektedir; zira bir devletin egemenliği statüsünü öyle bir düzeye yükseltmiştir ki, bir halk egemen devlet olmaz ise kendini başka halklarla aynı düzeyde hissedememekte, adeta aşağılık duygusuna kapılmaktadır. Öte yandan, uluslararası politikada tüm gelişmelere rağmen, egemenlik ilkesi bir ülkenin kendi halkına istediği muameleyi yapmasına olanak tanıyan bir araç olmaya devam etmektedir. Yani devletlerin kurulması da bu alanda bir kartopu etkisi yapmaktadır. Egemenliğin, sözü edilen bu katalitik etkisinin azaltılabilmesi için, onu kullananların, nasıl kullandıkları konusunda sorumlu ve özellikle hesap verir durumda olmaları gerektiği düşüncesi gittikçe geçerli olmaktadır. Soykırım Sözleşmesi, insanlığa karşı suç kavramı, insancıl müdahale eylemleri, Bosna, Kosova müdahaleleri uluslararası camianın bu konuda yavaş da olsa -kimi kez iş işten geçse bile- harekete geçmeye başladığını göstermektedir.⁷² Öte yandan uluslararası camiada görülen, Avrupa Birliği oluşumu ve AGİK süreci gibi gelişmeler, egemenliğin artık mutlak olmaktan çıktığını ve çeşitli yöntemlerle ve uzlaşma ile kısıtlandığının başka kanıtlarıdır.

Uluslararası camia kuvvet kullanımı yoluyla sınır değişikliklerine izin vermemektedir; sınır değişiklikleri ancak tarafların uyuşması ile gerçekleşebilmektedir; ayrıca düzen, uluslararası baskı yoluyla bir ülkenin siyasal sistemini değiştirmesine de -o ülke yöneticileri soykırımı, insanlık suçu ve haksız savaş gibi suçlar işlememişler ise- iyi gözle bakmamaktadır. Devlet olmaya da aday olan yeni bir oluşum, devletler camiasına katılmak istediği zaman ona hemen kucak açılmamakta, türlü engeller çıkarılmaktadır. Uluslararası düzen, kendi kaderini tayin taleplerini, çok güçlenerek kendilerini kanıtladıkları noktaya kadar geri çevirmektedir. Sonunda bu oluşumlar güçlenince uluslararası sistem için büyük sorunlar yaratmakta, çoğu kez aşırı derecede yıkıcı olmakta ve idare edilemez duruma gelmektedirler. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Boutros Ghali, Barış Gündemi başlıklı kitapçığında

⁷² Yaşar Pulat, a.g.e., s.107

bu konuda şunları söylemiştir; **"Birleşmiş Milletler Teşkilatı yeni devletlere kapısını kapatmamıştır. Ancak her farklı etniklik, dinsel ve dil grubu devlet olmak isterse, bölünmenin, parçalanmanın sonu gelmez, barışın, güvenliğin ve ekonomik istikrarın sağlanması olanaksız olur. Kurulu uluslararası düzen içindeki devletlerin egemenliği, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı ile halkların kendi kaderini tayin etmeleri çok değerli ve önemli ilkelerdir. Ancak önümüzdeki dönemde bu ilkelerin birbiri ile kıyasıya mücadele etmelerine izin verilmemelidir."**⁷³

Farklı kimliklerin reddi ve bunu perçinlemek için uygulanan asimilasyon yöntemleri, farklı grupların politik açıdan dışlanması, ekonomik kaynaklarına el konulması, şiddet kullanılarak KKTH nin talep edilmesinin nedenlerinin başında gelir. Ayrıca kendi kaderini tayin talebini barışçı biçimde, şiddet kullanmadan ileri sürenlere bile bazı devletlerin anlayışla yaklaşmadığı ve şiddet kullanarak bunları sindirme yoluna gittiği çokça görülmektedir. Bu durum talepte bulunan grubun yaşam koşullarını daha da güçlendirmekte, sonuçta devletin arzuladığı sükun ve istikrar gelmemekte, genelde gelişmeler protestocuların sayısını artırmaktadır.⁷⁴

Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile Avrupa Güvenlik İşbirliği gibi bölgesel örgütler kendi kaderini tayin hakkının ortak ölçeklerden birini oluşturduğunu kabul etmekte, ancak bunun "fazlası zarar olduğundan, aşırıya kaçmadan dikkatle kullanılmasını" önermektedir. Ne var ki, bu söylem ihtilaf olgunlaştıkça, KKTH talepleri arttıkça, buna yönelik silahlı mücadele şiddetlendikçe, hem ülkedekileri hem de başka ülke vatandaşlarını terör yoluyla sindirmenin mümkün olduğu görüldükçe çok çabuk unutulacaktır. Silahlı mücadeleyi başlatan ve amacına ulaşmak için teröre başvurarak KKTH yi talep eden ayrılıkçıların; gerekirse kışkırtma yöntemlerine müracaat edip kendi ırkdaşlarını da öldürerek, yerleşim birimlerini yakarak ve bunun sorumluluğunu otoriter devlete yükleyerek kendilerine inanmaya zaten hazır

⁷³ Yaşar Pulat, a.g.e., s.108

⁷⁴ Yaşar Pulat, a.g.e., s.109

olanları, insancıl mücadele kavramı çerçevesinde harekete geçirmeleri kolaydır.⁷⁵

Demokrasilerde sorunlar demokratik yollardan, yasalar, seçimler ve seçimle işbaşına gelen siyasi partiler vasıtaları ile gerçekleşmektedir. Siyasi çözümde ise, bunun ilerisinde mevzuatın sağlamadıkları pazarlıklar yoluyla alınmaya çalışılır, çatışma ve terör tehdidi, siyasal çözümü desteklemek için kullanılır.

1993 yılında Viyana da toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansında, kendi kaderini tayin hakkı konusu da tartışılmış ve varılan sonuç, Viyana Bildirgesinin 2 nci maddesinde yer almıştır. Bildirgenin bu konu ile ilgili ilk paragrafında, "bütün halkların kendi kaderini tayin hakkına sahip bulunduğu" vurgulanmaktadır. Başka bir deyimle bu hak halklara aittir. Azınlıklar ve etnik gruplar kendi kaderin tayin hakkının öznesi değildir. Ancak hangi gruplara halk denilebileceği konusunda açıklık yoktur. Bildirgenin konu ile ilgili 2 nci alt paragrafında ise, "sömürge ve başka yabancı hakimiyetinde ya da işgal altında bulunan halklara, kendi kaderini tayin hakkını gerçekleştirmek için meşru eylemde bulunma hakkı" tanınmaktadır. Burada da "başka yabancı hakimiyet" terimi çok geniş bir kavram olup çeşitli yorumlara açıktır. Bu fıkranın önemi, işgal ve sömürge altındaki halklara bile sadece meşru eyleme başvurabilme hakkının tanınmasındadır. Daha önceki Birleşmiş Milletler kararlarında ise meşru mücadele hakkı tanınmıştır; özellikle teröre ilişkin kararlarda meşru mücadele kavramından söz edilmesi KKTH çerçevesinde yapılan mücadelelerde teröre başvurulmasını haklı görmek olarak yorumlanmaktaydı. Bu kez meşru mücadele kavramının kabul görmemesi ve onun yerini meşru eylemin alması, silaha başvurulamayacağı, hele terörün hiçbir şekilde düşünülmemeyeceği anlamına gelmektedir.

Bildirinin 3 ncü alt paragrafında, **"halkının tümünü ayrımsız temsil eden bir hükümete sahip bulunan bir ülkede, KKTH nin o ülkenin toprak bütünlüğünü ve siyasal birliğini bozacak her hangi bir eyleme müsaade**

⁷⁵ Yaşar Pulat, a.g.e., s.111

ya da teşvik ettiği şeklinde yorumlanamayacağı" belirtilmektedir. Bu söylem biçimi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun uzun tartışmalar sonucunda kabul ettiği 2625 sayılı Devletler Hukuku Bildirgesinin ilgili bölümündeki söyleme çok benzemektedir. Halkının tümünü ayrımsız temsil eden hükümete sahip rejim demokrasidir; demokrasilerde toprak bütünlüğünü ve politik birliği tehlikeye düşürecek bir eylem meşru sayılmamaktadır. Viyana İnsan Hakları Konferansı kendi kaderini tayin hakkı ile demokrasiyi bir anlamda özdeşleştirmiştir.⁷⁶ Türkiye de, uzun yıllar Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olaylarından sonra, bir demokrasi olarak, ülkesinde KKTH ye dayalı bir silahlı mücadelenin gayri meşru olduğunu, her fırsatta ısrarla söylemelidir. Dünya devletleri de aynı görüşü paylaşıp destekledikçe bu hakka dayanılarak gerçekleştirilmeye çalışılan terör olaylarının önüne geçilmiş olacaktır.

E. Terör, İnsanlığa Karşı Suçlar ve Uluslararası Ceza Mahkemesi

Terörizmin önlenmesine yönelik olarak uluslararası alanda girilen önemli gelişmelerden birisi de Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulmasına ilişkin çalışmalardır. Günümüzde terörizm ülke sınırlarını aşarak uluslararası bir boyut kazanmış, uluslararası bir suç haline gelmiştir. Uluslararası suçluluk ile mücadele açısından atılan bu adımların terörizm önlenmesi ve terör suçu sanıklarının cezalandırılması üzerinde olumlu etkisi olduğu ve ileride çok daha büyük bir önem kazanacağı bir gerçektir.

Daha öncede bahsedildiği gibi terör, ülkelerin iç sorunu olmaktan çıkmış uluslararası bir tehlike kimliğine bürünmüştür. Ancak iç hukuk bağlamında oldukça basit yapıları görünen bu sorun, uluslararası düzeyde karmaşıktır. Günümüze değin uluslararası teröre, hukuk düzleminde bir çözüm getirilmiş veya bir hukuki düzenleme yapılmış değildir. Ancak terörizmin önlenmesine yönelik olarak önemli bir gelişme olması nedeniyle, 1947 de başlayan ve 17 Temmuz 1998 tarihinde kabul edilen **Uluslararası**

⁷⁶ Yaşar Pulat, a.g.e., s.134-136

Ceza Mahkemesi Statüsü ile sonuçlanan bir çalışmadan söz edilmesi faydalı olacaktır.

I. İnsanlığa Karşı Suçlar

Uluslararası Hukuk Komisyonu, devletlerin sorumluluğu hakkındaki projenin 19 ncu maddesinde Uluslararası suçu; Uluslararası toplumun temel çıkarlarının korunması bakımından çok temel nitelikli ve ihlalin bu uluslararası toplum tarafından bir suç olarak kabul edildiği bir uluslararası yükümlülüğün bir devlet tarafından ihlalinden kaynaklanan, uluslararası meşru olmayan bir fiil olarak tanımlamaktadır. Bu şekilde komisyon, ihlalinin uluslararası bir suç oluşturduğu dört temel yükümlülük tespit etmektedir; uluslararası barış ve güvenliğin korunması, self-determinasyon hakkının korunması, insanın korunması ve çevrenin korunması.⁷⁷

Barışa ve insanlığın güvenliğine karşı projede Komisyon, bu suçlar arasında insan haklarının sistematik bir şekilde ihlal edilmesini göstermektedir.⁷⁸

İnsanlığa karşı işlenen suçlar, barışa karşı suçlar ve savaş suçları ile birlikte, hukuki konuları bakımından uluslararası ceza hukuku alanına giren suçlardır. Bu suçlar, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün görev alanına ayrıntılı bir şekilde dahil edilerek, bu suçları ulusal mahkemelerle görev paylaşımı içinde Uluslararası Ceza Mahkemesinin kovuşturması esası benimsenmiştir. Böylece ilk kez, belli başlı kişilerin işlediği uluslararası hukukun ağır ihlalinin oluşturduğu suçlar belli bir sistem içerisinde düzenlenmiş ve bir sistematığe bağlanmıştır.

İnsanlığa karşı suç, çok karışık bir suçtur. Bu suçun şu şekilde tanımı verilebilir: Bir grup kişi tarafından sistematik ve genel çerçevede işlenen ve

⁷⁷ Mahmut Göçer, **Uluslararası Hukuk ve İnsan Haklarının Uluslararası Korunması**, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s.174

⁷⁸ Mahmut Göçer, a.g.e., s.174

amacı kişiyi uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden bir politika gereğince tahrip etmek olan uluslararası hukuk suçudur.⁷⁹

İnsanlığa karşı suç, I nci Dünya Savaşından sonra imzalanan Versaille Sözleşmesinden beri kabul edilen suçlardandır. İlk defa tanımı Nuremberg Mahkemesi Şartı ile yapılmıştır. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin 5nci maddesinde yer alan bu suç, gerek savaş, gerekse barış döneminde⁸⁰ silahlı bir ulusal ya da uluslararası mücadele sırasında işlenebilir. **Bu suçların soykırım suçlarından farklı olarak düzenlenmesinin nedeni, soykırım cürümleri belli bir gruba, cemaate üye olma şartını içermektedir.⁸¹ Oysa insanlığa karşı suçlar bunun dışında kalan suçlar olmaktadır.⁸²**

Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinin 04 Eylül 1998 tarihli kararında ise, insanın hayatı, özgürlüğü, fiziki bütünlüğü, sağlığı ve haysiyet gibi en temel değerlerini yaralayan ağır şiddet uygulama olaylar insanlığa karşı suç olarak belirtilmiştir.⁸³ Burada ağırlık dereceleri ile uluslararası toplumun hoş görebileceği sınırları aşmış olan insanlık dışı fiiller söz konusudur.

Bu suçlar, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 7 nci maddesinde de ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bunlar; **adam öldürme; top yekun imha etme; esarete mahkum etme; halkın bir kısmını tehciye zorlama; uluslararası hukukun genel ilkelerini ihlal ederek hapsedme**

⁷⁹ Nasrel Zakrel, *Crime contre L'humanite en droit international*, Revue Generale de International Public, 2001/1, s.303-305

⁸⁰ Köksal Bayraktar, "Siyasal Suç", a.g.e., s.151, Nasrel Zakrel, a.g.e., s.303-305

⁸¹ İnsanlığa karşı suç ve soykırım suçunun her birinin, her ne kadar soykırım insanlığa karşı suçun özel bir kategorisini oluştursa da kendine özgü nitelikleri vardır. Çünkü insanlığa karşı suçun, soykırım suçundan farklı olan maddi, manevi ve yasal unsurları vardır. Soykırım suçunda maddi unsur objektif ve kollektif bir boyut içermektedir. Dolayısıyla bir soykırım suçu oluşabilmesi için fiilin şu fiillerden biri olmalıdır: Bir grubun katledilmesi, bir grubun kasıtlı olarak kasten fiziki olara yok olmaya götürecekt koşullar içinde bekletilmesi, grup içinde çocukların bir gruptan diğerine göç ettirilmesi, grup içinde doğum engellemeye yönelik tedbir alınması, manevi unsuru bakımından ise, diğer unsuru bakımından diğer suçlardan farklılaşan özel bir nitelik vermektedir. Burada suçun temel kurucu unsuru olarak aranan açıkça belirgin kasıt unsuru önem taşımaktadır. Böylece bu tür bir suç olarak nitelenmesi için suçlunun net bir şekilde bu sonuca yol açmaya niyetlendiği, çaba gösterdiği ortaya konmalıdır. Nasrel Zakrel,a.g.e., s.303-305

⁸² Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı", a.g.e., s.285

⁸³ Nasrel Zakrel, a.g.e., s.304-305

veya bedensel hürriyeti ağır bir şekilde ortadan kaldırma; işkence, ırza geçme, cinsel esaret, zorla fuhuş yaptırma, zorla gebe bırakma zorla kısırlaştırma; siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dini veya cinsel nedenlerle bir grup veya diğerinden ayrılabilen herhangi bir topluluğa zulüm etme; zorla kişileri ortadan kaybetme; apartheid; fiziki veya ruhsal bütünlüğe ağır zarar verme ya da büyük ızdırap çektirme şeklindeki insanlığa aykırı diğer davranışlardır.

Bu suçlar, failin bir saldırıyı bilerek suçu işlediği kanıtlandığı taktirde insanlığa karşı suç işlemiş sayılacaktır. Sivil halka karşı saldırı başlatma deyiminden herhangi bir sivil halka karşı sayılan fiillerden birini bir devletin siyasi politikası doğrultusunda ya da böyle bir saldırı yapmak amacıyla diğer bir başka örgütün politikasını izleyerek işlenecek olarak anlaşılması gerektiği; zorla ortadan kaldırma kavramından ise, bir devlet veya siyasi örgütün insanları yakalaması, hapsetmesi ve ya kaldırması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁴

II. Terör ve İnsanlığa Karşı Suçlar

İç hukuklarda suç olarak tanımlanan eylemler günümüzün artan ilişkileri çerçevesinde gittikçe daha çok yabancılık unsuru içermekte ve ceza hukukunun uluslararası yönünü ilgilendirmektedir. Öte yandan, ceza hukukunun uluslararası yönü sadece uluslararası kamu hukukuna ilişkin sorunlarla sınırlı kalmamaktadır. Uluslararası hukuk kişilerinin sadece egemen devletlerden oluşmaması ve bunlar yanında uluslararası örgütler gibi diğer uluslararası hukuk kişilerinin de uluslararası hukuk kişileri içinde yer alması nedeniyle bu konularda uluslararası ceza hukuku kapsamında görülmektedir.

Bir devletin sınırları içinde şiddete dayalı olarak yürütülen siyasi mücadelede birbirinden ayrı ve geçici şiddet eylemleri şeklinde ortaya çıkan iç karışıklıklar ve gerginlikler -hatta hükümet kamu düzeni ve güvenliğini sağlayabilmek için polis veya askeri kuvvetleri kullanmak zorunda kalsa bile- hukuksal açıdan silahlı bir çatışma sayılmaz. Terörizm tek başına silahlı

⁸⁴ Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı" ,a.g.e., s.285

olmayan çatışmalar durumu yaratmamaktadır. Eğer bu duruma yol açacak başka sebepler yoksa durum barış durumudur; uygulanacak hukuk da, insan haklarının uluslararası korunmasına ilişkin hukuk ve devletin kendi iç hukukudur.⁸⁵

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınan kararlar, tüm terörist eylem ve uygulamalarını kınamaktadır. Ancak bu kararlar terörizmi, savaş suçu veya insanlığa karşı suç olarak nitelememekte ve terörizmi bir savaş yöntemi olarak yasaklamamaktadır. Oysa, terörizmi oluşturan eylemlerin büyük bölümü sivil halka yönelik ve sivil hedeflere yöneliktir ve bu insanlığa karşı suç içinde yer almalıdır.

Bir suçun insanlığa karşı işlenmiş olması için barış ya da savaş suçu çerçevesinde gerçekleşmesi gereklidir; bu savaş ise devletlerarası savaştır ve dolayısıyla bu kavramı iç çatışmalara uygulamak güçlük arz etmektedir. Bununla birlikte, terörizmin bir insanlık suçu olarak kabul ettirilmesi başarılabilirse,⁸⁶ yasaklanması, engellenmesi ve sorumlularının yargılanmasını sağlayan uluslararası yükümlülükler birlikte gelecektir. Uluslararası alanda bu konuda bazı adımlar atıldığını görmekteyiz. Örneğin Bosna'da pek çok terör suçu işleyen ve şimdi aynı eylemlerini Kosova'da sürdüren Arkan ve adamları insanlık suçu faili olarak aranmaktadır. Aynı şekilde terör eylemleri emrini veren Yugoslavya yöneticileri ile Bosna'daki Sırp Cumhuriyeti yöneticileri aynı suçtan yargılanabileceklerdir.⁸⁷

Son yıllarda terörizmin bir insan hakları ihlali olduğu yönünde gelişmeler olmuştur. Önceleri özellikle Kıta Avrupası Ülkeleri tarafından terörizmin sadece devletler tarafından ve devlet görevlileri tarafından yapılabileceği söylenirdi. Amerika ise, insan hakları ihlallerinin bireylerin bireylere, grupların başka gruplara veya bireylere yapabileceğini kabul

⁸⁵ Sertaç Başaran, "Terör ve İnsan Hakları", Türkiye Barolar Birliğinin İnsan Hakları ve güvenlik konulu Sempozyumundaki tebliği, 7-8 Aralık 2001, s.11

⁸⁶ Gündüz Aktan bir makalesinde T.C.K. nun 125 nci maddesinde yasa değişikliği yapılarak bazı batı ülkelerinde olduğu gibi terör suçlarını devlete karşı işlenen suçlardan ayırıp, masum insanların öldürülmesine inhisar etmesi nedeniyle insanlığa karşı suç kavramına oturtulmasını önermiştir. Bknz."Olağanüstü ne demek?" Radikal Gazetesi, 26 Şubat 1999

⁸⁷ Yaşar Pulat, a.g.e., s.76-77

etmekteydi. Bu gün Türkiye'nin de gayretleriyle terörizmin bir insan hakları ihlali olduğu yönünde çok önemli 6 tane karar alınmıştır.⁸⁸ Böylece dünyada terörist grupların, silahlı grupların yaptıkları vahşete göz yumulmasının önüne geçilebilmesi yönünde önemli bir gelişme sağlanarak, bu grupların yapmış oldukları eylemleri İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 30 ncu maddesinde sayılan hak ve özgürlükleri tahrip olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Diğer bir gelişme ise, eğer bir terörist grup sistematik olarak çok sayıda sivil öldürürse, terörizmin artık bir insanlık suçu sayılmaya başlanmasıdır. Bu konuda **Uluslararası Hukuk Komisyonu, Dünya Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsüne** ilişkin raporunda bunu kabul etmiştir. Bu son derece ileri bir gelişmedir. Çünkü terörizm, aslında insanlığa karşı bir suç olarak kabul edilmemektedir. İnsanlığa karşı suç olabilmesi için savaş içerisinde yoğun bir şekilde işlenmesi gerekir. Halbuki şimdi bu gelişme ile onun dışına çıkmıştır. Terörist eylemler bir ülkenin içinde vuku buluyorsa ve sadece sivillere dönük olarak işlenmişse dahi, insanlığa karşı suç sayılabilecektir.⁸⁹ Eğer böyle bir suç sayılırsa, bu suçu işleyenler, buna emir verenler, buna göz yumanlar dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar yakalanıp muhakeme edilmek zorundadır ve bu suçlara karşı zamanaşımı işlemesi söz konusu olmayacaktır.

III. Uluslararası Ceza Mahkemesi

Terör eylemi sanığının uluslararası alanda yargılanması denildiğinde akla üç alternatif gelebilir.⁹⁰

- Her devlete o suçluyu yargılama yetkisi tanınması.
- Üçüncü bir devletin yargılama yetkisinin kabul edilmesi.
- Milletlerarası bir ceza mahkemesinde yargılama.

Devletlerin yargılama yetkilerinin olmamasından veya menfaatleri gereği yargılama yapmamalarından veya göstermelik yargılamalarla olayı

⁸⁸ Aslan Gündüz, a.g.e., s.11

⁸⁹ Aslan Gündüz, a.g.e., s.11-12

⁹⁰ Hamide Zafer, a.g.e., s.247

geçirtmelerinden dolayı, terör eylemlerinin faillerinin cezasız kalmasını engelleyebilmek için zaman zaman uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulması önerilmiştir.

Ceza mahkemesinin kurulmasına ilişkin çalışmalar II nci Dünya Savaşı yıllarında başlamıştır. BM Genel Kurulu 21 Kasım 1947 tarih ve 177 sayılı kararıyla, Uluslararası Hukuk Komisyonu; a) Nuremberg Mahkemesi Statüsünde ve bu mahkemenin kararında geçen uluslararası hukuk ilkelerini belirlemek, ve b) İnsanlığın güvenliğine ve barışı karşı suçlar hakkında bir yasa hazırlamakla görevlendirmiştir.

Komisyon 1950 de "Nuremberg İlkeleri" adıyla bilinen belgeyi hazırlamıştır. Daha sonra 1954 yılında Komisyon "İnsanlığın Güvenliğine ve Barışa Karşı Suçlar Hakkında Yasa" yı hazırlayarak yorumları ile birlikte Genel Kurula sunmuştur.

Genel Kurul, 4 Aralık 1954 tarih ve 897 sayılı kararıyla yasa tasarisinin "saldırı" kavramının tanımı ile yakından ilgili olduğu sonucuna vararak bu kavramın tanımı için özel bir komiteyi rapor hazırlamak ile görevlendirmiştir. Genel Kurul, 14 Aralık 1974 tarihli 3314 sayılı kararıyla saldırı tanımı üzerine "consensus" a varmıştır. **Saldırı, "bir devlet tarafından bir başka devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı silah kullanılması yada bu tanımlamaya uygun olarak BM anlaşması ile bağdaşmaz başka bir yola başvurulması" olarak tanımlanmıştır.**⁹¹

Genel Kurul 10 Aralık 1981 tarih ve 36/106 sayılı kararıyla "Uluslararası Hukuk Komisyonunu" yasa tasarısı çalışmalarına devam etmek ve uluslararası hukuk gelişmeleri doğrultusunda gerekli değişiklikleri yapmakla görevlendirilmiştir. 1985 de komisyonun 37 nci toplantı döneminde, yasa tasarısının ancak çok ağır suçlara yer verebileceği yönünde idi. Ancak

⁹¹Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı" a.g.e., s.287

asıl güçlük "devletlerin ceza sorumluluğu" gibi özde siyasal bir sorunun Komisyonun görev alanına girip girmediği idi. Ayrıca suçların tanımlanması, bunları yargılayacak uluslararası bir ceza mahkemesi kurulmaması halinde işlevsiz kalacaktı. Komisyon bu konularda görev alanına açıklık getirilmesini Genel Kuruldan istemiştir.⁹²

Komisyon görevine, insanlık ve barış aleyhine suçların tanımı ve bu suçlardan sorumlu tutulacak kişilerin ceza sorumluluğu konularında devam etmiştir. Komisyon çalışmalarını tamamlayarak 1 Aralık 1987 tarih ve 42/151 sayılı kararıyla İngilizce adı "**Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind**" olan tasarımı onaylamıştır. Tasarıda yer alan başlıklar sırasıyla; saldırı, saldırı tehdidi, ilhak, saldırı hazırlığı, bir başka devlet ülkesine çete yollamak, **müdahale ve terörizm**, uluslararası anlaşmaların ihlali, sömürge egemenliği, paralı askerlik, barış aleyhine öteki suçlar biçimindedir. **Raportör, müdahale biçimi olarak terörü, başka ülkeye silahlı çete yollamanın saldırı suçunun bir parçası olduğu gerekçesiyle ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin gerekmediğini belirtmiş, uluslararası terörizmi bir müdahale şekli olarak düşünmüştür.**⁹³

Sürekli görev yapacak bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması yönünde somut bir gelişme ise, özel görevli de olsa, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması ve bunu Rwanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin izlemesi olmuştur.⁹⁴

Eski Yugoslavya topraklarında 1991 yılından itibaren yaşanan etnik temizlik, soykırım ve insanlık dışı muameleler gibi uluslararası insancıl hukukun ağır ihlallerinin sanığı olan kişilerin kovuşturulması amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 22 Şubat 1993 tarih ve 808 sayılı kararı ile "**Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi**" nin kurulmasına karar verilmiştir. Bunu 1994 yılı Nisan-Temmuz ayları arasında Rwanda da yaşanan gelişme izlemiştir. Rwanda da çoğunluk fakat Brundi de

⁹²Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", İnsan Hakları Derneği Mecmuası, Kasım 1995, C.III

⁹³Tekin Akıllıoğlu, "Terör ve İnsan Hakları", a.g.e.,

⁹⁴Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı", a.g.e., s.275

azınlıkta olan Hutular ile Brundi de çoğunlukta olup Rwanda da azınlıkta olan Tutsiler arasında meydana gelen iç savaş sonucunda, Rwanda Hükümetinin istemi üzerine Güvenlik Konseyinin 08 Kasım 1994 tarih ve 955 sayılı kararı ile **"Rwanda Uluslararası Ceza Mahkemesi"** kurulmuştur.

Bu gelişmeler sonucu Roma da 15 Haziran ile 17 Temmuz 1998 tarihleri arasında toplanan Tam Yetkili Temsilcilerden Oluşan BM Diplomatik Konferansında tasarı ve değişiklik önerileri tartışılmış, 120 devletin olumlu, 7 devletin olumsuz, 20 devletinde çekimser oyları ile **"Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü"** kabul edilmiştir.⁹⁵

Böyle bir mahkemenin kurulmasından amaçlanan, insanlığın bu güne kadar yaşadığı acı olaylar dikkate alındığında, uluslararası suçlulukla mücadelede uluslararası düzeyde örnek bir adalet sağlamak; bu tür suç mağdurlarının zararlarını gidermek; bu tür suçları işleyenlerin cezasız kalmayacağı inancını yerleştirmektir.

Konferansta hangi suçların mahkemenin konusuna gireceği hususunda tartışmalar olmuştur. Hindistan, insanlığa karşı suç tanımının, insanlığın 2/3 ü tarafından kabul edilmediğini, bu nedenle mahkemenin görev alanına dahil edilmesinin bir anlam taşımadığını, nükleer silahların kullanılmasının bir cürüm olarak kabul edilmemesinin bir eksiklik olduğunu; insanlığa karşı suç tanımının uluslararası örf ve adet hukukunda kabul edilenlerden daha geniş tutulmasının ceza hukuku anlayışına uygun düşmediğini; **Türkiye, terörizm ile etkin bir mücadeleyi engellediği için savaş suçlarının iç huzursuzluklara bağlanmaması gerektiğini; İngiltere ise uyuşturucu madde kaçakçılığı ve terörizm suçlarının ileride anlaşmanın gözden geçirilmesi durumunda anlaşmaya dahil edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir.**⁹⁶

Bugün için Uluslararası Ceza Mahkemesi 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmayı şimdiye kadar 139 ülke imzalamış, 74 ülke

⁹⁵ Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı", a.g.e., s.276

⁹⁶ Durmuş Tezcan, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı", a.g.e., s.277

onaylamıştır. ABD, mahkemenin ulusal egemenliğini ihlal edeceğini ve ülke sınırları dışında çalışan Amerikalı yetkililer ve askerlere yönelik siyasi amaçlı yargılamaları gündeme getirebileceğini savunarak anlaşmayı onaylamıştır. Anlaşmayı imzalamayan ülkeler arasında Türkiye, Pakistan ve Hindistan bulunurken, Ortadoğu'da Ürdün anlaşmayı onaylayan tek ülke olmuş, İsrail anlaşmayı henüz imzalamıştır.⁹⁷

2003 yılı Mart ayından itibaren çalışmalarına başlayacak olan Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi, bu tarihten itibaren kim soykırım suçunu uygular, savaş suçu işler yada **cinayet, tehcir ve işkence ile insanlığa karşı suç işlerse** ve vatandaşı olduğu ülke bu kişiyi yargılamak istemez yada yargılayacak konumda olmazsa devreye girecektir.⁹⁸

SONUÇ

Terörizmin uluslararası bir boyut kazandığı günümüzde, terörizm ile etkin bir mücadele edebilmek için alınacak tedbirlerin uluslararası boyutta düşünülmesi gerekmektedir. Ancak uluslararası mücadelede her şeyden önce normatif düzeyde güçlükler vardır. Terörizmin evrensel ve bağlayıcı bir tarifi yapılamamıştır. **Şu anda tedbirler yetersizdir. Terörizme karışan devletler ve grupları uluslararası alanda kamuoyu önünde denetleyecek ve yargılayabilecek bir sistem, teröristleri cezalandıracak ve iade edilmelerini sağlayacak yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır.**

Bölgesel düzeyde Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Avrupa Sözleşmesi vardır. Uçak kaçırma, gemi kaçırma, uluslararası alanda korunan kimselere karşı suçların önlenmesi ve cezalandırılması veya rehin alma gibi spesifik konularda terörizmin önlenmesi için çok taraflı sözleşmeler yapılmıştır. Ancak bunlar yeterli değildir.⁹⁹

⁹⁷ www.ntvmsnbc.com/news/160806.asp?0m=B1OY-26k, 21 Eylül 2002

⁹⁸ www.dwelle.de/turkish/ozel/263360.html - 24k, 21 Eylül 2002

⁹⁹ Aslan Gündüz, a.g.e., s.202

Teröre devlet desteği vermeyen demokratik ülkeler arasında güvenlik işbirliği geliştirilmeli, terörizme devlet desteği veren ülkelerin caydırılması ve uluslararası alanda tecrit edilmesi için siyasi, ekonomik ve politik baskı uygulanmalı, terör örgütlerinin finansman temin yolları engellenmelidir. **Terörün doğrudan etkilemediği, rahatsızlık vermediği ülkeler kendilerinin muafiyetleri olduğunu zannetmektedirler.** Başkalarına verdiği zarardan fayda ummakta, bazıları da bundan zevk almaktadır. **Terörle başı dertte olmayanlar tehlikenin büyüklüğünü anlamamakta, teröristi kendi amaçlarına da yardım ediyorsa onu bir kahraman gibi görmektedirler.**

Geçmişte AB oluşturmuş olduğu terör örgütleri listesine PKK ve DHKP-C yi dahil etmemiştir.¹⁰⁰ Çünkü bu örgütler kendilerini etkilememekte, hatta ülkemizin terörle mücadelesinden kendilerine menfaat sağlama düşüncesi ile hareket etmişlerdir. Ancak terörün kısa süredeki sonuçları, savaş kadar peşin ve acı olmaması özelliği, aldaticı olmamalıdır. Terörün sonuçları bazen savaştan daha ağır olmaktadır. Zamanında önlenmediği taktirde terörün gelişerek çanak tutan devletler aleyhine dönebileceği unutulmamalıdır.¹⁰¹

Sözde haklı bir sebebe dayanıyor gerekçesi ile terörizmi maruz görürsek bunun sonuçları son derece kötü olabilir. Bir kere terörizmle savaşmak için uluslararası işbirliği oluşturmak zorlaşacaktır. Milletler arasında hangi davanın yasal olduğu hususunda büyük görüş ayrılıkları vardır. (NATO ülkeleri arasında bile çeşitli üçüncü dünya bağımsızlık hareketlerinin yasallığı üzerinde farklı görüşler vardır) Terörist hareketlerin fiziksel olarak durdurulmasının yanında, teröristlerin politik amaçlarının da önlenmesi gereklidir.

¹⁰⁰ "PKK ve DHKP-C Terörist Değil mi?", Hürriyet Gazetesi, 30 Aralık 2001

¹⁰¹ AB de bu tehlikenin farkına varmış ve özellikle Türkiye açısından tehlike arz eden ve geçmişte bir çok masum insanımızın hayatını katleden DHKP-C ve PKK (PKK'nın devamı olarak kurulan KADEK) nın terör örgütü olduğunu kabul ederek, terör örgütleri listesine almıştır. Taha AKYOL, "Avrupa ve Türkiye", Milliyet gazetesi, 04 Mayıs 2002, s.13

Şüphesiz bu, örgütlerin tüm faaliyetlerinin terör işlemi görmesi ve örgütün finans kaynaklarının önlenmesi anlamına gelen çok önemli bir gelişme olup, Avrupa ülkelerinin terör konusundaki tehlikenin farkına varmış oldukların göstermesi bakımından da sevindiricidir.

Terörizme karşı etkin bir tavır alınması için, sivil insanlara saldırmasından dolayı, sebebi ne olursa olsun, terörizmin lanetlenmesi ve yaptırımlar uygulanması gereği herkes tarafından kabul edilmelidir. Bu konuda fikir birliği sağlanmadıkça, teröristler, yayın araçlarını da kullanmak suretiyle, kendi davaları yönünde sempati kazanmaya devam edeceklerdir.¹⁰²

Uluslararası teröre karşı mücadelenin başarılı olması için **bütün dünyada aynı zamanda ve işbirliği içerisinde mücadele** edilmesi ilk ve en önemli şartlardan birisidir.

Teröre karşı, uluslararası düzeyde aynı zamanda ulusal düzeyde yasal yeterliliğe ulaşılmalıdır. Uluslararası düzeyde alınacak tedbirler bilisel çalışma, dünya kamuoyu oluşturulması ile birlikte, iyi bir istihbarat mücadelesini ve iş birliğini gerektirir. **Teröre karşı hazırlanacak uluslararası yasal tedbirler, bilimsel çalışma, kamuoyu oluşturma ve bilgi mübadelesini çok taraflı ve ikili olarak gerçekleştirebilmelidir.** Terörden ayrı düşünülmemesi gereken uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı olaylarına karşı da aynı zamanda tedbirler alınması zorunludur.

Şüphesiz konuya uluslararası hukuk açısından yaklaşılması ve yaptırım gücü kazandırılacak anlaşmalar hazırlanması amaçlanmalıdır. Anlaşmalara yaptırım gücü kazandırılması büyük ölçüde dünya kamuoyu yaratılmasına, dünya kamuoyu yaratılması da terörizmin gerçek yüzünün ortaya çıkartılmasına bağlıdır.

Ayrıntılı araştırmalarla birlikte terörün bütün yönleri ile dünya kamuoyuna açıklanması önem arz etmektedir. Bu amaçla tüm olanaklar kullanılmalı ve dünya kamuoyunun önüne, terör acı gerçekleri ile serilmelidir. Tanıtım işini her ülke önce kendi içerisinde, kendi vatandaşı için yapmalı, vatandaşını aydınlatmalı, vatandaşlarının aydınlatılması ile birlikte dünya

¹⁰² Albert Wohlstetter, "Uluslararası Terörizmde Ermeni Terörizminin Özelliği", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.270

kamuoyuna ulaşacak tedbirleri de almalıdır. Evrensel düzeyde etkili ülkeler dünya kamuoyunu aydınlatma görevini üstlenmelidirler. **Kazanılacak ilk güç dünya kamuoyudur.**

Bütün bunlar için bağlayıcı hükümler bulunmalı ve uygulanması yönünde diğer ülkeler hassasiyet göstermelidir. Tespit edilecek ilkeler dünya kamuoyuna benimsetilerek sahip çıkılması sağlanmalı, bütün ilişkilerde göz önünde tutulması gereken şeyin aslında insanlığın kendisi olduğu vurgulanmalıdır.

Terörist saldırıların birçok kaynağı olduğundan bunlara karşı çok yönlü bir yaklaşım kullanılmalıdır. İlk önce kriminoloji uygulanmalıdır. **Çünkü terörizm bir suçtur.** İkinci olarak strateji kullanılmalıdır. Çünkü terörizm bir savaştır. Son olarak da politik bir yaklaşım benimsenmelidir. Çünkü terörizm aynı zamanda bir ideolojidir.¹⁰³

Terörizme karşı uluslararası işbirliği geliştirilmeli ve mücadele için hukuki çerçeve oluşturulmalı, Birleşmiş Milletlerin etkinliği sağlanmalı ve NATO nun kurumsal çerçevesinden istifade etmenin yolları aranmalıdır.

Günümüzde terör çok çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Daha önce hiç düşünülmemeyecek yöntemler bugün kullanılır hale gelmiştir. 11 Eylül saldırıları bunların en çarpıcı örneğidir. Sivil uçakların dahi terör eylemlerinde silâh olarak kullanılabilirdiği görülmüştür. Bugün kimyasal, biyolojik ya da bilgisayar ortamında terör suçları işlenebilmektedir. İşte bütün bunları kapsayacak bir mücadele, uluslararası işbirliği tam olarak gerçekleşmedikçe başarıya ulaşamaz. Bunun için Birleşmiş Milletler bünyesinde tüm dünya ülkelerinin katılımı ile yeni ve kapsamlı uluslararası antlaşmalar imzalanmalı, bu konuda alınan kararların titizlikle uygulanması sağlanmalıdır.

¹⁰³ Jacques Leaute, "Terörizm: Etki ve Tepki", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984, s.301-302

KAYNAKÇA

AKBULUT İlhan, "Devlet Terörizm ve Ülke Bütünlüğü", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988, Doktora Tezi

AKILLIOĞLU Tekin, "Terör ve İnsan Hakları", İHDM, Kasım 1995, C.III

AKILLIOĞLU Tekin , "Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele ile İlgili Çalışmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995,

AKTAN Gündüz, "Olağanüstü ne demek?" Radikal Gazetesi, 26 Şubat 1999

AKYOL Taha, "Avrupa ve Türkiye", Milliyet Gazetesi, 04 Mayıs 2002,

AKYOL Taha, "Çeçenler Terörist mi?", Milliyet Gazetesi, 08 Mayıs 2002,

ALPKAYA Gökçen, "Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi", Turhan Kitapevi, Ankara 2002

ALTUĞ Yılmaz, "Terörün anatomisi", İstanbul 1995

ALTUĞ Yılmaz, "Terörizm Sorunu", İHFM, C.LII, 1986-1987, S;1-4, Sulhi Dönmezer e Armağan, İstanbul 1987,

BAŞARAN Sertaç, "Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletleri nde gerçekleştirilen Terörist Saldırıları Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme", Kocaeli Hukuk Fakültesi Dergisi Vecdi Aral'a Armağan, Kocaeli 2001

BAŞARAN Sertaç, "Terörizm ve insan Hakları", Türkiye Barolar Birliğinin 7-8 Aralık 2001 tarihindeki İnsan Hakları ve güvenlik konulu Sempozyumundaki tebliği,

BAYRAKTAR Köksal, "Siyasal suç", İstanbul, 1977

BAYRAKTAR Köksal, "Siyasal Suç"(Doktora tezi), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982

BAYRAKTAR Köksal, "Uçak Kaçırma Suçu", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C:XXXVII., 1972, Sayı 1-4

CİVAOĞLU Güneri, "Hukuk Konuşmak", Milliyet Gazetesi, 29 Ekim 1999

ÇAYCI Sadi, "Dolaylı Saldırı ve Terörizm", Askeri Adalet Dergisi, 100 ncü sayı

ÇOLAK Haluk, "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Terörle Mücadele Kanunu Üzerine Bir İnceleme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999, 3 ncü Sayı

DAVER Bülent, "Demokrasinin Temel Prensipleri ve Terörizmle Mücadelede Bu Prensiplerin Önemi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1986, Sayı:1-4

DEMİRKENT Nezh; "Türkiye de Terörün Boyutları, Gelişimi Ve Çözüm Önlemleri", Abdi İpekçi Semineri: Türkiye de Terör; gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 30 Ocak-01 Şubat 1980, Mayıs 1980

Demokrasi Vakfı Yayınları, "Demokrasi ve insan Haklarına Kısa Bir Bakış",

DOĞAN Mehmet, "Siyasi Suçlar", Yargıtay Dergisi, Ocak 1977, Cilt 8

DONAY Süheyl, "Tedhişçiliğın Cezalandırılması Hakkında Avrupa Sözleşmesi", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Ord.Prof.Dr.Charles Crozat'a Armağın özel sayısı, 1979, Cilt 33

DÖNMEZER Sulhi, "Her Yönüyle Tedhiş", Son Havadis, 10 Kasım 1977

DÖNMEZER Sulhi, "Milletlerarası Tedhişçilik" İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1978, Cilt 44, Sayı 1-4

DÖNMEZER Sulhi - ERMAN Sahir, "Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku", Cilt 1, 10.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994

ERDOĞAN Feyiz, "Uluslararası Terörizm ve Terörizm ile İlgili Alman Ceza Hukuku", Askeri Adalet Dergisi, Sayı 89

ERGİL Doğu, "Terörizmin Mantiğı ve Hedefi", ASBFD, Prof.Dr.Muammer Aksoy a Armağın, Ocak-Haziran 1991

ERGİL Doğu, "Türkiye de Terör ve Şiddet", Ankara, 1980

ERMAN Sahir- DÖNMEZER Sulhi, "Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku", Cilt 1, 10.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994

FRACO Ferracuti, "Terörizm Teorileri", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984

GÖÇER Mahmut, Uluslararası Hukuk Ve İnsan Haklarının Uluslararası Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara 2002

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, "Milletlerarası ve Milli Hukuk Bakımından Siyasi Suçlar", Adalet Dergisi, Cilt 45, Sayı 4

GUNTER Michael, "Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü", Uluslar arası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984

GÜNDÜZ Aslan, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadelede İnsan Hakları ve Güvenlik İkilemi: Bir Milletlerarası Perspektif", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

İLHAN Suat, "Terör Neden Türkiye" İstanbul Ekim 1998, 1 nci Bası

KARACAN İsmet; "Terörizm:Kavram ve Yapısı" , Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984

KAZAN Turgut, "Çete, Örgüt, Gizli İttifak, Toplu Suç Kavramları", Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 12-16 Ocak 2000

KİTER Melih, "Dış Güçlerin Türkiye Üzerindeki Emelleri ve Uluslararası Nitelikteki Terör ve Anarşi Üzerine Bir Değerlendirme", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989, Doktora Tezi

KOZAKÇIOĞLU Hayri, "Türkiye de Siyasi ve Ekonomik Terör", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

KÖNİ Hasan, "Uçaklara Karşı Girişilen Eylemlerin Uluslararası Hukukta Doğurduğu Sonuçlar", Ankara 1977

KUNTER Nurullah - YENİSEY Feridun, "Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku", Onuncu Bası, İstanbul 1998

KURT Rebman, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadele:Federal Almanya daki Yasal Durum ve Tecrübeler", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

LAWRENCE Finder, "Amerika Birleşik Devletlerinde Örgütlü Suçla ve Terörle Mücadele", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

JAGQUES Leaute, "Terörizm: Etki ve Tepki", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984

MAHMUTOĞLU Sadık Molla- SAVAŞ Vural, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu" , Seçkin Yayınevi, Temmuz 1995

MAHMUTOĞLU Sadık Molla- SAVAŞ Vural, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu" Cilt 2

MEYDANLAROUSE; C.19, Sabah Gazetesinin Armağanı

ODMAN TEVFİK, "İltica, Suçluların Geri Verilmesi ve Terör Suçluları", Askeri Yargıtay ın 85 nci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu(06 Nisan 1999-07 Nisan 1999), Ankara Genelkurmay Basımevi, 1999

O'CONNELL Mary Ellen, "Lawfull Responce to Terrorism",
<http://www.commondreams.org/>,

Osmanlıca-Türkçe Sözlük, M.Nihat, İstanbul 1979

ÖZKAN Tuncay, "İsrail, Savaş, Demokrasi ve Uygarlık", Milliyet gazetesi, 11 Nisan 2002

PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, II nci Kitap, Turhan Kitapevi, Ankara 1983

PFEIFFER Christian, "Örgütlü Suçlulukla Mücadelede Sanık Hakları ve Devletin Yetkileri", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

PULAT Yaşar, "Terör ve Demokrasi", Bilgi yayınlı bilgi dizisi, Bilgi yayınevi, Birinci Bası, İstanbul Kasım 1999

ROBERT F.Turner, "International Law And The Use Of Force In Response To The World Trade Center And Pentagon Attacks"
<http://jurist.law.pitt.edu/forumnew34.htm>,

SAVAŞ Vural– MAHMUTOĞLU Sadık Molla, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu" Seçkin Yayınevi, Temmuz 1995

SAVAŞ Vural– MAHMUTOĞLU Sadık Molla, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu" Cilt 2

SAZAK Derya , "11 Eylül Adaleti", Milliyet Gazetesi, 26 Ocak 2002

SOYASLAN Doğan, "Şiddet ve Terör", Yargıtay Dergisi, C.10, Ekim 1984

SÖNMEZOĞLU Faruk, "Kendi kaderini Tayin ve Birleşmiş Milletler", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Prof.Dr.Ümit Doğanay ın Anısına Armağan, İ.Ü. Yayın No: 2848 SBF Yayın No: 1, İstanbul 1982

TAHİR Taner, "Tedhişçilik ve 1937 Cenevre Mukaveleleri" İHFM, Cemil Birselle Armağan, İstanbul, 1939

TAMKOÇ Metin, "Uluslararası Terörizmin Rusya ile Bağlantısı", Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Semineri, 17-18 Nisan 1984, Ankara 1984

Temel Türkçe Sözlük, Ş.Sami Kamus,, İstanbul, 1986, C.III

Terörizm ve Terörizmle Mücadele, "Alçak Yoğunluklu Çatışma", Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Mart 1995

Terörle Mücadelede Durum Değerlendirilmesi, Başbakanlık Yayınları, Başbakanlık Yayınevi, 1983

TEZCAN Durmuş, "Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Adalet Divanı" Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 12-16 Ocak 2000

TEZCAN Durmuş, "Saldırgan Savaş ve Uluslararası Ceza Hukuku", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1994, Cilt 49(Prof Dr.İlhan ÖZTRAK a Armağan),

TÜRK Hikmet Sami, " 17 kasım 2001 günü 2000'li yıllarda Türkiye stratejik, sosyal ve ekonomik araştırmalar vakfı tarafından düzenlenen "uluslararası terörün siyasî, askerî ve hukukî, boyutları" konulu toplantıyı açış konuşması" <http://www.adalet.gov.tr/basin/b74.htm>,

ÜNAL Şeref, "Milletlerarası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörizm ile Mücadele", TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:79, 1997 Ankara

YALKUT Necdet, "Son Gelişmeler Işığında Terör ve Anarşi", Adalet Dergisi, yıl 1975, Sayı 5, Eylül-Ekim 1984

YAYLA Atilla, "terörizmin çeşitleri ve temel özellikleri", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler fakültesi Dergisi, Cilt 45, 1990, Sayı 1-4

YENİSEY Feridun, "Hukuk Devletinde Terörle Mücadele: Federal Almanyadaki Yasal Durum ve Tecrübeler", Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu, 16-18 Haziran 1995

YENİSEY Feridun- KUNTER Nurullah, "Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku", Onuncu Bası, İstanbul 1998

YENİSEY Feridun, "Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı", İstanbul 1988, Beta Yayınevi

YOKUŞ Sevtap, "Avrupa insan Hakları Sözleşmesinin Türkiye de Olağanüstü Hal Rejimine etkisi", Beta Yayınları, 1996 İstanbul, S.21 ve 22

YURTCAN Erdener, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu El Kitabı", Alfa yayınevi, 1 nci Baskı, Şubat 1994

ZAKREL Nasrel, "Crime Contre L'humanite En Droit International", Revue Generale de International Public, 2001/1

ZAFER Hamide; "Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında Ceza Hukukunda Terörizm", Beta yayınevi, İstanbul Mayıs 1999

http://www.elele.gen.tr/organize_suclar/uluslararasi.html; "Organize Suçlara Karşı Uluslararası Alanda İşbirliği",

http://www.adalet.gov.tr/basin/basin_index.htm "Dünya Ticaret Merkezine Gerçekleştirilen Saldırıya Karşı Hukuksal Cevap"

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_ss.ilgili_komisyonlar; "Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun" ve "Terörist Bombalamaların Ortadan Kaldırılması Hakkında Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" Tasarısı Komisyonları Raporları

www.ntvmsnbc.com/news/160806.asp?0m=B10Y - 26k, Ceza Mahkemesi
Rüyası gerçek Oldu.

www.dwelle.de/turkish/oezel/263360.html - 24k, Uluslararası Ceza
Mahkemesi Neden gerekli

